

Jesaja

Jesaja 1

- 1. Het gezicht** Van het woord *gezicht* zie Gen. 15:1. Dat is, hetgeen dat God den profeet Jesaja door een gezicht heeft geopenbaard en bevolen het volk te verkondigen. Doch in dit boek wordt niet gesproken van een, maar van vele en verscheidene gezichten, die de profeet gezien heeft. **van Jesaja, den zoon van Amoz,** Het wordt daarvoor gehouden, dat deze Amoz is geweest de broeder van Uzzia, Van deze vier koningen is te lezen in het tweede boek der Koningen van het 15e tot het 21e hoofdstuk. **den koning van Juda.** **hetwelk hij zag over Juda en Jeruzalem, in de dagen van Uzzia,** Van deze vier koningen is te lezen in het tweede boek der Koningen van het 15e tot het 21e hoofdstuk. **Jotham, Achaz en Hizkia, de koningen van Juda.**
- 2. Hoort,** Zie Deut. 4:26; Micha 6:2. **gij hemelen! en neem ter ore, gij aarde!** want de HEERE spreekt: Ik heb kinderen groot gemaakt *Of, opgetogen.* en verhoogd; maar zij hebben *Of, zij zijn van mij afgevallen,* of *zij hebben afvalliglijk tegen mij gehandeld.* Zie van de betekenis van het Hebreeuwse woord 1 Kon. 12:19. **tegen Mij overtreden.**
- 3. Een os** De zin is, hoewel een os en ezel van de domste dieren zijn, zo leren zij nochtans dien kennen, die zich dagelijks als voeder voorstelt, en zij betonen hem op hunne wijze enige vriendschap, wanneer hij tot hen in den stal komt, en zij voegen zich naar zijne hand. **kent zijn bezitter,** Dat is, dengene, wien hij toebehoort en die hem als zijn eigen bezit en opvoedt. **en een ezel** De zin is, hoewel een os en ezel van de domste dieren zijn, zo leren zij nochtans dien kennen, die zich dagelijks als voeder voorstelt, en zij betonen

hem op hunne wijze enige vriendschap, wanneer hij tot hen in den stal komt, en zij voegen zich naar zijne hand. **de krib zijns heren; maar** Israel heeft geen kennis, Mijn volk verstaat niet.

- 4. Wee het zondige** Dat is, het volk, dat zich geheel tot zondigen heeft overgegeven. **volk, het volk van zware** Hebreeuws, *dat zwaar is van ongerechtigheid;* dat is, hetwelk zwaarlijk met vele zonden beladen is. **ongerechtigheid, het zaad** Dat is, degenen, die gegenereerd zijn van boosaardige ouders, zijnde derhalve kwaad ei, kwaad kieken; vergelijk Matth. 3:7. **der boosdoeners, de verdervende** De zondaars bederven zichzelf, hunnen weg en al wat zij kunnen; zie Gen. 6:12; Spreuk. 6:32, enz. **kinderen! Zij hebben den HEERE verlaten, zij hebben den Heilige Israels gelasterd,** Anders: *getergd, veracht.* **zij hebben zich vervreemd,** Te weten, van den Heere; Ezech. 14:5. **wijkende achterwaarts.**
- 5. Waartoe** Alsof God zeide: Het is toch tevergeefs, dat men u veel slaat. Anders: *waarop;* dat is, op welk deel van het lichaam zal men u meer slaan? **zoudt gij meer geslagen worden? Gij zoudt des afvals des te meer maken; het ganse hoofd** Hebreeuws, *het ganse hoofd is in krankheid;* dat is, zowel het geestelijke als het wereldlijke bestuur is in een ellendigen en bedroefden staat, en daar is hulp noch raad tot beterschap te vinden. **is krank, en het ganse hart is mat.**
- 6. Van de voetzool** Met de woorden van Jes. 1:6 wordt verder aangewezen de verdorven staat zo der kerk als der maatschappij bij de Joden. Vergelijk de manier van spreken met Deut. 28:35; 2 Sam. 14:25; Job 2:7. **af tot het hoofd toe is er niets geheels aan hetzelfde;** Te weten lichaam, of volk. **maar wonden, en striemen,** Het Hebreeuwse woord betekent zulk een teken, of striem, of lijkstee, als zich het bloed ergens verheft of vertoont vanwege een slag of stoot. **en etterbuilen,** *Of vochtige plaag, kwetsuur;*

dat is, verrotte kwetsuren, of zweren die vervuilen, of verzweren, of kwetsuren vol etter. **die** niet uitgedrukt Te weten, alzo, dat er het etter en vuil bloed uitgedrukt en de wonde gezuiverd is. **noch verbonden zijn, en geen derzelve is met olie verzacht.**

7. Uw aardrijk De zin is: Het is geen bouwland gelijkende, maar veel meer een wilde ongebouwde woestijn. **is een verwoesting, uw steden zijn met het vuur verbrand; uw land verteren** Dat is, zij eten de vruchten des lands op. Dit is geschied door Hazael, den koning van Syrië, en Joas, den koning van Israël, 2 Kon. 12, en 2 Kron. 25. **de vreemden in uw tegenwoordigheid, en een verwoesting is er, als een omkering door de vreemden.** Hebreeuws, *omkering der vreemden*; dat is, die door vreemden geschiedt, of zodanig als de vreemde soldaten plachten aan te richten als zij een land innemen en overheersen; zie 2 Kron. 28:18.

8. En de dochter Dat is, Jeruzalem, hetwelk ten dele op den berg Zion gebouwd was, en daaruit scheen te spruiten en voort te komen; zie de aantekening 2 Kon. 19:21. **van Sion is overgebleven** Te weten nadat de andere steden door het ganse land verwoest zijn. **als een hutje** Anders: *als een schaduwhuisje*; te weten waar de bewaarder van den wijngaard onder schuilt. Hij wil zeggen, zij is tot de uiterste ellende gebracht. Zie Job 27:18. **in den wijngaard, als een nachthutje in den komkommerhof als een belegerde stad. Of, verwoeste, of besloten stad.**

9. Zo niet de HEERE der heirscharen ons nog een weinig Rom. 9:29 staat, een weinig *zaads*, dit komt daarbij toe, dat in de Griekse overzetting van het Oude Testament *welke de apostelen hier gevolgd hebben* het woord *zaad* gelezen wordt. De zin komt met het Hebreeuwse wel overeen. **overblijfsel had gelaten, als Sodom** Dat is, wij zouden gans uitgeroeid en tot in den grond

toe vernield zijn. **zouden wij geworden zijn; wij zouden Gomorra gelijk zijn geworden.**

10. Hoort des HEEREN woord, gij oversten Dat is, gij vorsten van Jerzulem, die waarlijk niet beter zijt dan de vorsten, regenten, of leidslieden te Sodom eertijds geweest zijn. Die zijn zonder genade uitgeroeid, maar ulieden geschiedt nog deze genade, dat gij des Heeren woord moogt horen; eilieve, neemt toch deze genade waar. Vergelijk met deze plaats Deut. 32:32; Ezech. 16:46. **van Sodom! neemt ter ore de wet** Dat is, hetgeen ik ulieden uit Gods bevel aandien. Van het woord *wet* zie Ps. 1:2. **onzes Gods, gij volk van Gomorra!** Dat is, gij volk van Juda, die in boosheid den Gomorieten zijt gelijk geworden.

11. Waartoe Daar staat 1 Sam. 15:22: *Gehoorzamen is beter dan slachtoffers, opmerken dan het vette der rammen.* De Heere had wel de offeranden ingesteld en bevolen te doen, maar als hulpmiddelen om hen in boetvaardigheid en geloof wel te doen voortgaan; hetwelk, terwijl zij nalieten, zo waren hunne offeranden den Heere een gruwel, onaangezien Hij die had ingesteld. **zal Mij zijn de veelheid uwer slachtoffers?** zegt de HEERE; Ik ben zat van de brandoffers der rammen, Te weten der rammen, die geslacht worden ter offerande. **en het smeer der vette beesten, en heb geen lust aan het bloed der varren, noch der lammeren, noch der bokken.**

12. Wanneer gijlieden voor Mijn aangezicht Dat is, in den tempel, waar Ik mijne tegenwoordigheid bijzonderlijk openbaar. **komt te verschijnen, wie heeft zulks** Alsof God zeide: Ik heb daar geen behagen aan, dat gijlieden met uwe offeranden in den tempel verschijnt. Namelijk huichelender wijze, zonder geloof, zonder boete of aandacht gelijk gijlieden doet. **van uw hand geeist, dat gij Mijn voorhoven** Dat is, de voorhoven van mijn huis, of tempel, die twee waren, een der priesters en een des volks, 2 Kron. 4:9; zodat

de profeet hier zowel de priesters als het volk bestraft. **betreden zoudt?**

13. **Brengt niet** Hebreeuws, *vaart niet voort te brengen*. Anders: *brengt voortaan niet meer spijsoffers der leugens, of der ijdelheid*; te weten met welke gij mij niet kunt verzoenen. **meer vergeefs offer, het reukwerk** Zie Exod. 30. **is Mij een gruwel; de nieuwe** In het Hebreeuws staan deze woorden in het enkelvoud. De eerste dag der maand was den Heere heilig; Num. 28:11,14. **maanden, en sabbatten, en het bijeenroepen** Als er boosheid is bij de vergaderingen, zo kan en wil de Heere daar niet bij wezen, want Hij is een vijand van de vergaderingen der boosdoeners; Ps. 5:5. Zijne getrouwheid is in de gemeente der heiligen; Ps. 89:6. **der vergaderingen vermag Ik niet, het is ongerechtigheid, zelfs de verbodsdagen.** Zie de aantekening Lev. 23:36.

14. **Uw nieuwe** Dat is, uwe offeranden, die gij ten tijde der nieuwe maanden pleegt te doen. **maanden en uw gezette hoogtijden haat Mij ziel,** Dat is, *gelijk wij spreken* Ik haat hen van ganser hart en van ganser ziel. zij zijn Mij tot een last; Of, *vermoeidheid*. Ik ben moede Ik kan hen niet lijden, noch verdragen; menselijkerwijze van God gesproken. **geworden, die te dragen.**

15. **En als gijlieden uw handen** Zie de aantekening 1 Kon. 8:22, betreffende het uitbreiden der handen in het bidden. **uitbreidt, verberg Ik** De Heere wil niet verhoren de gebeden dergenen, die niet van harte gezind zijn zich van alle kwaad te bekeren; zie Ps. 66:18. **Mijn ogen voor u; ook wanneer gij het gebed vermenigvuldigt, hoor Ik niet; want uw handen** Zie de aantekening 1 Kon. 8:22, betreffende het uitbreiden der handen in het bidden. **zijn vol bloed.** Hebreeuws, *zijn vol bloeden*; zie de aantekening Gen. 4:10.

16. **Wast u,** Hij ziet op de ceremoniën der wassingen en reinigingen, die in de wet

bevolen waren, daaronder mede verstaande de geestelijke wassingen en zuiveringen des harten. **reinigt u, doet de boosheid uwer handelingen van voor Mijn ogen weg, laat af van kwaad te doen.**

17. **Leert goed doen, zoekt** Dat is, benaastig u om te weten wat recht en wel gedaan is en doet dat. **het recht, helpt den verdrukte, doet den wees recht, handelt** Dat is, verdedigt de zaak der weduwen voor het gericht. **de twistzaak der weduwe.**

18. **Komt dan, en laat ons samen rechten, zegt de HEERE; al waren uw zonden als scharlaken,** Deze woorden zien op hetgeen Jes. 1:15 gezegd is: *Uwe handen zijn vol bloed*; zie Gen. 38:28 van de scharlaken verf. **zij zullen wit** Dat is, zij zullen u uit genade, om des *Messias'* wil, volkomenlijk vergeven worden. **worden als sneeuw, al waren zij rood** Deze woorden zien op hetgeen Jes. 1:15 gezegd is: *Uwe handen zijn vol bloed*; zie Gen. 38:28 van de scharlaken verf. **als karmozijn, Of, purper, of vermiljoen;** zulk een kleur als de cochenille geeft. **zij zullen worden als witte wol.**

19. **Indien gijlieden willig zijt en hoort,** Dat is, gehoorzaamt; te weten mijne geboden. **zo zult gij het goede** Dat is, het schoonste en het beste van dit land; zie Job 21:13,25. **dezes lands eten.**

20. **Maar indien gij weigert,** Te weten mij te horen en gehoorzamen. **en wederspanning zijt, zo zult gij van het zwaard** Te weten uwer vijanden. **gegeten worden; want de mond** Derhalve zal het zekerlijk geschieden. **des HEEREN heeft het gesproken.**

21. **Hoe is** Dit is ene vraag met verwondering. **de getrouwe** Versta Jeruzalem, die eertijds den Heere zo getrouwelijk aangehangen en gediend heeft, te weten ten tijde van David, Salomo, Josafat en andere godzalige koningen. **stad tot een hoer** Versta dit van geestelijke hoererij, dat

is afgoderij. Zie Lev. 17:7, en Lev. 20:5. Of van vleselijke hoererij, of van beide. Zie Num. 15:39; Ps. 73:27; Ezech. 16:15, enz. **geworden! Zij was vol recht, gerechtigheid herbergde Of, vernachtte. daarin, maar nu Te weten, wonen daarin. doodslagers. Of, moordenaars; dat is, ongerechte woekeraars, gewelddoeners, onderdrukkers der armen en dergelijken.**

22. Uw zilver De zin is: De eerlijksten en voortreffelijksten onder ulieden zijn veranderd en verbasterd. Of, al wat tevoren rein en klaar was onder ulieden is nu verdorven en verkeerd. **is geworden tot schuim; uw wijn is vermengd met water.**

23. Uw vorsten zijn afvalligen, Of, eigenwillig, ongebonden, als een ongebonden koe; Hos. 4:16. en metgezellen der dieven, een ieder Dat is, zij laten zich met geschenken omkopen om het recht te verdraaien. **van hen heeft de geschenken lief, en zij jagen de vergeldingen na; den wezen doen zij geen recht, en de twistzaak der weduwen komt voor hen** Of, al komt zij voor hunne vierschaar, zij willen haar niet horen, of ze nemen het niet ter harte, zij helpen haar niet tot haar recht; maar veel meer helpen zij haar onderdrukken. **niet.**

24. Daarom spreekt de Heere, HEERE der heirscharen, de Machtige Israels: O wee! Ik zal Mij Dat is, Ik zal wraak nemen van de Israëlieten, mijne tegenpartijders en vijanden. Anders: *Ik zal mij troosten door mijne vijanden.* De zin is: Mijne vijanden, de Chaldeën en andere koningen der heidenen, zullen wraak doen en straffen mijn volk Israël, hetwelk dus vijandiglijk tegen mij rebelleert. Zodat *troosten* hier zoveel zou beduiden als door wraak zich geruststellen. Het is een menselijke wijze van spreken. Zie Deut. 28:63, wat de Heere daar zegt. **troosten van Mijn wederpartijders. Ik zal Mij** Dat is, Ik zal wraak nemen van de Israëlieten, mijne tegenpartijders en vijanden. Anders: *Ik zal mij troosten door mijne*

vijanden. De zin is: Mijne vijanden, de Chaldeën en andere koningen der heidenen, zullen wraak doen en straffen mijn volk Israël, hetwelk dus vijandiglijk tegen mij rebelleert. Zodat *troosten* hier zoveel zou beduiden als door wraak zich geruststellen. Het is een menselijke wijze van spreken. Zie Deut. 28:63, wat de Heere daar zegt. **wreken van Mijn vijanden.** Te weten, de boze Joden, die God daarom zijne vijanden noemt, omdat zij van Hem afgeweken en wederspanning tegen Hem geworden waren. Anders: *door mijne vijanden;* te weten de Chaldeën, gelijk straks tevoren.

25. En Ik zal Mijn hand tegen u Te weten om u te tuchtigen, o Jeruzalem. Anders: *Ik zal mijne hand tot u wenden om u te zuiveren,* enz. **keren, en Ik zal uw schuim** Aldus noemt God de goddeloze regenten, of de lelijke misdaden des volks, die Hij door den *Messias* zou uitzuiveren. Zie Mal. 3:3. **op het allerreinste afzuiveren, en Ik zal al uw tin** *Tin* betekent huichelarij, want gelijk tin het zilver zeer gelijk is, also schijnt de huichelarij godzaligheid te zijn. **wegnemen.**

26. En Ik zal u uw rechters wedergeven, Te weten, nadat Ik u zal getuchtigd en gezuiverd hebben, en versta dat hier gesproken wordt van zodanige rechters of regeerders als Mozes, Jozua, Sameul, David en dergelijke geweest zijn, doch dit is voornamelijk ten tijde van den *Messias* geschied. **als in het eerste, Of, in den beginne;** te weten in het begin uwer republiek, of van dit koninkrijk. **en uw raadslieden als in den beginne; daarna zult gij een stad der gerechtigheid, een getrouwe** Te weten, uwen God. **stad, genoemd worden.**

27. Sion Dat is, de Joden, of de stam van Juda, en bij name die van Jeruzalem, wonende op en omtrent den berg Zion. **zal door recht** Dat is, door de gerechtigheid Gods; dewijl het recht is bij God, verdrukking te vergelden dengenen, die anderen verdrukken; zie 2 Thess. 1:6. **verlost** Te

weten uit de Babylonische gevangenschap, of van de bovenverhaalde straffen; versta dit wijders van de geestelijke verlossing door *Christus*, die ook door Gods gerechtigheid geschied is. **worden, en haar wederkerenden** Of, *bekeerde*; te weten tot God, of *wederkerende*; te weten uit de Babylonische gevangenschap. **door gerechtigheid.** Versta hier de gerechtigheid Gods, dat is, zijne waarheid en trouw, dewijl Hij zulks om *Christus'* wil beloofd heeft, en derhalve billijk is dat Hij het doe.

28. Maar er zal verbreking Dat is, ellende, gelijk Amos 6:6; zie Jer. 4:6. **zijn der overtreders, en der zondaars te zamen;** Dat is, den een als den ander. **en die den HEERE verlaten, zullen omkomen.** Of, *verteerd, of opgegeten worden.* Dit kan men ook verstaan van de oordelen, die de *Messias* zal uitvoeren over de ongehoorzamen; Mal. 4:1.

29. Want zij zullen beschaamd worden om der eiken Dat is, vanwege hunne afgoderij, die zij in de bossen onder de eiken en andere grote bomen plachten te bedrijven. Zie Exod. 34:13; Deut. 16:21; Richt. 3:7. **wil, die gijlieden** Dit is een verandering van persoon, die men in de scholen noemt *Enallage*, voor, *die zij begeerd* Of, *gewenst hebt; te weten om afgoderij onder dezelve te bedrijven. hebben. begeerd* Of, *gewenst hebt; te weten om afgoderij onder dezelve te bedrijven. hebt, en gij zult schaamrood worden, om der hoven wil, Dat is, hagen en bossen, waar zij afgoderij bedreven, zich niet latende vergenoegen met die plaatsen, die de Heere tot zijn godsdienst had verkoren en geordineerd. **die gij verkoren hebt.***

30. Want Of, *wanneer gij zult zijn als een eik.* **gij zult zijn als een eik,** De zin is: Gij hebt onder de eiken afgoderij bedreven, daarom zal het u ook gaan als de eiken, die verwelken. **welks bladeren afvallen, en als een hof, die geen water heeft.**

31. En de sterke Door de sterken kan men hier verstaan de afgoden, die sterk zijn naar

de mening der afgodendienaars, gelijk Amos 2:9. Of versta hier door *de sterken* de rijken en machtigen in het land. **zal wezen tot grof vlas,** Of, *hiede, werk, spijt, snuit*; dit is hetgeen uit het vlas gehegeld wordt, hetwelk zeer snellijk van het vuur verteerd wordt. **en zijn werkmeester** Dat is, die het beeld gemaakt heeft of, die het heeft laten maken, om het te eren. **tot een vonk, en zij zullen beiden te zamen branden, en er zal geen uitblusser wezen.**

Jesaja 2

1. Het woord, Dat is, de profetie, die hem van God geopenbaard is door een gezicht. **dat Jesaja, de zoon van Amoz, gezien heeft over Juda** Of, *van*, dat is, hoe het het Joodse volk gaan zou vanwege hunne zonden en onboetvaardigheid. **en Jeruzalem.**

2. En het zal geschieden in het laatste Te weten ten tijde der verschijning van *Jezus Christus*, gelijk het *Evangelie* door de ganse wereld zal gepredikt worden. Vergelijk Micha 4:1, met de aantekening. **der dagen, dat de berg** Dat is, de berg op welken het huis des Heeren of de tempel gebouwd is; te weten de berg Zion of Moria; en dit is te verstaan van de Christelijke gemeente, die eerst te Jeruzalem is verzameld geweest, ten tijde van *Christus* en zijne apostelen; doch daarna is zij zeer vermenigvuldigd door den toeloop der heidenen, hetwelk hier wordt te kennen gegeven door het woord *toevloeien*. Zie Hand. 2:41,47. **van het huis des HEEREN zal vastgesteld zijn op den top** Of, *spits*. Hebreeuws, *het hoofd*; dat is, hij zal boven alle andere bergen verheven worden. Dit wordt straks wederom gezegd met andere woorden. Anders: *tot een hoofd der bergen.* **der bergen, en dat hij zal verheven worden boven de heuvelen, en tot denzelven zullen alle heidenen** Dat is, enigen uit alle heidense natiën, gelijk blijkt Jes. 2:3. **toevloeien.**

3. En vele volken zullen heengaan en zeggen: Komt, laat ons opgaan tot den berg des HEEREN, tot het huis van den God Jakobs, opdat Hij ons lere van Zijn wegen, Te weten de manier hoe wij Hem zullen eren en dienen om zalig te worden. Ditzelfde wordt straks wederom gezegd met andere woorden. en dat wij wandelen in Zijn paden; want uit Sion Dit zijn de woorden van den profeet, niet der volken. zal de wet Aldus wordt hier genoemd de leer van het heilige *Evangelie*. Zie de vervulling hiervan Hand. 8:1,4, en Hand. 11:20, enz., en Hand. 13:2, enz.; zie ook de aantekening Ps. 1:2. uitgaan, en des HEEREN woord uit Jeruzalem.

4. En Hij zal Te weten de Heere *Christus*; anders, *het*, te weten het Woord Gods. Het komt overeen uit, want God regeert in *Christus* door zijn Woord. rechten onder de heidenen, en bestraffen Te weten door de predikatie van zijn Woord, dat is, Hij zal hen overtuigen dat zij met hunne zonden den eeuwigen dood verdiend hebben, en dat zij daarvan door geen ander middel kunnen verlost worden dan door Hem. vele volken; en zij zullen Of, *dan*, of *zo*; dat is, hierdoor zullen zij bewogen worden hunne zwaarden, enz. hun zwaarden slaan tot spaden, Of, *houwelen*; een instrument, hetwelk de hoveniers en tuinlieden gebruiken om het onkruid of wortelen uit de aarde te trekken of roeien. en hun spiesen tot sikkelen; Of, *zeisen*; of *snoeimessen*. het *ene* De profeet wil zeggen dat alle volken, die zich oprechtelijk tot *Christus* bekeren, met elkander van enen zin zullen zijn in het geloof, zie Hand. 4:32, en dat zij in liefde en enigheid met elkander zullen leven, want uit het geloof volgt de liefde. Vergelijk Jes. 11:6. volk zal tegen het *andere* volk geen zwaard opheffen, en zij zullen Of, *dan*, of *zo*; dat is, hierdoor zullen zij bewogen worden hunne zwaarden, enz. geen oorlog Zij zullen met elkander in Christelijken vrede leven, zonder twist en onenigheid, derhalve zullen zij den krijg niet behoeven te leren. meer leren.

5. Komt, Dat is, gij Israëlieten, die van Jakob afkomstig zijt. De profeet vermaant de Joden dat zij, achtereenvolgens het exempel der bekeerde heidenen, hetwelk hij hun heeft voorgedragen, ook de leer des Heeren aannemen zouden. gij huis van Jakob, en laat ons wandelen in het licht Dat is, in de zaligmakende kennis Gods, die uit zijn Woord komende is. des HEEREN.

6. Maar Gij Hier wendt zich de profeet tot God, en hij doet een weeklacht over de Joden, die van God verstoten waren. De zin is: Maar waarom vermaan ik mijne landslieden tot het geloof aan *Christus*, dewijl het toch tevergeefs is; want, o Heere, Gij hebt besloten hen te verstoten. hebt Uw volk, Te weten een deel uws volks; want *de verharding is voor een deel over Israël gekomen*, zegt de apostel, Rom. 11:25. het huis van Jakob, verlaten, want zij zijn vervuld *met goddeloosheid*, meer dan Of, *van oosten*, dat is, der volken, die tegen het oosten of den opgang der zon wonen; verstaande de Chaldeëen, Syriërs, Mesopotamiërs en andere Oosterse natiën, die tot bijgeloof, toverij en waarzegging zeer geneigd waren. het oosten, en zij zijn guichelaars Zie de aantekening Lev. 19:26, en 2 Kon. 21:6. gelijk de Filistijnen, en aan de kinderen Dat is, aan de vreemdelingen, aan hunne zeden en manieren. Enigen verstaan dit gesproken te zijn van de huwelijken harer dochters aan de vreemde natiën, die verboden waren. Zie Deut. 7:1,2,3. der vreemden tonen Het Hebreeuwse woord betekent zoveel als met handgebaar, of als met in de hand te kloppen, een welgevallen of behagen te tonen of te doen blijken. zij hun behagen.

7. En hun land Te weten van het volk Jakobs. Anders, *zijn*, te weten Jakobs land. Alzo verder in Jes. 2:7 en volgende. is vervuld met zilver en goud, en hunner schatten is geen einde; hun land Te weten van het volk Jakobs. Anders, *zijn*, te weten Jakobs land. Alzo verder in Jes. 2:7 en volgende. is ook vervuld met paarden, en hunner wagenen is geen einde.

8. Ook is hun land vervuld met afgoden; Hebreeuws, *met ijdelheden*, of *nietigheden*. Aldus worden de afgoden genoemd; 1 Cor. 8:4. Zie Jes. 44:10, en de aantekening Lev. 19:4. voor het werk Dat is, voor de afgoden, die zij zelf gemaakt hebben. hunner handen buigen zij zich neder, voor hetgeen hun vingers gemaakt hebben.

9. Daar bukt Te weten voor de afgoden. zich de gemene man, en de aanzienlijke Zie de aantekening Ps. 4:3, Ps. 49:3. man vernedert zich; daarom zult Gij Anders: *Vergeef het hun niet*; en aldus zijn het woorden van den profeet, God den Heere aansprekende en biddende dat Hij de afgodendienaars wil straffen vanwege hunne afgoderij. het hun niet vergeven.

10. Ga in den Hier wendt zich de profeet tot de verstokte Joden, en hij verkondigt hun de straf Gods; alsof hij zeide: De Heere zal u vijanden op den hals sturen, die u zo bang zullen maken, dat gij u in de holen en steenrotsen zult verstoppen. Zie onder Jes. 2:19,21. rotssteen, en verberg u in het stof, Dat is, in de spelonken onder de aarde. vanwege den schrik des HEEREN, en om de heerlijkheid Zijner majesteit.

11. De hoge ogen Ps. 101:5 noemt David een hovaardige *een die hoog van ogen is*. Zie ook Spreuk. 21:4. de mensen zullen vernederd worden, en de hoogheid der mannen zal nedergebogen worden; en de HEERE alleen zal in dien dag Te weten als God de Joden door de Chaldeënen zal verslaan en vernederen. Zie voorts Jes. 2:12. verheven zijn. Te weten als een machtig overwinnaar en wreker.

12. Want de dag des HEEREN Dat is, de straf des Heeren in het Oude en Nieuwe Testament. Zie Job 24:1, en Jes. 13:6. der heirscharen zal zijn tegen allen hovaardige en hoge, en tegen allen verhevene, opdat hij vernederd Dat is, een ieder onder hen. worde;

13. En tegen alle hoge Dat is, over alle hoogheid, geweld, macht en heerlijkheid,

waarop de mensen zich verlaten. en verhevene cederen Dat is, die op den berg Libanon in groten getale wassen. van Libanon, en tegen alle eiken van Basan;

14. En tegen alle hoge bergen, en tegen alle verhevene heuvelen;

15. En tegen allen hogen toren, Zie de aantekening Jes. 41:15. en tegen allen vasten muur;

16. En tegen alle schepen Versta hier, niet alleen de schepen, maar ook den rijkdom en de kostelijke waren, die met schepen over de zee en wateren gevoerd worden. van Tarsis, en tegen alle gewenste Of, beelden en andere sieraden, die men aan de schepen of in de huizen had. schilderijen.

17. En de hoogheid der mensen zal gebogen, en de hoogheid der mannen zal vernederd worden; en de HEERE alleen zal in die dag Te weten nadat de hovaardigen zullen uitgeroeid wezen. verheven zijn.

18. En elkeen der afgoden zal ganselijk vergaan.

19. Dan zullen zij Te weten de afgodendienaars. Zie Hos. 10:8; Luk. 23:30; Openb. 6:16, en Openb. 9:6. in de spelonken Te weten uit vrees en schrik zich verbergende voor het aangezicht des Heeren. der rotsstenen gaan, en in de holen Te weten in de holligheden, kloven en reten. der aarde, vanwege den schrik des HEEREN, en vanwege de heerlijkheid Zijner majesteit, wanneer Hij Zich opmaken zal, om de aarde Of, *het land te verbreken*; te weten het aardrijk zelf, alsook de inwoners van hetzelfde. En versta dit, eerst van het Joodse land en de inwoners van hetzelfde, en wijders van de oordelen van den *Messias* in de ganse wereld, en alzo Jes. 2:21. te verschrikken.

20. In dien dag zal de mens zijn zilveren afgoden, en zijn gouden afgoden, welke zij zich gemaakt hadden, om zich *daarvoor* neder te buigen, wegwerpen voor de mollen

Hebreeuws, *van den graver der putten, of der hollen*. Het is ene beschrijving van den mol. En de profeet wil met deze woorden te kennen geven dat men de afgoden in onreine en verachtelijke hoeken zou wegwerpen. **en de vledermuizen;**

21. Gaande in de reten der rotsen en in de kloven Hebreeuws, *takken*. der steenrotsen, vanwege den schrik des HEEREN, en vanwege de heerlijkheid Zijner majesteit, wanneer Hij Zich opmaken zal, om de aarde geweldiglijk te verschrikken.

22. Laat gijlieden De zin is: Terwijl gij hoort dat zelfs de groten niet helpen kunnen, zo zet uw vertrouwen niet op de mensen, wier adem en leven in hunnen neus is. Stopt hun neus en mond, zo moeten zij sterven. Vergelijk Job 27:3. *dan* af van den mens, wiens adem in zijn neus is, want waarin Of, *waarvoor*. De zin is: Wat is er toch aan of in den mens, waarom iemand zijn vertrouwen op hem zou stellen? Hij is gans niets. Zie Ps. 39:12. is hij te achten?

Jesaja 3

1. Want ziet, de Heere, HEERE der heirscharen, zal van Jeruzalem en van Juda wegnemen den stok en den staf, Dat is, al hetgeen waar men zich op verlaat, hetzij klein of groot, aanzienlijk of slecht. Anders: *den steunenden man en de steunende vrouw*. **allen stok des broods,** Dat is, al de voedzame kracht van het brood, also dat zij niet zullen verzadigd worden ofschoon zij veel brood eten en veel water drinken. Deze straf dreigt ook God den overtreders zijner wetten, Lev. 26:26; zie de aantekening aldaar; en zie daarvan een exempel Hagg. 1:6. **en allen stok des waters;**

2. Den held en den krijgsman, den rechter en den profeet, en den waarzegger, Dat is, verzeziende, voorzinnige, voorzichtige, die ene zaak van verre ziet komen, of voorziet eer zij geschiedt. Zie Spreuk. 16:10. **en den oude;** Te weten

niet alleen oud van jaren, maar ook wel ervaren, wijs, kloek in de regering, hetzij der kerk of der republiek.

3. Den overste van vijftig, en den aanzienlijke, Hebreeuws, *den verhevenen van aangezicht*; dat is, den aanzienlijken, of die in autoriteit is. **en den raadsman,** Anders: *raadgever*. **en den wijze** Of, *kundige, ervarene*. **onder de werkmeesters, en dien,** Die wel ter taal is, of verstandig in redenering, een welsprekend man. **die kloek ter tale is.**

4. En Ik zal jongelingen Te weten jong van jaren, of jong in verstand, of beide; zie Pred. 10:16. **stellen tot hun vorsten, en kinderen** Anders: *kinderachtige lieden*. **zullen over hen heersen;**

5. En het volk zal gedrongen Of, *hard gedreven worden*; te weten tot betaling, of tot zwaren dienst en arbeid. **worden, de een zal zijn tegen den ander, en een iegelijk tegen zijn naaste;** de jongeling zal stout zijn Of, *trots, moedig*. **tegen den oude, de verachte** Dat is, slechten, ongeachten onder het volk. **tegen den eerlijke.**

6. Wanneer iemand zijn broeder Dat is, zijnen bloedverwant. **uit het huis** Dat is, die van zijns vaders huis of geslacht is. **zijns vaders zal aangrijpen, zeggende: Gij hebt** Dat is, gij zijt welhebbende, of, gij hebt middelen om te leven; gij zijt een van de aanzienlijksten onder ons; gemeenlijk openbaart zich de rijkdom in de klederen. **een kleed, wees ons ten overste, laat toch dezen aanstoot** Of, *dit verderf, of ruïne, of ondergang*. De zin is: Neem toch de vervallen zaak van onzen staat bij de hand, en help haar ondersteunen, zoveel het u mogelijk en doenlijk is. Anders: *doch laat uwe hand onder deze ruïne zijn*; een manier van spreken, genomen van een vallend huis. **onder uw hand** Dat is, onder uw beleid. **wezen;**

7. Zo zal hij in dien dag Dat is, straks, zonder zich lang te beraden. **zijn hand opheffen,** Te weten naar den hemel, dat is,

hij zal zweren. Zie Gen. 14:22. Anders: *hij zal zijne stem opheffen*. zeggende: Ik kan geen heelmeeester Hebreeuws, *verbinder*; te weten van uwe wonden, of geen chirurgijn, wondmeester, of medicijnmeester zijn. Alsof hij zeide: De zaken zijn in onzen staat te zeer verlopen, de wonde van onzen staat is te zeer vervuild, ik zal het vervallen werk niet kunnen redden. In één woord, de profeet wil zeggen dat het zo ellendig met de Joden zou gesteld wezen, dat onaangezien een ieder gaarne groot is, nochtans niemand het bestuur zou willen aannemen, ofschoon het hun werd aangeboden. Zie ook Job 34:17. **wezen; er is ook geen brood** Alsof hij zeide: Ik ben zo arm dat ik mijzelf en de mijnen van nooddrift niet kan verzorgen, veel weniger kan ik dan ulieden helpen. **en geen kleed in mijn huis; zet mij niet tot een overste des volks.**

8. **Want Jeruzalem heeft aangestoten,** Dat is, het zal gewisselijk in het kort vallen. **en Juda is gevallen, dewijl hun tong en handelingen tegen den HEERE zijn, om de ogen Zijner heerlijkheid te verbitteren.**

9. **Het gelaat** Dat is, men kan het uit hun aangezicht bespeuren, dat zij boze, onbeschaamde mensen zijn. Anders: *de hardnekkigheid van hun aangezicht*; in welke betekenis het Hebreeuwse woord ook genomen wordt Job 19:3. **huns aangezichts getuigt tegen hen, en hun zonden spreken** Dat is, roemen zij. Hebreeuws, *verkondigen zij*. **zij vrij uit, gelijk Sodom;** Dat is, gelijk de inwoners van Sodom. Zie Gen. 13:13, en Gen. 18:20, en Gen. 19:5. **zij verbergen ze niet. Wee hunlieder ziel; want zij doen zichzelf** Te weten, met God den Heere door hunne zonden tot straf te verwekken. Zie van het Hebreeuwse woord *gamal*, Ps. 13:6. **kwaad.**

10. **Zegt den rechtvaardige, dat het hem** Zie van zulk gebruik van het Hebreeuwse woord *Tob*, Jer. 22:15,16. **wel gaan zal; dat zij de vrucht hunner**

werken zullen eten. Dat is, genieten; dat is, God de Heere zal uit genade hunne godzaligheid belonen. Zie de aantekening Spreuk. 1:31.

11. **Wee den goddeloze, het zal hem** In het Hebreeuws staat alleen het woord *kwaad* of *boos*. Anders: *als hij boos is*; dat is, als hij boos blijft. **kwalijk gaan, want de vergelding** Dat is, hem zal wedervaren of overkomen even hetzelfde, dat hij anderen gedaan heeft; hij zal gestraft worden om zijner boosheden wil. **zijner handen zal hem geschieden.**

12. **De drijvers** Dat is, strenge regeerders, of onderdrukkers. **Mijns volks zijn kinderen,** Dat is, onervaren, hunne lusten volgende, als de kinderen. **en vrouwen heersen** Dat is, verwijfde mannen, die geen moed hebben. **over hetzelfde. O Mijn volk! die u leiden,** Of, *uwe leiders*; dat is, uwe leraars en regeerders. Anders: *die u gelukzalig achten*; of roemen; verstaande zulke predikers, die de lieden kussens onder de ellebogen leggen, roepende: Het heeft geen nood. **verleiden u, en den weg uwer paden slokken** Dat is, den weg, dien gij behoort te wandelen, verderven zij, gelijk als die iets verslindt of inslokt; of zij bedekken en verduisteren den weg, gelijk het ingeslokte verborgen en als ingewonden is. Vergelijk Num. 4:20, of zij varen er heel lichtelijk over heen. Vergelijk Job 39:27, met de aantekening. **zij in.**

13. **De HEERE stelt Zich om te pleiten,** Dat is, om in het recht te treden, gelijk Jes. 1:18. **en Hij staat, om de volken** Te weten, het volk Israël, hetwelk groot is en veel in getal, gelijk Hand. 4:27. **te richten.**

14. **De HEERE komt ten gerichte tegen de oudsten** Dat is, de rechters, regeerders, magistraten, die men uit oude bedaagde mannen pleegt te kiezen. Dezen zal de Heere voor het recht stellen, omdat zij zijn volk door ongerechtigheid onderdrukt hebben. **Zijns volks en deszelfs vorsten, want gijlieden hebt dezen wijngaard** Dat is, de gemeente Gods, of het volk Gods, dat u toevertrouwd was. Zie Jes.

5:1; Matth. 21:33. **verteerd**; Hebreeuws, *verbrand*, of met het vuur verslonden, zie Num. 24:22. De zin is: in plaats van mijnen wijngaard te bouwen en mij goede vruchten daarvan te brengen, maakt gij denzelfen te schande. **de roof des ellendigen is in uwe huizen.**

15. Wat is ulieden, Dat is, wat recht of reden hebt gijlieden daartoe? dat gij, enz. dat gij Mijn volk verbrijzelt, en de aangezichten Dat is de personen. der ellendigen vermaalt? Dat is, gans wredelijk en onmenselijk behandelt of mishandelt. Anders: *als in een vijzel stoot, of met krabben en vuiligheid schendt.* spreekt de Heere, HEERE der heirscharen.

16. Verder zegt de HEERE: Daarom dat de dochteren Dat is, de vrouwen en jonge dochters te Jeruzalem, welke hier gedreigd worden vanwege hare hovaardij. van Sion zich verheffen, Het hoofd omhoog steken uit hoogvaardij. en gaan met uitgestrekten Hebreeuws, *uitgestrekt van hals, of van keel.* hals, en lonken Hebreeuws, *bedriegende met de ogen, of lonkende met de ogen*; dat is, met de ogen hare loosheid te kennen gevende. met de ogen, al gaande Anders: *Zij gaan al trippelende alsof zij kleine kinderen waren, makende kleine treden.* en trippelende daarhenen treden, en alsof haar voeten gebonden Of, *geboeid.* Anders: *Ja aan hare voeten dragen zij boeitjes.* Anders: *Makende een geluid, of geril met hare voeten, alsof er schelletjes aan waren.* Anderen nemen het aldus: *Zij gaan half dansende, houden zekeren pas of maat in haren tred.* Maar de meesten en voornaamsten verstaan het van kostelijke boeitjes, of versierselen aan de voeten, hebbende het fatsoen van boeitjes. waren.

17. Zo zal de HEERE den schedel der dochteren van Sion schurftig Of, *schurft*; anders *kaal*. Op de schurftheid volgt gemeenlijk kaalheid of uitvalling van het haar. Anderen verstaan het aldus: dat zij in der vijanden hand en geweld vervallen zouden, die haar het haar kaal afscheren zouden,

gelijk men den slaven en lijfeigenen pleegt te doen. **maken, en de HEERE zal** Dat is, de Heere zal haar laten beroven van hare klederen, also dat zij zullen moeten naakt gaan, en niet zoveel hebben zullen, dat zij hare schaamte bedekken kunnen. **haar schaamte ontbloten.**

18. Ten zelfden dage zal de HEERE wegnemen het sieraad Wat Jes. 3:18,19,20,21,22,23,24 aangaat, die worden zeer verscheidenlijk overgezet; de hovaardige pronkstters hebben ook in die tijden al veel ander pronksel gehad als heden ten dage onze jonkvrouwen hebben, zodat vele van die namen ons onbekend zijn, vele derzelve den naam medebrengende uit dat land, waar zij eerst gedacht geweest zijn. Zij zijn hier gezet zo na als men ze heeft kunnen treffen. Voor *sieraad der kousenbanden* hebben anderen *de netwerken* of *betraliede klederen*; die doorschijnend gebreid of geborduurd waren, hetwelk enigen noemen *vensteren der oneerbaarheid.* der kousebanden, en de netjes, Of, *sluiers*, of *schakelwerk*, als daar zijn de fijngebreide netjes, dunne doekjes en allerlei gebreidsel, of geweeftsel, dat doorluchtig is. en de maantjes. Dit was een sieraad als maantjes. Zie Richt. 8:21. Heden ten dage dragen ook enige in de oorlapjes kleine maantjes van goud, zilver, of enig gesteente, of paarden.

19. De reukdoosjes, Versta hier, de gouden of zilveren doosjes, waar *muskus* of andere welriekende specerijen in waren, die de jonkvrouwen aan den hals, of op de borsten, of tussen dezelve droegen. Anders, *halsketentjes*, of iets dergelijks. en de kleine ketentjes, en de glinsterende Dat is, de klederen bezaaid met dunne gouden of zilveren schubbetjes of flittertjes, die een glans gaven als er de zon op scheen, alsof het glinsterende sterretjes geweest waren. Anders, *flitterende*, of *bevende lovertjes.* kledingen,

20. De hoofdkroning, Zie Ezech. 24:17, en Ezech. 44:18. en de armversierselen, Zie 2 Sam. 1:10. en de bindselen, Of, *hoofdsnoeren.* Zie Jer. 2:32. en de

reukballetjes, Hebreeuws, *huisjes der ziel*, of *van den adem*; aldus worden de reukballetjes genoemd, omdat zij het hart verkwikken en den adem versterken. en de oorringen,

21. De ringen en de voorhoofdsierselen, Dit waren enige versierselen, die op het voorhoofd tot op den neus hingen; Gen. 24:24.

22. De wisselklederen, Gelijk Richt. 14:12. en de manteltjes, Hebreeuws, *de overdekselen*. Het mogen wel grote floersen geweest zijn, die nu in het Frans genoemd worden *la grand voile*. en de hoedjes, en de buidels, Gelijk 2 Kon. 5:23. Anders: *naalden*, of *spelden*; te weten van goud of zilver, dergelijke nu ook enige jonge dochters in het haar dragen.

23. De spiegels, en de fijn-linnen deksels, en de hulledoeken, Of, *tophuiven*. en de sluiers. Anders: *kedelen*, of fijne, dunne en lichte kledingen, die men in *Judea* en omliggende hete landen droeg.

24. En het zal geschieden, dat er voor specerij Dat is, goeden reuk. stank Of, *uittering*, *verrotting*; gelijk onder Jes. 5:24. zal zijn, en lossigheid voor een gordel, en kaalheid in plaats van haarvlechten, Of, *gefriseerd haar*, of *effen gekamd haar*, of *net gelegd haar*. en omgording eens zaks in plaats van een wijden rok, Of, *vlieger*. en verbranding Versta, de verbranding of vervelling van het aangezicht, veroorzaakt door de hitte der zon. in plaats van schoonheid.

25. Uw mannen O Jeruzalem, of Zion. zullen door het zwaard vallen, en uw helden Hebreeuws, *uw sterkte*; also zeggen wij, *den adel des lands* voor *de edelen des lands*. in den strijd.

26. En haar Te weten van Jeruzalem of Zion. poorten Dat is, raadhuizen, openbare rechthuizen, want de raadspersonen zouden omgekomen zijn. zullen treuren, en leed dragen, en zij zal, ledig Te weten van inwoners, goederen en huisraad; zie mede

van het Hebreeuwse woord Spreuk. 14:4. gemaakt zijnde, op de aarde Gelijk bedroefde, mismoedige, of verslagen mensen plegen te doen; zie Job 1:20. zitten.

Jesaja 4

1. En te dien Te weten, na de bovenverhaalde ellenden, waarvan onder anderen een merkkelijk exempel is 2 Kron. 28:6,8; anderen voegen Jes. 4:1 tot Jes. 3. **dage zullen zeven vrouwen** Dat is, velen. Hieruit is af te nemen dat er weinig mannen zouden overblijven; zie Jes. 3:25. **een man aangrijpen**, Dat is, ten huwelijk verzoeken. **zeggende: Ons brood** De zin is, in plaats dat de mannen voor hunne vrouwen plegen den kost te winnen, zo willen wij voor onszelfen kost en klederen verdienen, gij zult voor ons niet behoeven te zorgen. **zullen wij eten, en met onze klederen zullen wij bekleed zijn, laat ons alleenlijk** Hebreeuws, *laat uwen naam over ons uitgeroepen worden*; gelijk Gen. 48:16. De zin is: Laat ons slechts den naam hebben dat wij uwe vrouwen zijn. **naar uw naam genoemd worden, neem** Hebreeuws, *raap*, of *verzamel* onze smaadheid Te weten die smaadheid, dat wij zouden leven en sterven zonder ooit kinderen gebaard te hebben; zie Gen. 30:23, en Luk. 1:25.. Zie Ps. 26:9. **onze smaadheid** Te weten die smaadheid, dat wij zouden leven en sterven zonder ooit kinderen gebaard te hebben; zie Gen. 30:23, en Luk. 1:25. **weg**.

2. Te dien Te weten na de bovenverhaalde ellenden; of nadat vervuld zal zijn wat God gedreigd heeft. Dit wordt hier bijgevoegd tot vertroosting van het volk; zie boven Jes. 1:26. **dage zal des HEEREN SPRUIT** Te weten, *Jezus Christus*. Vergelijk Jes. 11:1; Jer. 23:5, en Jer. 33:15; Zach. 3:8, en Zach. 6:12, met de aantekening. **zijn tot sieraad** Dat is, zij zal sieraad of heerlijkheid aanbrengen. **en tot heerlijkheid, en de vrucht** Dat is, *Christus*, die mens van *Maria* hier op aarde zal geboren worden, als de tronk van Isaï, of van David, tot aan den wortel zal afgehouden zijn, Jes. 11:1. **der aarde tot voortreffelijkheid** Of, *tot uitnemendheid*,

of *tot hoogheid*. De profeet voorzegt hier dat *Christus* niet alleen in en voor zichzelf, maar ook voor zijne gemeente, voortreffelijk en sierlijk zou zijn, welke Hij zijn hemelse schoonheid zal deelachtig maken, nadat Israël in verdrukking en verachtzaamheid zou zijn vervallen; zie het Hooglied van Salomo op verscheidene plaatsen, van de heerlijkheid en sieraad der Bruid sprekende. **en tot versiering dengen**en, Hebreeuws, *de ontkoming Israëls*; dat is, dengen, die de voorverhaalde straffen ontkomen zouden. **die het ontkomen zullen in Israel.**

3. **En het zal geschieden, dat de overgeblevene in Sion, en de overgelatene in Jeruzalem zal heilig** Hebreeuws, *heilig zal tot hem gezegd worden*. Vergelijk onder Jes. 5:20. Dat is, hij zal voor God heilig gehouden en geacht worden vanwege de verdiensten van *Christus*. **geheten worden, een iegelijk, die geschreven** Te weten van God. Anders: *een iegelijk, die geschreven is ten leven, zal te Jeruzalem zijn*; te weten in het geestelijke Jeruzalem, of de gemeente der gelovigen. Zie deze manier van spreken Exod. 32:32; Filipp. 4:3. Zie de aantekening Ps. 69:29. **is ten leven** Te weten ten eeuwigen leven, in het boek des levens, want hier wordt gesproken van de uitverkoren kinderen Gods; zie Hand. 13:48; Gal. 4:26; Hebr. 12:22. **te Jeruzalem;**

4. **Als de Heere zal afgewassen hebben den drek** Of, *vuiligheid*. Hebreeuws, *uitgang*. Het betekent allerlei vuiligheid, die den mensen aangaat, gelijk Spreuk. 30:12. Doch hier wordt gesproken van de vuiligheid der zonden. **der dochteren** Dat is, der inwoners van Jeruzalem Dat is, de inwoners van Jeruzalem.. **van Sion, en de bloedschulden** Hebreeuws, *de bloeden*. Versta hier de menigvuldige bloedstortingen, die binnen Jeruzalem Dat is, de inwoners van Jeruzalem. geschied zijn, en de bewerkers van die; en versta wijders hieronder al de zonden en ongerechtigheden van het volk. Zie Ps. 51:16. **van Jeruzalem** Dat is, de inwoners van Jeruzalem. **zal verdreven** Of *gezuiverd*,

of *afgewassen, of afgedroogd zal hebben*. hebben uit derzelver midden, door den Geest des Te weten de stad Jeruzalem. **oordeels, en door den Geest der Of, door den afbrandenden geest.** Hebreeuws, *door den geest des brands, of der hitte, of der wegneming.* uitbranding.

5. **En de HEERE zal over alle** Dat is, over al de gemeenten der gelovigen. De profeet gebruikt in Jes. 4:5 en het volgende veel verbloemde, of oneigene manieren van spreken. **woning van den berg Sions, en over haar vergaderingen, scheppen** Dat is, Hij zal de godzaligen beschermen en voorstaan, gelijk Hij eertijds de Israëlieten gedaan heeft, toen zij uit Egypte gingen en door de woestijn trokken. Zie Exod. 13:21, en Exod. 14:19. **een wolk des daags,** Dat is, ene wolk, zo zwart of zo duister, als rook. Zie Exod. 13:21. **en een rook,** Dat is, ene wolk, zo zwart of zo duister, als rook. Zie Exod. 13:21. **en den glans eens vlammanden vuurs des nachts; want over alle** Dat is, over al de gemeenten der gelovigen. De profeet gebruikt in Jes. 4:5 en het volgende veel verbloemde, of oneigene manieren van spreken. **s wat heerlijk is,** Te weten voor God, dat is, over alle godzaligen, die heerlijk gemaakt zijn door de gemeenschap, die zij met God hebben. **zal een beschutting wezen.**

6. **En daar zal** De profeet wil met deze woorden te kennen geven dat de Heere zijne kinderen als ene hut en beschaduwung zal wezen. **een hut zijn tot een schaduw** Dat is, om ene beschaduwung te maken. **des daags tegen de hitte, en tot een toevlucht, en tot een verbergung tegen den vloed** Of, *inbrekenden stroom*; dat is, ellenden, straffen en plagen. **en tegen den regen.**

Jesaja 5

1. **Nu zal ik mijn Beminde** Aldus noemt de profeet *Jezus Christus* driemaal in Jes. 5:1. De

zin is: Hij is de Bruidegom zijner gemeente; ik ben zijn dienaar en vriend; Hoogl. 2:2; Joh. 3:29. **een lied** Dat is, een lied, hetwelk Hij mij zelf heeft ingegeven en in mijnen mond gelegd, dit zal ik zingen en ook beschrijven, opdat het niet vergeten worde, maar van allen man moge onthouden, gelezen en gezongen worden, gelijk Mozes ook te dien einde een lied gemaakt heeft, Deut. 32. **mijns Liefsten zingen van Zijn wijngaard;** Dat is, van zijne gemeente. Zie dergelijke manier van spreken onder Jes. 5:7, en Exod. 15:17; Ps. 44:3, en Ps. 80:9; Jes. 27:2; Jer. 2:21; Matth. 21:33; Mark. 12:1; Luk. 20:9; Joh. 15:1. # Mr 12.1 Lu 20.9 Joh 15.1 **Mijn Beminde heeft een wijngaard op een vetten heuvel.** Hebreeuws, *op een hoorn van een zoon der olie, of vettigheid*; dat is, in een uitnemende plaats van vetten vruchtbaren grond. Zie Job 5:7.

2. En Hij heeft dien In Jes. 5:2 wordt met verbloemde woorden beschreven de zorg Gods over zijne gemeente. **omtuind,** Hebreeuws eigenlijk *gesterkt*; te weten met een muur of heg, zie Jes. 5:5, dat is, beschut en beschermd tegen het geweld van al de vijanden van hem en zijne kerk. **en van stenen gezuiverd,** en Hij heeft hem beplant *met* edele wijnstokken; en Hij heeft in deszelfs midden een toren Te weten, om de wacht daarin te houden, om op de dieven en wilde dieren te passen en die te verdrijven. **gebouwd,** en ook een wijnbak Anders, *een wijnpers*. daarin uitgehouwen; en Hij heeft verwacht, Vergelijk onder Jes. 5:7. dat hij *goede* druiven Of, *beziën*, of vruchten. zou voortbrengen, maar hij heeft stinkende druiven Of, *beziën*, of vruchten. voortgebracht.

3. Nu dan, Hier spreekt God de Heere, en Hij geeft het oordeel over, zelfs dien, over wien Hij klaagt. **gij inwoners van Jeruzalem,** en **gij mannen van Juda,** oordeelt toch tussen Mij en tussen Mijn wijngaard.

4. Wat is er Alsof God zeide: Dewijl Ik mijn volk zoveel weldaden bewezen heb, en zij zo ondankbaar zijn geweest, zo oordeelt gijzelf wat er in het toekomende anders te doen zij dan dat Ik mijn ondeugenden wijngaard verwoest? Vergelijk Matth. 21:40,41, waar de Heere *Christus* bijkans dezelfde gelijkenis den overpriesters en oudsten der Joden voorgesteld hebbende, aan henzelfen het oordeel vraagsgewijze voorstelt, en daarop gelijk antwoord van hen ontvangt, gelijk God hier, Jes. 5:5, geeft. Anderen nemen het aldus, dat God met deze woorden wil te kennen geven: Hij heeft zoveel goeds aan zijn volk, boven andere natiën, gedaan, dat zij in alle manieren dankbaar behoorden te zijn; maar dewijl zij ondankbaar waren, dat zij zelfs, zo van hunne verdorvenheid als van de rechtvaardigheid der verdiende straffen moesten overtuigd zijn. Van de krachtige inwendige werking van den Heiligen Geest wordt in deze gelijkenis, die alleenlijk slaat op de uitwendige beroeping (genomen zijnde van den uitwendigen arbeid des wijngaardeniers) niet gesproken. **meer te doen aan Mijn wijngaard, hetwelk Ik aan hem niet gedaan heb? Waarom** Menselijkerwijze gesproken; gelijk mensen hun misnoegen plegen te tonen, wanneer zij veel goeds aan een onwaardige en ondankbare gedaan hebben en zeer kwalijk beloond worden. Hierop volgt het vonnis van God, Jes. 5:5. **heb Ik verwacht, dat hij goede druiven voortbrengen zou, en hij heeft stinkende druiven voortgebracht?** Hebreeuws, *gemaakt*.

5. Nu dan, Ik zal ulieden nu bekend maken, wat Ik Dat is, hoe Ik de ondankbaarheid van mijn volk straffen zal. **Mijn wijngaard doen zal; Ik zal zijn** Dat is, Ik zal dit volk voortaan niet beschermen tegen zijne vijanden, maar Ik zal het laten verderven en te schande komen. **tuin wegnemen, Of, haag, of heg. opdat hij zij** Of, *opdat hij vertreden worde*. tot afweiding; **zijn muur zal Ik verscheuren, opdat hij zij** Of, *opdat hij vertreden worde*. tot vertreding.

6. En Ik zal hem *Of, Ik zal hem woest maken;* dat is, Ik zal Juda beroven van zijne regering, die totnogtoe in het land is onderhouden geweest, achtervolgens de wijze in mijne wet voorgeschreven. **tot woestheid maken;** hij zal niet Dat is, de kerkedienst en andere heilige oefeningen zullen ophouden. **besnoeid, Of, gezuiverd, gewied worden.** noch omgehakt worden, maar distelen en doornen De zin is: Van een wijngaard zal het een doornbos worden, dat is, heel woest en wild liggen. **zullen daarin opgaan;** en Ik zal den wolken Alsof God zeide: Ik zal dit volk niet meer verkwikken, gelijk Ik tevoren gedaan heb, maar zal hen in Babylon en elders in droefenis laten verdwijnen; zie Ps. 137: zie ook Job 36:32. **gebieden, dat zij geen regen daarop regenen.**

7. Want Anders: *zekerlijk.* In Jes. 5:7 verklaart de profeet de bovenverhaalde gelijkenis. **de wijngaard van den HEERE der heirscharen is het huis van Israel, en de mannen** Dat is, mannen tot den stam van Juda behorende. **van Juda zijn een plant** Of plantsoenen, of plantingen; versta, het volk over hetwelk de Heere zich placht te vermaken. **Zijner verlustigingen; en Hij heeft gewacht naar recht,** Dat is, dat de rechters den onderdrukten zouden recht doen. **maar ziet, het is schurftheid,** Dat is, de rechters zijn schurftig, dat is goddeloos en kwellen het arme verdrukte volk, gelijk de schurftheid de mensen kwelt. **naar gerechtigheid,** Alsof Hij zeide: Ik heb gewacht dat men weduwen en wezen, alsook andere verdrukten, tot hun recht zou helpen; maar, enz. **maar ziet, het is geschreeuw.** Of, *geschrei, geroep, gekrijt;* te weten der armen, die geweldiglijk onderdrukt worden, tot God schreiende en hem met tranen klagende den overlast en het ongelijk, dat hun wordt aangedaan. Zie Gen. 18:20. Enigen verstaan dit van de klachten der armen, die onderdrukt worden door de lange rechtsgedingen, onder voorwendsel van de formaliteiten, die onder het pleiten gebruikt worden.

8. Wee dengenen, die huis aan huis trekken, *Of, doen strekken, of voegen;* te weten onrechtvaardiglijk en met schade van hunnen naaste. **akker aan akker brengen, totdat er geen plaats Te** weten, waar de arme moge wonen, of akkeren. **meer zij, en dat gijlieden alleen inwoners gemaakt wordt in het midden des lands!**

9. Voor mijn oren Dat is, de Heere heeft het mij geopenbaard, of Hij heeft het gezegd dat ik het gehoord heb. **heeft de HEERE der heirscharen gesproken:** Zo niet vele Dit is een wijze of manier van zweren. Zie Gen. 14:23. Anders: *zekerlijk, of voorwaar vele huizen zullen, enz. huizen tot verwoesting zullen worden, de grote en de treffelijke* Hebreeuws, *de goede;* dat is treffelijke, schone. **zonder inwoner!** Terwijl daar niemand zijn zal die ze bewoont.

10. Ja, tien God de Heere dreigt in Jes. 5:10 dat Hij, vanwege de gruwelijke zonden des volks, het land onvruchtbaar zou maken, also dat zij van het gezaaide en geplante het tiende deel niet inoogsten zouden. **bunderen** Een bunder is zoveel land als een paar ossen op één dag kan omploegen. Anders, *tien juk ossen;* dat is, zoveel lans als tien juk ossen op een dag kunnen omploegen. **wijngaards zullen een enig bath** *Bath en efa* Bath en efa waren even groot, maar bath was een maat, waar men natte dingen mede mat, als wijn, olie, enz., en efa was een maat, waar men droge dingen mede mat, als koren, enz. Van bath zie 1 Kon. 7:26, en van efa Lev. 5:11. waren even groot, maar bath was een maat, waar men natte dingen mede mat, al wijn, olie, enz., en efa Bath en efa waren even groot, maar bath was een maat, waar men natte dingen mede mat, als wijn, olie, enz., en efa was een maat, waar men droge dingen mede mat, als koren, enz. Van bath zie 1 Kon. 7:26, en van efa Lev. 5:11. was een maat, waar men droge dingen mede mat, als koren, enz. Van bath zie 1 Kon. 7:26, en van efa Bath en efa waren even groot, maar bath was een maat, waar men natte dingen mede mat, als wijn, olie, enz., en efa was een maat, waar men droge dingen mede mat, als koren, enz. Van bath zie 1 Kon. 7:26, en van efa Lev. 5:11. **geven, en een**

homer zaads Van *homer, anders, cor* zie de aantekening 1 Kon. 4:22, en Ezech. 45:11,14. zal een efa *Bath* en *efa* waren even groot, maar *bath* was een maat, waar men natte dingen mede mat, als wijn, olie, enz., en *efa* was een maat, waar men droge dingen mede mat, als koren, enz. Van *bath* zie 1 Kon. 7:26, en van *efa* Lev. 5:11. **geven.** Hebreeuws, *makeh*. Alsook in het voorgaande.

11. Wee dengenen, die, zich vroeg opmakende in den morgenstond, sterken drank Hebreeuws, *Schechar*; zie onder Jes. 5:22. **najagen, en vertoeven** Of, *houden zich op.* tot in de schemering, Het Hebreeuwse woord betekent zowel de morgenschemering als de avondschemering, gelijk Job 7:4; Spreuk. 7:9. **totdat** de wijn hen heeft verhit!

12. En harpen en luiten, trommelen en pijpen, en wijn zijn *in* hun maaltijden; maar zij aanschouwen Dat is, zij geven geen acht op het werk des Heeren, dat is op de gevankelijke wegvoering der tien stammen naar Assyrië, te weten door Salmanasser; 2 Kon. 17:6, en 2 Kon. 18:12; Amos 6:6. Anderen nemen het woord *werk* algemener in dezen zin: Zij zien niet op zijne gerichten, die Hij in het werk stellen zal, dat is, op de straffen, die hun zullen overkomen, welke zij wel behoorden voor te komen met berouw en hartelijk leedwezen. **het werk des HEEREN niet, en zij zien niet** Dit verstaan sommigen van het aanschouwen der zon, maan, sterren, enz., die ons des Heeren macht en wijsheid voor ogen stellen, en die ons behoorden te verwekken om God te eren, te loven en te prijzen. **op het maaksel Zijner handen.**

13. Daarom zal mijn volk Hebreeuws, *is mijn volk weggevoerd*. Dit was wel te dezer tijd nog niet geschied; maar de profeten zijn gewoon te spreken van toekomstige dingen alsof zij alrede geschied en voltrokken waren, ten aanzien van de zekerheid der voorzeggingen Gods. **gevankelijk** Te weten, naar Babel. **weggevoerd worden, omdat** Dat is, dewijl het des Heeren werk niet gekend noch in acht genomen heeft. **het**

geen wetenschap heeft; en deszelfs heerlijken zullen honger lijden, en hun menigte Dat is, het gemene volk, gelijk Jes. 5:14. Anders: *en hun rijkdom zal verdorren van dorst*, alsoo ook Jes. 5:14. **zal verdorren van dorst.**

14. Daarom De profeet wil zeggen dat er velen zullen omkomen, hetzij door honger en kommer, of door het zwaard. Anders: *het graf heeft zichzelf wijd opengesperd*, en zo doorgaans. **zal het graf zichzelf wijd opensperren, en zijn mond opendoen, zonder maat; Anders: boven gewoonte;** zie de aantekening Richt. 11:39. **opdat nederdale** Te wete in het graf. haar heerlijkheid, en haar menigte, Dat is, het gemene volk, of *hun rijkdom*; gelijk boven Jes. 5:13. **met haar gedruis, Te weten met die woeling, of het gedruis, hetwelk het heilloze gezin maakt in zijne brasserijen.** Zie boven Jes. 5:11,12. **en die in haar** Te weten, vrolijk zijnde in zijne brasserijen en wellusten binnen Jeruzalem, en voorts in het Joodse land. **van vreugde opspringt.**

15. Dan zal de gemene man Zie boven Jes. 2:9,11,17. **nedergebogen worden, en de aanzienlijke man** Zie boven Jes. 2:9,11,17. **zal vernederd worden, en de ogen der hovaardigen zullen vernederd worden.** Te weten nadat zij met honger, pest, het zwaard en de gevangenschap bezocht zullen wezen.

16. Doch de HEERE der heirscharen zal verhoogd worden door het recht; Te weten als Hij zichzelven zal betonen rechter te zijn, straffende de boosdoeners vanwege hunne zonden. **en God, die Heilige, zal geheiligd worden** Dat is, God zal voor heilig erkend en geroemd worden, nadat Hij recht en gerechtigheid over de boze mensen zal geoefend hebben, straffende de boosdoeners en voorstaande degenen, die men met geweld is onderdrukkende. **door gerechtigheid.**

17. En Hier stelt nu de profeet ene vertroosting na de dreigementen, willende te

kennen geven dat God zijn volk eindelijk zal redden. **de lammeren** Anders: *schapen*; dat is de vrome, onnozele armen, die tevoren van de rijke goddelozen verdrukt werden. **zullen weiden** Dat is, God de Heere zal hen in zulken algemenen nood onderhouden en van nooddrift verzorgen. **naar hun wijze**, Hebreeuws, *naar hunne leiding*; dat is, gelijk zij tevoren gewoon waren te doen. **en de vreemdelingen** Versta hier ook de vrome armen, die een tijdlang van de rijke goddelozen als vreemdelingen zijn geacht geweest, of die van de goddelozen of tirannen alzo zijn gekweld geweest, dat zij huis en hof hebben moeten verlaten. Anders: *en zij zullen de verwoeste plaatsen der vette vreemdelingen eten. zullen de woeste plaatsen der vetten eten.* *Vetten* voor *rijke* weelderige personen, wordt ook gebruikt Ps. 22:30; Jes. 10:16. Zij worden Amos 4:1 genoemd *koeien van Basan*.

18. Wee dengenen, die de ongerechtigheid trekken Anders, *tot zich trekken*. met koorden Of, *met zelen*, of *strikken*, of *banden der leugen*. De zin is, die met schoonschijnende redenen, onder dezen of dien dekmantel, boosheid oefenen en als aanhalen en aanhouden, zichzelf inbeeldende dat het hun altijd wel zal gaan, en dat alles wat de profeten hun dreigen en prediken van de aanstaande straffen Gods, maar verbeelding is. Het is ene manier van spreken, genomen van degenen, die een schip of wagen met koorden aanhalen. **der ijdelheid, en de zonde als met dikke wagenzelen!**

19. Die daar zeggen: Te weten al spottende. Alsof zij zeiden: Men dreigt ons elke reis, maar daar volgt niets op. Is het God ernst, zo laat Hem spoeden, enz.; wij vragen naar uwe dreigementen niet, laat God vrij komen als Hij wil. Aldus bespottende de lankmoedigheid des Heeren; zie boven Jes. 5:12. **Dat Hij haaste, dat Hij Zijn werk** Dat is, zijne straffen, waarmede gij ons zo dikwijls dreigt. **bespoedige, opdat wij het zien; en laat naderen en komen den raadslag** Of, *den raad*; dat is, hetgeen

Hij in zijnen raad besloten heeft. **des Heiligen** Dat is, van God den Heere, die daar is die Heilige, die men schuldig is te eren en te vrezen. Zie boven Jes. 1:4. **van Israel, dat wij het** Alsof zij zeiden: Gij, Jesaja en andere profeten, vervaart ons met ijdele dreigementen; doch God heeft tegen ons niets kwaads voor. **vernemen!** Of, *wijs worden*, of *weten mogen*.

20. Wee dengenen, die het kwade Hebreeuws, *die zeggen tot*, of *van het kwade goed*, enz.; vergelijk boven Jes. 4:3. Dat is, die door hun arglistige redenen de onervarenen wijs maken dat het goede kwaad en het kwade goed is. **goed heten, en het goede kwaad; die duisternis** Dat is, die stoutelijk en onbeschaamd durven zeggen dat de duisternis licht is en het licht duisternis. **tot licht stellen, en het licht tot duisternis; die het bittere tot zoet stellen, en het zoete tot bitterheid!**

21. Wee dengenen, die in hun ogen Dat is, in hun eigen oordeel; alzo in het volgende. Hebreeuws, *voor hun aangezicht*; dat is, bij zichzelf. **wijs, en bij zichzelf verstandig zijn!**

22. Wee dengenen, die helden zijn om wijn te drinken, en die kloeke mannen zijn om sterken drank Hebreeuws, *Schechar*. Enigen menen dat dit woord ook den wijn insluit en begrijpt. Anderen menen dat het allerlei sterken drank betekent, behalve den wijn. Zie de aantekening Lev. 10:9. **te mengen!** De Joden, alsook andere natiën in de oosterse landen, plachten eertijds, gelijk nu nog, hun wijn met water of specerijen te vermengen; maar het Hebreeuwse woord betekent hier zoveel als uitdrinken; want daar is gene kloekheid of dapperheid in het inschenken of vermengen van den wijn gelegen.

23. Die den goddeloze rechtvaardigen Dat is, recht geven daar hij onrecht heeft. Zie Num. 35:31; Deut. 25:1. **om een geschenk, en de gerechtigheid der rechtvaardigen** Dat is, recht geven daar hij onrecht heeft. Zie Num. 35:31; Deut. 25:1.

van dezelven afwenden. Mits hun onrecht gevende, alsof zij enige onrechtvaardige zaken voorhadden.

24. Daarom, gelijk de tong Dat is, de vlam des vuurs, die enige gedaante der tong heeft; ook schijnt ze te lekken gelijk de tong doet. **des vuurs den stoppel verteert,** Hebreeuws, *opeten*, dat is verteert, verslindt. **en het kaf door de vlam verdaan wordt,** Hebreeuws, *verslapt wordt*, of *afneemt*, of *verzwakt wordt*. **alzo zal hun wortel** Enigen verstaan hier door den *wortel* de ouders, door de *bloem* of, *bot*, *knop*. en de kinderen. Anderen menen dat hier in het algemeen te verstaan zij de nietigheid en verdwijning der goddelozen; alzo dat opvaren, opgaan *hetwelk in het Hebreeuws staat* hier betekent tenietgaan, verdwijnen, verzwinden, gelijk een opgaande rook. **als een uittering** Anders, *als snot worden*, dat is, hun wortel zal vervuilen en als snot worden; want de vervuilende wortelen worden als witte snot. **wezen; en hun bloem** Of, *bot*, *knop*. zal als stof opvaren; omdat zij verwerpen de wet des HEEREN der heirscharen, en de rede des Heiligen van Israel versmaden.

25. Daarom is de toorn des HEEREN ontstoken tegen Zijn volk, en Hij heeft tegen hetzelfde Zijn hand uitgestrekt, Te weten om hetzelfde te slaan. Zie boven Jes. 1:5. **en Hij heeft het geslagen, zodat de bergen** Dit is een overvloedige manier van spreken, *hyperbole* in de scholen genoemd. Het is een voorzegging van de aanstaande verwoesting van het Joodse volk. **hebben gebeefd, en hun dode lichamen** Te weten die van de vijanden verslagen zijn. **zijn geworden** Of, *zijn verscheurd*, of *verdelgd*, *in het midden der straten*. **als drek in het midden der straten.** Om dit Of, *met dit al*. Alsof hij zeide: Al is het dat de Heere zijn volk zo zwaarlijk gestraft heeft, gelijk straks verhaald is, en mocht schijnen derhalve met hetzelfde verzoend te wezen; nochtans blijft Hij nog evenwel op hetzelfde vertoorn; aangezien het zich tot God niet keert; alzo onder Jes.

9:11,12. alles keert zich Zijn toorn niet af, maar Zijn hand is nog uitgestrekt. Om verder te slaan; zie Lev. 26:14,15, enz.

26. Want Hij Hier verhaalt nu de profeet verder hetgeen hij op het einde van Jes. 5:25 begonnen heeft te zeggen, te weten dat de hand des Heeren verheven is. **zal een banier** Dat is, een leger van vijanden. **opwerpen** Dat is, Hij zal hun een teken geven, dat zij komen en het Joodse volk overvallen. Of, Hij zal de Chaldeën, Babyloniërs, Assyriërs *die hier onder den naam van heidenen te verstaan zijn* door zijn heimelijke en rechtvaardige regering aanlokken en tegen de Joden opmaken. **onder de heidenen** Of, *onder de heidenen, die verre zijn*; dat is, die van verre komen zullen. **van verre, en Hij zal hen herwaarts sissen** Of, *schuifelen, sijfelen, fluiten*. Anders: *Hij zal hen tot hem sissen*. De zin is: Dat het God den Heer zeer licht is een groot heir op de been te brengen tot uitvoering van zijne oordelen over degenen, die Hij straffen wil. Zie dergelijke manier van spreken Jes. 7:18; Zach. 10:8. **van het einde der aarde; en ziet, haastelijk, snellijk zullen zij aankomen.** Hebreeuws, *zal zij komen*, te weten de banier met het volk daaronder behorende. Anders, *hij*, te weten de koning van Babel met zijn leger. Anders, *het*, te weten het volk.

27. Geen moede, Hij wil zeggen: Dat er niemand Zij zullen altegaar wakker en in hunne aanslagen voorzichtig zijn. in dat leger, of onder dat krijgsvolk, moede zal worden in het marcheren op die lange reis; aldus te kennen gevende de gewillige gehoorzaamheid der volkeren, die God tewerk stellen zou. **en geen struikelende zal onder hen wezen; niemand** Zij zullen altegaar wakker en in hunne aanslagen voorzichtig zijn. **zal sluimeren noch slapen, noch de gordel** Dat is, zij zullen steeds vaardig zijn om te strijden, staande gewapend tot aller ure. **zijner lendenen ontbonden worden, noch de schoenriem zijner schoenen afgescheurd worden.**

28. Welker pijlen Hebreeuws, *welker*, te weten volks, namelijk dat in het leger zijn zal. Alzo wordt in het volgende het getal van een gesteld voor het getal van velen. De profeet wil zeggen dat het volk, hetwelk God gebruiken zal om strafoefening te doen, welgewapend en toegerust zal wezen. **scherp zullen zijn, en al hun bogen gespannen;** Hebreeuws, *getreden*; omdat men den voet op en kruisboog zet als men hem spant. Zie Ps. 7:13. **hunner paarden hoeven** Hebreeuws, *klauwen*. **zullen als een rots** Te weten zo scherp en zo hard als een kei of rotssteen, zodat zij van lopen en rennen niet verslijten zullen. Het tegendeel is geschied Richt. 5:22. **geacht zijn, en hun raderen als een wervelwind.**

29. Hun gebrul Met deze woorden beschrijft de profeet de wreedheid van het volk, hetwelk de Heere tegen de Joden zou zenden om hen te vernielen. **zal zijn als van een ouden leeuw, Of, *fellen*, of *gruwelijken leeuw*.** en zij zullen brullen als de jonge leeuwen, en zij zullen briesen, en den roof Het Hebreeuwse woord betekent eigenlijk een dier, hetwelk met de tanden en klauwen van een ander dier verscheurd is. **aangrijpen en wegvoeren; en er zal geen verlosser zijn.**

30. En zij zullen Te weten die vreemde natiën, de Chaldeën en anderen. **tegen hetzelfde** Te weten tegen het Joodse volk, dat zo jammerlijk zal mishandeld wezen. **te dien dage bruisen, als het bruisen der zee. Dan zal men** Dit is ene gelijkenis, genomen van degenen, die in storm en onweder op zee in groot gevaar van hun leven zijnde, van verre het land aanzien, wensende dat zij ergens konden aanvaren en aanlanden. Zij zien ook dikwijls opwaarts ten hemel of het weder niet opklaart; alzo zullen die van Jeruzalem, als zij van hunne vijanden aangevallen worden, rondom zich zien of er nergens gene hulp voor hen te vinden is, maar tevergeefs, zij zullen gene vinden. **de aarde aanzien, maar ziet, er zal duisternis**

en benauwdheid zijn, en het licht zal verduisterd worden in hun verwoestingen.

Jesaja 6

1. In het jaar, toen de koning Uzzia Hebreeuws, *Uzziah*. stierf, zo zag ik In een profetisch gezicht. Zie Gen. 15:1. **den Heere, zittende op een hogen en verheven troon, en Zijn zomen** Dat is, de zomen zijner klederen, te weten der koninklijke klederen, met welke de Heere bekleed was. **vervullende den tempel.**

2. De serafs Het Hebreeuwse woord betekent eigenlijk *brandende*; aldus worden de engelen des Heeren genoemd, omdat zij ijverig zijn, ja in ijver brandende, om het bevel des Heeren uit te richten. Of, omdat zij de goddelozen branden en verteren gelijk een vuur. Of, omdat zij in vurige kleur verschijnen, te weten rood gelijk vuur. **stonden** Te weten gelijk dienaars, passende op den dienst des Heeren. Vergelijk Dan. 7:10; Openb. 4:6,7. **boven Hem; een iegelijk** Hebreeuws, *zes vleugelen, zes vleugelen den enen*. Zie de aantekening Gen. 7:2. **had zes vleugelen; met twee bedekte ieder** Tot een teken van eerbiedigheid, die zij God den Heere toedroegen; of omdat zij den glans der heerlijkheid Gods niet kunnen verdragen. **zijn aangezicht, en met twee bedekte hij zijn voeten, en met twee vloog hij.** Te weten om het bevel van God spoediglijk uit te richten; want de engelen zijn dienstbare geesten; Ps. 34:8, en Ps. 91:11; Hebr. 1:14.

3. En de een riep Hebreeuws, *deze riep tot dezen*. tot den ander, en zeide: **Heilig, heilig, heilig is de HEERE der heirscharen!** De ganse aarde Hebreeuws, *de volheid der ganse aarde is zijne eer of heerlijkheid*; dat is, al de werken des Heeren, die in den gansen aardbodem zijn, geven getuigenis en zijn een bewijs zijner heerlijkheid; Ps. 24:1; Rom. 1:20. **is van Zijn heerlijkheid vol!**

4. **Zodat de posten** Hiermede wordt te kennen gegeven de heftige toorn Gods, gelijk boven Jes. 5:25: *de bergen zijn bewogen*. En versta hier, de posten van den tempel. **der dorpels zich bewogen van de stem des roependen**; Dat is, van een ieder der serafim, gelijk Jes. 6:3. **en het huis** Te weten het huis Gods, dat is de tempel. **werd vervuld** Dit was ook een teken of bewijs van den toorn Gods, rook en damp uitblazende uit zijnen neus. **met rook**.

5. **Toen zeide ik: Of, daarom**; te weten omdat ik die tekenen van den toorn Gods zag, die vaardig was om zijne oordelen te oefenen. **Wee mij, want ik verga!** Of, *het is met mij gedaan*. Anders: *ik ben verstomd*, of *ik ben dood*; dat is, ik moet straks sterven, te weten omdat ik, die onrein van lippen ben, den Heere gezien heb. Zie de aantekening Gen. 16:13; Exod. 24:11, en Deut. 5:25,26; Richt. 13:22. **dewijl ik** Dat is, ik ben een arm zondig mens. Door het gebruik der lippen, dat is, de woorden, waarin de mens lichtelijk valt, verstaat hij zijn gehelen zondigen staat. Vergelijk Jes. 6:7, en wijders Jak. 3:2. **een man van onreine lippen ben, en ik woon in het midden eens volks, dat onrein** Dat is, een volk, dat de afgoden aanbidt, tot leugen genegen is en traag om den waren God te aanbidden, te eren en te danken en hunnen naaste te stichten. **van lippen is; want mijn ogen hebben den Koning, den HEERE der heirscharen gezien**.

6. **Maar een van de serafs vloog tot mij**, Te weten uit het bevel van God, want zij stonden vaardig nevens den Heere, om zijne bevelen te ontvangen en uit te voeren. **en had een gloeiende kool in zijn hand, die hij met de tang van het altaar** Versta hier, het altaar van het brandoffer, op hetwelk gestadiglijk vuur was, zijnde dit altaar een voorbeeld van *Christus* en zijne offerande voor onze zonden; zie Hebr. 13:10. **genomen had**.

7. **En hij roerde mijn mond daarmede aan, en zeide: Zie, deze** Te weten

gloeiende kool, die ik van het altaar genomen heb. Hiermede wordt aangewezen dat de vergeving der zonden komt van de offerande van *Christus*, welke door de offerande des altaars werd afgebeeld; tegelijk, dat de Heilige Geest de zonden, als een vuur, verbrand en verteert. **heeft uw lippen aangeroerd; also is uw misdaad van u geweken, en uw zonde is verzoend**. Anders: *genadiglijk bedekt*.

8. **Daarna hoorde ik de stem des Heeren, dewelke zeide: Wien zal Ik zenden**, Te weten tot het wederspannige Joodse volk, om hetzelfde mijn besluit aangaande zijne verblinding en ondergang te verkondigen. **en wie zal voor Ons henengaan?** Toen zeide ik: **Zie, hier ben ik**, De profeet biedt aan hier nu goedwilliglijk zijn vaardigen dienst, zijnde van God gesterkt, veel vaardiger nu zijnde; gelijk Mozes, Exod. 3, of Jeremia, Jer. 1. **zend mij henen**.

9. **Toen zeide Hij: Ga henen, en zeg tot dit volk**: Hier zegt God niet, *tot mijn volk*, omdat het van Hem geweken was, maar Hij zegt, *tot dit volk*. **Horende hoort, maar verstaat niet**, Alsof God zeide: Gij zult vergeefs en arbeid doen met dit volk te onderwijzen, niettemin ga heen en doe wat Ik u beveel, tot overtuiging van hunne wederspannigheid. **en ziende ziet, maar merkt niet**.

10. **Maak het** Te weten het volk. **hart** Te weten door het Te weten het volk. prediken van mijn Woord. Met deze woorden wil de Heere niet te kennen geven wat zijn gepredikt Woord eigenlijk en van zijne natuur bij de mensen werkt en uitricht; maar Hij Te weten God. voorzegt wat er op de verkondiging ervan bij de boze Joden volgen zou; namelijk dat zij zich daardoor niet alleen niet zouden bekeren, maar nog halsstarriger en weerstrevender aanstellen, dewijl God hen door zijn rechtvaardig oordeel in een verkeerden zin zou overgeven. **dezes volks vet, en maak hun oren zwaar, en sluit hun ogen**, Of, *bestrijkt, belijmt hunne ogen*. **opdat het** Te weten het volk. **niet**

zie met zijn ogen, noch met zijn oren hore, noch met zijn hart versta, noch zich bekere, en Hij Te weten God. **het Te weten het volk. geneze.** Namelijk door vergiffenis der zonden, Mark. 4:12. Zie Ps. 30:3.

11. Toen zeide ik: Hoe lang, Te weten, zal deze verwoesting van het volk duren. Anders: Hoelang zal deze blindheid en verstoktheid van het volk duren? **Heere?** En Hij zeide: Totdat de steden Te weten de steden in Judea. **verwoest worden,** Anders: *zekerlijk verwoest worden;* te weten door de vele en verscheidene overvallen der vijanden van het Joodse volk. Wat de verblindheid van het volk aangaat, die is dikwijls geweest vóór de komst van *Christus*, inzonderheid ten tijde van *Christus*; gelijk blijkt Matth. 13:14; Mark. 4:12, en elders meer. Ja zij duurt nog heden te dage, gelijk aan verreweg het grootste deel der Joden, die nu leven, te zien is; en zij zal zolang duren, totdat de volheid der heidenen zal ingegaan zijn, Rom. 11:25. **zodat er geen inwoner zij, en de huizen, dat er geen mens zij, en dat het land met verwoesting** Dat is, gans woest gemaakt worden, also dat er geen mensen meer in wonen, en het derhalve onbebouwd blijft liggen. Voorbeelden dezer verwoesting zie onder de koningen Hizkia, 2 Kon. 18; Manasse, 2 Kron. 33, onder Josia, 2 Kron. 35; onder Joahas, Jojakim, Joachin en Zedekia, 2 Kon. 25: en 2 Kron. 36, en inzonderheid na de hemelvaart van *Christus*. **verstrooid worde.**

12. Want de HEERE zal die mensen Of, die lieden, te weten het Joodse volk. **verre wegdoen,** Te weten in de Babylonische gevangenschap. Hier geeft de profeet te kennen dat het Gods werk is, dat de Joden zijn weggevoerd geweest. **en de verlating** Versta die verlating, waarmede dit volk van God is verlaten en den vijanden overgegeven, ten tijde der Babylonische gevangenschap. **zal groot wezen in het binnenste Of, in het midden des lands,** te weten van het land van Judea. **des lands.**

13. Doch nog een tiende deel Dat is, een klein hoopje, ten aanzien van het groot getal dergenen, die weggevoerd en vernield zullen worden. De profeet wil zeggen dat dit volk niet allen tegelijk geheel zal vergaan. **zal daarin zijn, en het zal wederkeren,** Anders: *maar het zal weder afgeweid worden.* Want sommigen verstaan door dit tiende deel degenen, die na de wegvoering des volks in het land van Juda zijn overgebleven, en vandaar in Egypte getogen en allen ellendiglijk omgekomen. Anderen verstaan door het tiende deel de Joden, die uit de Babylonische gevangenschap zouden wederkeren en veel hebben te lijden van de koningen van Syrië en Egypte, ten tijde der Machabeën, en eindelijk van de Romeinen, en dit alles vanwege hun grote en menigvuldige zonden. **en zijn om af te weiden; maar** Dit is ene belofte tot troost der vromen, dat namelijk de stam van Juda niet geheel zou te gronde gaan, maar dat hij vanwege de heilige kinderen Gods, die daarin waren, zou behouden en bewaard blijven, totdat *Christus* in het vlees verschijnen zou. **gelijk de eik, Of, Olmboom.** In het Hebreeuws staan twee woorden, die beide een eikenboom betekenen. Voor het ene nemen de overzetters *een olmboom;* anderen *een lindeboom.* Anderen leggen de Hebreeuwse woorden aldus uit: *Doch gelijk door de eiken, die aan de poort Schallecheth staan de gang een vast steunsel heeft, also zal het heilige zaad* Dat is, het overblijfsel der godzaligen, dat is, de godzalige kinderen van godzalige ouders afkomstig; alsof hij zeide: God verdraagt nog enigermate dien verdorven boom, ten aanzien der goede takken, die daaruit gesproten zijn. Om weiniger goeden wil spaart God somtijds vele kwaden; Gen. 18:32. **zijn vaste stut zijn.** Naar deze uitlegging vergelijkt hier de profeet de godzaligen bij de eiken, met welke des konings gang onderstut en ondersteund was, of bij den hogen opgeworpen weg of straat, over welken men ging uit Salomo's huis in den tempel, waarvan te lezen is 1 Kon. 10:5; 2 Kon. 12:20; 1kron. 26:16, en 2 Kron. 9:4,11. **en gelijk de haageik, Of, Olmboom.** In het Hebreeuws staan twee woorden, die beide een eikenboom betekenen. Voor het ene nemen de

overzetters *een olmboom*; anderen *een lindeboom*. Anderen leggen de Hebreeuwse woorden aldus uit: *Doch gelijk door de eiken, die aan de poort Schallecheth staan de gang een vast steunsel heeft, alzo zal het heilige zaad* Dat is, het overblijfsel der godzaligen, dat is, de godzalige kinderen van godzalige ouders afkomstig; alsof hij zeide: God verdraagt nog enigermate dien verdorven boom, ten aanzien der goede takken, die daaruit gesproten zijn. Om weiniger goeden wil spaart God somtijds vele kwaden; Gen. 18:32. **zijn vaste stut zijn.** Naar deze uitlegging vergelijkt hier de profeet de godzaligen bij de eiken, met welke des konings gang onderstut en ondersteund was, of bij den hogen opgeworpen weg of straat, over welken men ging uit Salomo's huis in den tempel, waarvan te lezen is 1 Kon. 10:5; 2 Kon. 12:20; 1kron. 26:16, en 2 Kron. 9:4,11. **in dewelke na de afwerping der bladeren nog steunsel is, alzo zal het heilige zaad** Dat is, het overblijfsel der godzaligen, dat is, de godzalige kinderen van godzalige ouders afkomstig; alsof hij zeide: God verdraagt nog enigermate dien verdorven boom, ten aanzien der goede takken, die daaruit gesproten zijn. Om weiniger goeden wil spaart God somtijds vele kwaden; Gen. 18:32. **het steunsel daarvan zijn.** Te weten van dat land, dat is van de inwoners van dit land. Anders, *van dat tiende deel*; het komt opeen uit.

Jesaja 7

1. Het geschiedde nu in de dagen van Achaz, den zoon van Jotham, Dat is, welke Jotham was de zoon van Uzzia. den zoon van Uzzia, Dat is, welke Jotham was de zoon van Uzzia. den koning van Juda, Dit ziet op Achaz. dat Rezin, de koning van Syrie, Hebreeuws, *Aram*; die een van de zonen van Sem geweest is, Gen. 10:22. Uit hem zijn de Syriërs gesproten. en Pekah, Hij is een goddeloos afgodendienaar geweest, die zijnen koning Pekaja heeft omgebracht; 2 Kon. 15:25,28. de zoon van Remalia, de koning van Israel, optoog naar Jeruzalem, ten oorlog tegen haar; maar hij vermocht Te weten de koning

van Syrië, die den krijg voerde, en den koning van Israël te hulp gekomen was, en, naar sommiger gevoelen, hoofdaanlegger van dezen krijg was, alhoewel het den naam had dat hij den koning van Israël te hulp kwam. **met strijden niet tegen haar.**

2. Als men den huize Davids Dat is, den koning Achaz en den voornaamsten heren van het rijk; of zijnen bloedverwanten. **boodschapte, zeggende: De Syriers** Dat is, de Syriërs verlaten zich op de hulp der Efraïmieten; zij zijn het eens geworden om gelijkerhand u te overvallen. Hebreeuws, *Aram*; dat is Syrië *rust op*, enz. **rusten op Efraim,** Dat is, op de tien stammen der Israëlieten. Gelijk Ps. 78:9, en Ps. 80:3, en onder Jes. 7:17; onder welke de stam van Efraïm de voornaamste was, bij welken ook de koningen van Israël hun hof hielden, te weten binnen Samaria. **zo bewoog zich zijn hart en het hart** Te weten het hart van den koning Achaz. Deze vrees is gesproten uit een kwade conscientie, ongeloof en misvertrouwen. **zijns volks, gelijk de bomen des wouds bewogen worden van den wind.**
3. En de HEERE zeide tot Jesaja: Ga nu uit, Achaz tegemoet, Daarom wordt de profeet eigenlijk tot Achaz gezonden, omdat hij inzonderheid bevreesd was en omdat dit den welstand van het rijk betrof. **gij en uw zoon, Schear-Jaschub, aan het einde** Zie van de rest van Jes. 7:3 de aantekening 2 Kon. 18:17. **van den watergang des oppersten vijvers, aan den hogen weg van het veld des vollers;**
4. En zeg tot hem: Wacht u, Te weten van te vrezen. en zijt gerust, vrees niet, en uw hart worde niet week, vanwege **die twee staarten** Aldus noemt de profeet verachtzaamlijk den koning van Syrië en den koning van Israël, en hij geeft te kennen dat hun toorn *die als een brandend vuur scheen te zijn en alsof zij de gehele wereld zouden in brand gebracht hebben* weinig te achten was en haast vergaan of gene kracht meer hebben zou, hen vergelijkende bij een hout, dat schier

verbrand was en weinig of geen vuur meer had, maar alleenlijk nog rook van zich gaf. De koning van Syrië was bijna uitgebrand, of ten onder gebracht door Joas, den zoon van Joahas; 2 Kon. 13:25. De koning van Israël was schier teniet gekomen door inlandse muiterij en krijg, 2 Kon. 15:10,14,16, en zij beiden door Pul, den koning van Assyrië, 2 Kon. 15:19, en 1 Kron. 5:26. **dezer rokende vuurbranden; vanwege de ontsteking des toorns van Rezin en der Syriers, en van den zoon van Remalia;** De profeet verwaardigt zich niet hem bij zijnen naam te noemen, of den titel van koning te geven, bedoelende nochtans Pekah, den koning van Israël, zoon van Remalia.

5. Omdat de Syrier Aldus noemt de profeet verachtelijk Rezin, den koning van Syrië. **kwaad tegen u beraadslaagd heeft, met Efraim** Dat is, met de tien stammen van Israël. **en den zoon van Remalia, zeggende:**

6. Laat ons optrekken tegen Juda, Te weten tot in het land Juda. en het verdriet aandoen, Te weten door de lange belegering der stad Jeruzalem, alzo dat zij genoodzaakt worden zich eindelijk in onze handen over te geven. Anders: *verdrietig maken*, of *moede maken*. **en het onder ons** Zij geven te kennen dat hun voornemen was het land van Juda in tweeën te scheuren en onder hen beiden te delen, en in hun beider naam den zoon van Tabeal Wie deze Tabeal of zijn zoon geweest is, is onzeker; het is gelooflijk dat hij een Syriër van voortreffelijken huize en een vermaard krijgsman geweest is. **daarin stadhouder te maken. delen, en den zoon van Tabeal** Wie deze Tabeal of zijn zoon geweest is, is onzeker; het is gelooflijk dat hij een Syriër van voortreffelijken huize en een vermaard krijgsman geweest is. **koning maken in het midden van hen.**

7. Alzo zegt de Heere HEERE: Het zal niet bestaan, Te weten het kwaad, dat die beide koningen voorhebben. Het zal niet in het werk gesteld worden. Zie Job 22:28,

gelijke manier van spreken. **en het zal niet geschieden.**

8. Maar Damaskus Dat is, Damaskus zal de hoofdstad des koninkrijks van Syrië zijn. **zal het hoofd van Syrie zijn, en Rezin** De zin is: Rezin zal hoofd of regent zijn en blijven alleen te Damaskus, maar niet te Jeruzalem, gelijk hij en zijne bondgenoten zich inbeelden; hun voornemen zal niet gelukken, elkeen zal binnen de bepaling zijns lands blijven. **het hoofd van Damaskus** Dat is, Damaskus zal de hoofdstad des koninkrijks van Syrië zijn.; **en in nog vijf en zestig jaren zal Efraim** Dat is, zij zullen geen eigen koninkrijk, noch staat, of landsregering op hun eigen hand meer hebben, zover is het vandaar, dat zij hun rijk zouden vermeederen met den aanwas van het land van Juda of enig deel daarvan. Deze verwoesting is ten dele geschied door Salmanasser, 2 Kon. 17:3, maar ten volle door Esar-haddon, #2Kon.17:24, den zoon van Sanherib, 2 Kon. 19:37. **verbroken worden, dat het geen volk zij.**

9. Ondertussen zal Samaria Dat is, Samaria zal de hoofdstad zijn van Efraïm, dat is van het koninkrijk der tien stammen, en die daarin het opperste gebied heeft, is Pekah de zoon van Remalia. **Efraïms hoofd zijn, en de zoon van Remalia het hoofd van Samaria.** Dat is, koning of regent. **Indien gijlieden** De zin is: Indien gijlieden de belofte Gods, die ik u verkondigd heb, te weten dat deze twee koningen u niet zullen overweldigen, niet gelooft, zo zult gij niet bevestigd worden, of gij kunt gene verzekering hebben tegen de grote vrees, die gij hebt vanwege uwe vijanden, maar gij zult altijd ongerust van harte zijn. Anders: *indien gijlieden dit niet gelooft, dat geschiedt daarom omdat gij niet vast zijt;* te weten in het geloof. Anders: *gelooft gijlieden dit niet, omdat gij niet verzekerd* noch in uw geloof versterkt *wordt;* te weten door een teken of mirakel? **niet gelooft, zekerlijk, gij zult niet bevestigd worden.**

10. En de HEERE Anders, *daarom*. **voer voort te spreken** Te weten door mij, zijn profeet, omdat hij zag dat Achaz deze belofte

geen geloof gaf, noch ook zijn volk, hetwelk genoegzaam bleek aan hun sidderen en beven. **tot Achaz, zeggende:**

11. Eis u Dat is, tot uw best, namelijk tot versterking van uw geloof in hetgeen u straks beloofd is. **een teken** Waaruit gij kunt vernemen dat God een profeet tot u gezonden heeft, die de waarheid spreekt. **van den HEERE, u** Dat is, tot uw best, namelijk tot versterking van uw geloof in hetgeen u straks beloofd is. **w God; eis beneden** Dat is, bid dat God u een wonderteken geve, of op de aarde, of aan den hemel. Hebreeuws, *maak den eis diep, of maak hem hoog naar boven.* **in de diepte, of eis boven u** Dat is, tot uw best, namelijk tot versterking van uw geloof in hetgeen u straks beloofd is. **it de hoogte.**

12. Doch Achaz zeide: Ik zal het niet Te weten een teken van den Heere. **eisen, en ik zal den HEERE** Dit spreekt Achaz op huichelachtige wijze, als een huichelaar, kwanswijs ik wil niets doen tegen Gods gebod, Deut. 6:16, opdat ik God niet vertoorne. God verbiedt dat men uit ongeloof of met een kwaad voornemen een teken van Hem verzoeken zal; maar Hij verbiedt niet dat men uit gehoorzaamheid en naar Gods bijzonder bevel, tot versterking van het geloof een teken begere. Zie de aantekening Deut. 6:16. **niet verzoeken.**

13. Toen zeide hij: Te weten de profeet Jesaja. **Hoort gijlieden nu, gij, huis van David!** Te weten gijlieden, die ontaard zijt, niet volgende de godzalige voetstappen van David. Hieruit is af te nemen dat de naasten bij den koning Achaz zowel ongelovigen waren, en het teken zowel verwierpen als hijzelf. **is het ulieden** De zin is: Totnogtoe hebt gij mij en andere profeten des Heeren klein geacht, ja veracht, onze vermaningen niet gelovende noch aannemende; maar nu zijt gij God den Heere zelfs lastig of moeilijk, dewijl gij de genade, die Hij u aanbiedt, veracht. **te weinig, dat gij de mensen moede maakt, dat gij ook mijn God moede maakt?**

14. Daarom Te weten dewijl gijlieden het aangeboden teken versmaadt en evenwel de gelovige versterking in het geloof van node hebt; zo zal God een wonderlijk teken geven. **zal de Heere Zelf ulieden een teken geven; ziet, een maagd** Of, *die maagd.* **zal zwanger worden, en zij zal een Zoon baren, en Zijn naam Anders: gij o maagd zult zijnen naam Immanuel heten;** hiermede beduidende dat *Christus* naar het vlees geen vader hebben zou, die hem den naam geven zou, gelijk de vaders hunnen kinderen plegen te doen; Luk. 1:63. **IMMANUEL heten.** Dat is, God met ons, waar God en waar mens, die de mensen weder met God verzoenen, ja als verenigen zal.

15. Boter en honig zal Hij eten, Te weten, de zoon der maagd. De zin is: Hij zal opgevoed worden in zijne kinderjaren gelijk andere kinderen, opdat men zie en daaruit merke dat Hij van dezelfde natuur is, waarvan andere kinderen zijn. **totdat Hij** Dat is, totdat Hij kome tot de jaren van zijn verstand en des onderscheids, dat Hij het goede van het kwade wete te onderscheiden. **wete te verwerpen het kwade, en te verkiezen het goede.**

16. Zekerlijk, eer dit Knechtje Deze woorden zijn, naar veler gevoelen, geen gevolg van de naastvoorgaande woorden, sprekende van de menswording des Zoons Gods, maar de profeet spreekt hier weder van de verlossing, die hij Achaz beloofd heeft, aangaande de bescherming der Israëlieten tegen hunne vijanden. En door het jonge knechtje kan men hier verstaan des profeten zoontje Schear-Jaschub, hetwelk hij op bevel van God met zich genomen had, Jes. 7:3; of enig ander kind, alrede geboren, of korts geboren te worden; want op *Christus* kunnen deze woorden niet zo wel passen; de profeet hier sprekende van een korten tijd, in welken die beide koningen zouden omkomen, daar *Christus* eerst vele jaren hierna geboren en in deze wereld verschenen is. Sommigen nochtans duiden Jes. 7:16 ook op den Heere *Christus*, in zulken zin, dat deze profetie in zo korten tijd zou vervuld worden, als er zou

wezen tussen de geboorte van *Christus* en de jaren zijns onderscheids. **weet te verwerpen het kwade, en te verkiezen het goede, zal** De zin is: Die twee koningen zullen niet alleen het land van Juda niet innemen, maar zij zullen binnen kort zelf omkomen. **dat land,** Te weten het land van Israël en van Syrië, vanwaar den koning Achaz alle ellende en verderf was overkomende. **waarover** Of, *daar gij een afkeer van hebt.* Om de reden straks verhaald. **gij verdrietig zijt, O koning Achaz. verlaten zijn van zijn twee koningen.** Hebreeuws, *van het aangezicht zijner twee koningen;* te weten Pekah en Rezin. Deze beide koningen zijn kort na deze profetie, gelijk sommigen rekenen, met een geweldigen dood omgekomen, gelijk te zien is 2 Kon. 15:30, en 2 Kon. 16:9; eer Achaz vier volle jaren was koning geweest.

17. **Doch de HEERE zal over u, en over uw volk, en over uws vaders huis, dagen doen komen, hoedanige** Te weten, zware, bedroefde, jammerlijke dagen. **niet gekomen zijn van dien dag af, dat Efraim** Dat is, van dien tijd af, dat de tien stammen gescheurd zijn van den stam van Juda, ten tijde van Rehabeam en Jerobeam, waarvan te lezen is 1 Kon. 12; en hier wordt Efraïm alleen genoemd, maar de tien stammen Israëls gemeend, niet alleen omdat Efraïm geweest is de voornaamste der tien stammen, maar ook daarom, omdat die scheuring uit den stam van Efraïm eerst haar oorsprong genomen heeft, en omdat Jerobeam uit dien stam afkomstig was, die de eerste koning over Efraïm en de andere negen stammen geweest is, 1 Kon. 12. **van Juda is afgeweken, door** Te weten, zal de Heere zulks doen. De Joden verlieten zich zeer op de koningen van Assyrië, en bij name Achaz, gelijk te zien is 2 Kon. 16:7. Maar hier dreigt hen God dat Hij hen allermeeft door den koning van Assyrië zou laten straffen en verderven, namelijk *zo enigen menen* door Nebukadnezar, die toen ook Assyrië onder zijne heerschappij gebracht had. Zie onder Jes. 7:20. Doch enigen verstaan hier Tiglath Pilneser, waarvan te lezen is 2 Kron. 28:20;

anderen Sanhebrib, waarvan gesproken wordt 2 Kon. 18:13, enz. **den koning van Assyrie.**

18. **Want het zal te dien dage** Te weten, in welken Hij besloten heeft u en uwe nakomelingen te straffen. **geschieden, dat de HEERE zal toesissen** Dat is, Hij zal hen met sissen, schuifelen, of fluiten tot zich doen komen; zie boven Jes. 5:26. **de vliegen,** Aldus noemt hij de Filistijnen; Idumeën en Moren, die aan de grenzen van Egypte hunne woonplaatsen hadden. Zie de vervulling dezer profetie 2 Kon. 19:9, en 2 Kron. 28:17. De profeet noemt dat volk *vliegen*, ten aanzien van hun grote menigte; *bijen*, zo vanwege het steken met den angel en hun groot getal, als vanwege hunne ervarenheid in den krijg en kunst van een leger in orde te stellen. Vergelijk Deut. 1:44; Ps. 118:2. **die aan het einde der rivieren van Egypte zijn, en de bijen die in het land van Assur zijn.**

19. **En zij zullen komen,** Te weten, die vliegen en die bijen. **en zij allen zullen rusten** Of, *nederliggen.* De zin is: De legers der vijanden zullen zich nederleggen in alle plaatsen van het ganse Joodse land, zo in de bekwame als in de onbekwame plaatsen, zij zijn diep, of hoog, vruchtbaar of onvruchtbaar. **in de woeste dalen, en in de kloven der steenrotsen, en in al de doornhagen, en in alle geprezene plaatsen.**

20. **Te dien dage zal de Heere door een gehuurd** Te weten, door den koning Niet juist door denzelfden koning van Assyrië, dien Achaz gehuurd had, te weten Tiglat-Pilneser; want, of hij wel gezegd wordt Achaz benauwd te hebben, 2 Kron. 28:20,21, nochtans heeft hij het Joodse volk zo grote schade niet aangedaan als hun God hier dreigt; derhalve is dit te verstaan van een anderen koning van Assyrië. Enigen verstaan dat hier gesproken wordt van verscheidene koningen van Assyrië, die de een voor, de ander na, het Joodse volk jammerlijk geplaagd hebben, gelijk gedaan heeft Sanherib, Esar-haddon, en eindelijk Nebukadnezar. Zie 2 Kon. 18, 2 Kon. 19, 2 Kron. 24: en 2 Kron. 25, en 2 Kron. 33. Doch die overgrote schade en ellende, waarvan hier gesproken wordt, schijnt op

niemand anders, immers op niemand volkomenlijker te passen dan op Nebukadnezar, die, een machtig leger hebbende, gedaan heeft hetgeen de profeet hier dreigt. Zie 2 Kon. 24, 2 Kon. 25. Deze koning Nebukadnezar, koning van Babylonië, wordt hier genoemd de koning van Assyrië, omdat hij Assyrië onder zijne heerschappij gebracht had. Achaz gehuurd, om hem te beschermen tegen de Syriërs en Israëlieten. Zie 2 Kon. 16:7,8. De zin is: Gij hebt gezondigd, stellende uw vertrouwen op den koning van Assyrië, maar Ik zal u door denzelfden koning van Assyrië, dien Achaz gehuurd had, te weten Tiglat-Pilneser; want, of hij wel gezegd wordt Achaz benauwd te hebben, 2 Kron. 28:20,21, nochtans heeft hij het Joodse volk zo grote schade niet aangedaan als hun God hier dreigt; derhalve is dit te verstaan van een anderen koning van Assyrië. Enigen verstaan dat hier gesproken wordt van verscheidene koningen van Assyrië, die de een voor, de ander na, het Joodse volk jammerlijk geplaagd hebben, gelijk gedaan heeft Sanherib, Esar-haddon, en eindelijk Nebukadnezar. Zie 2 Kon. 18, 2 Kon. 19, 2 Kron. 24: en 2 Kron. 25, en 2 Kron. 33. Doch die overgrote schade en ellende, waarvan hier gesproken wordt, schijnt op niemand anders, immers op niemand volkomenlijker te passen dan op Nebukadnezar, die, een machtig leger hebbende, gedaan heeft hetgeen de profeet hier dreigt. Zie 2 Kon. 24, 2 Kon. 25. Deze koning Nebukadnezar, koning van Babylonië, wordt hier genoemd de koning van Assyrië, omdat hij Assyrië onder zijne heerschappij gebracht had. **van Assyrie, afscheren het hoofd,** Te weten het haar van het hoofd en de voeten; dat is, hij zal allen man kwalijk behandelen, niemand verschonende. **en het haar der voeten; ja, het zal ook den baard** Door den *baard* wordt te verstaan gegeven het sieraad en de aanzienlijkheid onder de gemeente van het Joodse volk; zie de volvoering 2 Kon. 24, 2 Kon. 25. **gans wegnemen.**

21. En het zal geschieden te dien dage, dat iemand een koetje Of, *een*

jonge koe, of vaarskalf van een rund. **in het leven** Of, *opgevoed zal hebben;* namelijk zonder dat de vijanden hem dezelve zullen benomen of geslacht hebben. **zal behouden hebben, en twee schapen;** Of, *twee geiten;* hij stelt een zeker getal voor een onzeker. De zin is: Weinig melkbeesten zullen melk genoeg geven voor die weinige mensen, die daar zullen overig gebleven zijn.

22. En het zal geschieden, dat hij vanwege de veelheid der melk, die zij geven zullen, Hebreeuws, *maken;* zie boven Jes. 5:10. **boter** Te weten de volheid, als niemand wetende aan wien hij de melk en boter verkopen zal, het land van zijne inwoners ontbloot zijnde; of dewijl hij tehuis niet vele mede-eters hebben zal, want zij zullen van de vijanden verslagen of verdreven zijn. **zal eten; ja, een ieder, die overgebleven** Te weten na zoveel verwoestingen en moorderijen. **zal zijn in het midden** Te weten van het Joodse land. **des lands, die zal boter** Te weten de volheid, als niemand wetende aan wien hij de melk en boter verkopen zal, het land van zijne inwoners ontbloot zijnde; of dewijl hij tehuis niet vele mede-eters hebben zal, want zij zullen van de vijanden verslagen of verdreven zijn. **en honig eten.**

23. Ook zal het te dienzelfden dage geschieden, dat iedere plaats, De zin is: Het ganse land, zelfs de allervruchtbaarste plaatsen en die allerbest plachten gebouwd te worden, zullen woest liggen. **alwaar duizend wijnstokken** Dat is, vele. Hebreeuws, *duizend wijnstok;* gelijk wij zeggen; *duizend man.* **geweest zijn, van duizend zilverlingen, Van duizend zilverlingen;** dat is, waard duizend zilverlingen. **tot doornen en distelen zal zijn;**

24. Dat men met pijlen en met den boog aldaar zal moeten gaan; Te weten om zich te verweren tegen de wilde dieren, die zich bij menigten in de distelen en doornen zullen ophouden, nadat het land verwoest en ledig, onbewoond en

onbebouwd zal liggen. Dit is het, dat God den overtreders zijner wet dreigt; Lev. 26:22. **want het ganse land** En dienvolgens zal er niet veel ten beste zijn aan koren en andere eetwaren. **zal doornen en distelen zijn.**

25. Ook al de bergen, Te weten wijnbergen en andere vruchtbare plaatsen, die men pleegt Te weten om daarna met wijnstokken te beplanten. te bezaaien, of te beplanten en te bepoten. **die men met houwelen pleegt** Te weten om daarna met wijnstokken te beplanten. **om te hakken,** daar zal men niet komen *uit* vrees der doornen en der distelen; maar **die zullen wezen** Te weten bergen en landerijen, die goede en vele vruchten plachten te dragen. **tot inzending** Dat is, dat men de ossen of klein vee, hetzij schapen of geiten, inschikke. Zie Exod. 22:5. Anders aldus: *Aangaande al de bergen, die met houwelen zullen omgehakt worden, daar zal de vrees der doornen en distelen niet komen, maar,* enz. In dezen zin, dat de mensen zich nergens zullen kunnen bergen dan op hoge bergen, waar zij nog plaats zullen bereiden om enig vee daarin te zenden. **van den os,** en tot vertreding van het kleinvee.

Jesaja 8

1. Verder zeide de HEERE tot mij: **Neem u een grote rol,** Van het woord *rol* zie de aantekening Ezra 6:2; zie ook Jes. 34:4, en vergelijk Hab. 2:2; Openb. 5:1. **en schrijf daarop met eens mensen griffel:** Dat is, met een schrift, hetwelk een ieder kan lezen, of naar de wijze, die in het gebruik is, of naar den algemenen stijl of gewoonte. **Haastende** Anders: *belangende* MAHER SCHALAL CHAS BAZ, dat is, aangaande zulks als de naam, dien gij uw jongen zoon, als hij zal geboren zijn, geven zult, betekent. **tot den roof, is hij spoedig** De zin is: De koning van Assyrië zal haast komen, en hij zal de Syriërs en de Israëlieten beroven. Zie de vervulling dezer profetie 2 Kon. 16:9. De zaak, die de naam van den zoon des profeets

Jesaja beduidt, wordt hier gesteld. **tot den buit!**

2. Toen nam ik mij getrouwe Of, *geloofwaardige getuigen*. Hebreeuws, *ik deed mij betuigen getrouwe getuigen*; vergelijk Jer. 32:10; dat is, zodanige mannen, die getuigen kunnen dat de profeet deze profetie gedaan had, opdat het hierna niemand zou kunnen loochenen of in twijfel trekken. **getuigen, Uria, den priester, en Zacharia, den zoon van Jeberechja.** Dit wordt hier bijgevoegd tot onderscheiding van verscheidene andere personen van aanzien, die ook dezen naam gehad hebben; gelijk te zien is 2 Kon. 14:29, en 2 Kron. 24:20, en 2 Kron. 26:5, en Ezra 5:1, en Ezra 6:14; Luk. 1:5,67.

3. En ik was tot de profetesse Dat is, tot mijne huisvrouw, aldus genoemd vanwege het ambt van haren man. Of, omdat zij mede ene profetes was. **genaderd,** Dat is, in de slaapkamer gegaan. Hiermede wordt eerbaarlijk te kennen gegeven de bijslaap van den profeet met zijne huisvrouw. **die werd zwanger, en baarde een zoon; en de HEERE zeide tot mij: Noem zijn naam MAHER-SCHALAL, CHAZ-BAZ.**

4. Want eer dat knechtje Of, dezen jongen, te weten de jongste zoon van den profeet, Jes. 8:3. **zal kunnen roepen:** Dat is, in korten tijd, want als de kinderen een jaar of twee oud zijn, zo roepen zij met gebroken woorden hun vader en moeder. Samaria Samaria was de hoofdstad van het koninkrijk van Israël, boven Jes. 7:9. en Syrië zijn door de Assyriërs, een jaar of twee na deze profetie, overheerd en verwoest geweest. **Mijn vader! of, mijn moeder! zal men den rijkdom van Damaskus,** Damaskus was de hoofdstad van Syrië, boven Jes. 7:8. **en den buit** Merk wel dat de profeet hier zegt dat de koning van Assyrië den buit van Samaria Samaria was de hoofdstad van het koninkrijk van Israël, boven Jes. 7:9. zou wegnemen, maar hij zegt niet dat hij de stad zou innemen. Zie 2 Kon. 15:29, en 2 Kon. 16:9. **van Samaria** Samaria was de hoofdstad van het koninkrijk van Israël, boven Jes. 7:9. **dragen voor het**

aangezicht Dat is, in zijne tegenwoordigheid en tot zijn best. **van den koning van Assur.**

5. En de HEERE Hebreeuws, *de Heere voer voort tot mij te spreken.* **sprak nog verder tot mij, zeggende:**

6. Dewijl Alsof hij zeide: Omdat dit volk Te weten het Joodse volk, of immers een groot deel van hetzelfde; te weten die den woorden Gods geen geloof geven. Want onder dit volk waren nog enige vromen en godzaligen, die de Heere zijne leerjongeren noemt, onder Jes. 8:16. **veracht de belofte der goddelijke hulp tegen die beide koningen *van wie boven Jes. 7: gesproken is* en zich liever op de grote macht van Assyrië wil verlaten, zich inbeeldende dat de hulp, die Ik hun beloofd heb, maar een klein beekje is, gelijk de beek Siloa, maar dat de hulp der Assyriërs is als een geweldige stroom; zo zal Ik hen door de Assyriërs plagen en verderven, gelijk in Jes. 8:7 gezegd wordt. dit volk** Te weten het Joodse volk, of immers een groot deel van hetzelfde; te weten die den woorden Gods geen geloof geven. Want onder dit volk waren nog enige vromen en godzaligen, die de Heere zijne leerjongeren noemt, onder Jes. 8:16. **veracht de watere** Dit was een waterbeek te Jeruzalem, waar een fontein uitsproot. Zie Ps. 46:5, en Joh. 9:7. **van Siloa, die zachtjes gaan,** Zie de aantekening Neh. 2:13. **en er vreugde is bij Rezin en den zoon van Remalia;**

7. Daarom ziet, zo zal de Heere over hen Te weten over de ongelovige Joden, zie Jes. 8:6. **doen opkomen die sterke** Te weten de wateren van de rivier Eufraat. Dit is ene tegenstelling tegen de wateren van Siloa, Jes. 8:6. **en geweldige wateren der rivier, den koning van Assyrie en al zijn heerlijkheid;** Dat is, al zijn voortreffelijke vorsten en krijgsoversten met hun onderhebbend volk, waar de koning van Assyrië van roemt; Jes. 10:8,13. **en hij zal opkomen** Dat is, hij zal zich verheffen, te weten Sanherib, de koning van Assyrië, van wien de profeet hier spreekt als van een grote rivier. Anders: *zij zal opkomen*, te weten de rivier. **over al zijn stromen,** Te weten het

volk, of *hunne*, te weten volkeren. **en gaan over al zijn oevers;** Te weten het volk, of *hunne*, te weten volkeren.

8. En hij zal doortrekken Hebreeuws, *veranderen;* te weten van plaats. **in Juda,** Dat is, door het Te weten het Joodse land. Joodse land. **hij zal het** Te weten het Joodse land. **overstromen,** Dat is, hij zal alle vaste steden in Juda zo haastelijk overvallen en innemen, alsof zijn leger een waterstroom ware. Zie de volvoering door Sanherib ten tijde van Hizkia, 2 Kon. 18. **en er doorgaan, hij zal tot aan den hals** Dat is, totdat hij de hoofdstad, te weten Jeruzalem, belegere en benauwe. Zie 2 Kon. 18:17. Doch men kan dit ook verstaan gesproken te zijn van den uitersten nood waarin de Joden vervallen zouden, alsoo namelijk dat er weinig aan ontbreken zou, of zij zouden altegaar verloren gaan. **reiken; en de uitstrekkings** Dat is, de verscheidene delen van zijn leger. Men noemt nog heden ten dage *vleugels* de delen der legers. **zijner vleugelen zullen vervullen de breedte uws lands, o Immanuel! Of, o Gij God, die met ons zijt;** aldus wordt *Christus* de Zoon Gods genoemd, die het hoofd zijner kerk is, welke te dien tijde in het land van Juda was. Zie boven Jes. 7:14.

9. Vergezelt Dit is ene aanspraak tot den koning van Assyrië en de andere natiën, die zich met hem tegen de Joden, of de kerk Gods, doch inzonderheid tegen de stad Jeruzalem verbonden hadden; tegelijk is het ene voorzegging tot troost der vromen, dat de Assyriërs Jeruzalem wel zouden willen belegeren, maar dat zij die stad en het koninkrijk van Juda niet zouden overweldigen, gelijk zij voorgenomen hadden, maar dat zij met schande daarvan zouden moeten trekken. Het is een heilige *ironie*, of bespotting, alsook in Jes. 8:10. Zie de vervulling dezer profetie 2 Kon. 19:35. **u te zamen, gij volken! doch wordt verbroken;** Of, *terneder gesmeten, of verpletterd*, en zo in het volgende. Zie Jes. 7:7. **en neemt ter ore, allen gij, Hebreeuws, alle verheden des lands, of der aarde. die in**

verre landen zijt, omgordt u, Te weten met uw harnas en zwaard, dat is, bereidt u ten oorlog. doch wordt verbroken; Of, *terneder gesmeten*, of *verpletterd*, en zo in het volgende. Zie Jes. 7:7. omgordt u, Te weten met uw harnas en zwaard, dat is, bereidt u ten oorlog. doch wordt verbroken!

10. Beraadslaagt Te weten, hoe gij het Joodse land zult overheersen. een raad, doch hij zal vernietigd worden; spreekt een woord, doch het zal niet bestaan; Gelijk boven Jes. 7:7. want God is met ons! De profeet ziet op den naam van *Immanuel*, den Zoon Gods gegeven, boven Jes. 7:14, en hier Jes. 8:8. En hij wil hier te kennen geven dat *Christus*, die de beschutter en beschermer zijner kerk is, het koninkrijk van Juda beschermen zou, dewijl Hij besloten had uit dien stam zijn menselijke natuur aan te nemen, eer dat al het bestuur ganselijk van Juda weggenomen zou zijn en blijven. Enigen zetten het over: *Want hier is Immanuel*.

11. Want alzo heeft de HEERE tot mij gezegd, met een sterke hand, Hebreeuws, *met sterking*, of *aangrijping der hand*. Waardoor men kan verstaan de krachtige werking van den Geest Gods in den profeet en degenen, die hem volgen zouden. en Hij onderwees mij van niet te wandelen Dat is, dat ik en de godzalige Joden, de zeden en manieren van doen van dit volk, te weten van het merendeel des volks te Jeruzalem, dewijl het goddeloos is, niet zouden navolgen, mistrouwende de belofte van God, en ons meer verlatende op menselijke dan op goddelijke hulp, gelijk zij doen. op den weg dezes volks, zeggende:

12. Gijlieden Te weten, gij Jesaja en gij allen, die den Heere vreest, zult niet straks zeggen, gelijk de meeste hoop van dit volk Te weten deze boze ongelovige Joden, die de belofte van God verachten.; wij willen een verbond maken met den koning van Assyrië tegen die andere koningen, die ons dreigen en kwellen, zich daarop zozeer verlatende, dat zij de belofte

van God klein achten, ja versmaden. zult niet zeggen: Een verbintenis, van alles, waar dit volk Te weten deze boze ongelovige Joden, die de belofte van God verachten. van zegt: Het is een verbintenis; Of, gelijk men nu spreekt: *een ligue* (verbond). en vreest gijlieden Dat is, vreest niet hetgeen waarmede zij u zoeken te verschrikken. Of vreest niet gelijk dit volk doet. hun vreze niet, Te weten van dit volk, hetwelk zeer bevreesd is voor die grote macht dier beide koningen. Zie boven Jes. 7:2. en verschrikt niet. Anders: *vervaart de anderen niet*.

13. Den HEERE der heirscharen, Dien zult gijlieden Te weten gijlieden die gelovig zijt en u ganselijk op Gods beloften verlaat. heiligen, Dat is, dienen, gelijk men schuldig is zulk een heiligen God te dienen, te weten met kinderlijke vreze en vertrouwen, niet twijfelende aan zijne beloften. Dit is te verstaan van den Heere *Christus*, die hier genoemd wordt de HEERE der heirscharen, van wien wijders in het volgende gesproken wordt. en Hij zij uw vreze, Dat is, Hij is het, dien gij vrezen moet en voor wien gij te verschrikken hebt, als gij Hem vertoornd hebt. en Hij zij uw verschrikking.

14. Dan zal Hij De Heere *Christus* zal ulieden ook heiligen door zijn bloed en Geest, en voorts ulieder eer en troost, toevlucht en bescherming zijn, waarvan het uiterlijk heiligdom een teken was. *ulieden* tot een Heiligdom zijn; maar tot een steen des aanstoots en tot een rotssteen der struikeling den twee huizen Dat is de twee koninkrijken, te weten van Juda en van de tien stammen. Doch versta dit alzo, dat de gelovigen dier beide koninkrijken hieronder niet begrepen zijn. van Israel, tot een strik en tot een net den inwoners te Jeruzalem.

15. En velen Te weten der Israëlieten. onder hen Anders: *velen zullen aan dezelve*, of *tegen dezelve*, te weten steen of rotssteen, of *net en strik*. Of, *velen derzelven zullen sneuvelen*. zullen struikelen, en vallen, Te weten aanlopende en zich

stotende aan dien steen. Want dewijl zij de aangeboden genade des Heeren door ongeloof zouden verwerpen, zo zou hun dezelve tot grotere verdoemenis strekken. **en verbroken worden, en zullen verstrikt en gevangen worden.**

16. Bind Dit is een vervolg of aanhangsel der woorden Gods, Jes. 8:11, en wat hier staat, dat beveelt God, te weten *Christus*, de Zoon Gods, den profeet Jesaja. De zin is: Dat de getuigenis en de leer, die God liet verkondigen, aangaande zijne genade en bij name van den *Messias*, allen goddelozen en ongelovigen als een toegebonden, verzegeld en gesloten boek of brief zou zijn, en alleen van die zou verstaan en aangenomen worden, die als zijn ware discipelen, van Hem inwendig geleerd en verlicht zouden zijn door de kracht des Heiligen Geestes. Zie Jes. 29:11, en Jes. 54:13; Jer. 31:34; Joh. 6:45. **de getuigenis toe; verzegel de wet Of, de leer. onder mijn leerlingen.** Anders: *onder degenen, die van mij geleerd zijn.*

17. Daarom zal ik Te weten, omdat de Heere tot mij gesproken heeft, enz. Jes. 8:11. Alsof hij zeide: Ik wil vast op den Heere staan, en mij op zijne beloften zekerlijk verlaten. **den Heere verbeiden, Die Zijn aangezicht** Dat is, die, rechtvaardiglijk vertoornd zijnde, zijne weldadigheid den goddelozen Joden ontnomen heeft, terwijl Hij hen straffen wil. **verbergt voor het huis van Jakob, en ik zal Hem verwachten.**

18. Ziet, ik en de kinderen, Te weten, die uit God geboren zijn, die naarstiglijk mijn woord horen en betrachten. **die mij de HEERE** Dat is, God de Vader, verwekkende in hen door mijne predikatie en de werking van den Heiligen Geest het geloof en gehoorzaamheid. **gegeven heeft,** Te weten om te onderwijzen en te verlossen, Joh. 6:37, en Joh. 17:12. Want hier spreekt *Christus*. **zijn tot tekenen** Dat is, velen hebben een afkeer van ons en haten ons, omdat hunne goddeloosheid door ons gestraft wordt. **en tot wonderen in Israel, van den HEERE der**

heirscharen, Die op den berg Sion woont.

19. Wanneer Dit zijn nog de woorden Gods tot Jesaja en tot de godvrezende Joden. **zij dan** Te weten, de ongelovige Joden, of Jeruzalemmers. **tot ulieden** Te weten tot u, Jesaja en tot andere godzaligen, die in den waren God geloven. **zeggen zullen:** **Vraagt** Te weten, hoe gij en wij van de vijanden zullen verlost worden. Zie van de waarzeggers Lev. 19:31, en Lev. 20:6. **waarzeggers en duivelskunstenaars, die daar piepen, Of, kirren. en binnensmonds Of, popelen;** dat is, die hunne voorzeggingen met een duistere, onverstaanbare stem voortbrengen. **mompelen; zo zegt:** Zal niet een volk zijn God vragen? zal men voor de levenden de doden vragen?

20. Tot de wet Dat is, tot de boeken van Mozes. Zie Luk. 16:29. **en tot de getuigenis!** Dat is, tot de openbaringen, die God den profeten gedaan heeft; te weten, zal men gaan om te vragen. **zo zij niet spreken naar dit woord, het zal zijn, dat zij geen dageraad Of, geen licht.** Het Hebreeuwse woord betekent eigenlijk den dageraad; dat is het aanbreekende licht, als de zon begint op te gaan, hetwelk meer schemering dan dag is. Dat is, zij zullen het hemelse licht en het rechte verstand der verborgenheden van God, alsook zijner genade, niet deelachtig worden; maar met allerlei geestelijke en lichamelijke ellenden gestraft worden. Zie Job 18:18; Ps. 84:12. Anders: *zo is het omdat er geen dageraad bij hen is.* Anders: *zo niet, laat hen naar dat woord spreken, dat geen dageraad heeft;* dat is, die het woord der profeten verachten en alzo doen blijken dat zij geen hemelse verlichting hebben, laat die spreken naar het woord der waarzeggers of duivelskunstenaars. **zullen hebben.** Hebreeuws, *bij hem, of in hem;* dat is, bij geen van hen allen. Hij spreekt van al de goddeloze Israëlieten als van één geheel. Alzo ook Jes. 8:21,22.

21. En een ieder Te weten omdat zij den raad Gods niet willen volgen. **van hen zal daar doorgaan,** Te weten door het land van Juda en Israël hulp en troost zoekende. Het schijnt dat dit moet gepast zijn op de tijden van den koning Zedekia, toen de stad Jeruzalem van de Chaldeënen is ingenomen. Zie 2 Kon. 25:6,7. **hard gedrukt en hongerig; en het zal geschieden, wanneer hem hongert, en hij zeer toornig zal zijn, dan zal hij vloeken** Te weten omdat Hij hen niet beschut noch beschermd heeft. **op zijn koning en op zijn God,** Te weten omdat Hij hen niet verhoord heeft, als zij Hem, op hunne wijze, aangeroepen hebben, namelijk door offeranden en beeldenverering. Anders: *op zijne goden.* **als hij opwaarts** Anders: *en opwaarts zien;* te weten, of hun enige hulp van God zou komen. Doch dit omhoog zien zou niet komen uit geloof, maar uit ongeduld, en door den uitersten nood daartoe gedrongen zijnde; gelijk 2 Sam. 22:42. **zal zien;**
22. Als hij Anders: *ook zal hij de aarde aanschouwen, en ziet,* enz. **de aarde aanschouwen zal, ziet, er zal benauwdheid en duisternis zijn; hij zal verduisterd** De zin is: Waar hij zich keert of wendt, hij zal hulp noch troost vinden. **zijn door angst, en voortgedreven door donkerheid.**
23. Maar *het land,* dat beangstigd was, **zal niet gans verduisterd worden; gelijk als Hij het** Te weten God de Heere. **in den eersten tijd verachtelijk gemaakt heeft, naar het land van Zebulon aan,** Versta hier door het land Zebulon en Nafthali het land der tien stammen, die de profeet hier noemt, omdat de verlossing eerst in dezelve begonnen is, te weten, door de predikatie van *Christus;* Matth. 4:12,13,14,15. **en naar het land van Nafthali aan, also heeft Hij het** Te weten God de Heere. **in het laatste** Of, *ten laatste,* in de laatste tijden. **heerlijk gemaakt, naar den weg zeewaarts**

Versta hier de Galilese zee, ander de zee Genezareth, of van *Tiberias* genoemd. **aan gelegen over de Jordaan,** Anders: *aan deze zijde der Jordaan.* Het Hebreeuwse woord betekent zo het een als het ander. Anders: *omtrent de Jordaan.* **aan Galilea der heidenen.** Aldus genoemd omdat die van Tyrus, Sidon en andere heidense natiën westwaarts en andere oostwaarts daaraan grensden. Anders: *aan het volkrijke Galilea,* hetwelk is Neder-Galilea, bij de zee Genezareth of van *Tiberias* gelegen, hetwelk volkrijk was, omdat het vruchtbaar was, gelijk te zien is Deut. 33:23. Zo van onder- en boven-Galilea, 1 Kon. 9:11, en Ezech. 47:8.

Jesaja 9

1. Het volk, Te weten, het volk Gods, zo in Juda als in Israël. **dat in duisternis wandelt,** Dat is, onwetenschap, of in grote ellende. **zal een groot** Te weten, predikatie van het heilig *Evangelie;* Matth. 4:13,16, ten tijde der verschijning van *Christus* in het vlees, gelijk af te nemen is uit Jes. 9:5. **licht zien; degenen, die wonen in het land** Dat is, in het land waar het schrikkelijk duister is; dat is, in zeer grote ellende; zie Job 3:5. **van de schaduw des doods, over dezelve zal een licht schijnen.** Dat is, vreugde en blijdschap vanwege de zaligmakende kennis van God, hun oorsprong nemende uit de predikatie van het *heilige Evangelie,* zie Matth. 4:15. Zie ook Ps. 36:10.
2. Gij hebt Dit wordt gesproken tot God, aangaande het volk der Joden of Israëlieten. **dit volk vermenigvuldigd, maar** Anders: *en Gij hebt hun de blijdschap groot gemaakt,* of: *hebt Gij niet de blijdschap groot gemaakt?* Naar de eerste overzetting is dit de zin: De Israëlieten hebben zich wel meermalen verblijd vanwege de treffelijke weldaden en verlossingen, die zij van uwe hand, o Heere, verkregen hebben, maar dat alles is klein ten aanzien van de overgrote, zo lichamelijke als geestelijke weldaden, die zij van U, Heere God, nog verwachtende zijn. Naar de andere overzetting is dit de zin: Heere, Gij hebt de blijdschap des volks groot

gemaakt *sprekende van den stand der kerk van het Nieuwe Testament* doordien zij *bestaande uit Israëlieten en heidenen* met elkander eenparig U zullen loven vanwege de grote weldaden, hun in *Christus* bewezen. **Gij hebt** Dit wordt gesproken tot God, aangaande het volk der Joden of Israëlieten. **de blijdschap niet groot gemaakt; zij zullen *nochtans* blijde wezen** Te weten als zij U zullen danken voor uwe genade en weldaden; namelijk als zij *Christus* zullen horen prediken en zijne wonderwerken zien zullen. **voor Uw aangezicht,** Dit schijnt te betekenen de geestelijke blijdschap des harten, hetwelk alleen voor God openstaat. Of, *voor uw aangezicht;* dat is, voor U nederbukkende, als zij U komen dankzeggen. **gelijk men zich verblijdt in den oogst, gelijk men verheugd is, wanneer men de buit uitdeelt.**

3. Want het juk Dat is, het juk, waarmede zij belast of bezwaard waren, en den stok, waarmede men hen op de schouders sloeg. Doch dit alles is te verstaan van een geestelijk juk des duivels en der zonde, van welke *Christus* zijn volk verlost. En deze geestelijke verlossing wordt hier vergeleken bij de lichamelijke, die ten tijde van Midian geschied is, Richt. 7:22; Jes. 10:26. Want gelijk Gideon de Midianieten door het geklank der bazuinen verstrooid en verslagen heeft, also zou *Christus* door de bazuin van het heilig *Evangelie* het rijk des duivels verstoren. **van hun last, en den stok hunner schouders, en den staf desgenen, Of, desgenen, die daarmede dreef. die hen dreef, hebt Gij verbroken, gelijk ten dage der Midianieten;**

4. Toen de ganse strijd dergenen, die streden, met gedruis Te weten, als die schrik over hen kwam en zij elkander ombrachten; Richt. 7:22. Anders: *met verward gewoel.* **geschiedde, en de klederen** Anders, *de mantels;* te weten der Midianieten. **in het bloed** Anders: *in het vergoten bloed;* te weten der Midianieten. **gewenteld en verbrand werden, tot**

een voedsel des vuurs. Hebreeuws, *spijs.*

5. Want Hier geeft de profeet reden waarom hij gezegd heeft dat het volk, hetwelk in duisternis wandelde, Jes. 9:1, groter vreugde en blijdschap genieten zou dan het eertijds gedaan heeft, en waarom hunne lasten zouden verbroken worden, te weten omdat hun een kind zou geboren worden, hetwelk hun een eeuwige vreugde en zaligheid zou aanbrengen. Vergelijk onder Jes. 10:27. **een Kind** Te weten *Jezus Christus*, den vaderen van den aan beginne der wereld beloofd. **is ons** Te weten het volk Gods; of *ons*, dat is, tot onze zaligheid; Luk. 2:10,11. **geboren,** Dat is, zal ons Te weten het volk Gods; of *ons*, dat is, tot onze zaligheid; Luk. 2:10,11. **in de volheid des tijds geboren worden.** De profeet spreekt van de geboorte van *Christus* niet anders, dan of het alrede geschied ware vanwege de zekerheid dezer profetie. Zie Jes. 53, in de beschrijving van het lijden van *Christus*. **een Zoon** Te weten *Jezus Christus*, de Zoon van God; Ps. 2:7, en de Zoon van *Maria*; Jes. 7:14. **is ons** Te weten het volk Gods; of *ons*, dat is, tot onze zaligheid; Luk. 2:10,11. **gegeven,** Te weten van God; Joh. 4:10. **en de heerschappij** Anders: *op wiens schouders de heerschappij zal zijn;* dat is, wien van den Vader alle heerschappij en inzonderheid der kerk, wordt opgelegd, en die dezelve met ernst aanneemt. Zie Matth. 28:18; Ef. 1:21,22. **is op Zijn schouder; en men noemt Zijn naam *Christus Jezus* heet niet alleen** also met den bloten naam, maar Hij is het ook inderdaad, en zijne kerk kent hem voorzulks. **Wonderlijk, *Christus* is wonderlijk, zowel** ten aanzien van zijn persoon, dewijl Hij God en mens is in één persoon, als ten aanzien zijner wonderlijke werken en daden. **Raad,** Of, *raadsman, raadgever, raadsheer.* Versta dit alzo, dat *Christus* alleen den raad en het voornemen van zijnen Vader weet en aan zijne kerk openbaart en mededeelt, Joh. 1:18, zoveel hun ter zaligheid te weten van node is, Hand. 20:27; Hij is het ook, die ons in allen angst en nood raad geeft en hulp doet. **Sterke God,** Die door de sterkte zijner

Godheid den onverdragelijken last van den toorn Gods over de zonden van alle uitverkorenen aan zijne mensheid gedragen heeft, en door zijn eigen kracht van de doden is opgestaan, en de harten zijner uitverkorenen wederbaart ten eeuwigen leven; alsook door de sterkte zijner Godheid grote wonderen gedaan heeft, nog doet, en eindelijk alle doden opwekken zal. **Vader der eeuwigheid**, Dat is, die zelf van eeuwigheid is, en ons het eeuwige leven geeft. **Vredevorst**; Dat is, die ons met God verzoent. Zie Ef. 2:14, enz.

6. Der grootheid dezer heerschappij Te weten die op den schouder van den *Messias* zal gelegd worden. **en des vredes zal geen einde zijn op den troon van David** Als zijnde een rechte erfgenaam deszelven, en welke hem beloofd en toegezegd is; 2 Sam. 7:12; Luk. 1:32,33. Hij heeft het tijdelijk koninkrijk veranderd in een geestelijk en eeuwig; Joh. 18:36. **en in zijn koninkrijk, om dat te bevestigen, en dat te sterken met gericht** Want Hij straft alle ongerechtigheid, en bemint en bewaart de vromen. **en met gerechtigheid, van nu aan tot in eeuwigheid toe. De ijver des HEEREN** Dien Hij heeft over zijne eer en over de zaligheid zijner uitverkorenen. Zie de aantekening 2 Kon. 19:31. **der heirscharen zal zulks doen.**

7. De Heere heeft een woord Dat is, zijne dreigementen door zijne profeten verkondigen laten. **gezonden in Jakob, en het is gevallen** Dat is, het zal geschieden en vervuld worden. **in Israel.**

8. En al dit volk zal het gewaar worden, Efraim Dat is, de Israëlieten, te weten de tien stammen, waar de stam van Efraïm te dien tijde de voornaamste was. **en de inwoner van Samaria**; De hoofdstad der tien stammen. **in hoogmoed** Alsof hij zeide: Die zo stout en overmoedig zijn dat zij inplaats van zich te beteren door de plagen Gods, den Heere trotseren, sprekende gelijk

er volgt Jes. 9:9. **en grootsheid des harten, zeggende:**

9. De tichelstenen Dat is, de gebouwen van gebakken stenen, die zo heel sterk niet zijn, ook zo heel veel niet kosten. Alsof zij zeiden: Ofschoon wij van de Assyriërs grote schade geleden hebben en onze huizen en goederen zeer verdorven en verwoest zijn *zie 2 Kon. 15:29*, zo vragen wij daar niet naar; wij willen alles beter opbouwen dan het tevoren geweest is. **zijn gevallen**, Dat is, vergaan. **maar met uitgehouwen stenen** Anders, *gesneden, geslepen, gepolijste stenen*, die sterker zijn en meer kosten dan de bakstenen, ook bestendiger zijn. **zullen wij wederom bouwen; de wilde vijgebomen** Zie 1 Kon. 10:27. De zin is: De huizen, die van wilde vijgebomenhout getimmerd waren. **zijn afgehouden, maar wij zullen ze** Dat is, wij willen nu huizen gaan bouwen van cederhout, hetwelk veel beter en duurzamer is dan het wilde vijgebomenhout. Want het cederhout vergaat en verrot niet, maar het is zeer duurzaam, vanwege zijne droogte. Zie dergelijk grootspreken der trotse booswichten Mal. 1:4. **in cederen veranderen;**

10. Want de HEERE Hier verklaart de profeet hoe des Heeren woord op de tien stammen vallen zou, en hoe zij het zouden gewaar worden, waarvan Jes. 9:7,8 gesproken wordt. **zal Rezins** Dat is, de Assyriërs, die de Joden tegen Rezin verwekt en op de been gebracht hadden, om hen den krijg aan te doen; 2 Kon. 16:7,8,9. **tegenpartijders tegen hem verheffen, en Hij zal zijn vijanden** Te weten van Efraïm, dat is, der tien stammen der Israëlieten. En versta hier door *de vijanden der Israëlieten* zijn oude vijanden, die Jes. 9:11 genoemd staan. De profeet wil zeggen dat allerlei natiën tezamen onder elkander zullen lopen tot Assur, om Efraïm te verderven, nadat God Rezin en zijn koninkrijk door den koning van Assyrië zou onderdrukt hebben. **samen vermengen:**

11. De Syriers van voren, en de Filistijnen van achteren, dat zij Israel opeten Hebreeuws, *eten met gansen mond.*

met vollen mond. Gelijk de leeuwen, beren, tijgers en andere wilde wrede beesten doen. Om dit alles Zie de aantekening Jes. 5:25. keert Zijn toorn Te weten des Heeren toorn. zich niet af, maar Zijn hand is nog uitgestrekt. Te weten om nog meer te slaan en te verderven.

12. Want dit volk Te weten de Israëlieten. keert zich niet Te weten met berouw en leedwezen zijner zonden en met gelovig gebed. tot Dien, Te weten tot den waren God. Die het slaat, en den HEERE der heirscharen zoeken zij niet. Te weten door hun gebed, gelijk Ps. 34:5; of door onderhouding zijner geboden, gelijk 2 Kron. 14:4.

13. Daarom zal de HEERE afhouden Te weten door Salmanasser, den koning van Assyrië. Zie 2 Kon. 17:3. uit Israel den kop Dat is, de sterken en geweldigen met de kleinen en geringen. Daarom stelt hier de profeet den tak Dat is, de sterken en geweldigen met de kleinen en geringen. Daarom stelt hier de profeet den tak niet den boom, omdat de wortel en stam of tronc van het Israëlietische volk in wezen gebleven en weder uitgewassen is, maar de takken zijn afgehouden. niet den boom, omdat de wortel en stam of tronc van het Israëlietische volk in wezen gebleven en weder uitgewassen is, maar de takken zijn afgehouden. en den staart, den tak Dat is, de sterken en geweldigen met de kleinen en geringen. Daarom stelt hier de profeet den tak niet den boom, omdat de wortel en stam of tronc van het Israëlietische volk in wezen gebleven en weder uitgewassen is, maar de takken zijn afgehouden. en de bieveze, op een dag. Dat is, tegelijk en haastiglijk.

14. (De oude en aanzienlijke, Hebreeuws, *de verhevene van aangezicht*; zie boven Jes. 3:3. die is de kop; maar de profeet, die valsheid leert, Dat is, een valse leer of religie. die is de staart. Dat is, betekent.)

15. Want Deze woorden hangen aan Jes. 9:13. de leiders Dat is, de regenten, zo kerkelijke als politieke. Zie de aantekening Jes. 3:12. dezes volks zijn verleiders, Omdat zij het volk, behalve allerlei andere

verleidingen, wijsmaakten dat hetgeen God dreigde niet geschieden zou, maar dat alles in goeden welstand blijven zou. en die van hen geleid worden, worden ingeslokt. Of, *verslonden*; te weten van hunne verleiders. Vergelijk Jes. 3:12. Anders: *zijn bedekt*; dat is hun hart te overdekt met onwetendheid en valse waan.

16. Daarom zal zich de Heere niet verblijden Versta hierbij, maar Hij zal hen gevankelijk laten wegvoeren, of ombrengen, dewijl zij boos en bedorven zijn. over hun jongelingen, Hebreeuws, *uitgelezenen, uitverkorenen*. en hunner wezen en hunner weduwen zal Hij zich niet ontfermen, want zij zijn allen te zamen huichelaars Of, *huichelaars, geveinsden*. Zie Job 8:13. en boosdoeners, en alle mond Te weten der Israëlieten. spreekt dwaasheid. Zie de aantekening Gen. 34:7. Om dit alles Zie boven Jes. 5:25, en boven Jes. 9:11. keert Zijn toorn zich niet af, maar Zijn hand is nog uitgestrekt.

17. Want de goddeloosheid Dat is, de goddelozen zullen vanwege hunne boosheid en onboetvaardigheid als met vuur verteerd en verdelgd worden. brandt als vuur, doornen Dat is, de een met den ander, groot en klein. en distelen zal zij verteren, en zal aansteken de verwarde Dat is, de aanzienlijken en geweldigen, die zich tezamen verbinden. Hebreeuws, *de verwarring des wouds*. Zie Jes. 10:34. Of, *zal aangestoken worden in, of onder, de verwarde struiken des wouds, die omhoog varen zullen als ene verheffing des rooks*; dat is, door den brand in rook opgaan. struiken des wouds, die zich verheven hebben *als* de verheffing Of, *optrekking, opstijging, verhoging*. des rooks.

18. Vanwege de verbolgenheid des HEEREN der heirscharen, zal Dat is, het land Te weten het land der Israëlieten. zal aan alle kanten vol ellende zijn. het land Te weten het land der Israëlieten. verduisterd

worden; en het volk zal Dat is, het land Te weten het land der Israëlieten. zal aan alle kanten vol ellende zijn. zijn als een voedsel Hebreeuws, *ene spijs*. des vuurs: Zie Job 15:34. de een zal Dat is, het land Te weten het land der Israëlieten. zal aan alle kanten vol ellende zijn. den ander niet verschonen.

19. Zo hij ter rechterhand snijdt, Te weten spijs of voeder. Anders: *houwt, afhouwt*. De zin is: Er zal zulk gebrek en hongersnood zijn, dat een ieder zal toegrijpen en toetasten, houwen en snijden, waar hij enigszins kan bijkomen, en nog zal het hem niet helpen. zal hij toch hongeren, en zo hij ter linkerhand eet, zal hij toch niet verzadigd worden; een iegelijk zal het vlees zijns arms eten; Dat is, van zijn naaste, op wien hij zich tevoren verlaten had. De zin is: De inwoners van het land van Israël zullen elkander vernielen; gelijk straks in Jes. 9:20 breder gezegd wordt.

20. Manasse Dat is, de Manassieten. Efraim, Dat is, de Efraïmieten. en Efraim Manasse Dat is, de Manassieten., *en* zij zullen te zamen tegen Juda zijn. Dat is, tegen den stam van Juda. Om dit alles Zie boven Jes. 9:11. keert Zijn toorn zich niet af, maar Zijn hand is nog uitgestrekt.

Jesaja 10

1. Wee dengenen, Dat is, den rechtsgeleerden en wetgevers. die ongerechte inzettingen inzetten, Of, *ordineren, voorschrijven*. en den schrijvers, Die de wetten maken en voorschrijven zijn de regeerders des lands, over wie hier het wee uitgesproken wordt. die moeite Of, *arbeid*, dat is zulke wetten of ordinantiën, die den onderzaten moeite en zwaarigheid aanbrengen. *voorschrijven*;

2. Om de armen Dat is, opdat zij de arme lieden verhinderen dat hunne zaak *hoe rechtvaardig die ook zij* in het gericht gehoord, aangenomen of bevorderd worde. van het recht af te wenden, en om

het recht der ellendigen Mijns volks te roven, opdat de weduwen Plat tegen de wet Gods; Exod. 22:22. hun buit worden, en opdat zij de wezen mogen plunderen!

3. Maar wat zult gijlieden doen ten dage Dat is, als Ik u tot mijnen toorn kom bezoeken. Hier spreekt de Heere de onrechtvaardige wetgevers en regenten aan. der bezoeking, en der verwoesting, Te weten der verwoesting uws lands. Zie 2 Kon. 18:13. *die van verre komen zal?* Te weten van den koning van Assyrië. Zie boven Jes. 9:10,11. Tot wien Alsof hij zeide: Daar zullen geen mensen in de wereld zijn, die u zullen kunnen helpen. zult gij vlieden om hulp, en waar zult gij uw heerlijkheid Dat is, uwen rijkdom, uwe staten en ambten, die u groot en aanzienlijk maken voor de wereld, waar wilt gij die brengen, dat zij de uwe blijven en u niet afgenomen worden? laten?

4. Dat elkeen zich niet zou buigen Anders: *zonder mij zullen zij zich buigen*, enz. ontbloot zijnde van mijne hulp. Hier spreekt God nog steeds de onrechtvaardige rechters aan. Anders: *zonder dien, of behalve dien, die zich lager dan de gevangene zal buigen, zullende ook onder de verslagenen vallen*; dat is, zij zullen niet alleen gevankelijk weggevoerd worden, maar behalve die, zullen er ook enigen doodgeslagen worden. onder de gevangenen, en vallen onder de gedoden? Om dit alles keert Zijn toorn zich niet af, maar Zijn hand is nog uitgestrekt.

5. Wee den Assyrier, Hebreeuws, *Assur*; welk woord somtijds de nakomelingen van Assur betekent, somtijds het land van Assyrië; hier betekent het den koning van Assyrië met zijn leger. *die de roede* Dat is, die Ik in mijnen toorn wil gebruiken als ene roede om mijn volk te kastijden. Zie Job 9:34. Mijns toorns is, en Mijn grimmigheid Alsof God zeide: Ofschoon Ik in mijnen toorn aan de Assyriërs de macht geef om mijn volk te slaan; zo zal Ik hen evenwel ook straffen. is een stok in hun hand! Anders: *O Assur*,

de roede mijns toorns en in wiens hand mijne grimmigheid een stok is.

6. Ik zal hem zenden Te weten den koning van Assyrië met zijn heirleger. **tegen een huichelachtig volk,** Te weten tegen de tien stammen van Israël en tegen het volk Dat is, tegen het volk, over hetwelk Ik zeer vergramd en verbolgen ben; of over hetwelk Ik mijne verbolgenheid zal uitstorten. van Juda, die zich wel voor mijn volk uitgeven en den uiterlijken godsdienst enigermate oefenen, maar inderdaad zijn zij huichelaars en spotters. Zie de aantekening Job 8:13. **en Ik zal hem bevel** Dat is, Ik zal hem door een heimelijke inwendige beweging *volgens mijn rechtvaardig oordeel* also besturen en regeren. Zie de aantekening 2 Sam. 16:10. **geven tegen het volk** Dat is, tegen het volk, over hetwelk Ik zeer vergramd en verbolgen ben; of over hetwelk Ik mijne verbolgenheid zal uitstorten. **Mijner verbolgenheid; opdat hij den roof rove,** Of *een buit buite en een roof rove.* **en plundere de plundering, en stelle het ter vertreding,** Te weten het huichelachtige volk. **gelijk het slijk der straten.**
7. Hoewel hij het zo niet meent, Hebreeuws, *zich zo niet inbeeldt;* te weten, dat Ik hem zend om een huichelachtig volk te straffen; hij heeft veeleer een ander oogmerk in dezen krijg, dien hij den Joden aandoet, dan Ik heb; maar Ik zal het alles regeren naar mijn heiligen wil en heimelijken raad. **en zijn hart also niet denkt, maar hij zal** Hebreeuws, *maar verdelgen is in zijn hart.* **in zijn hart hebben te verdelgen, en uit te roeien niet weinige volken.**
8. Want hij zegt: Zijn niet Alsof hij zeide: Ben ik niet die grootmachtige heerser, wien zelfs de koningen onderworpen zijn en ten dienste staan moeten? Zodat ik ben een koning der koningen. Zie dergelijk pochen 2 Kon. 18:24,33, enz., en 2 Kon. 19:10, enz. **mijn vorsten al te zamen koningen?**
9. Is niet Alsof hij zeide: Hebben niet ik en mijn vader Salmanasser en andere mijner voorzaten, al deze machtige steden, zowel de ene als de andere, onder onze heerschappij

en gebied gebracht? Zie 2 Kon. 18:34. Kalno Anders, *Kalne*, Gen. 10:10, en Amos 6:2. Enigen menen dat dit *Seleucië* is. **gelijk Karchemis?** Een stad, gelegen aan de rivier Eufraat, 2 Kron. 35:20; Jer. 46:2. **Is Hamath** Zie Gen. 10:18. **niet gelijk Arfad?** Zie 2 Kon. 18:34. **Is niet** Alsof hij zeide: Hebben niet ik en mijn vader Salmanasser en andere mijner voorzaten, al deze machtige steden, zowel de ene als de andere, onder onze heerschappij en gebied gebracht? Zie 2 Kon. 18:34. **Samaria gelijk Damaskus?**

10. **Gelijk als mijn hand gevonden** Dat is, overweldigd, verkregen, gelijk Job 31. Zie aldaar de aantekening Job 31:25. **heeft de koninkrijken der afgoden,** Dat is, dergenen die de afgoden eren. Zie van het Hebreeuwse woord *Elim* Lev. 19:4. **ofschoon** Of, *en nochtans,* of *daar toch.* **hun gesneden beelden beter** Dat is, voortreffelijker. **zijn,** Of, *waren.* **dan die van Jeruzalem** Te weten, afgoden. Zie Jes. 10:11., en dan *die* van Samaria;
11. **Gelijk als ik gedaan heb aan Samaria en aan haar afgoden, zou ik also niet kunnen** Alsof hij zeide: Ja ik zal het aan Jeruzalem nog veel lichter en beter kunnen doen. **doen aan Jeruzalem en aan haar afgoden?**
12. **Want het zal** Dit past op het *wee*, Jes. 10:5 over de Assyriërs gesproken. Want van Jes. 10:6 tot Jes. 10:12 heeft de profeet verhaald de trotse woorden des konings van Assyrië en zijn inval in der Israëlieten land. **geschieden, als de HEERE** Dat is, als de Heere zijn volk genoegzaam door de Assyriërs zal getuchtigd hebben. **een einde zal gemaakt hebben van al Zijn werk op den berg Sion en te Jeruzalem, dan zal Ik De Heere. te huis zoeken** De straffen; zie de aantekening Gen. 21:1. **de vrucht** Dat is, zijn godslasterlijk en vermetelijk roemen en pochen, hetwelk als een kwade vrucht uit zijn hovaardig gemoed spruit. **van de grootsheid des harten van den koning** Te weten van Sanherib. **van Assyrie, en de pracht van de**

hoogheid Dat is, zijner hovaardige ogen.
zijner ogen.

13. Omdat hij Of, omdat hij zal gezegd hebben. gezegd heeft: Door de kracht mijner hand heb ik het gedaan, en door mijn wijsheid, want ik ben Of, dewijl ik kloekheid gebruikt heb. verstandig; en ik heb de landpalen

Alsof hij zeide: De koninkrijken die tevoren ieder hunne grenzen hadden, die heb ik geheel ineengesmolten en mij onderdanig gemaakt. der volken weggenomen, en heb hun voorraad Of, hun gerede schatten; dat is, hun dierbaarste schatten. geroofd, en heb als een geweldige Dat is, ik heb de koningen en andere machtige heren van hunne staten gezet en vernederd. de inwoners Of, de bezitters. doen nederdalen;

14. En mijn hand heeft gevonden het vermogen Of, de macht, dat is den rijkdom. der volken, als een nest, Dat is, als vogels op de eieren in hun nest. en ik heb het ganse Alsof hij zeide: Ik heb al hunne goederen en rijkdommen in mijne schatkamers gebracht. aardrijk samengeraapt, gelijk men de eieren die verlaten zijn, samenraapt; en er is niemand geweest, die een vleugel Te weten om te vluchten, of om mij tegenstand te doen. Alsof hij zeide: Zij zijn van mij zo verschrikt geweest, dat zij zich tegen mij niet repton noch roerden. verroerde, of den bek Of, den mond opende. opendeed, of piepte. Of, kirde, schaterde, kikte, te weten om ergens hulp te gaan zoeken, of om aan iemand over mij te klagen.

15. Zal Tot hiertoe zijn beschreven de woorden van den koning van Assyrië; nu spreekt de profeet wederom, en het is zoveel alsof hij zeide: Is het billijk, dat zich een bijl Aldus worden de Assyriërs genoemd, omdat God hen als instrumenten gebruikt heeft om de Joden te tuchtigen en te kastijden; tegelijk verwijt hier God de Heere den Assyriër zijne vermetelheid en zijn grootspreken, waarvan Jes. 10:13,14 te lezen is. beroeme tegen, enz. Hij wil zeggen: Geenszins. Versta hierbij:

Alzo heeft de koning van Assyrië geen reden tegen den Heere te pochen Of, zich verheffen. Hebreeuws, groot maken., die hem gebruikt heeft als een bijl Aldus worden de Assyriërs genoemd, omdat God hen als instrumenten gebruikt heeft om de Joden te tuchtigen en te kastijden; tegelijk verwijt hier God de Heere den Assyriër zijne vermetelheid en zijn grootspreken, waarvan Jes. 10:13,14 te lezen is., zaag, enz. een bijl Aldus worden de Assyriërs genoemd, omdat God hen als instrumenten gebruikt heeft om de Joden te tuchtigen en te kastijden; tegelijk verwijt hier God de Heere den Assyriër zijne vermetelheid en zijn grootspreken, waarvan Jes. 10:13,14 te lezen is. zich beroemen tegen dien, die daarmede houwt? Zal Tot hiertoe zijn beschreven de woorden van den koning van Assyrië; nu spreekt de profeet wederom, en het is zoveel alsof hij zeide: Is het billijk, dat zich een bijl Aldus worden de Assyriërs genoemd, omdat God hen als instrumenten gebruikt heeft om de Joden te tuchtigen en te kastijden; tegelijk verwijt hier God de Heere den Assyriër zijne vermetelheid en zijn grootspreken, waarvan Jes. 10:13,14 te lezen is. beroeme tegen, enz. Hij wil zeggen: Geenszins. Versta hierbij: Alzo heeft de koning van Assyrië geen reden tegen den Heere te pochen Of, zich verheffen. Hebreeuws, groot maken., die hem gebruikt heeft als een bijl Aldus worden de Assyriërs genoemd, omdat God hen als instrumenten gebruikt heeft om de Joden te tuchtigen en te kastijden; tegelijk verwijt hier God de Heere den Assyriër zijne vermetelheid en zijn grootspreken, waarvan Jes. 10:13,14 te lezen is., zaag, enz. een zaag Aldus worden de Assyriërs genoemd, omdat God hen als instrumenten gebruikt heeft om de Joden te tuchtigen en te kastijden; tegelijk verwijt hier God de Heere den Assyriër zijne vermetelheid en zijn grootspreken, waarvan Jes. 10:13,14 te lezen is. pochen Of, zich verheffen. Hebreeuws, groot maken. tegen dien, die ze trekt? Of, die ze beweegt? Alsof een staf bewoog Versta hierbij, alzo ongerijmd zou het zijn indien zulks geschiedde. degenen, die hem opheffen? Als men een stok Alsof God zeide: Zou een stok zich beroemen omdat iemand hem opheft, daar het toch een stuk

hout is en blijft? **opheft, is het geen hout?**

16. Daarom zal de Heere HEERE der heirscharen onder Anders: *in plaats zijner heerlijkheid zal Hij*, enz. zijn Te weten de koning van Assyrië. **vetten** Versta hier door *de vetten* de vorsten en voortreffelijkste oversten van den koning van Assyrië, waar hij zo hoog op pocht. **een magerheid** Dat is, een uitterende ziekte; zie de aantekening Ps. 106:15. Of hij wil zeggen, dat hen de Heere zal verdelgen en teniet maken. Zie 2 Kon. 19:35. **zenden; en onder Anders: *in plaats zijner heerlijkheid zal Hij*, enz. zijn** Te weten de koning van Assyrië. **heerlijkheid zal Hij een brand** Te weten als hij door een engel met pestilentie zullen verslagen worden. Vergelijk hiermede de geschiedenis 2 Sam. 24:16. **doen branden, als den brand des vuurs.**

17. Want het Licht Dat is, de Heere, die zijn Te weten van den koning van Assyrië. Te weten van den koning van Assyrië. Te weten van het volk van Israëls Heilige Dat is, God, die het volk Israël heiligt en eert, en die zichzelf betuigt heilig te zijn Te weten van den koning van Assyrië. Te weten van den koning van Assyrië.. Zie boven Jes. 1:4.. **volk verlicht door zijn** Te weten van den koning van Assyrië. Te weten van den koning van Assyrië. Te weten van het volk van Israëls Heilige Dat is, God, die het volk Israël heiligt en eert, en die zichzelf betuigt heilig te zijn Te weten van den koning van Assyrië. Te weten van den koning van Assyrië.. Zie boven Jes. 1:4.. **Woord en Geest, als het in duistere ellenden en ook in geestelijke dwalingen vervallen zal wezen.** Zie Ps. 36:10, en Ps. 84:12. **van Israel zal tot een vuur** Dat is, de Heere zal de Assyriërs verteren, gelijk vuur en vlam het hout of stro verslinden. **zijn** Te weten van den koning van Assyrië. Te weten van den koning van Assyrië. Te weten van het volk van Israëls Heilige Dat is, God, die het volk Israël heiligt en eert, en die zichzelf betuigt heilig te zijn Te weten van den koning van Assyrië. Te weten van den koning van Assyrië.. Zie boven Jes. 1:4.., **en zijn** Te weten van den koning van Assyrië. Te weten van den koning van Assyrië. Te weten van het volk van Israëls Heilige Dat is, God, die het volk Israël heiligt en eert, en die zichzelf betuigt heilig te zijn Te weten van den koning van Assyrië. Te weten van den koning van Assyrië.. Zie boven Jes. 1:4.. **Heilige** Dat

is, God, die het volk Israël heiligt en eert, en die zichzelf betuigt heilig te zijn Te weten van den koning van Assyrië. Te weten van den koning van Assyrië.. Zie boven Jes. 1:4. **tot een vlam, Te weten om de Assyriërs te verbranden en te verdelgen. welke in brand steken en verteren zal zijn** Te weten van den koning van Assyrië. Te weten van den koning van Assyrië. Te weten van het volk van Israëls Heilige Dat is, God, die het volk Israël heiligt en eert, en die zichzelf betuigt heilig te zijn Te weten van den koning van Assyrië. Te weten van den koning van Assyrië.. Zie boven Jes. 1:4.. **doornen** Dat is zijn Te weten van den koning van Assyrië. krijgsvolk, groot en klein, heer en knecht, die de Joden gestoken, gekrabd en geplaagd hebben. Zie boven Jes. 9:17, en onder Jes. 37:36. **en zijn** Te weten van den koning van Assyrië. Te weten van den koning van Assyrië. Te weten van het volk van Israëls Heilige Dat is, God, die het volk Israël heiligt en eert, en die zichzelf betuigt heilig te zijn Te weten van den koning van Assyrië. Te weten van den koning van Assyrië.. Zie boven Jes. 1:4.. **distelen,** Dat is zijn krijgsvolk, groot en klein, heer en knecht, die de Joden gestoken, gekrabd en geplaagd hebben. Zie boven Jes. 9:17, en onder Jes. 37:36. **op een dag.** Dat is, op een korten tijd. Onder den dag wordt hier ook de nacht verstaan, want hetgeen hier gedreigd wordt, is in den nacht geschied; 2 Kon. 19:35, en Jes. 37:36.

18. Ook zal Hij verteren Te weten de Heere. **de heerlijkheid zijns** Te weten van Sanherib, den koning van Assyrië. **wouds** Dat is, legers, hetwelk schij Te weten de koning van Assyrië. **nt een dor woud te zijn, vanwege de menigte der spiesen en speren zijner soldaten.** Anderen verstaan hier door *het woud* de prinsen en vorsten van den koning van Assyrië, die als sterke bomen geacht werden. **en zijns** Te weten van Sanherib, den koning van Assyrië. **vruchtbaren velds; van de ziel af,** Dat is, hij Te weten de koning van Assyrië. zal hun niet alleen de ziel, dat is het leven, benemen, maar hij Te weten de koning van Assyrië. zal ook hunne lichamen vernielen. Of versta door *ziel* de mensen; door *vlees* het vee. **tot het vlees toe; en hij** Te weten de koning van Assyrië. **zal zijn,** Dat is, het zal hem gaan. **gelijk als wanneer een**

vaandrager versmelt. Of, *bezwijmd, versaagd wordt, of bezwijkt*; dat is, als hem het hart in het lijf van angst en vrees versmelt. Zie de vervulling 2 Kon. 19:36, enz. Anders, *wanneer een vluchtige versmelt*.

19. En de overgebleven Dat is, de overige soldaten van zijn leger, gelijk Jes. 10:18, inzonderheid de oversten, die ontkomen zullen uit het leger van Sanherib. Zie onder Jes. 10:33. **bomen zijns wouds zullen weinig** Zie de aantekening Gen. 34:30. **in getal zijn, ja,** Alsof hij zeide: Men zal er geen kloeken man, die in het rekenen geoefend is, toe behoeven, een kind zal hen lichtelijk kunnen tellen, want hunner zullen weinig zijn. **een jongen zou ze opschrijven.**

20. En het zal In Jes. 10:20 wijst de profeet het overblijfsel Te weten die door de Assyriërs niet zullen omgebracht zijn. de vrucht en nuttigheid aan, ontstaande uit de boven verhaalde tuchting van het volk van Juda door Sanherib, alsook de verlossing uit zijne macht en geweld. **geschieden te dien dage, dat het overblijfsel** Te weten die door de Assyriërs niet zullen omgebracht zijn. **van Israel, en de ontkomenen** Hebreeuws, *de ontkoming des huizes van Jakob*. **van het huis Jakobs niet meer steunen** Dat is, hun voortaan niet meer verlaten op, enz. **zullen op dien,** Te weten op den koning van Assyrië, dewijl hij hen bedrogen heeft. Zie boven Jes. 7:20; 2 Kon. 16:7; 2 Kron. 28:20. **die ze geslagen heeft; maar zij zullen steunen op den HEERE, den Heilige Israels, oprechtelijk.** Hebreeuws, *in der waarheid*; dat is, zonder huichelarij.

21. Het overblijfsel Dat is, de overgeblevenen. Hebreeuws, *Schear Jaschub*, ziende op den naam, dien de profeet zijnen zoon gegeven heeft, uit het bevel Gods, boven Jes. 7:3; zie de aantekening aldaar. En versta hier door de overgeblevenen de uitverkorenen Gods onder de Joden, die God uit den algemenen ondergang gered had, en die met waar geloof op God vertrouwden en volstandig bleven. **zal wederkeren, Of, bekeerd worden,** namelijk tot den sterken

God. het overblijfsel van Jakob, Als straks. tot den sterken God!

22. Want Alsof hij zeide Of de juiste verdelging Te weten der ongehoorzame Joden, zo uiterlijke en lichamelijke, alsook inwendige en geestelijke. Gelijk af te nemen is uit den zin der woorden van den apostel Paulus; Rom. 9:27,28; waar de apostel deze woorden bijbrengt., en alzo Jes. 10:23. Dat is, het verderf in den heimelijken raad Gods bestemd, in welken Hij besloten heeft hoevelen van de Israëlieten er zouden verdelgd worden, en welke.: Ofschoon het volk van Israël veel is, zo zullen zij niet allen bekeerd noch zalig worde Of de juiste verdelging Te weten der ongehoorzame Joden, zo uiterlijke en lichamelijke, alsook inwendige en geestelijke. Gelijk af te nemen is uit den zin der woorden van den apostel Paulus; Rom. 9:27,28; waar de apostel deze woorden bijbrengt., en alzo Jes. 10:23. Dat is, het verderf in den heimelijken raad Gods bestemd, in welken Hij besloten heeft hoevelen van de Israëlieten er zouden verdelgd worden, en welke.n; maar alleen enigen, die God in *Christus* heeft uitverkoren. Zie Rom. 9:27. Evenals het toegegaan is ten tijde Of de juiste verdelging Te weten der ongehoorzame Joden, zo uiterlijke en lichamelijke, alsook inwendige en geestelijke. Gelijk af te nemen is uit den zin der woorden van den apostel Paulus; Rom. 9:27,28; waar de apostel deze woorden bijbrengt., en alzo Jes. 10:23. Dat is, het verderf in den heimelijken raad Gods bestemd, in welken Hij besloten heeft hoevelen van de Israëlieten er zouden verdelgd worden, en welke. als de Of de juiste verdelging Te weten der ongehoorzame Joden, zo uiterlijke en lichamelijke, alsook inwendige en geestelijke. Gelijk af te nemen is uit den zin der woorden van den apostel Paulus; Rom. 9:27,28; waar de apostel deze woorden bijbrengt., en alzo Jes. 10:23. Dat is, het verderf in den heimelijken raad Gods bestemd, in welken Hij besloten heeft hoevelen van de Israëlieten er zouden verdelgd worden, en welke. Assyriërs de Of de juiste verdelging Te weten der ongehoorzame Joden, zo uiterlijke en lichamelijke, alsook inwendige en geestelijke. Gelijk af te nemen is uit den zin der woorden van den apostel Paulus; Rom. 9:27,28; waar de apostel deze woorden bijbrengt., en alzo Jes. 10:23. Dat is, het verderf in den heimelijken raad Gods bestemd, in welken Hij besloten heeft hoevelen van de Israëlieten er zouden verdelgd worden, en welke. Israëlieten hebben overvallen en geslagen; verre het grootste de Of de juiste verdelging Te weten der ongehoorzame Joden, zo uiterlijke en lichamelijke, alsook inwendige en geestelijke. Gelijk af te nemen is uit den zin der woorden van den apostel Paulus; Rom. 9:27,28; waar de apostel deze woorden bijbrengt., en alzo Jes. 10:23. Dat is, het verderf in den heimelijken raad Gods bestemd, in welken Hij besloten heeft hoevelen van de Israëlieten er zouden

verdelgd worden, en welke. **el** is gevangen en omgekomen. **ofschoon uw volk, o Israel! is gelijk het zand** Te weten in groten getale. **de** Of de juiste verdelging Te weten der ongehoorzame Joden, zo uiterlijke en lichamelijke, alsook inwendige en geestelijke. Gelijk af te nemen is uit den zin der woorden van den apostel Paulus; Rom. 9:27,28; waar de apostel deze woorden bijbrengt., en alzo Jes. 10:23. Dat is, het verderf in den heimelijken raad Gods bestemd, in welken Hij besloten heeft hoevelen van de Israëlieten er zouden verdelgd worden, en welke. **r** zee, zo zal *toch maar* het overblijfsel daarvan Of, *de* Of de juiste verdelging Te weten der ongehoorzame Joden, zo uiterlijke en lichamelijke, alsook inwendige en geestelijke. Gelijk af te nemen is uit den zin der woorden van den apostel Paulus; Rom. 9:27,28; waar de apostel deze woorden bijbrengt., en alzo Jes. 10:23. Dat is, het verderf in den heimelijken raad Gods bestemd, in welken Hij besloten heeft hoevelen van de Israëlieten er zouden verdelgd worden, en welke. **szelven. wede** Of de juiste verdelging Te weten der ongehoorzame Joden, zo uiterlijke en lichamelijke, alsook inwendige en geestelijke. Gelijk af te nemen is uit den zin der woorden van den apostel Paulus; Rom. 9:27,28; waar de apostel deze woorden bijbrengt., en alzo Jes. 10:23. Dat is, het verderf in den heimelijken raad Gods bestemd, in welken Hij besloten heeft hoevelen van de Israëlieten er zouden verdelgd worden, en welke. **rkeren; de** Of de juiste verdelging Te weten der ongehoorzame Joden, zo uiterlijke en lichamelijke, alsook inwendige en geestelijke. Gelijk af te nemen is uit den zin der woorden van den apostel Paulus; Rom. 9:27,28; waar de apostel deze woorden bijbrengt., en alzo Jes. 10:23. Dat is, het verderf in den heimelijken raad Gods bestemd, in welken Hij besloten heeft hoevelen van de Israëlieten er zouden verdelgd worden, en welke. **verde** Of de juiste verdelging Te weten der ongehoorzame Joden, zo uiterlijke en lichamelijke, alsook inwendige en geestelijke. Gelijk af te nemen is uit den zin der woorden van den apostel Paulus; Rom. 9:27,28; waar de apostel deze woorden bijbrengt., en alzo Jes. 10:23. Dat is, het verderf in den heimelijken raad Gods bestemd, in welken Hij besloten heeft hoevelen van de Israëlieten er zouden verdelgd worden, en welke. **lging is vastelijk besloten, overvloeiende** Of

de juiste verdelging Te weten der ongehoorzame Joden, zo uiterlijke en lichamelijke, alsook inwendige en geestelijke. Gelijk af te nemen is uit den zin der woorden van den apostel Paulus; Rom. 9:27,28; waar de apostel deze woorden bijbrengt., en alzo Jes. 10:23. Dat is, het verderf in den heimelijken raad Gods bestemd, in welken Hij besloten heeft hoevelen van de Israëlieten er zouden verdelgd worden, en welke. **met gerechtigheid.**

23. Want een verdelging, die vastelijk besloten is, zal de Heere HEERE der heirscharen doen in het midden dezes gansen lands.
24. Daarom zegt de Heere HEERE der heirscharen alzo: Vreest niet, gij Mijn volk, dat te Sion woont! voor Assur, als hij u met de roede zal slaan, en hij zijn staf Anders: *want Hij te weten, God zal zijnen staf voor u dat is, tot uwe bescherming opheffen.* tegen u zal opheffen, naar de wijze Verstaat men door *hij* in het voorgaande lid den koning van Assyrië, zo is dit te zeggen: Gelijk de Egyptenaars eertijds gedaan hebben; maar verstaat men door *hij* God den Heere, zo is dit de zin: Gelijk God de Egyptenaars eertijds geplaagd heeft. Alzo ook onder Jes. 10:26. der Egyptenaren;
25. Want nog Anders: *Maar nog een weinig, een luttel, zo zal de gramschap over u een einde nemen, maar mijn toorn zal ontsteken tot hun* Te weten der Assyriërs. *ne vernieling. Of, uitroeijing, verderving, of verdelging.* een klein weinig, Dat is, in zeer korten tijd, te weten, kort nadat de koning van Assyrië met zijn leger in het Joodse land zal gekomen zijn. zo zal volbracht worden de gramschap, en Mijn toorn tot hun Te weten der Assyriërs. **vernieling.** Of, *uitroeijing, verderving, of verdelging.*
26. Want de HEERE der heirscharen zal tegen hem Te weten tegen den koning van Assyrië. een gesel Te weten vooreerst den slaanden engel, en straks daarna van den koning van Assyrië's eigen zonen; zie 2 Kon. 19:35,37. **verwekken, gelijk de slachting** Dat is, gelijk eertijds de

Midianieten door Gideon plotseling zijn overvallen geweest; Richt. 7:19, enz.; Jes. 9:3,4. **van Midian was aan de rots van Oreb**; Gelegen bij Bethabara aan de Jordaan, die *de rots Oreb* genoemd wordt, omdat Oreb, een van de vorsten der Midianieten, aldaar van Gideon is verslagen. Zie Richt. 7:24,25. **en gelijk** De zin is: Gelijk Farao met zijn leger in de Rode zee is omgekomen als Mozes zijnen staf ophief, alzo zullen ook de Assyriërs in het verderf vervallen en omkomen. Zijn staf over de zee was, denwelken Hij verheffen zal, naar de wijze Zie de aantekening boven Jes. 10:24. der Egyptenaren.

27. **En het zal geschieden ten zelfden dage, dat zijn last** Te weten de last, dien de koning van Assyrië ulieden heeft opgelegd. **zal afwijken van uw schouder, en zijn juk van uw hals; en het juk zal verdorven worden, Of, in stukken gehouwen, of verscheurd worden; dat is te schande of teniet gemaakt worden. om des Gezalfden wil.** Hebreeuws, *om, of vanwege de olie*; te weten, waarmede de gezalfde des Heeren zou gezalfd worden, dat is, om *Christus'* wil, welken God tot een koning over zijn volk gezalfd en gesteld heeft. Vergelijk boven Jes. 9:3,5.

28. **Hij komt** Te weten Sanherib, de koning van Assyrië, met zijn leger. Hier beschrijft verder de profeet den tocht van Sanherib, als hij trekken zou om Jeruzalem te gaan belegeren, mitsgaders welke steden hij onderweg zou innemen en plunderen. **te Ajath, Of, Ai**; zie van deze stad Joz. 7:2, en Joz. 8. **hij trekt door Migron**; Zie 1 Sam. 14:2. **te Michmas** Zie 1 Sam. 13:2, en 1 Sam. 14:5. **legt hij zijn** Hebreeuws, *Michmas beveelt hij zijne vaten*, of bagage. Anders: *te Michmas monstert hij zijn gereedschap*; te weten den trein van oorlog. gereedschap af.

29. **Zij trekken door den doorgang,** Dat is, de engten der bergen bij Michmas, door welke men gaan moest als men uit Efraïm naar den stam van Benjamin reisde. Zie 1 Sam. 13:23. Anders: *in de rustplaats*, of

in de herberg te Geba Van Geba, zie 1 Sam. 14:5. **vernachten zij. te Geba** Van Geba, zie 1 Sam. 14:5. **houden zij hun vernachting; Rama** Dat is, de burgers te Rama beven; te weten van wege de aankomst der Assyriërs. Zie van Rama Joz. 18:25. **beeft, Gibea Sauls vlucht.** Dat is, de burgers te Gibea Sauls. Van deze stad wordt ook gesproken 1 Sam. 11:4; aldus genoemd omdat de koning Saul daar geboren was. Zie 1 Sam. 10:26.

30. **Roep** Hebreeuws eigenlijk *neit*, (bries) gelijk de paarden; dat is, verhef uwe stem en schreeuw luide. **luide met uw stem, gij dochter** Jeruzalem was de moederstad, de kleine steden werden dochters genoemd. Hier wordt gesproken van de inwoners van Gallim, een stad in den stam van Benjamin gelegen, gelijk ook de steden van welke Jes. 10:31 gesproken wordt. **van Gallim! laat ze horen** Anders: *O gij arme Anathoth, laat u horen tot Laïs toe*. Of aldus: *Merk op, o Laïs. tot Laïs toe*, Ene stad, gelegen aan het uiterste van het Joodse land. Zie Richt. 18:14,27,28. **o ellendige Anathoth!** Ene stad in Benjamin, waar de profeet Jeremia geboren is, drie mijlen van Jeruzalem gelegen. Zie Joz. 21:8, en Jer. 1:1.

31. **Madmena** Dat is, burgers van Madmena. **vliedt weg,** Te weten uit vrees der vijanden, die aan komen marcheren. **de inwoners van Gebim vluchten** Of, *verzamelen zich om te vluchten*. Zie Jer. 4:6. **met hopen.**

32. **Nog een dag blijft** Hebreeuws, *staande te Nob*; Een priesterlijke stad in Benjamin, bij Jeruzalem, 1 Sam. 21, 22. te weten eer hij op Jeruzalem aankomt. **hij te** Te weten Sanherib met zijn leger. **Nob**; Een priesterlijke stad in Benjamin, bij Jeruzalem, 1 Sam. 21, 22. **hij zal** Rabsake vooruit zendende met grote macht van krijgsvolk, van Lachis naar Jeruzalem toe, trotseerde den koning Hizkia en de inwoners van Jeruzalem; Jes. 36:2. **zijn hand bewegen** Anders: *opheffen*, als dreigende. **tegen den berg** Dat is, tegen de stad Jeruzalem op en aan den berg Zion gelegen; gelijk boven Jes. 1:8. **der dochter** Anders: *des huizes Zions*. van

Sion, den heuvel Op welken Jeruzalem
gebouwd is. van Jeruzalem.

33. *Doch* ziet, de Heere HEERE der
heirscharen zal met geweld Of,
geweldiglijk. De zin is: Hij zal zijn leger
verdelgen, niet allengskens, maar gezwind en
met grote macht, gelijk men de grote takken
der bomen met geweld afhouwt, te weten
door een engel. Zie 2 Kon. 19:35. *de takken*
Dat is, de sterke en geweldige krijgslieden in
het heir van den koning van Assyrië.
afkappen, Het Hebreeuwse woord
betekent zoveel als *de takken aftakken*.
Anders: *afhakken*. Vergelijk boven Jes. 10:19.
en die hoog Dat is, de vorsten in het leger
van den koning van Assyrië. *van gestalte*
zijn, zullen nedergehouden worden;
en de verhevenen Anders: *dat is*. zullen
vernederd worden.

34. En Hij zal Te weten de Heere. met
ijzer Dat is, met het zwaard van den engel.
de verwarde Gelijk boven Jes. 9:17.
struiken des wouds omhouwen; en
de Libanon Dat is, de krijgslieden van den
koning Sanherib, die zijn te vergelijken bij de
bomen, die op den Libanon groeien, zo in
grootte als in getal. *zal vallen door den*
Heerlijke. Versta hier door *den Heerlijke*
God den Heere zelf, of zijn slaanden engel; zie
de geschiedenis Jes. 37:36, of *door den*
geweldige, of *machtige*; zie Ps. 8:2.

Jesaja 11

1. Want er zal een Rijsje Een spruit, ene
roede; te weten, *Jezus Christus*, zie boven Jes.
4:2. *voortkomen uit den afgehouden*
Ten tijde als *Christus* geboren is, scheen de
stam van Isai geheel afgehouden te zijn,
dewijl hij zeer vervallen was en zijn vorige
heerlijkheid schier verloren had. Hij had
koning noch vorst; Jozef, de ondertrouwde
man van Maria, was een timmerman. Dit
blijkt ook uit de gave, die Maria offerde als de
dagen harer reiniging vervuld waren; Luk.
2:24. *tronk* Of, *stronk*, *stam*, *stomp*. *van*
Isai, Des vaders David. *en een Scheut* Een
verhaal van hetgeen straks met andere
woorden gezegd is, opdat het de lezer te

beter versta en bemerke. In het Hebreeuws
staat het woord *Nezer*, waarmede sommigen
menen dat tegelijk wordt te verstaan gegeven
dat *Christus* te Nazareth zou opgevoed
worden, en daarvan den naam Nazarener
bekomen; zie Matth. 2:23. *uit zijn*
wortelen zal Vrucht Of, *wassen*, *groeien*.
voortbrengen.

2. En op Hem zal de Geest Te weten de
Heilige Geest, die van God den Vader en den
Zoon voortgaat. De zin is: Hij zal naar zijne
mensheid, naar welke Hij een zoon Davids is,
met alle geestelijke gaven overvloediglijk en
in alle volheid begaafd worden; zie Ps. 45:8;
Joh. 3:34. *des HEEREN rusten*, Dit rusten
van den Geest des HEEREN op *Christus* is
afgebeeld en betekend door het nederdalen
en het rusten der duif op *Christus*, als Hij in de
Jordaan is gedoopt geweest; Matth. 3:16. *de*
Geest Te weten de Heilige Geest, die van
God den Vader en den Zoon voortgaat. De zin
is: Hij zal naar zijne mensheid, naar welke Hij
een zoon Davids is, met alle geestelijke gaven
overvloediglijk en in alle volheid begaafd
worden; zie Ps. 45:8; Joh. 3:34. *der*
wijsheid en des verstands, *de Geest*
Te weten de Heilige Geest, die van God den
Vader en den Zoon voortgaat. De zin is: Hij zal
naar zijne mensheid, naar welke Hij een zoon
Davids is, met alle geestelijke gaven
overvloediglijk en in alle volheid begaafd
worden; zie Ps. 45:8; Joh. 3:34. *des raads*
en der sterkte, *de Geest* Te weten de
Heilige Geest, die van God den Vader en den
Zoon voortgaat. De zin is: Hij zal naar zijne
mensheid, naar welke Hij een zoon Davids is,
met alle geestelijke gaven overvloediglijk en
in alle volheid begaafd worden; zie Ps. 45:8;
Joh. 3:34. *der kennis* Of, *der wetenschap*.
en der vreze des HEEREN.

3. En Zijn Te weten des Heeren *Christus*.
rieken Dat is, zijn kennis en oordeel. Anders:
En Hij, te weten *Christus*, *zal rieken*; dat is,
zeer wijselijk en verstandiglijk alles vernemen
en gewaar worden. *zal zijn in de vreze*
Dat is, Hij zal, als een kenner der harten,
weten en verstaan bij wien de vreze des
Heeren is, bij wien zij niet is. *des HEEREN*;

en Hij zal naar het gezicht Versta dit alzo, dat *Christus* niet alleen naar den uiterlijken schijn, of naar de woorden alleen, oordelen zal *waarmede de ene mens den anderen dikwijls bedriegt* maar naar de gelegenheid des harten als zijnde een kenner des harten, en een doorgronder der nieren. Zie Joh. 2:24,25, en Joh. 21:15,16,17. Zijn Te weten des Heeren *Christus*.er ogen niet richten; Hij zal ook naar het gehoor Dat is, Hij zal ook niet lichtelijk aannemen de klachten, die men hem aanbrengt, noch ook de schijnheilige woorden der huichelaars. Of, Hij zal niet oordelen van zichzelf, maar gelijk Hij van zijn Vader zal gehoord hebben. Zijn Te weten des Heeren *Christus*.er oren niet bestraffen. Te weten met woorden. Anders, *straffen*; te weten niet alleen met woorden, maar ook met plagen.

4. Maar Hij zal de armen De zin is: Hij zal wel de armen *te weten, de armen van geest, gelijk Matth. 5:3*, richten en straffen, maar met goedertierenheid en in billijkheid, tot hun best. Of, Hij zal den vromen en onnozelen, die van de goddelozen en kinderen dezer wereld onderdrukt worden, recht spreken en verlossen van het geweld hunner wederpartijders. Zie Ps. 72:4,12. met gerechtigheid richten, en de zachtmoedigen Te weten die zachtmoedigen, nederigen en verslagenen van gemoed uit het gevoel en de bekentenis hunner zonden. Anders: *En Hij zal om de zachtmoedigen der aarde wil straffen met rechtmatigheid*. De zin is: Hij zal straf oefenen over de goddelozen, opdat Hij de zachtmoedigen verlosse en bescherm. des lands met rechtmatigheid bestraffen; doch Hij zal de aarde Dat is, de mensen op de aarde, te weten de goddelozen, gelijk straks volgt. slaan Te weten in hunne consciëntiën, derzelve overtuigende van hunne zonden, hun hunne ellenden en verdoemenis te kennen gevende. Zie hiervan een voorbeeld Hand. 2:37. met de roede Dat is, met de kracht der predikatie van zijn Woord, hetwelk is de geestelijke scepter van zijn koninkrijk, scherper dan enig tweesnijdend zwaard,

Hebr. 4:12; zie dergelijke manier van spreken Job 22:22; Ps. 33:6; 2 Thess. 2:6; Openb. 1:16, en Openb. 2:16, en Openb. 19:15. Zijns monds, en met den adem Dat is, met zijn Woord of predikatie van hetzelfde, gelijk straks. Zijner lippen zal Hij den goddeloze Dat is, alle goddelozen; dat is, Hij zal de leer der goddelozen overtuigen van valsheid, en hun leven van goddeloosheid, en dat zal Hij zo krachtiglijk doen, dat zij in hunne consciëntiën zullen overtuigd worden dat zij der verdoemenis waardig zijn, of immers wel verdiend hebben verdaan en te schande gemaakt te worden, 2 Thess. 2:8; en eindelijk zal Hij alle onbekeerlijken metterdaad straffen. doden.

5. Want gerechtigheid Dat is, Hij zal bekleed en versierd zijn, niet gelijk de koningen dezer wereld met uiterlijke sieraad van klederen; maar met gerechtigheid en met trouw, of met de waarheid Of, *trouw*. en bestendigheid zijner beloften. Zie Ps. 45:4,5, en Ps. 72:4,12. *Christus* geeft zijnen uitverkorenen hetgeen Hij hun belooft. zal de gordel Zijner lendenen zijn; ook zal de waarheid Of, *trouw*. de gordel Zijner lendenen zijn.

6. En de wolf Dat is, de boze, kwade, wilde, woeste mensen, zo Joden als heidenen, zullen door de predikatie van *Christus* en van zijne dienaren en de innerlijke werking van den Heiligen Geest zo veranderd worden, dat zij, afleggende hun boze genegenheden, met den geest der liefde en der zachtmoedigheid zullen aangedaan worden, alzo dat zij goedertieren en beleefd met elkander zullen leven en verkeren, Of, *wonen, herbergen*. zonder hun enig leed of schade aan te doen. Zie Jes. 65:25; Hos. 2:17. zal met het lam verkeren, Of, *wonen, herbergen*. en de luipaard bij den geitenbok nederliggen; en het kalf, en de jonge leeuw, en het mestvee Of, *het vette vee*. te zamen, en een klein jongske Dat is, de minste discipel of dienaar van onzen Heere *Christus*, al is hij gering in de ogen der mensen, zal hen besturen en regeren door de leer van het heilige *Evangelie*, want er zal

gewillige gehoorzaamheid bij de mensen wezen, zijnde door den Geest Gods innerlijk bewogen om het Woord des Heeren aan te nemen. zal ze drijven.

7. De koe en de berin zullen te zamen weiden, haar jongen zullen *te zamen nederliggen*, en de leeuw Dat is, de vorsten en heren zullen zich zowel laten leiden en regeren door de predikatie van het goddelijke Woord, als personen van minderen staat en aanzien; zij zullen altegaar met enerlei spijs of voeder, te weten met Gods Woord, gevoed worden. zal stro eten, gelijk de os.

8. En een zoogkind zal zich vermaken Dat is, het zal spelen. De zin is: De geringsten in de gemeente Gods zullen in geen gevaar staan dat de machtigen hen enigszins zullen beledigen of beschadigen, dewijl die zowel als de geringsten tot *Christus* zullen bekeerd worden; gelijk nader te zien is Jes. 11:9. over het hol van een adder; Zie Deut. 32:33, en Ps. 58:5. en een gespeend kind zal zijn hand Dat is, die, wier harten tevoren vol vergif waren, zullen zo gezuiverd worden, dat het een vermaak en genoegen zal zijn met hen te verkeren. uitsteken in de kuil van den basilisk.

9. Men zal Jes. 11:9 verklaart de zinnebeeldige uitdrukkingen van Jes. 11:6,7,8. De zin is: Onder de gelovigen, die tot kennis des Heeren komen zullen, zal de een den ander niet beledigen noch beschadigen, onrechtvaardigheid of geweld aandoen; maar zij zullen zich gelijkelijk eens godzaligen, oprechten en eerbaren handels en wandels bevljigten. Zie Jes. 65:25. nergens leed doen noch verderven op den gansen berg Mijner heiligheid; Of, *mijns heiligdoms*; dat is, in de gemeente der gelovigen. Want in den tempel, die op den berg Zion gebouwd was, plachten de gelovigen te vergaderen. want de aarde Dat is, de uitverkoren kinderen Gods op de aarde wonende. zal vol van kennis des HEEREN zijn, gelijk de wateren Hebreeuws, *gelijk de wateren de zee bedekken*. Hier betekent *de zee* zoveel als *de*

grond der zee. En de zin is: Dat de kennis des Heeren overal rijkelijk zal bloeien. *den bodem* der zee bedekken.

10. Want het zal geschieden ten zelve dage, dat de heidenen naar den Wortel Door den *wortel Isai* versta *Christus*, die uit Isai, den vader van David, als uit een wortel spruiten en hiervoor komen zou. Zie boven Jes. 11:1, en Rom. 15:12. van Isai, Die staan zal Of, *die opgericht zal worden*; te weten door de predikatie van het heilig *Evangelie*. Het is een profetie van de roeping der heidenen tot de kennis van *Christus*. tot een banier Dat is, tot welken zij zullen vergaderen en samenkomen in enigheid des geloofs, de volken van den gansen aardbodem. Zie Gen. 49:10. der volken, zullen vragen, Dat is, de heidenen zullen de predikatie van het heilige *Evangelie* met lust aanhoren, en zij zullen daaruit *Christus* leren kennen. Anderen verstaan deze woorden aldus: De heidenen zullen uit dien wortel, te weten *Christus*, God leren kennen, dienen en alzo het eeuwige leven verkrijgen. en Zijn rust Hebreeuws, *zijne rust zal eer*, of *heerlijkheid zijn*; dat is, zijne gemeente, in welke Hij rust en zijn welbehagen heeft, zal vol eer en heerlijkheid zijn, namelijk geheiligd zijnde door den Heiligen Geest en eindelijk gans heilig en heerlijk gemaakt zijnde aan de ziel en aan het lichaam. Anders: *zijne rust zal ter heerlijkheid zijn*; dat is, het zal ere zijn op hem te rusten, of ere in hem te zoeken. zal heerlijk zijn.

11. Want het zal Hier geeft de profeet reden en wijst aan de heerlijke rust, die de *Messias* zijn volk geven zal. geschieden te dien dage, dat de Heere ten anderen male Alsof hij zeide: Gelijk Hij eertijds zijne hand heeft uitgestrekt om zijn volk uit Egypteland te verlossen, alzo zal Hij die wederom tot hunne verlossing uitstrekken tegen hunne vijanden; namelijk, zo lichamelijk als ook geestelijk, de zonde en den duivel. Zijn hand aanleggen zal om weder te verwerven Te weten door zijn bloed en geest, Hand. 20:28; Ef. 5:25,26,27. Het Hebreeuwse woord betekent *kopen*,

rantsoeneren, verkrijgen, verwerven, zich toeëigenen, ten eigendom maken. **het overblijfsel** Te weten degenen, die door de predikatie van het heilige *Evangelie* tot *Christus* zouden bekeerd en zijn rijk deelachtig gemaakt worden. Zie Rom. 11:25,26. **Zijns volks, hetwelk overgebleven zal zijn van Assyrie, en van Egypte, en van Pathros,** Zie Gen. 10:14; in welk hoofdstuk ook van de andere volken, die hier genoemd staan, gesproken wordt. Doch van *Hamath* zie 2 Sam. 8:9. **en van Morenland, en van Elam, en van Sinear, en van Hamath, en van de eilanden der zee.** Dat is, over of aan de zee gelegen.

12. En Hij zal Te weten de Heere. **een banier** Gelijk boven Jes. 11:10. **oprichten onder de heidenen, en Hij zal Te weten de Heere. de verdrevenen van Israel verzamelen, en de verstrooiden uit Juda vergaderen,** Te weten in *Christus*, die zijne kerk uit de vier hoeken der wereld vergadert. Alzo dat in Hem geestelijkerwijze vervuld is hetgeen God beloofd heeft; Deut. 30:4. **van de vier einden des aardrijks.**

13. En de nijd Versta hier dien nijd, waarmede Efraïm den stam van Juda benijdde; en versta onder Efraïm de tien stammen van Israël. De zin is: Daar zal onder de Christenen niet zulk een haat en nijd zijn, gelijk er eertijds tussen Efraïm en Juda geweest is. **van Efraim zal wegwijken, en de tegenpartijders van Juda zullen uitgeroeid worden; Efraim zal Juda** De zin is: De gemeente van *Christus* zal in een heiligen vrede verenigd worden. **niet benijden, en Juda zal Efraim niet benauwen.** Of vijandiglijk aangrijpen, beangstigen, onderdrukken.

14. Maar zij zullen Te weten Efraïm en Juda gelijkelijk. **den Filistijnen op den schouder** Dit is geestelijkerwijze te verstaan, alzo namelijk, dat de gelovige Israëlieten de heidenen door de predikatie van het heilige *Evangelie* snellijk zullen op het

lijf vallen, aangrijpen en overwinnen, overmits zij enigen hunner tot het Christengeloof brengen zullen, en de anderen zullen zij Hebreeuws, *zal de zending hunner handen zijn.* overtuigen dat zij gene ontschuldiging voor God hebben zullen. Immers geeft de profeet door deze gelijkenis *genomen van een roofvogel of vos, die de hoenders op het lijf valt* te kennen de victorie, welke de Heere zijne kerk tegen hare vijanden verlenen zou. Gelijk zulks door de apostelen en andere leraars is vervuld geworden. **vliegen tegen het westen,** Hebreeuws, *tegen de zee aan.* De Middellandse zee ligt ten lande van Kanaän tegen het westen. De profeet geeft hier te kennen dat het *Evangelie* zou gepredikt worden in het oosten en in het westen; zie Matth. 8:11. **en zij zullen Te weten Efraïm en Juda gelijkelijk. te zamen die van het oosten** Hebreeuws, *de kinderen van het oosten.* Zie Job 1:3, en de aantekening aldaar. **beroven; aan Edom** Dat is, aan de Edomieten en Moabieten. **en Moab zullen zij** Hebreeuws, *zal de zending hunner handen zijn.* **hun handen slaan, en de kinderen Ammons** Dat is de Ammonieten. **zullen hun** Te weten overmits zij de leer van het heilige *Evangelie* met een vast geloof zullen omhelzen. **gehoorzaam zijn.**

15. Ook zal de HEERE Onder verbloemde woorden geeft de profeet te kennen dat alle hindernissen zullen weggenomen worden, die het volk in den weg zouden zijn om tot *Christus* te komen. Alsof hij zeide: Eer zal de Heere alle wateren, alsook onder anderen de zeven stromen der rivier de *Nijl* doen opdrogen, eer de loop van het heilige *Evangelie* zou gestuit of opgehouden worden; gelijk Hij eertijds het Rode meer heeft droog gemaakt, opdat zijn volk droogvoets daardoor zou gaan. **den inham** Hebreeuws, *de tong.* **der zee van Egypte** Te weten de Rode zee aan Egypte strekkende. **verbannen,** Dat is tenietdoen of te schande maken. **en Hij zal Zijn hand bewegen** Anders: *opheffen*, als dreigende, gelijk boven Jes. 10, van Assur gezegd wordt. **tegen de rivier,**

Te weten de *Nijl*, die zeven uitgangen of stromen had. Doch enigen verstaan hier de rivier de *Eufraat*, anderen de *Jordaan*. door de sterkte Zijns winds; en Hij zal dezelve slaan in de zeven stromen, Het Hebreeuwse woord *nachal* betekent hier de grachten of diepten, door welke de wateren vlieten; of, den bak, geul of grond der rivier, zijnde als ene vallei, nadat de wateren afgelopen zijn. en Hij zal maken, dat men Of, *dat zij*; te weten de gelovigen. met schoenen Versta hierbij, zonder dezelve nat te maken, of zonder dezelve uit te trekken, opdat men ze niet nat make. daardoor zal gaan.

16. En er zal een gebaande weg zijn voor het overblijfsel Zijns volks, dat overgebleven zal zijn van Assur, gelijk als Israel geschiedde ten dage, toen het uit Egypteland Gaande droogvoets door de Rode zee; Exod. 14:29. optoog.

Jesaja 12

1. En te dienzelfden dage Te weten ten tijde van het rijk van *Christus*, gelijk het *Evangelie* in de ganse wereld zal gepredikt worden. zult gij zeggen: Te weten gij mijn uitverkoren volk, gij Christengelovigen. Ik dank U, HEERE! dat Gij Dat Gij, die op ons toornig waart, uw toorn hebt laten vallen. Alzo staat er Rom. 6:17: *Gode zij dank, dat gij wel dienstknechten der zonde waart*, enz. Anders: *dat Gij toornig op mij geweest zijnde, uwen toorn zich afgewend heeft, en dat Gij mij troost*. toornig op mij geweest zijt, *maar* Uw toorn is afgekeerd, en Gij troost mij.

2. Ziet, God is mijn Heil, Of, *mijn Heiland*, of *mijn zaligheid*; dat is, Hij is de auteur mijner zaligheid. ik zal vertrouwen en niet vrezen; want de Heere HEERE is mijn Sterkte Dat is, die mij sterkte geeft; zie Exod. 15:2; Ps. 118:14. en mijn Psalm, Dat is, het is God, wien ter ere ik psalmen en lofzangen dicht en zing. en Hij is mij tot Heil geworden.

3. En gijlieden zult water Dat is, u verheugen, gelijk die doen, die groten dorst hebbende, water vinden om hun dorst te lessen. Versta hier door het water allerlei geestelijke gaven en weldaden, die God zijnen welbeminden geeft, inzonderheid de zaligheid door *Jezus Christus*. Vergelijk hiermede Matth. 5:6; Joh. 6:54, en Joh. 7:37. scheppen met vreugde uit de fonteynen Dat is, uit de predikatie van het heilige *Evangelie*, in welke de zaligheid, door *Christus* verworven, verkondigd wordt. des heils;

4. En zult te dienzelfden Te weten gijlieden, die tot *Christus* zult bekeerd zijn. dage zeggen: Dankt den HEERE, Zie 1 Kron. 16:8, en Ps. 105:1. roept Zijn Naam aan, Of, *roept zijnen naam uit*, of *verkondigt zijnen naam overluid*. maakt Zijn daden bekend onder de volken! vermeldt, Dat is, maakt dat het bij de nakomelingen gedacht worde, dat zijn naam hogelijk is te loven en te prijzen. dat Zijn Naam verhoogd is.

5. Psalmzingt Het Hebreeuwse woord betekent zowel met de stem zingen, als op instrumenten spelen. den HEERE, Dat is, ter ere Gods. want Hij heeft heerlijk dingen Hebreeuws, *heerlijkheid*, of *hoogheid*, of *voortreffelijkheid* gedaan. gedaan; zulks zij bekend op den gansen aardbodem.

6. Juich en zing vrolijk, gij inwoneres van Sion! want Hier wordt aangewezen de oorzaak of stoffen der lofzangen van de godzaligen. de Heilige Dat is, de ware God, die heiliglijk geëerd en gediend wordt van zijn volk Israël. Zie Ps. 71:22. Israels is groot Dat is, Hij heeft zijne macht betoond en doen blijken door zijn heerlijke daden, die Hij onder ulieden gedaan heeft. in het midden van u.

Jesaja 13

1. De last Dit is de titel van alle bezwaarlijke dreigprofetieën; het is als een ontzagsbrief, welken de Heere door zijn profeet is

zendende. Zie de aantekening 2 Kon. 9:25. En dit dreigement gaat niet alleen den koning te Babel aan, maar ook de stad Babel en het gehele koninkrijk. **van Babel, dien Jesaja**, Dat is, dien God hem in een gezicht geopenbaard heeft. **de zoon van Amoz, gezien heeft.**

2. Heft op Hier spreekt God den koning der Perzen en der Meden aan, hem vermanende, dat hij zich ten oorlog zou bereiden, tegen de Babyloniërs. **een banier**, Te weten tot een teken dat zich het krijgsvolk verzamele. **op een hogen berg; verheft** Dat is, roept met luider stem de krijgslieden, die nabij wonen. **een stem tot hen; beweegt** Te weten om een leger uit verre landen aan te lokken en te verzamelen. **de hand omhoog, dat zij** Te weten de verzamelde krijgslieden der Perzen en Meden. **intrekken** Te weten in de stad Babel. **door de deuren der prinsen.** Te weten de prinsen of vorsten te Babel. Aldus noemt de profeet de Babyloniërs, omdat velen hunner van den roof hunner naburen en der voortreffelijke neringen machtig en rijk geworden waren, ja als prinsen en vorsten; alsook omdat zij te dien tijde over vele koninkrijken en landen heersten. Zie Jes. 10:8.

3. Ik heb Te weten, Ik de Heere. **aan** Versta hier de Perzen en Meden, die God had geheiligd; dat is, tot Dat is, tot uitvoering mijns toorns. **een heilig werk geordineerd**, namelijk tot Dat is, tot uitvoering mijns toorns. **verdelging der goddeloze Babyloniërs.** Zie Jer. 22:7. **Mijn geheiligden bevel gegeven;** Niet door een uiterlijke stem, maar door een inwendige beweging, in de harten der Perzen en Meden, door mijne regering de zaak tot Dat is, tot uitvoering mijns toorns. **mijn eer besturende.** Zie 2 Sam. 16:11; Jes. 23:11. **ook heb Ik tot** Dat is, tot uitvoering mijns toorns. **Mijn toorn geroepen Mijn helden**, Dat is, de Perzen en Meden, wien Ik sterkte en kloekmoedigheid gegeven heb en nog verder geven zal. **de vrolijken** Dat is, welken Ik een dapperen en vrolijken moed en courage gegeven heb, om de Babyloniërs aan te

tasten. Maar hoe de goddelozen dit doen, zie Jes. 10:6,7. **Mijner hoogheid.**

4. Er is een ruisende stem op de bergen, Te weten op de bergen in Medië. **gelijk Hebreeuws, de gelijkenis van een groot volk. eens groten volks; een stem** De zin is: Daar is zulk rumoer, alsof al de koninkrijken der heidenen zich vergaderden en samenliepen. **van gedruis der koninkrijken, der verzamelde heidenen; de HEERE der heirscharen monstert** Als zijnde veldoverste, of generaal. **het krijgsheir.**

5. Zij komen uit verre lande, Te weten uit *Perzië*, hetwelk van Babel gelegen is omtrent 225 Duitse mijlen, gelijk enigen schrijven. **van het einde** Anders: *van het uiterste des hemels*; dat is van de wijdgelegen landen. **des hemels; de HEERE en de instrumenten** Of, de wapenen, die hij in zijnen toorn gebruiken wil om het land der Chaldeën en van Babylonië, mitsgaders die ganse monarchie te verderven; zie Jer. 50:25. **Zijner gramschap, om dat ganse land te verderven.**

6. Huilt gijlieden, Te weten, o gij Babyloniërs, met al uwe aanhangers. **want de dag** Dat is, de dag, in welken de Heere zijn gestreng gericht over Babylon zal uitoefenen; gelijk Jes. 2:12, en Jes. 61:2; Joël. 1:15. Zie Job 24:1, en Ps. 37:13. **des HEEREN is nabij; hij komt** Alsof hij zeide: Het zal zulks een verschrikkelijke verwoesting zijn, dat het genoegzaam blijken zal dat ze van de hand van den almachtigen God komende is. **als een verwoesting van den Almachtige.**

7. Daarom Te weten omdat het verderf zo verschrikkelijk en zo groot is. **zullen alle handen** Te weten alle handen der Babyloniërs. **slap worden, en aller mensen hart** Hebreeuws, *al het hart eens mensen.* **zal versmelten;** Te weten van angst, schrik en vrees.

8. En zij zullen Te weten de Babyloniërs en hunne aanhangers. **verschrikt worden, smarten en weenen** zullen hen

aangrijpen, zij zullen Te weten de Babyloniërs en hunne aanhangers. bang zijn als een barende vrouw; een iegelijk Of, *de een zal zich over, of met den anderen verwonderen.* zal over zijn naaste verbaasd zijn; hun aangezichten Dat is, hunne aangezichten zullen zo rood zijn als vuur, te weten van schaamte, namelijk omdat zij, die tevoren zulke helden geweest zijn, die over de gehele wereld hebben willen heersen, van de Perzen en Meden, die tevoren zozeer niet geacht waren, zouden overheerd en verslagen worden. Doch anderen verstaan dit alzo, dat de aangezichten der Perzen en der Meden als vuurvlammen zouden zijn, dat is vol toorn en gramschap, dorstende naar het bloed der Babyloniërs, hetwelk de roodheid hunner aangezichten zou te kennen geven. zullen vlamme aangezichten zijn.

9. Ziet, de dag Zie Jes. 13:6. des HEEREN komt, gruwelijk, met verbolgenheid en hittigen toorn, Hebreeuws, *hittigheid des toorns.* om het land Te weten het land van Babylonië. te stellen Dat is, om het land te verwoesten en ellendig te maken. tot verwoesting, en deszelfs Dat is, de zondaars die daarin zijn. zondaars daaruit te verdelgen.

10. Want de sterren De zin is: Het zal de Babyloniërs alles tegen zijn, zodat zelfs de sterren des hemels haar schijnsel hun zullen onttrekken. Deze manier van spreken gebruiken de profeten, om daardoor te betekenen grote ellenden. Zie Ezech. 32:7; Joël. 2:31, en Joël. 3:15. des hemels en zijn gesternten Door *ster* wordt verstaan een enige ster, door *gesternte* verscheidene sterren bij elkander. Anders: *Orion*. Zie Job 9:9. zullen haar licht niet laten lichten; de zon zal verduisterd worden, wanneer zij Hebreeuws, *als zij uitgaat;* te weten uit hare slaapkamer; Ps. 19:6. zal opgaan, en de maan zal haar licht niet laten schijnen.

11. Want Ik zal Hier spreekt de Heere wederom. over de wereld Versta hier door *de wereld* de landen, die onder de gehoorzaamheid van den koning van Babel

stonden, welker vele waren. Zie Dan. 4:17, enz. de boosheid bezoeken, Dat is, straffen. en over de goddelozen hun ongerechtigheid; en Ik zal Hier spreekt de Heere wederom. den hoogmoed der stouten doen ophouden, en de hovaardij der tirannen zal Ik vernederen.

12. Ik zal maken, dat een man dierbaarder De zin is: Ik zal maken dat der Babyloniërs weinig zullen worden, want van hen zullen velen verslagen worden. Vergelijk 1 Sam. 3:1. zal zijn dan dicht goud, Zie 1 Kon. 10:18. en een mens dan fijn goud van Ofir. Zie de aantekening 1 Kon. 9:28.

13. Daarom Te weten vanwege den hoogmoed en de goddeloosheid der Babyloniërs, Jes. 13:11. zal Ik den hemel De zin is: Ik zal zo schrikkelijke straffen over de Chaldeë en Babyloniërs laten komen, dat met reden hemel en aarde zich daarover ontzetten zullen; of dat de Babyloniërs zullen menen dat hemel en aarde bewogen worden. beroeren, en de aarde zal bewogen worden van haar plaats, vanwege de verbolgenheid des HEEREN der heirscharen, en vanwege den dag Zie de aantekening op Job 20:28. Zijns hittigen toorns.

14. En een iegelijk zal zijn als een verjaagde ree, en als een schaap, Of, *als een kudde schapen, die niemand vergadert.* dat niemand vergadert; een iegelijk Te weten die uit verre landen gekomen is, gehuurd zijnde tot hulp der Babyloniërs. zal naar zijn volk Dat is, zal wenschen weder in zijn vaderland te zijn, gelijk er straks volgt. omzien, en een iegelijk Te weten die uit verre landen gekomen is, gehuurd zijnde tot hulp der Babyloniërs. zal naar zijn land vluchten.

15. Al wie gevonden wordt, Te weten te Babel, of van de Babyloniërs. De zin is: Wie de soldaten der Perzen en Meden vinden zullen, die zullen zij doden, ziende dat het Babyloniërs zijn. zal doorstoken worden, en al wie daarbij Hij zij burger

of vreemdeling; of versta degenen, die zich omtrent de stad Babel hier en daar in kastelen of vaste plaatsen begeven hebben. Anders: *al die uitgeteerd is*; te weten van groten ouderdom. **gevoegd is, zal door het zwaard vallen.**

16. Ook zullen hun kinderkens voor hun ogen verpletterd Zie Ps. 137:9. Anders: *vergruisd worden*. worden; hun huizen zullen geplunderd, en hun vrouwen geschonden worden.

17. Ziet, Ik zal de Meden Dat is, der Meden heirleger, onder het bevel van *Cyrus*, den koning der Perzen en Meden. Hebreeuws, *Madai*. Zie de aantekening Gen. 10:2. **tegen hen verwekken, die het zilver** Of, die op geen zilver denken of passen zullen. Hij wil zeggen dat de Meden zo bloeddorstig over de Babyloniërs zullen zijn, dat zij geen geld noch rantsoen tot verschoning nemen zullen, hoe groot het ook zou mogen wezen; maar zij zullen der Babyloniërs bloed of leven zoeken. Zie boven Jes. 13:12. **niet zullen achten, en aan het goud zullen zij geen lust hebben.**

18. Maar *hun* bogen zullen de jongelingen verpletteren, en zij zullen zich niet ontfermen over de vrucht Dat is, over de kinderen in moeders buik. des buiks; hun oog zal de kinderen niet verschonen. Of, *sparen*.

19. Alzo zal Babel, het sieraad Dat is, die nu de schoonste en voortreffelijkste is onder al de koninkrijken des aardbodems. der koninkrijken, de heerlijkheid, de hovaardigheid der Chaldeen, zijn gelijk Deze profetie is wel van de Perzen en Meden zo dadelijk niet voltrokken geweest toen zij deze stad hebben ingenomen, maar het is van tijd tot tijd verder en verder geschied, alzo dat men heden ten dage nauwelijks weet waar die machtige en prachtige stad gestaan heeft. Ten tijde van den keizer *Vespasianus* is daar alleen overig geweest *Jovis Beli* tempel; *Plin.in natur.hist.lib. 6 cap. 26.* als God Sodom en Gomorra omgekeerd heeft.

20. Daar Te weten in de stad Babel. **zal geen woonplaats** Of, *men zal er geen zitplaats hebben*. Zie Jer. 17:6; te weten, hoewel zij zich anders inbeeldt, vanwege haar grote macht, menende onoverwinnelijk te zijn. Anders: *zij zal in der eeuwigheid dat is, nimmermeer niet bewoond worden*; dat is, zij zal nimmermeer weder in haar vorigen staat komen, te weten nadat zij eens ten gronde zal afgebroken zijn. **zijn in der eeuwigheid, en zij zal niet bewoond worden van geslacht tot geslacht; en de Arabier** De Arabieren plachten geen vaste woonplaats en blijvende stad te hebben, maar hier en daar te wandelen en in hutten te wonen, zich nederslaande waar zij het beste voeder vonden voor hunne beesten. Dezen, ziende en bevindende dat het land omtrent Babylon zo verwoest en zo ellendig is, dat er geen voedsel genoeg voor hun vee te vinden is, zullen het mijden. **zal daar geen tent spannen, en de herders zullen er niet legeren.**

21. Maar daar zullen nederliggen de wilde dieren Het Hebreeuwse woord betekent eigenlijk *wildernissen*, en hier zodanige dieren, die in de wildernissen of in dorre woeste plaatsen zich ophouden. Zie Jer. 50:39. **der woestijnen, en hun huizen zullen vervuld worden met schrikkelijke** Of, *schadelijke dieren*. Het Hebreeuwse woord betekent zulke dieren, die de mensen ach en wee doen roepen van bangheid. Anders: *dieren die een droevig geluid maken*. **gedierten, en daar zullen de jonge** Hebreeuws, *de dochters der struisen*. Zie de aantekening Lev. 11:16, en Job 30:29. **struisen wonen, en de duivelen** Zie Lev. 17:7, alsook 2 Kron. 11:15; Openb. 18:2. **zullen er huppelen.**

22. En wilde dieren Het Hebreeuwse woord heeft zijnen naam van *eilanden*, maar wat het eigenlijk voor dieren geweest zijn, is onzeker. Sommigen hebben hier *vogels uit de eilanden*; anders: *wilde dieren uit de eilanden*; anderen *meerkatten*, of *wilde katten*; anderen *uilen*, omdat die gaarne in woeste, verlaten Of, *weduwlijke*; dat is, verlaten of ledige plaatsen, of,

gelijk enige paleizen, door verwisseling van de letter *resch* in de letter *lamed*; gelijk het is Jes. 34:13., vervallen huizen en plaatsen zich ophouden. Dit woord is ook Jer. 50:39. **der eilanden zullen in zijn** Te weten, van den koning van Babel. **verlaten** Of, *weduwlijke*; dat is, verlaten of ledige plaatsen, of, gelijk enige paleizen, door verwisseling van de letter *resch* in de letter *lamed*; gelijk het is Jes. 34:13. **plaatsen elkander** Of, *elkander toeschreeuwen*. Hebreeuws, *antwoorden*. **toeroepen, mitsgaders de draken in de wellustige paleizen; hun tijd toch is nabij om te komen, en hun dagen zullen niet vertogen worden.**

Jesaja 14

1. **Want de HEERE** Hier geeft de profeet reden waarom God de Babyloniërs door de Meden en Perzen verstoren zou, gelijk Jes. 13: gezegd is; te weten opdat Hij door zulk een middel zijn volk uit de Babylonische gevangenschap verlossen zou. **zal Zich over Jakob** Dat is, over de Joden in Babylon gevangen zijnde. **ontfermen,** Dit is niet alleen te verstaan van een lichamelijke verlossing uit de Babylonische gevangenschap, maar ook van de geestelijke verlossing van het volk Gods door *Christus Jezus*. **en Hij zal Israel nog** Of, *verder, voortaan*. **verkiezen,** Dat is, Hij zal zich Israël zijn uitverkoren vol *hetwelk Hij straks Jakob genoemd heeft* nog verder aannemen, metterdaad bewijzende en doende blijken dat Hij Israël heeft uitverkoren tot zijn eigen volk. **en Hij zal hen** Te weten Jakob en Israël, dat is de Joden. **in hun land** Te weten in het Joodse land, hen verlossende uit de Babylonische gevangenschap. **zetten; en de vreemdeling** Te weten enigen uit de heidenen, zelfs uit de Babyloniërs. Dit is ene belofte aangaande de beroeping der heidenen tot *Christus*, door de predikatie van het heilig *Evangelie*. Zie Rom. 11. **zal zich tot hen vervoegen, en zij zullen het huis van Jakob aanhangen.**
2. **En de volken** Dit is eerst vervuld als enige volken onder de heidenen den Joden, toen zij

naar Jeruzalem weder optogen, alle hulp en dienst bewezen hebben; Ezra 1:6. Daarna, als vele heidenen door de gelovige Joden *door de apostelen, hunne medehelpers en navolgers* tot de gehoorzaamheid des *Evangelies* en tot de gemeenschap der Christelijke kerk zijn gebracht geworden. Zie boven Jes. 11:14, en onder Jes. 66:20. **zullen hen aannemen, en in hun plaats** Of, *aan hunne plaats*; dat is in hun vaderland. **brengen; en het huis Israels zal hen erfelijk bezitten in het land** Dat is, *in Judea*, hetwelk aldus genoemd wordt omdat God dat land ten erve gegeven had en dat Hij zijne rust in den tempel te Jeruzalem genomen had. **des HEEREN tot knechten en tot maagden; en zij zullen** Dit is voltrokken als de heidenen, door de predikatie der apostelen, zich *Christus* hebben onderworpen. Zie 2 Cor. 10:5,6. **gevangen houden degenen, die hen gevangen hielden, en zij zullen** Dit is voltrokken als de heidenen, door de predikatie der apostelen, zich *Christus* hebben onderworpen. Zie 2 Cor. 10:5,6. **heersen over hun drijvers.**- 3. **En het zal geschieden ten dage, wanneer u de HEERE** O mijn volk van Israël. **rust geven zal van uw smart, en van uw beroering, en van de harde dienstbaarheid, waarin men u heeft doen dienen;**
- 4. **Dan zult gij deze spreuk opnemen** Dat is, gebruiken, in den mond nemen, gelijk Ps. 50:16. **tegen den koning** Of, *van, of over*. **van Babel, en zeggen: Hoe houdt** Alsof men zeide: Hoe is het mogelijk, dat zulk een machtig en zulk een groot koninkrijk in één nacht zo vervallen is? Van hier af tot op Jes. 14:21, worden beschreven de vrolijke woorden van het volk Gods, vanwege den ondergang der Babyloniërs. **de drijver op?** Dit is, dien tiran, dien wreden heerser. **Hoe houdt de goudene** Versta hier door *de goudene* de stad Babel, die rijk en prachtig was, harer inwoners klederen en huisraad blinkende van goud en zilver. Zie Dan. 2:3. Anders: *gouddorstige, of goudschatterin*. Het komt van een

Chaldeeuws woord, dat goud betekent. De profeet bespot Babel, de hoofdstad van Chaldea, met een woord uit de Chaldeeuse spraak genomen. **op?**

5. De HEERE heeft den stok Of, *staf*. Dat is, die harde en wrede heerschappij der Babyloniërs. Dit is een antwoord op de vraag in Jes. 14:4 te kennen gevende dat God de Babyloniërs vernielen zou, hoe onmogelijk dat het in het oordeel der mensen was. **der goddelozen gebroken, den scepter der heersers.**

6. Die de volken plaagde in verbolgenheid met een plaag Anders: *met ene plaag, die niet is af te weren*, enz. zonder ophouden, die in toorn over de heidenen heerste, die wordt vervolgd, Te weten van de Perzen en Meden, zonder dat hij het kan weren; ja noch hij noch iemand anders. Anders: *werd iemand vervolgd*, of *verdrukt*, *hij belette het niet*. Versta hierbij, maar hij liet een ieder geweld drijven naar zijn welgevallen. **zonder dat het iemand afweren kan.**

7. De ganse aarde Dat is, de inwoners der aarde; daarom volgt er: *zij maken*, enz. in het veelvoudig getal. **rust**, De zin is: Nu de roversche stad en het land van Babel ten ondergebracht en verdelgd zijn, zo is de ganse wereld in rust en vrede. **zij is stil; zij maken groot geschal met gejuich.**

8. Ook verheugen Dit zijn de woorden van het volk tot den koning te Babel, gebruikende allegorische en poëtische manieren van spreken, die vooreerst aldus kunnen genomen worden: Dat na de vestoring van het Babylonische rijk de bossen en bomen oorzaak zouden hebben om zich te verheugen, dewijl men ze voortaan zo niet afhouden zou, tot allerlei timmer- en krijgsgereedschappen, gelijk placht te geschieden als dat rijk nog in zijn fleur was. Men kan ook door de dennen en cederen verstaan de koningen en prinsen, welke de koning te Babel had ten ondergebracht. **zich de dennen over u, en de cederen van Libanon, zeggende:** Sinds dat gij daar nederligt, Of, *slaapt*, dat is dood zijn.

komt niemand tegen ons op, die ons afhouwe. Of, *uitroeie*.

9. De hel Of, *het graf*. van onderen was beroerd om uwentwil, om *u* Gelijk men de grote heren en prinsen pleegt te doen. **tegemoet te gaan, als gij kwaamt;** Te weten toen gij, dood zijnde, tot hen in het graf of in de hel kwaamt. Alsof hij zeide: Dewijl gij bij de mensen op de aarde al uw eer en aanzien verloren hebt, zo willen u de doden en die in de hel zijn eer bewijzen. Zie dergelijke oneigene en poëtische manieren van spreken Ezech. 31:16, en Ezech. 32:18 en elders meer. **zij wekt** Te weten de hel, of het graf. **om uwentwil de doden op,** Anders: *de reuzen*. Zie Gen. 14:5; Job 26:5. **al de bokken** Dat is, prinsen, vorsten, regenten, die bokken genoemd worden, omdat gelijk de viervoetige bokken of rammen voor aan de kudde gaan en sterk zijn, alzo ook de prinsen enz. Zie Jer. 50:8; Dan. 8:5; Zach. 10:3. En versta hier, de prinsen, die in de graven liggen. **der aarde; zij doet al de koningen der heidenen van hun tronen opstaan.** De graven zijn de tronen, bedden en stoelen der dode koningen.

10. Die altegader zullen antwoorden, Dat is, spreken; zie de aantekening Richt. 18:14. **en tot u zeggen: Gij zijt ook** Anders: *zijt gij ook krank, of zwak geworden? dat is van uw grote macht beroofd gelijk wij?* dat is zowel als wij; *zijt gij ons gelijk geworden?* Het is een spotrede met verwondering. **krank geworden, gelijk wij, gij zijt ons gelijk geworden.**

11. Uw hovaardij is in de hel Anders, *in het graf*. **nedergestort,** Nedergevaren, nedergestoten, nedergedrukt. **met** Dat is, met het lieflijk muziekspel, genoeg en plezier, die gij op aarde placht te hebben. Zie Dan. 3:5,10,15. **het geklank uwer luiten; de maden** Alsof hij zeide: Dit zullen uwe tapijten, kostelijke spreien en deksels zijn. **zullen onder u gestrooid worden, en de wormen** Alsof hij zeide: Dit zullen uwe tapijten, kostelijke spreien en deksels zijn. **zullen u bedekken.**

12. Hoe zijt gij uit den hemel Of, *van den hemel*. Door den hemel moet men hier verstaan de koninklijke heerlijkheid, glans en schoonheid. **gevallen, o morgenster**, Aldus noemt de profeet den koning te Babel, omdat zijne heerlijkheid hier op aarde was als de glans der morgenster aan den hemel, klaarder schijnende dan enige andere sterren des hemels, alzo dat zij alleen schaduw van zich geeft. **gij zoon des dageraads! hoe zijt gij ter aarde nedergehouden, gij, die de heidenen** Anders: *gij zijt verlamd boven andere natiën*; dat is, God heeft u harder aangestoten dan enige andere koningen der heidenen. **krenktet!**

13. En zeidet in uw hart: Ik zal Alsof hij zeide: Ik wil den stoel, eer, glorie en macht Gods aan mij nemen. **ten hemel opklimmen, ik zal mijn troon boven de sterren** Dat is, boven de allerhoogste en schoonste sterren. **Gods verhogen; en ik zal mij zetten op den berg** Aldus noemt hij den berg Zion, aan welken de stad Jeruzalem lag en daarnevens de tempel op den berg Moria, waar het volk samenkwam tot den godsdienst. En met deze woorden wordt aangewezen de vermetelheid der koningen te Babel, die zichzelve inbeeldden dat, wanneer zij Jeruzalem overmeesterd hebben, zij alsdan op den troon van God zouden geplant zijn, en dat men hun die eer zou aandoen, die men den waren God aldaar pleegt te doen. **der samenkomst aan de zijden** Hier lag de berg Moria, op welken de tempel gebouwd was. **van het noorden.**

14. Ik zal boven de hoogten der wolken klimmen, ik zal den Allerhoogste gelijk worden.

15. Ja, Hier spreekt de profeet weder in zijn eigen persoon. **in de hel** Of, *in het graf*. **zult gij nedergestoten** Te weten van de Perzen en Meden. **worden, aan de zijden van den kuil!**

16. Die u zien zullen, Te weten de doden, die alrede begraven zijn. **zullen u aanschouwen,** Te weten met verwondering. Anders: *zullen u nauw bezien*.

zij zullen op u letten, Als hij zeide: Zij zullen zeer verwonderd staan, twijfelen of gij die trotse koning van Babel zijt. **en zeggen:** Is dat die man, die de aarde beroerde, die de koninkrijken deed beven?

17. Die de wereld als een woestijn stelde, en derzelver steden verstoorde, die zijn gevangenen De zin is: Die zo wreed en onverzoenlijk was, dat hij degenen, die hij eens gevankelijk kreeg, nimmermeer losliet. **niet liet los gaan naar huis toe?**

18. Al de koningen der heidenen, zij allen Dat is zoveel als hunner zijn. **liggen neder** Dat is, zij zijn in eer gestorven en zijn begraven in de graven, die zij, of hunne voorouders, voor hen en voor hun huisgezin bereid hebben. **met eer, een iegelijk in zijn huis;**

19. Maar gij zijt verworpen van uw graf, Dat is, van het graf, in hetwelk gij meent te zullen begraven worden; of, gij zijt verworpen of verstoken, dat gij in geen koninklijk graf met koninklijke eer begraven zijt. **als een gruwelijke scheut,** Dat is, als een vuil, verrot, verachtzaam hout. Anderen nemen dit alzo: Gij zijt een onaardige, kwade spruit; dat is zoon of nakomeling, niet waardig bij zijne voorouders begraven te worden. **als een kleed** Hetwelk gescheurd en vol gaten is, lelijk en vuil gemaakt met bloed en slijk, dat derhalve van gene waarde is; maar het wordt met het dode lichaam in het graf geworpen. **der gedoden, die met het zwaard** Hebreeuws, *de doorstokenen van het zwaard*. Anders: *beladenen, of toegedekten van het zwaard, die met zwaarden beladen of toegedekt zijn*. In onze spraak zeggen wij ook dat iemand met zwaarden, of stokken dapper toegedekt, dat is geslagen en gewond is. **doorstoken zijn; als die nederdalen** Dat is, gij zult niet eerlijk, of naar de gemene wijze begraven worden; maar men zal u boven op de aarde laten liggen, en slechts een hoop stenen op u werpen, gelijk men een dood aas met aarde, stenen en drek bedekt.

in een steenkuil, Hebreeuws, *tot de stenen des kuils*. als een vertreden dood lichaam.

20. Gij zult bij dezelve Te weten bij de andere koningen der heidenen, gelijk Jes. 14:18. Dat is, gij zult met zulke eer en pracht niet begraven worden, gelijk zij zijn begraven geweest. niet gevoegd worden in de begrafenis; want gij hebt uw land Te weten uw eigen land en uw eigen volk. verdorven, *en* uw volk Te weten uw eigen land en uw eigen volk. gedood; het zaad der Dat is de kinderen, of het geslacht. boosdoeners Hoedanig geweest is Belsazar en andere voorouders van dezen koning. Of, *der boosdoeners*; dat is, uw zaad; versta hierbij: maar het zal uitgeroeid worden. zal in der eeuwigheid Dat is, niet altoos. niet genoemd worden. Dat is, niet gedacht worden, te weten ter ere, of met prijs en roem, maar met verachtzaamheid en met smaad en met oneer.

21. Maakt de slachting Of, *bereid*. De zin is: Gij Perzen en Meden schikt en bereidt u daartoe, dat gij zijns, te weten des konings van Babels kinderen, of zonen, slacht en doodt. Want God spreekt hier de Perzen en Meden aan, mitsgaders al degenen, die Hij nevens hen wilde gebruiken om den koning en de zijnen te doden en uit te roeien. voor zijn kinderen gereed, om hunner vaderen ongerechtigheid wil; dat zij niet opstaan, en de aarde erven, Of, *erfelijk bezitten*. en de wereld vervullen Dat is, zich zo niet vermeerderen en vermenigvuldigen, dat zij steden bouwen, die met mensen vervullen, en hun gebied uitbreiden. met steden; Anders, *met vijanden*; te weten met vijanden en vervolgers der kerk Gods en van alle vromen.

22. Want Ik zal tegen hen Te weten tegen de kinderen van den koning te Babel. opstaan, spreekt de HEERE der heirscharen, en Ik zal van Babel uitroeien den naam en het overblijfsel, Dat is, de overgeblevenen. en den zoon Anders: *zo den zoon als den neef*.

en den zoon Anders: *zo den zoon als den neef*.szoon, spreekt de HEERE.

23. En Ik zal hen stellen Te weten de stad Babel. tot een erve Anders: *tot een erfelijke bezitting*. der nachtuilen, Anders: *der ijzeren varkens*; of *zwijnegels*; anders *putoors*; anders *bevers*; anders *poelarenden*. De profeet wil zeggen dat Babel zo woest liggen zal, dat er niets dan wilde wrede beesten wonen zullen. en *tot* waterpoelen; en Ik zal hen met een bezem des verderfs uitvagen, spreekt de HEERE der heirscharen.

24. De HEERE der heirscharen heeft gezworen, zeggende: Indien niet, Anders: *Zekerlijk, het zal geschieden*, enz. Het is ene manier van eedzweren; zie Ps. 89:36. gelijk Ik gedacht heb, het also geschiede, en gelijk Ik beraadslaagd heb, Of, *in mijn raad besloten heb*. het bestaan zal!

25. Dat Ik Assur Dat is, de Assyriërs, onder Sanherib. Anderen verstaan hier de Babyloniërs, die hier aldus genoemd worden omdat zij toen bezaten hetgeen eertijds de Assyriërs bezeten hadden, dezen onder hunne gehoorzaamheid gebracht hebbende; zie dergelijke manier van spreken Ezra 6:22. in Mijn land Te weten in het Joodse land, voor Libna, of op den tocht naar Jeruzalem; 2 Kon. 19:8,35. zal verbreken, en hem op Mijn bergen Dat is, op de bergen, die in het Joodse land, hetwelk Gods land was, liggen. Zie Ps. 125:2. vertreden; opdat Anders: *dan zal zijn juk Te weten het juk van den koning van Assyrië; dat is, de dienstbaarheid waarmede hij de Joden drukt, hen dwingende hem schatting te geven. van hen afwijken*. zijn juk Te weten het juk van den koning van Assyrië; dat is, de dienstbaarheid waarmede hij de Joden drukt, hen dwingende hem schatting te geven. van hen afwijke, Te weten van de Joden, die daar te lande woonden. en zijn last Te weten van den koning van Assyrië. van hun schouder Te weten van mijn volk. wijke.

26. Dit is de raadslag, die beraadslaagd is Te weten van den Heere.

over dat ganse land; Te weten over het land van Babylonië en deszelfs onderzaten of inwoners. en dit is de hand, die uitgestrekt is over alle volken. Te weten over al de volken, behorende onder de monarchie van den koning van Babel, die schier over alle volken en natiën heerste.

27. Want de HEERE der heirscharen heeft het in Zijn raad besloten, wie zal het dan breken? Of, *vernietigen*. en Zijn hand is uitgestrekt, wie zal ze dan keren? Of, *afwenden*. 95) Enigen eindigen hier Jes. 14: en zij maken een bijzonder hoofdstuk van de naastvolgende vijf verzen.

28. In het jaar, toen de koning Achaz stierf, geschiedde Dat is, werd geopenbaard, te weten aan den profeet Jesaja, in een goddelijk gezicht. **deze last.** Dat is, voorzegging der straf, die over de Filistijnen komen zou. Zie Jes. 13:1.

29. Verheug u niet, gij gans Palestina! dat de roede Versta hier door de roede of staf den koning Uzzia, 2 Kron. 26:6, die den Filistijn als een slang gestoken en bezeerd heeft. De zin is: Verheugt u daarin niet, dat gij meent vrij te zijn vanwege den dood van den koning Uzzia, want uit hem zal een andere koning, *te weten, Hizkia* voortkomen, die u nog harder plagen zal. **die u sloeg,** Anders: *desgenen die u sloeg*. gebroken is; want uit de wortel der slang zal een basilisk Versta, den koning Hizkia, Achaz zoon, die zich tegen de Filistijnen zou stellen, als een basilisk hen meer beschadigende dan zijn grootvader Uzzia gedaan had. Zie 2 Kon. 18:8. **voortkomen, en haar** Te weten dier slang. **vrucht** Te weten de koning Hizkia, die uit Uzzia gesproten is. **zal een vurige vliegende draak** Dusdanige slangen of serpenteen worden er gevonden in Egypte, Lybië en elders. Zie de aantekening Num. 21:6. **zijn.**

30. En de eerstgeborenen Dat is, de voornaamsten onder de geringen; dat is de allerarmsten of geringsten, namelijk in het koninkrijk Juda. Zie Job 18:13. Of versta hier door de *eerstgeborenen der armen* de Joden

in het algemeen, die een tijdlang de ellendigsten onder de ellendigen geweest zijn. Dezen zullen ten tijde van den koning Hizkia zeker wonen en welvaren. Dit wordt te kennen gegeven door het woord *weiden*, gelijk Jes. 5:17. **der armen zullen weiden, en de nooddriftigen zullen zeker** Te weten, gelijk het vee doet, als het genoeg geweid en zich zat gegeten heeft. **nederliggen; uw wortel** De zin is: O gij Filistijnen, Ik zal u tot den wortel toe door den honger verdelgen, zo de ouden als de jongen, burgers en boeren. **daarentegen zal Ik door den honger doden, en uw overblijfsel zal hij ombrengen.** Te weten, die basilisk, de koning Hizkia. Zie de vervulling dezer profetie 2 Kon. 18:8.

31. Huil, gij poort, Versta hier door de *poort* de regenten en voornaamsten der Filistijnen, die in de stadspoorten samenkwamen. **schreeuw, gij stad!** Dat is, gij steden; te weten in het land der Filistijnen gelegen. **gij zijt gesmolten,** Te weten, van schrik en vrees. **gij gans Palestina! want van het noorden** Dat is, uit Judea, hetwelk tegen het noorden van de Filistijnen gelegen is. **komt een rook,** Dat is, een krijsheir, hetwelk doorbijten en doordringen zal als de rook; te weten Hizkia met zijn leger. **en er is geen eenzame in zijn samenkomsten.** Dat is, in zijn heirleger. Anders: *in zijn bestemde tijden*; dat is, als die dag, dien de Heere bestemt, zal gekomen zijn, om voort te trekken.

32. Wat zal men dan antwoorden den boden Of, *gezanten*, of *ambassadeurs*; en versta hier de ambassadeurs der Filistijnen, die begeren zouden dat Hizkia zou willen aflat van hun te bekrijgen; of om te bespreken het recht dat zij voorgaven over het land van Juda te hebben; of wat recht Hizkia op hen had. **des volks? Dat de HEERE** Dat is het antwoord op de vraag. **Sion** Zie Ps. 87:1,5, en Ps. 102:17. **gegrond heeft, opdat de bedrukten** Hij wil zeggen dat God het land van Juda zijn volk tot een erfdeel gegeven heeft, en dat Hij het door zijne kracht daarin wel zal weten te

handhaven en te beschermen. Zijns volks een toevlucht daarin hebben zouden.

Jesaja 15

1. De last van Moab. Dat is Anders: als *Ar Moabs verwoest is, is hij* te weten Moab, *uitgeroeid, want in den nacht Dat is, onvoorziens en onverhoeds. Anders gelijk Jes. 15:2 is aangetekend. als Kir Moabs verwoest is, is hij uitgeroeid.* De zin is: De Moabieten zijn ten enenmale vervallen in dien nacht als hun beide voornaamste steden, met andere sterkten huns lands, door hunne vijanden zijn ingenomen en verwoest., de zware straf, die over de Moabieten komen zal, namelijk door de Assyriërs, ten tijde van den koning Salmanasser. Zie Jes. 16:14. **Zekerlijk, in den nacht** Dat is, onvoorziens en onverhoeds. Anders gelijk Jes. 15:2 is aangetekend. **is** Anders: als *Ar Moabs verwoest is, is hij* te weten Moab, *uitgeroeid, want in den nacht Dat is, onvoorziens en onverhoeds. Anders gelijk Jes. 15:2 is aangetekend. als Kir Moabs verwoest is, is hij uitgeroeid.* De zin is: De Moabieten zijn ten enenmale vervallen in dien nacht als hun beide voornaamste steden, met andere sterkten huns lands, door hunne vijanden zijn ingenomen en verwoest. **Ar-Moabs verwoest,** Dat is, zij zal gewisselijk verwoest worden, te weten door den koning van Assyrië; zie Jes. 16:14. Van hetgeen geschieden zou, wordt gesproken alsof het alreeds geschied ware, zo hier als doorgaans bij de profeten, en dat vanwege de zekerheid der voorzeggingen. **zij is** Anders: als *Ar Moabs verwoest is, is hij* te weten Moab, *uitgeroeid, want in den nacht Dat is, onvoorziens en onverhoeds. Anders gelijk Jes. 15:2 is aangetekend. als Kir Moabs verwoest is, is hij uitgeroeid.* De zin is: De Moabieten zijn ten enenmale vervallen in dien nacht als hun beide voornaamste steden, met andere sterkten huns lands, door hunne vijanden zijn ingenomen en verwoest. **uitgeroeid; zekerlijk, in den nacht** Dat is, onvoorziens en onverhoeds. Anders gelijk Jes. 15:2 is aangetekend. **is** Anders: als *Ar Moabs verwoest is, is hij* te weten Moab, *uitgeroeid, want in den nacht Dat is, onvoorziens en onverhoeds. Anders gelijk Jes. 15:2 is aangetekend. als*

Kir Moabs verwoest is, is hij uitgeroeid. De zin is: De Moabieten zijn ten enenmale vervallen in dien nacht als hun beide voornaamste steden, met andere sterkten huns lands, door hunne vijanden zijn ingenomen en verwoest. **Kir-Moabs verwoest,** Dat is, zij zal gewisselijk verwoest worden, te weten door den koning van Assyrië; zie Jes. 16:14. Van hetgeen geschieden zou, wordt gesproken alsof het alreeds geschied ware, zo hier als doorgaans bij de profeten, en dat vanwege de zekerheid der voorzeggingen. **zij is** Anders: als *Ar Moabs verwoest is, is hij* te weten Moab, *uitgeroeid, want in den nacht Dat is, onvoorziens en onverhoeds. Anders gelijk Jes. 15:2 is aangetekend. als Kir Moabs verwoest is, is hij uitgeroeid.* De zin is: De Moabieten zijn ten enenmale vervallen in dien nacht als hun beide voornaamste steden, met andere sterkten huns lands, door hunne vijanden zijn ingenomen en verwoest. **uitgeroeid!**

2. Hij Te weten Moab. gaat op De zin is: Daar zal droefenis zijn door het ganse land der Moabieten. Dit, en wat er volgt, moet men verstaan naar de manier van doen der Moabieten en van enige andere natiën, die, tot een teken van droefenis, hun vlees doorsneden en doorkerfden; zij trokken het haar uit het hoofd en zij sneden den baard kaal af. Maar Lev. 19:27, en Deut. 14:1, heeft God zijn volk verboden zulks te doen. Anders: **Baïth en Dibon zijn op** De zin is: Daar zal droefenis zijn door het ganse land der Moabieten. Dit, en wat er volgt, moet men verstaan naar de manier van doen der Moabieten en van enige andere natiën, die, tot een teken van droefenis, hun vlees doorsneden en doorkerfden; zij trokken het haar uit het hoofd en zij sneden den baard kaal af. Maar Lev. 19:27, en Deut. 14:1, heeft God zijn volk verboden zulks te doen. **gegaan;** te weten naar Bamoth, Anders genaamd *Bamoth-Baäl*; #Joz.13:17. Anders: **tot de hoogten,** of **op** De zin is: Daar zal droefenis zijn door het ganse land der Moabieten. Dit, en wat er volgt, moet men verstaan naar de manier van doen der Moabieten en van enige andere natiën, die, tot een teken van droefenis, hun vlees doorsneden en doorkerfden; zij trokken het haar uit het hoofd en zij sneden den baard kaal af. Maar Lev. 19:27, en Deut. 14:1, heeft God zijn volk verboden zulks te doen. **de hoogten,** om aldaar voor de beelden hunner goden te wenen en die met tranen tot hunne hulp te bewegen. Of naar de hoogten, om aldaar te wenen. **naar**

Baith Deze stad wordt anders genoemd *Beon, Baäl-Meon en Beth-Baäl-Meon*; Num. 32:3,38; Joz. 13:17. Zij was vermaard vanwege de afgoderij, die daar bedreven werd. Tot een afgod aldaar en tot andere steden, waar afgoden waren, namen de beangstigde Moabieten hunne toevlucht, om hulp en raad te zoeken, klagende denzelven hunnen nood.

en Dibon, Een stad den Rubenieten toegelegd; zie Joz. 13:17. Onder Jes. 15:9 wordt zij, naar sommiger gevoelen, *Dimon* genoemd.

en naar Bamoth, Anders genaamd *Bamoth-Baäl*; #Joz.13:17. Anders: *tot de hoogten*, of *op* De zin is: Daar zal droefenis zijn door het ganse land der Moabieten. Dit, en wat er volgt, moet men verstaan naar de manier van doen der Moabieten en van enige andere natiën, die, tot een teken van droefenis, hun vlees doorsneden en doorkerfden; zij trokken het haar uit het hoofd en zij sneden den baard kaal af. Maar Lev. 19:27, en Deut. 14:1, heeft God zijn volk verboden zulks te doen.

de hoogten, om aldaar voor de beelden hunner goden te wenen en die met tranen tot hunne hulp te bewegen.

om te wenen; over Nebo Deze stad was den Rubenieten toegedeeld; Num. 32:38.

en over Medeba Ene stad in der Moabieten land; Num. 21:10; Joz. 13:16.

zal Moab huilen; Te weten omdat die steden verstoord zijn, of haast zullen verstoord worden.

op De zin is: Daar zal droefenis zijn door het ganse land der Moabieten. Dit, en wat er volgt, moet men verstaan naar de manier van doen der Moabieten en van enige andere natiën, die, tot een teken van droefenis, hun vlees doorsneden en doorkerfden; zij trokken het haar uit het hoofd en zij sneden den baard kaal af. Maar Lev. 19:27, en Deut. 14:1, heeft God zijn volk verboden zulks te doen.

al hun hoofden is kaalheid, aller baard is afgesneden.

3. **Op hun wijken hebben zij zakken** Dat is, treurklederen.

aange gord; op hun **daken** Hij wil zeggen dat, als zij baden, dat deden zij op de daken; Zef. 1:5.

en op hun straten huilen zij altemaal, afgaande Gelijk zij al wenende waren op de daken geklommen, also komen zij er ook al wenende

wederom af, geen troost ontvangen hebbende.

met geweene.

4. **Zo** Hebreeuws, *en Chesbon en Eleale.* **Hesbon** Van Hesbon en Eleale zie Joz. 13:17; Num. 32:37.

als Eleale schreeuwt, Te weten van angst en vrees.

hun stem wordt gehoord tot Jahaz toe; Zie Num. 21:23.

daarom maken Of, zullen geschrei maken. **de toegerusten Of, de gewapende.** De zin is: Het geschreeuw der burgers zal de gewapende soldaten verschrikken en vervaard maken.

van Moab een geschrei, eens iegelijks ziel Dat is, zij zijn altemaal kwalijk tevreden. Anders: *hun leven is kwalijk gesteld, of is hun verdrietig.*

in hem Dat is in zichzelf, en versta hier Moab mitsgaders allen, die het met hem houden.

is kwalijk gesteld.

5. **Mijn hart** Alsof de profeet zeide: De jammer, die den Moabieten zal overkomen, zal zo groot zijn dat ik mij niet kan onthouden hartelijk te schreien als ik er aan gedenk. Zie Jes. 16:9, en Jes. 21:3; Jer. 48:5,31,34,38. Sommigen nemen het alzo, dat de profeet hier afbeeldt in zijn persoon hetgeen Moabi in zijn lijden doen zou.

schreeuwt over Moab, haar grendelen Dat is, de oversten en machtigen van Moab, die bij *grendelen* worden vergeleken, omdat zij de vastigheid des lands zijn. Anders, *hunne vluchtenden vlieden* enz. Anders: *mijn hart schreeuwt over Moab en over zijne grendelen tot Zoar toe,* Zie Gen. 19:22.

als een driejarige koe. Tot Zoar toe; dat is, dat men het tot Zoar toe horen kan, ofschoon het aan de uiterste grenzen van het Moabietische land, naar *Judea* aan, gelegen is.

zijn naar Zoar toe, Zie Gen. 19:22.

de driejarige vaars; Dat is, sterk, wulps en dartel. Dit kan men verstaan van Zoar of van Moab. In Jeremia wordt het gezegd van Horonaim. Zie Jer. 48:34, met de aantekening.

want hij gaat op met geweene Of, al wenende. naar den opgang van Luhith, want op den weg naar Horonaim verwekken zij een jammergeschrei.

Of, verheffen zij een gebroken geschrei. Anders: *een verderfelijk geschrei.* Hebreeuws, *een geroep*

der breking, of der verbreking; dat is, gelijk het sommigen nemen zodanig een geroep als die van zich geven, die van hunne vijanden wredelijk worden verbroken en vernield.

6. Want de wateren Dat is, de lage en waterige landen te Nimrim *Nimra* en *Bethnimra* genoemd, Num. 32:3,36. Deze plaats is den zonen van Gad gegeven; Joz. 13:27,28., of omtrent Nimrim *Nimra* en *Bethnimra* genoemd, Num. 32:3,36. Deze plaats is den zonen van Gad gegeven; Joz. 13:27,28., zullen dor, woest en onvruchtbaar liggen. De zin is: Het gehele land van Moab zal tot de uiterste verwoesting gebracht worden, also dat zelfs in die plaatsen, waar overvloed van wateren placht te zijn, grote droogte wezen zal. **van Nimrim** *Nimra* en *Bethnimra* genoemd, Num. 32:3,36. Deze plaats is den zonen van Gad gegeven; Joz. 13:27,28. **zullen enkel verwoesting wezen; want het gras is verdord, het tedere gras is vergaan, er is geen groente.**

7. Daarom zullen zij den overvloed, Te weten de Moabieten. Hebreeuws, *hij*; te weten Moab. **dien** zij vergaderd Hebreeuws, *gemaakt hebben*. hebben, en **hetgeen zij** Het Hebreeuwse woord komt van *bezoeken* of *wegleggen*. **weggelegd hebben, aan de beek** Of, *naar de beek der wilgen*; te weten om het aldaar te verbergen. Anders: *in het dal der Arabieren*. en dan is dit de zin: De Arabieren, die zich bij de Assyriërs zullen voegen, zullen de schatten der Moabieten helpen roven en zullen het wegvoeren. **der wilgen voeren.**

8. Want dat geschreeuw Dat is, dat geschreeuw en gehuil der vluchtende Moabieten van hetwelk gesproken is Jes. 15:1,2,3,4, zal door al de landpalen der Moabieten gaan, van het ene einde tot aan het andere. **zal omgaan** Of, *gaat om*, of *is omgegaan*, en also in het volgende. **door de landpale van Moab, haar gehuil tot Eglaim** Of, *tot aan de twee samenvlietende beken*; te weten tot de beek of bornput Arnon waarvan Num. 21:14 gesproken wordt en tot Beër-Elim. **toe, ja, tot Beer-Elim toe zal haar gehuil zijn.**

9. Want de wateren Of, *zelfs zijn de wateren*, enz. van Dimon zijn vol bloeds, Te weten, van de verslagen en verwonde Moabieten, die de Assyriërs zouden verslaan. **want Ik zal Dimon** Hebreeuws, *Ik zal over Dimon toevoegselen voegen, of zetten*; dat is, Ik zal hen nog meer straffen. **nog meer toeschikken: te weten leeuwen** Versta hierbij, en andere wrede verscheurende dieren, om hen te verscheuren. Hebreeuws, *een leeuw*, waardoor de koning Nebukadnezar *die ook elders bij een leeuw wordt vergeleken* kan verstaan worden. Van verscheurende leeuwen onder het ongehoorzame volk, van God gezonden, zie ook 2 Kon. 17:25. **over de ontkomenen** De zin is: De Moabieten, die hunnen vijanden ontlopen zullen, zullen van de leeuwen verscheurd worden, en alles wat er overig zal gebleven zijn uit het ganse land, dat zal te schande gemaakt worden. In één woord, God de Heere dreigt hier dat de vijanden zijner kerk geenszins ongestraft zullen blijven. **van Moab, mitsgaders over het overblijfsel des lands.** Te weten, de Moabieten.

Jesaja 16

1. Zendt de lammeren Hebreeuws, *het lam*, dat is, zoveel lammeren als gij tot schatting te geven schuldig zijt. De Moabieten betaalden aan den koning van Juda jaarlijks honderd duizend lammeren en honderd duizend rammen met de wol, gelijk af te nemen is uit 2 Sam. 8:2, vergeleken met 2 Kon. 3:4. O gij Moabieten. **van den heerser** Te weten van den koning van Juda, die een heer of heerser over uw land is geworden, van dien tijd af toen David u heeft overwonnen; 2 Sam. 8:2. Anders: *des heerschappers van het aardrijk*, verstaande daarbij God den Heere, in dezen zin, alsof hij de Moabieten vermaande dat zij den waren God zouden aannemen, zulks doende blijken met hem lammeren op te offeren. **des lands van Sela af,** Dat is, van uw land af, hetwelk ten dele met klippen en rotsen is bezet, ten dele met de woestijn. *Sela* was de hoofdstad, op een rots gelegen. **naar de woestijn** Hier kan men verstaan

die woestijn van Juda, die daar is strekkende tot aan de Jordaan, waar die rivier in de Dode zee valt. **henen, tot den berg** Dat is, tot Jeruzalem, hetwelk aan den berg Zion ligt. **der dochter van Sion.**

2. Anderszins De zin is: Indien gijlieden dat niet doet, namelijk: Indien gij, Moabieten, den huize Davids niet gehoorzaamt, zo zal het geschieden, enz. Anders: *want het zal geschieden.* **zal het geschieden, dat de dochteren** Dat is, de Moabietische vrouwen, getrouwde en ongetrouwde, gelijk Luk. 23:28; daar staat: *Gij dochteren Jeruzalems;* waaronder verstaan zijn zowel gehuwde als de ongehuwde. Anderen verstaan hier door de dochteren de kleine steden van het Moabietische land. **van Moab aan de veren van Arnon** Arnon was het uiterste van der Moabieten land. Zodat als de profeet hier dreigt dat de dochteren Moabs aan de veren van Arnon zouden gebracht en overgevoerd worden, dat is te zeggen dat zij zouden verjaagd, of gevankelijk uit hun land zouden gevoerd worden. **zullen zijn, als een zwervende vogel,** Dat is, als een vogel die heen en weer vliegt. Alzo zullen de dochteren der Moabieten uit haar nest, dat is uit haar vaderland en uit hare huizen en welvaart gedreven worden. *uit het nest gedreven zijnde.*

3. Brengt Te weten, hoe gij het aanstaande ongeluk zult kunnen ontlopen. **een raad aan, houdt gericht,** Hier raadt de profeet den Moabieten dat zij oprecht handelen zouden, inzonderheid met de arme verdreven Joden, met dezen niet handelende gelijk eertijds hunne voorouders gedaan hadden; Deut. 23; Jer. 48. **maakt uw schaduw** Dat is, maakt dat uwe schaduw, dat is de verkwikking die zij van ulieden verzoeken, hen zo verkwikt in hun grootste vervolging, als de schaduw of duisternis van den nacht in den heten zomertijd de mensen verkwikt. **op het midden van den middag, gelijk van den nacht; verbergt** Hier spreekt de profeet duidelijk uit hetgeen hij straks met verbloemde woorden gezegd heeft. **de**

verdrevenen, Te weten de Joden, die uit hun land verdreven zijn. *en meldt* Dat is, verraadts hen niet, geeft hen niet over in de handen hunner vijanden, gelijk gij wel pleegt te doen. **den omzwervende** Dat is, de Joden, die hunne toevlucht tot u nemen. **niet.**

4. Laat Dit spreekt God de Heere. **mijn verdrevenen** Dat is, die mij toebehoren, alhoewel Ik hen, om hunner zonden wil, nu een geruimen tijd dapperlijk gekastijd heb. Aangaande de manier van spreken, zie Ps. 37:22. **onder u** Hebreeuws, *in u;* dat is, bij u, in het Moabietische land. **verkeren, o Moab! wees gij hun** Dat is, oefent medelijden en barmhartigheid over de Israëlieten, laat hen herberg bij u vinden. **een schuilplaats voor het aangezicht des verstoorders;** Dat is, van den Assyriër, die de Joden en andere natiën zeer vervolgd en jammerlijk geplaagd heeft. **want de onderdrukker heeft een einde, Of, zal haast een einde hebben,** en zo in het volgende. Alsof de Heere zeide: Gij, Moabieten, behoort u beleefd jegens mijn volk te gedragen, want het zal niet altoos onderdrukt worden van zijne vijanden; Ik zal het eindelijk redden en het koninkrijk van Juda alzo herstellen, dat het gelegenheid en macht zal hebben om ulieden te vergelden de weldaden, die zij van uwe hand ontvangen zullen; daar zij ulieden integendeel zullen kunnen vergelden de schade en onbarmhartigheid, die gij hun zult bewijzen. **de verstoring is te niet geworden, de vertreders** Hebreeuws, *de vertreder;* dat is alle en een iegelijk vertreder, dat is verdrukker *mijns volks.* **zijn van de aarde** Dat is, zullen, enz. **verdaan.**

5. Want er zal een troon Dat is, een koninkrijk of koninklijke waardigheid. **bevestigd Of, bereid worden. worden in goedertierenheid,** Te weten, door de goedertierenheid van God. Anders, *in genade.* **en op denzelven zal bestendig** Hebreeuws, *in waarheid;* dat is, stijf en vast. **een zitten in de tent van David,** Dat is, een van het geslacht van David, te weten

Christus. Hij alleen bezit bestendiglijk den stoel Davids, want Hij heeft een eeuwig koninkrijk. **een, die oordeelt en het recht zoekt, en vaardig** Dat is, haastelijk gevende wat recht is, hetzij den goeden of den kwaden. Anders: *in het recht wel ervaren;* gelijk Ezra 7:6. Zo de profeet in Jes. 16:5 wederom de Moabieten vermaant, dat zij zich over de verdreven Joden ontfermen zouden; dewijl hun vervallen koninkrijk wederom zou opgericht worden, en in der eeuwigheid bestendig blijven zou. **is ter gerechtigheid.**

6. Wij hebben Te weten, God de Vader, Zoon en Heilige Geest. Sommigen verstaan den profeet en Joden en andere omliggende natiën. Enigen voegen hier het woordje *maar* bij, aldus: *Maar wij hebben gehoord*, enz., alsof hij zeide: Dit voorverhaalde vereist wel God van de Moabieten, en zij waren het wel schuldig te doen; ook zou het hun voordelig zijn. Maar zij zijn zo hovaardig, dat zij geen goeden raad, dien anderen hun geven, willen volgen. **gehoord de hovaardij van Moab,** Dat is, der Moabieten. **hij is zeer hovaardig; zijn hoogmoed, en zijn hovaardij, en zijn verbolgenheid, zijn also** Dat is tevergeefs, nochtans verlaat hij zich op hen, als op grendelen of handbomen. Anders: *Maar zijne leugens doen het zo niet.* **zijn grendelen niet.**

7. Daarom Te weten vanwege den gruwelijken inval der Assyriërs, gelijk af te nemen is uit Jes. 16:14. **zal Moab over Moab** Dat is, de ene Moabiet over den anderen; te weten, de levende zo over de doden als over de levenden. **huilen, altemaal zullen zij huilen; over de fondamenten** Anders: *flessen*, van deze plaats, zie boven Jes. 15:1. **van Kir-Hareseth zult gijlieden zuchten,** Anders, *rouw dragen.* Anders, *murmelen*, binnensmonds spreken. **gewisselijk, zij zijn gebroken.** Of, *zij zullen gebroken worden, of gebroken zijnde;* dit nemen sommigen op de fondamenten, sommigen op de zuchtende lieden.

8. Want Hier wijst de profeet nu breder aan de oorzaak van het wenen der Moabieten, en hij

spreekt hier, gelijk elders meer, alsof alrede geschied ware hetgeen nog geschieden zou. **de velden** Gelijk 2 Kon. 23:4. Anders: *wijnstokken.* van Hesbon Zie Joz. 13:17. **zij Te weten die wijnstokken.n verflauwd,** Anders: *zullen verflauwen*, of *verzwakken*; dat is, verwelken. **ook de wijnstok van Sibma,** Van *Sibma* wordt ook melding gemaakt Num. 32:38; Joz. 13:19. **de heren** Dat is, de vorsten der Assyriërs. **der heidenen hebben zij Te weten die wijnstokken.n uitgelezen planten verpletterd; zij Te weten die wijnstokken. reiken tot** Zie Jer. 48:32. **Jaezer toe, zij Te weten die wijnstokken. dwalen door de woestijn;** Versta hier de woestijn aan de Jordaans, gelijk Jes. 16:1. **hun scheuten** Of *scheutelingen*, of *ranken*. **zij Te weten die wijnstokken.n uitgespreid, zij Te weten die wijnstokken. zij Te weten die wijnstokken.n gegaan over zee.** Versta, de zee bij Jaezer, gelijk blijkt Jer. 48:32.

9. Daarom Anders: *daarom beween ik het geweest Jaezers; dat is, het jammer, hetwelk die stad zal doen wenen, den wijnstok van Sibma.* Alsof hij zeide: Ik heb zulk een schrik van de verwoesting van Sibma, dat zo wanneer mij dezelve in den zin komt, zo beweegt zij mij tot schreien, also wel als ik doe over Jaezer, Hesbon en Eleale. Zie boven Jes. 15:5, onder Jes. 21:3. **beween ik, in de wening over Jaezer, den wijnstok van Sibma, ik maak u** Of, *ik bedauw, begiet, bespreng, bespuut u.* **doornat met mijn tranen, o Hesbon en Eleale!** want het vreugdegeschrei over uw zomervruchten en over uw oogst is gevallen; Dat is, heeft een einde. In den oogst pleegt men vreugdeliedjes te zingen, die hoort men nu niet meer, wil de profeet zeggen; zie Jer. 25:30.

10. Alzo dat de blijdschap en vrolijkheid weggenomen Hebreeuws, *verzameld is*; Ps. 26:9. **is van het vruchtbare veld,** Anders: *van Karmel*, hetwelk is de naam van een vruchtbaren berg en streek; zie 2 Kon. 19:23, en wijders 1 Sam.

25:2. en in de wijngaarden wordt niet gezongen, *noch* enig gejuich gemaakt; de *druiven* treder treedt geen wijn Dat is, hij treedt geen druiven daar men den wijn uitperst. uit in de wijnbakken, Of, *in de kuipen*. ik heb Dit spreekt God de Heere. het vreugdegeschrei Of, *lofliedjes*; gelijk Richt. 9:27. doen ophouden.

11. Daarom Dit spreekt de profeet. rommelt Te weten van treurigheid. mijn ingewand over Te weten, omdat die schone stad zo jammerlijk verwoest en geruïneerd is. Moab, Dat is, vanwege die ellende, die Moab over Te weten, omdat die schone stad zo jammerlijk verwoest en geruïneerd is. komt; zie de aantekening Jes. 15:5. als een harp, Te weten wanneer men derzelver snaren roert met den vinger. en mijn binnenste Dat is, mijn hart. over Te weten, omdat die schone stad zo jammerlijk verwoest en geruïneerd is. Kir-heres. Anders ook genaamd *Kir* en *Kir-hareseth*. Zie boven Jes. 15:1, en hier boven Jes. 16:7.

12. En het zal geschieden, als men zien zal, dat Moab vermoeid Te weten van zijne goden aan te roepen en hun offeranden te doen, hulp verzoekende tegen zijne vijanden. is geworden op de hoogten, Op de hoogten hadden de Moabieten en andere afgodendienaars hunne altaren. dan zal hij Te weten Moab, dat is de Moabieten. in zijn heiligdom Te weten in den tempel van zijnen afgod Chamos; Num. 21:29; 1 Kon. 11:7. Hopende dat, ofschoon die andere goden hem niet geholpen hadden, Chamos immers hem zou horen en uit den nood helpen. gaan om te aanbidden, maar hij Te weten Moab, dat is de Moabieten. zal niet vermogen.

13. Dit is het woord, dat de HEERE tegen Moab gesproken heeft, van toen af. Te weten, van dien tijd af dat zij den koning van Juda zijn onderworpen geweest; zie 2 Sam. 8:2. Of, van den tijd af der openbaring dezer profetie.

14. Maar nu spreekt Te weten nu zij alle vermaningen en dreigementen der profeten verachten. de HEERE, zeggende: Binnen Of, *over drie jaren*, of *na den uitgang van drie jaren*; te weten in het vierde jaar van den koning Hizkia, want de profeet heeft dit gesproken in het eerste jaar der regering van dezen koning, gelijk te zien is boven Jes. 14:28, waar deze predikatie begint. De volbrenging derzelve zie 2 Kon. 18:9, alwaar geschreven staat dat Salmanassar tegen Samaria getogen is in het vierde jaar van Hizkia; waaruit af te nemen is dat hij in het doorreizen de Moabieten heeft bedwongen, waarvan hier in dezen tekst gesproken wordt. Maar dit is maar een begin van hun jammer en verderf geweest, hetwelk een geruimen tijd hierna volkomenlijker geschied is, gelijk lang na den profeet *Jesaja* hun de profeet Jeremia zulks voorzegt heeft; Jer. 48. drie jaren (als de jaren Dat is, wel geteld en nauw gerekend. Men geeft een gehuurden knecht zijn bedongen loon als zijn tijd om is, niet eer en ook niet later; vergelijk Jes. 21:16. eens huurlings), dan zal de eer van Moab verachtzaam gemaakt worden, met al die grote Anders: *met al dien groten rijkdom*, of *overvloed*; zie Ps. 37:16; Pred. 5:9. menigte; en het overblijfsel zal klein, weinig, onmachtig wezen.

Jesaja 17

1. De last Zie boven Jes. 13:1. van Damaskus. Ziet, Damaskus zal De hoofdstad in Syrië. Zie boven Jes. 7:8. Doch hier moet men verstaan niet alleen het verderf der stad van Damaskus, maar ook van het koninkrijk van Syrië. weggenomen worden, Dat is, zij zal beheerst, en de inwoners zullen weggevoerd worden. Dit is geschied door Salmanassar, den koning van Assyrië. dat zij geen stad meer zij, maar zij zal een vervallen Hebreeuws, *een hoop van vervulling*. steenhoop zijn.

2. De steden Dat is, de steden, die rondom of omtrent de stad Aroër liggen, bij de beek van Jabbok, in het land aan gene zijde der Jordaan

aan de beek Arnon, Deut. 2:36. De Rubenieten, Gadieten en Manassieten hadden het tevoren bewoond. **van Aroer zullen verlaten worden; voor de kudde** Het Hebreeuwse woord betekent zowel kudde der kleine als der grote beesten, gelijk te zien is Gen. 32:14,15,16. **zullen zij wezen, die zullen daar nederliggen, en niemand** Terwijl daar geen vijanden in het land zullen vallen, want het zal woest liggen nadat Salmanassar de inwoners gevangelijk weggevoerd zal hebben. Lees de vervulling hiervan 2 Kon. 15:29, en 2 Kon. 17:6; 1 Kron. 5:26. **zal ze verschrikken.**

3. **En de vesting Versta,** de vaste stad Samaria en andere daaronder horende. **zal ophouden van Efraim,** Dat is, van het koninkrijk, of de tien stammen van Israël. **en het koninkrijk van Damaskus, en het overblijfsel der Syriërs;** Hebreeuws, *Aram*. Aldus worden de Syriërs genoemd, omdat zij uit Aram gesproken zijn. **zij zullen zijn** Te weten de Syriërs. Dezen zullen ook van hunne heerlijkheid beroofd worden, gelijk de Israëlieten; het zal den een gaan als den ander. **gelijk de heerlijkheid** Aldus noemt de profeet alles waar zij zich op verhoovaardigden en verlieten, als hun koninkrijk, hun vaste en schone steden, kastelen, vastigheden, geld en goed, ook hunne verbintenissen met andere koningen, gelijk Jes. 16:14. **der kinderen Israels, spreekt de HEERE der heirscharen.**

4. **En het zal geschieden te dien dage, dat de heerlijkheid** Dat is, de heerlijkheid der Israëlieten, of der tien stammen Israëls, gelijk Jes. 17:3. **van Jakob verdund** Dat is, hunne heerlijkheid zal verarmen, verdwijnen, verminderen. **zal worden, en dat de vettigheid van zijn vlees mager worden zal.**

5. **Want hij zal zijn,** Te weten Jakob. De zin is: Dat alle tien stammen Israëls gevangelijk zullen weggevoerd worden, gelijk men in den oogst al het koren, zelfs de aren, opleest en invoert. Anderen verstaan hier door *hij* den

koning van Assyrië. **gelijk wanneer een maaier** Hebreeuws, *den oogst*; dat is een man van den oogst. **het staande koren verzamelt, en zijn arm aren afmaait; ja, hij zal zijn,** Te weten Jakob. De zin is: Dat alle tien stammen Israëls gevangelijk zullen weggevoerd worden, gelijk men in den oogst al het koren, zelfs de aren, opleest en invoert. Anderen verstaan hier door *hij* den koning van Assyrië. **gelijk wanneer iemand aren leest in het dal Refraim.** Een lustige en vruchtbare plaats, gelegen bij Jeruzalem; Joz. 15:8.

6. **Doch Sommigen besluiten Jes. 17:6,7,8. een nalezing** Dat is, enigen, doch heel weinigen, *die daarna ook zullen weggevoerd worden door Esar-Haddon* zullen nog in het land overig blijven; doch gelijk men in den herfst de druiven, die men eerst is voorbijgegaan, daarna zoekt en afplukt, alzo zal het ook met de Israëlieten gaan. Zie de vervulling dezer profetie 2 Kon. 17:24, en Ezra 4:2. Anders: *Doch daar zullen druiftakken in nagelaten worden.* Dan zou dit de zin zijn: Daar zullen weinig mensen in overig blijven, en die weinigen zullen hier en daar van elkander gespreid zijn. **zal daarin** Te weten in Jakob, of in Israël, in Samaria. **overig blijven, gelijk in de afschudding eens olijfbooms, twee of drie bezien in den top der opperste twijg, en vier of vijf aan zijn vruchtbare takken, Of, aan de takken des vruchtbaren olijfbooms.** spreekt de HEERE, de God Israels.

7. **Te dien dage** Te weten als die straffen en plagen het volk treffen zullen. De profeet wil hier aanwijzen dat de kastijdingen van God nog iets goeds in zijne kinderen werken zullen, hen vernederende en tot kennis hunner zonden brengende. **zal de mens** Dat is, ettelijke mensen; te weten de gelovige Israëlieten. **zien naar Dien,** Anders: *zie de mens*; nemende het voor: *behoorde de mens te zien naar dien*, enz. Die hem gemaakt heeft, en zijn ogen zullen op den Heilige Dat is, op God, die heilig is en heilig maakt, helpt, onderwijst, troost en verlost al

degenen, die tot Hem komen, om hulp en troost bij Hem te zoeken. **Israels zien.**

8. En hij zal niet Anderen stellen dit aldus: *En dat hij niet de altaren aanschouwe*, enz. aanschouwen de altaren, het werk zijner handen, ook hetgeen zijn vingers gemaakt hebben, zal hij niet aanzien, noch de bossen, noch de zonnebeelden. Zie de aantekening Lev. 26:30.

9. Te dien dage Te weten, als de vijand komt aantrekken. **zullen zijn** Te weten Israël en *Syrië*. **sterke steden** Hebreeuws, *de steden zijner sterkte*, op welke hij zich namelijk verlaten had, meer dan op God den Almachtige. **zijn** Te weten Israël en *Syrië*., als een verlaten struik, Hebreeuws, *de verlating eens struiks*. **en opperste tak**, Dat is, als een tak in het opperste van den boom, dien de boomsnoeiers of niet achten, of waar zij niet bij kunnen komen; alzo zal het met de Israëlieten en Syriërs toegaan. **welke zij verlaten hebben**, Te weten de Assyriërs. **om der kinderen** Dat is, dewijl God de Heere te dien tijde nog enige Israëlieten verschonen wilde; de Assyriërs lieten wel deze weinige Israëlieten niet met voorweten en al willens overig blijven, maar dit wordt hier gezegd ten aanzien van het voornemen van God, die nog een overblijfsel onder de Israëlieten heeft willen behouden. Derhalve heeft God de harten der Assyriërs alzo bewogen dat zij nog einigen verschoond hebben, namelijk die, die God heeft willen verschoond hebben in Israël. Wat de Hebreeuwse manier van spreken aangaat, die hier in den tekst gebruikt wordt, zie dergelijke Gen. 36:6,7; Exod. 9:11; Job 37:18,19. **Israels wil, hoewel daar verwoesting** Te weten over Israël en Syrië. **zal wezen.**

10. Want **gij hebt** Te weten, **gij dochter** Israëls, dat is, **gij volk van Israël.** **den God** Dat is, dien God, die een bewerker uwer tijdelijke en eeuwige welvaart is. **uws heils vergeten, en niet gedacht aan den Rotssteen** Dat is, aan den sterken God, tot wien **gij een vaste toevlucht hadt kunnen en behoren te nemen.** **uwer sterkte;**

daarom zult **gij wel** De zin is: Ofschoon uw land naarstiglijk bezaaid en beplant is, op hoop van vele schone vruchten daarvan te zullen genieten. **liefelijke planten planten, en **gij zult hem met**** Te weten uwen wijnberg. **uitlandse ranken bezetten;** Hebreeuws, *bezaaien*.

11. Ten dage, als **gij ze zult geplant hebben, zult **gij**** Dat is, **gij zult wel uw uiterste best doen om uwe plantingen te doen wassen, namelijk met begieten en anderszins.** ***die* doen wassen, en in den morgenstond** Dat is, ter bekwamer tijd, zonder enige gelegenheid te verzuimen. **zult **gij**** Dat is, **gij zult wel uw uiterste best doen om uwe plantingen te doen wassen, namelijk met begieten en anderszins.** **uw zaad doen bloeien; *doch* het zal maar** De zin is: Gij moogt allen vlijt en naarstigheid, naar uw uiterste vermogen, gedaan hebben, als het leger der Assyriërs u overvalt, zo zal dat alles voor zulk een groot leger maar zijn als een hoop koren, welken zij in een ogenblik zullen opeten en verslinden. **een hoop van het gemaaide zijn, in den dag** Dat is, ten tijde van het landverderf, van den inval, der belegering, die de Assyriërs zullen aanrichten. Anders: *in den dag des angstes.* **der krankheid en der pijnlijke smart.**

12. **Wee** Hier beginnen einigen Jes. 18: omdat hier begint ene profetie tegen de Assyriërs en de Moren. **der veelheid** De profeet voorzegt hier dat wel vele vreemde natiën Gods volk zouden overvallen, maar dat het ten laatste tot hun eigen verderf zou strekken. **der grote volken,** Die den koning van Assyrië in zijn leger dienen zullen tegen de Israëlieten. **die daar bruisen, gelijk de zeeën bruisen; en **wee** het geruis der natien, die daar ruisen, gelijk de geweldige wateren ruisen!**

13. De natien zullen **wel** ruisen, gelijk grote wateren ruisen; doch Hij zal Te weten de Heere. **hem** Te weten den koning van Assyrië. Anders, *het*, te weten volk, of *die*, te weten natiën. **schelden,** Zie de aantekening Ps. 9:6. **zo zal hij** Te weten de

koning van Assyrië; zie 2 Kon. 19:36. **verre wegvlieden**, Te weten tot in Assyrië toe. **ja, hij** Te weten de koning van Assyrië; zie 2 Kon. 19:36. **zal gejaagd worden**, Te weten door den engel, die het leger van Sanherib vervolgd en verslagen heeft. **als het kaf der bergen** Dat is, gelijk het kaf, of stof, dat op de bergen ligt, waar de wind lichtelijk kan bijkomen. **van den wind, en gelijk een klood** Of, *ronde bol*, of *bal*, of *wervel*, of *kluwen*. Anders: *als een rond ding*. Zie Ps. 83:14. **van den wervelwind**.

14. Ten tijde des avonds, Dat is, des nachts. **ziet, zo is** Te weten ontstaan in het leger van Sanherib, toen de slaande engel aankwam. **er verschrikking, eer het morgen is, is hij er niet meer**. Te weten Sanherib, die gevloden is toen hij vernam dat zijn leger van den engel des Heeren geslagen werd; 2 Kon. 19:35. **Dit is Woorden van het volk Gods. het deel** Dat is straf, die God hun toeschikt; zie Job 20:29. **dergenen, die ons beroven**, Of, *vertreden hebben*. **en het lot dergenen, die ons plunderen**.

Jesaja 18

1. **Wee het land**, De profeet roept *wee* over Morenland, om de Joden te waarschuwen dat zij op de hulp der Moren niet zouden vertrouwen, dewijl Morenland met Egypte en andere aangrenzende landen, door Gods rechtvaardig oordeel, zwaar zouden geplaagd en verwoest worden, gelijk geschied is, eerst door de Assyriërs, daarna door de Babyloniërs; zie onder Jes. 20:3,4,5,6, en Jes. 43:3; Ezech. 30:4,5, en Ezech. 38:5; Nah. 3:9,10. Anders: *O land*, enz. verstaande dat dit ganse hoofdstuk slaat op de tijden van den *Messias* en de beroeping der Joden en heidenen tot *Christus*, onder de banier van het heilige Evangelie, mitsgaders der verwerping en langdurige straf der hardnekkige Joden en hun eindelijke bekering. **dat schaduwachtig is** Dat is, hetwelk vol schaduwen is, of dat schaduw maakt. **aan de frontieren**, Hebreeuws, *aan de vleugelen*; dat is, dat vol schaduwen is

aan de grenzen, of einden, gelijk boven Jes. 11:12, en onder Jes. 24:16, en dat vanwege de veelheid der hoge bergen aldaar gelegen, die vele schaduwen maakten. Enigen verstaan hier door de schaduwachtige vleugelen de grote menigte van de zeilen der schepen, die schaduw aanbrengen; dat is, wee het land waar al die schepen zijn. Anderen menen dat door de schaduwen der vleugelen hier beduid wordt dat de Moren en Egyptenaars *als naburen en bondgenoten* andere volkeren onder hunne bescherming gewoon waren te nemen. Vergelijk onder Jes. 30:2,3, enz. **dat aan de zijde** Dit is een beschrijving der gelegenheid van Morenland, liggende aan beide zijden der rivieren de *Nijl*, *Astapus*, *Astaboras*, enz., gelijk de kaarten en landbeschrijvers aanwijzen. Vergelijk Zef. 3:10. **der rivieren van Morenland is;**

2. **Dat gezanten** Anders: *Hij zendt gezanten*, enz., verstaande dit van God, die door zijne regering beschikt dat de Moren verschrikt worden door de tijdingen van de aankomst des vijands, uit vergelijking van Ezech. 30:9. Anderen verstaan het van de Moren, *of hun koning Tirhaka*, 2 Kon. 19:9, die gezanten zonden om te zamen met de Egyptenaars den Assyriër *op der Joden begeerte* den krijg aan te zeggen, of, *gelijk sommigen* tot de Joden, om hun hulp te beloven, of, *gelijk anderen* tot verscheidene naastgelegen volken, om een groot krijgsheir te verzamelen tegen den inval der Assyriërs. **zendt over de zee, en in schepen** Dusdanige schepen en schuiten gebruikte men in die landen, vanwege de lichtheid, en omdat zij zo haast niet braken of barstten als de houten, wanneer zij ergens tegen de klippen aanstootten, waar de rivier de Nijl vol van is. Hebreeuws, *in vaten*. **van biesen op de wateren! Gaat henen, gij snelle boden!** Hebreeuws, *lichte boden*; zie Job 7:6. **tot een volk, dat getrokken is** Dit kan zijn een beschrijving van de Assyriërs, die wijd van hun land waren afgetrokken en door de langdurige oorlogen *kaal en berooid*. Vergelijk Ezech. 29:18. Een vreeslijk volk van den beginne aan en doorgaans, Gen. 10:8,9, enz., die een iegelijk *regel* en maat wilden stellen, andere volken

vertraden, en in hun land vele *rivieren* hadden, die hetzelfde *gelijk gemeenlijk geschiedt* plegen af te spoelen. Sommigen duiden het op de ingezetenen van Morenland en andere volken daaraan gelegen, wijd en zijd verspreid, rank van lijf, dun van haar, wild en vreeslijk, de een aan den ander verre heen gelegen, of dat *regels*gewijze zou vertreden worden, of waarover God het *richtsnoer* zijner straf zou trekken. Vergelijk 2 Kon. 21:13; Jes. 34:11, enz. Anderen nemen het als ene beschrijving van het Joodse volk, dat veel had geleden en van God *regel* op regel ontvangen, Jes. 28:10, en vanwege de grote wonderwerken Gods *vreeslijk* was, hoewel vele vijanden *gelijk geweldige rivieren*, Jes. 8:7, enz. hun land beroofden; van welk alles de verstandige lezer zal mogen oordelen. en geplukt, tot een volk, dat vreselijk is van dat het was Dat is, van dien tijd af dat het een volk geweest is en doorgaans henen. Anders: *van hun begin af tot hier toe*. en voortaan; een volk van regel en regel, Hebreeuws, *een volk des regels regels*, of *der linie linie*. en van vertreding, welks land de rivieren beroven.

3. Allen gij ingezetenen In Jes. 18:3 wordt te kennen gegeven dat dit oordeel Gods, zekerlijk en in het openbaar, als voor de ogen van al de wereld zou vervuld worden, zodat de andere volken getuigen zouden zijn van de waarheid dezer profetie en de Joden beschaamd worden in hun vertrouwen op de hulp der Moren, Egyptenaars, enz. **der wereld, en gij inwoners der aarde! als men de banier** Anders: *wanneer Ik te weten God de banier*, enz.; dat is, als Ik het vijandig krijsheir over de Moren zal doen komen; of als Ik door mijnen engel de Assyriërs zal verslaan; waarvan sommigen Jes. 18:3 verstaan. **zal oprichten op de bergen, zult gijlieden** Of, *ziet het*, en alzo terstond, *hoort het*. **het zien, en als de bazuin zal blazen, zult gijlieden** Of, *ziet het*, en alzo terstond, *hoort het*. **het horen.**

4. Want alzo heeft de HEERE tot mij gezegd: Ik zal stil zijn, Menselijkerwijze van God gesproken, gelijk koningen, in hunne

paleizen zittende, niettemin op alles toezien en hun koninkrijk bezorgen; alsoz belooft God dat Hij zijne kerk, onderwijl Hij zijne oordelen over deze heidense volken *waarvan Jes. 18:5,6* uitvoert, zal verschonen, verkwikken en weldoen, gelijk een *zonneschijn na den regen* en een *dauwige wolk* in den oogst lieflijk zijn. Anderen verstaan dat hier begint de beschrijving van Gods oordeel, alsof God zeide: Ik zal wel toelaten dat de Moren woelen en zich tot tegenweer verzamelen; of *gelijk anderen* dat de Assyriërs een tijdlang met hun geweld voortgaan; maar het zal hun tot hun eigen verderf strekken, gelijk onmatige hitte na groten regen het teder gewas, en een dikke, natte, mistige wolk den oogst bederven. **en zien in Mijn woning, als de glinsterende hitte op den regen, als een wolk des dauws in de hitte des oogstes;**

5. Want Of, *maar*. Dit nu is een beschrijving van Gods oordeel, tot welke aanmerking de volken genodigd zijn, Jes. 18:3. **voor den oogst,** Met deze gelijkenis en figuurlijke manieren van spreken wordt te kennen gegeven dat God allen tegenweer der Moren, of *gelijk anderen* al het geweld der Assyriërs, eer zij het tot volkomenheid zullen brengen, zal te schande maken en hen schrikkelijk verderven. **als de botte volkomen is, en de onrijpe druif rijp wordt na den bloesem, zo zal Hij de ranken met snoeimessen afsnijden, en de takken wegdoen, en afkappen.**

6. Zij zullen Te weten Moren, of Assyriërs. te zamen gelaten worden den roofvogelen der bergen, en den dieren der aarde; en de roofvogelen zullen op hen overzomerer, en alle dieren der aarde zullen daarop overwinteren.

7. Te dien tijd In Jes. 18:7 doet God *gelijk elders dikwijls* een troostelijke belofte van de genadige beroeping der Moren, of Assyriërs, en dergelijke andere vijandelijke heidense volken, tot de gemeenschap des Heeren *Christus* en zijne kerk. Vergelijk onder Jes. 19:19 enz., en zie dergelijke profetieën van de

Moren, Ps. 68:32, en Ps. 87:4; Jes. 45:14; Zef. 3:10, en een aanmerkelijk voorbeeld, Hand. 8:27, enz. zal den HEERE der heirscharen een geschenk gebracht worden *van* het volk, dat Waarvan boven Jes. 18:2. getrokken is en geplukt, en van het volk, dat Waarvan boven Jes. 18:2. vreselijk is van dat het was en voortaan; een volk van regel *en* regel, en van vertreding, welks land de rivieren beroven; tot de plaats van den Naam des HEEREN der heirscharen, tot den berg Sion.

Jesaja 19

1. De last van Egypte. Zie Jes. 15:1. Ziet, de HEERE Hij wil zeggen dat de Heere snellijk en onvoorziens de Egyptenaars zal aantasten. Vergelijk Ps. 18:11, en Ps. 104:3. rijdt op een snelle wolk, Hebreeuws, *lichte*. Heel zelden worden er in Egypte wolken gezien, dewijl het daar niet regent, derhalve is het wat zeldzaams en verschrikkelijks daar wolken te zien. en Hij zal in Egypte komen; en de afgoden van Egypte zullen bewogen Hier wordt den afgoden, die niets zijn, beweging toegeschreven. De mening is deze: De afgoden zullen hun gezag bij de Egyptenaars verliezen, dewijl zij hen uit de handen hunner vijanden niet hebben kunnen verlossen. worden van Zijn aangezicht, en het hart der Egyptenaren zal smelten in het binnenste van hen.
2. Want Ik zal de Egyptenaren De zin is: ik zal een inlandsen oorlog in Egypte verwekken, zodat de een den ander zal vernielen. Zie dergelijke geschiedenis 2 Kron. 20:23. tegen de Egyptenaren verwarren, dat zij zullen strijden een iegelijk tegen zijn broeder, Hebreeuws, *de man tegen zijn broeder, en de man tegen zijn metgezel*. en een iegelijk tegen zijn naaste, stad tegen stad, koninkrijk tegen koninkrijk. Dat is, landschap tegen landschap, provincie tegen provincie. Het schijnt dat de profeet hier ziet op hetgeen er

in Egypte geschied is na den dood van den koning *Sethon*, als twaalf koningen zich hebben opgeworpen en het koninkrijk van Egypte hebben gescheurd, en elk een deel van hetzelfde aan zich getrokken heeft.

3. En de geest der Egyptenaren Dat is, de moed, of courage, of het verstand. Zie Spreuk. 15:13. zal uitgeledigd Te weten door de langdurige inlandse oorlogen. worden in het binnenste van hen, en hun raad Dat is, aanslagen, opzet, voornemen. De zin is: Ik zal hen zo kwellen, dat zij geen raad noch uitkomst zullen weten te vinden. zal Ik verslinden; Dat is, teniet maken. dan zullen zij hun afgoden vragen, en den bezweerders, en den waarzeggers, en den duivelskunstenaars.
4. En Ik zal de Egyptenaars besluiten in de hand van harde heren, Versta door deze harde heren die twaalf tirannen, die zichzelf voor koningen in Egypte hebben ingedrongen, na den dood van *Sethon*; anderen, *eens harden heren*, en verstaan dit alsof de profeet hier sprak van den koning Nebukadnezar, en passen dit op hetgeen dat geschreven staat Jer. 46:26. en een strenge koning Dat is, een wrede, harde, felle koning, verstaande *Psammetichus*, een van die twaalf tirannen, die eerst van die andere elf verdreven en het land uitgejaagd zijnde, doch daarna met geweld weder in Egypte geraakt zijnde en alleen regerende, grote tirannie bedreven heeft. zal over hen heersen, spreekt de Heere HEERE der heirscharen.
5. En zij zullen Te weten die twaalf tirannen. Doch enigen duiden dit op Nebukadnezar en zijne opvolgers. de wateren Te weten door dit middel: zij groeven een grote gracht, waar zij den *Nijl* inleidden, welke *geul* en vergadering der wateren genoemd wordt bij de oude schrijvers *de zee* Dat is, uit de rivier Verstaat men hier door de rivier de *Nijl*, zo wordt hier met een ander woord te kennen gegeven hetgeen straks de zee genoemd is geweest. de *Nijl*; de Hebreëen noemen *zeeën* alle grote vergaderingen van wateren. Anders: zij zullen de wateren doen vergaan, dat zij niet in de zee lopen.

Moerios; zodat de profeet hier wil te kennen geven dat zij de wateren van den *Nijl* afleidden en den bak deszelven droog zouden leggen. uit de zee Dat is, uit de rivier Verstaat men hier door de rivier de *Nijl*, zo wordt hier met een ander woord te kennen gegeven hetgeen straks de zee genoemd is geweest. de *Nijl*; de Hebreëen noemen *zeeën* alle grote vergaderingen van wateren. Anders: *zij zullen de wateren doen vergaan, dat zij niet in de zee lopen. doen vergaan, en de rivier* Verstaat men hier door de rivier de *Nijl*, zo wordt hier met een ander woord te kennen gegeven hetgeen straks de zee genoemd is geweest. zal verzijpen en verdrogen.

6. Zij zullen ook de rivieren Of, *stromen*, of *vlieten*; te weten die uit den *Nijl* vlietende, hier en daar door het land geleid werden om het land te bevochtigen met doorvlieting. verre terugdrijven, zij zullen ze uithozen, en de gedamde Hebreuws, *de stromen der verwarring*, besluiting, of bevestiging, verstaande daarbij de wateren, die met dammen of dijken besloten en door het land geleid werden. stromen opdrogen; het riet en het schilf zullen verwelken.

7. Het papiergewas Het Hebreeuwse woord betekent eigenlijk *velletjes*, of *pelletjes*. Hier staat te weten dat bij de Grieken en Latijnen *papyrus* betekent een gewas, hetwelk voornamelijk in de moerassige plaatsen van Egypte wast, omtrent tien ellen hoog, hetwelk met een naald van elkander kan gelicht en verdeeld worden in dunne brede blaadjes, die gedroogd en bereid zijnde, zeer bekwaam schrijfpapier geven. Van dit papier heeft en houdt het onze nu nog den naam, alhoewel het niet wast, maar van linnen lompen gemaakt wordt. bij de stromen, aan de oevers der stromen, en al het gezaaide aan de stromen, zal verdrogen; het zal weggestoten worden, en niet *meer* zijn.

8. En de vissers zullen treuren, Omdat zij geen vis meer vangen kunnen bij gebrek van water, en dat derhalve hunne winsten en middelen van leven ophouden zullen. Er werd

veel vis in Egypte gegeten, also zij door een bijgeloof weinig beesten slachtten en aten. en allen, die den angel in de stromen werpen, zullen rouw maken; en die het werpnet uitbreiden op de wateren, Hebreuws, *op het aangezicht*; dat is, op het bovenste *der wateren*. zullen kwijnen.

9. En de werkers in het fijne vlas Of, *in het gehekelde vlas*, dat is, die kostelijk, edel, of fijn lijnwaad maken. zullen beschaamd worden, Of, *met schaamte bestaan*, te weten omdat zij in armoede vervallen zullen, hun handel met de vreemde natiën ophoudende, en dat bij gebrek van vlas, hetwelk anderszins aan de beken in Egypte zeer schoon en veel placht te wassen. ook de wevers van de witte stof. Te weten van Egyptisch vlas, van hetwelk de prinsen en vorsten klederen maakten, gelijk te zien is Esth. 8:15, die daarvan *Chorim*, dat is witte, genoemd werden.

10. En zij zullen Alsof hij zeide: Zij huren zich voor groot loon arbeiders om lustige Hebreuws, *poelen der ziel*; dat is, van den lust, dat is, lustige, genoegelijke poelen, vijvers, of grote plassen gelijk meren, die de tirannen *pour plaisir*, om hun genoegen en vermaak deden maken. Anders: *vijvers der vissen*, of *van levende dingen*. Men meent dat de profeet in Jes. 19:10 spreekt van dien groten arbeid, dien de tirannen, in Egypte heersende, hunnen onderzaten oplegden, hen zo met geld als door dwang drijvende tot het graven van een meer, poel, kanaal, of diepte, groot zijnde 3600 stadiën in den omgang, waar zij het water uit den *Nijl* uitleidden en weder daarin leiden konden, hetwelk genoemd werd de golf, of het meer *Moerios*. Tot het graven hiervan hebben die koningen ettelijke duizenden hunner onderzaten gebruikt. en genoegelijke vijvers te maken; maar de fondamenten der aarde zullen veler wege in Egypte invallen, also dat allen, die daarin daaraan arbeiden, met het invallen der fondamenten zullen verbrijzeld en vermorzeld worden. *met* Anders, *met hunne raadslagen*. Anders, *met hunne netten*. hun fondamenten verbrijzeld worden, allen, die voor loon lustige Hebreuws, *poelen der ziel*; dat is, van den lust, dat is, lustige, genoegelijke poelen, vijvers, of grote

plassen gelijk meren, die de tirannen *pour plaisir*, om hun genoeg en vermaak deden maken. Anders: *vijvers der vissen*, of *van levende dingen*. Men meent dat de profeet in Jes. 19:10 spreekt van dien groten arbeid, dien de tirannen, in Egypte heersende, hunnen onderzaten oplegden, hen zo met geld als door dwang drijvende tot het graven van een meer, poel, kanaal, of diepte, groot zijnde 3600 stadiën in den omgang, waar zij het water uit den *Nijl* utleidden en weder daarin leiden konden, hetwelk genoemd werd de golf, of het meer *Moerios*. Tot het graven hiervan hebben die koningen ettelijke duizenden hunner onderzaten gebruikt. staande wateren maken.

11. Gewisselijk, de vorsten van Zoan

Deze stad wordt door de Grieken en Latijnen genoemd *Tanes*, nabij de rivier de *Nijl* gelegen. Hiervan wordt de mond der rivier *Nijl* genoemd *Ostium Tanicum*. In deze stad hielden hun vergadering de raden des konings van Egypte. Van *Zoan* wordt ook melding gemaakt Num. 13:22, en Ps. 78:12. zijn dwazen, de raad der wijzen, der raadgevers van Farao, is onvernunftig geworden; hoe kunt gijlieden Dit is een aanspraak aan de raadsheren van *Sethon*, die hier *Farao* genoemd wordt, Farao zijnde een algemene naam der koningen van Egypte. Ja enigen menen dat *Farao* in de Egyptische spraak zoveel te zeggen is als *koning*. Zie Gen. 12:15. Anders: *Hoe spreekt gijlieden in den persoon van Farao?* Alsof de profeet zeide: Hoe voorspelt gijlieden den koning en leert hem dus hoogmoedig spreken? daar toch deze *Sethon* een gek was, gelijk *Herodotus* getuigt. *dan* zeggen tot Farao; Ik ben een zoon der wijzen, Anderen nemen deze woorden aldus: *Hoe kunt gijlieden dat is, elk een onder ulieden zeggen tot Farao* en al pochende spreken: *ik ben een zoon der wijzen*; dat is, een discipel der wijzen en hooggeleerden. *Een zoon der oude koningen zijt gij*, o koning; dat is, een zoon uit koningen gesproten van oude tijden her. *een zoon der oude koningen?*

12. Waar zijn nu Anders: waar zij die nu? waar zijn nu uwe wijzen? uw wijzen? Te

weten o koning. Dat zij u nu te kennen geven of vernemen, wat de HEERE der heirscharen beraadslaagd heeft tegen Egypte.

13. De vorsten van Zoan Dat is, de voornaamsten. zijn zot geworden, Dit is geschied door het rechtvaardig oordeel Gods, die hunne wijsheid in dwaasheid veranderd heeft. de vorsten van Nof Anders, *Mof*, Hos. 9:6. In de historiën der heidenen wordt deze stad *Memphis* genoemd, en heden ten dage *Alcair*, of *Cairo*, hetwelk een voortreffelijke stad in Egypte heden ten dage is. zijn bedrogen; zij zullen ook Egypte doen dwalen, *tot* De zin is: Zij zullen geheel Egypte in beroering stellen, also dat geen hoek daarvan vrij zal zijn. Anderen nemen het aldus: Ja, zelfs de voornaamsten onder de regeerders, die *hoeken* of *hoekstenen* genoemd worden, omdat de maatschappij op hen als op hoekstenen steunt. den uitersten hoek zijner stammen.

14. De HEERE heeft Anders: zal inschenken; en straks: zij zullen Egypte, enz. een zeer verkeerden geest Of, een dwaalgeest, een wargeest. Hebreeuws, een geest der verkeerdheden, of der verdraaidheden. De zin is: God heeft hen van alle wijsheid en verstand beroofd, zodat zij niets goeds raden kunnen, ook niet weten waaruit of waarheen zij zich zullen keren of wenden. ingeschonken in het midden van hen, en zij hebben Egypte doen dwalen in al zijn doen, gelijk een dronkaard zich om en om wentelt Of, zich heen en weer werpt. Hebreeuws, dwaalt in zijn uitpuwsel. Hoe meer zich een dronkaard, als hij in zijn uitpuwsel ligt, keert en wendt, hoe lelijker en vuiler hij zich maakt; also ook, wil de profeet zeggen, hoe meer deze verkeerde raadslieden voortvaren met raad te geven, hoe meer zij schade aanrichten. Daarom ware het beter dat zij zich gerust hielden. in zijn uitpuwsel.

15. En er zal geen werk wezen voor de Egyptenaren, hetwelk het hoofd

of de staart, de tak of de bieze doen mag.

16. Te dien dage zullen de Egyptenaars zijn als de vrouwen; Te weten vreesachtig, gelijk er volgt. en zij zullen beven en vrezen vanwege Hebreeuws, *van het aangezicht der beweging*, enz. Dat is, vanwege de bedreiging des Heeren, die Hij te kennen geeft door het opheffen en de beweging zijner handen. de beweging van de hand des HEEREN der heirscharen, welke Hij tegen hen Te weten tegen de Egyptenaars. bewegen zal.

17. En het land van Juda De profeet wil zeggen dat die van Egypte, horende dat Sanherib het land van Juda zal hebben overgetrokken, verschrikt en bevreesd zullen zijn, bezorgd dat hij zal komen en hun land ook innemen zal, gelijk het ook geschied is, zoals *Herodotus* in *Euterpe* getuigt. Daarbij verhalende dat *Setho*, de koning van Egypte, buiten raad zijnde, voor zijn afgod is nedergefallen, denzelven klagende in wat gevaar en benauwdheid hij vervallen was. Anderen verstaan deze woorden aldus: De Egyptenaars zullen God vrezen, zij zullen ook voor het volk Israël vervaard zijn, als zij zullen zien dat hetzelfde zo wonderbaar door God wordt beschermd. Vergelijk Exod. 14:25. zal den Egyptenaren tot een schrik zijn; zo wie het vermelden zal, die zal in zichzelf bevreesd wezen vanwege den raad des HEEREN der heirscharen, dien Hij tegen hen beraadslaagd heeft.

18. Te dien dage zullen er vijf steden Dat is, enige steden; dat is, mensen in enige steden woonachtig, te weten die door den bestemden raad van God ten eeuwigen leven zijn uitverkoren. in Egypteland zijn, sprekende Hebreeuws, *die met de lip Kanaäns spreken zullen*, gelijk Gen. 11:1. Dat is, zij zullen van Gods Woord spreken, hetwelk in de spraak Kanaäns, dat is, in de Hebreeuwse spraak, beschreven is, en zij zullen zich van de gelovige Joden laten onderwijzen in den weg der zaligheid. de

spraak van Kanaan, en zwerende Dat is, zij zullen zich met een eed verplichten aan den waren God, verlatende en afzwerende de valse goden. De zin is: Zij zullen de ware religie aannemen. den HEERE der heirscharen; een zal genoemd zijn Te weten omdat zij tevoren verstoord was geweest, of nabij om verstoord te worden; maar door de barmhartigheid van God behouden gebleven. Anders: *elkeen*, gelijk Jes. 6:2. een stad der versterking.

19. Te dien dage zal de HEERE Dat is, de ware godsdienst zal aldaar verricht worden, die ten tijde der profeten bij en op het altaar placht verricht te worden. een altaar hebben in het midden van Egypteland, en een opgericht teken Dat is, zij zullen openlijk den Heere voor hunnen God aannemen en belijden; tot een teken waarvan zij openlijk dit teken zouden oprichten. Vergelijk hiermede Gen. 28:18; Exod. 24:4; Joz. 4:8,20, en Joz. 22:10. aan haar landpalen *Aan hunne*; te weten der Egyptenaars, of *aan zijne*; te weten Egyptes landpale. voor den HEERE.

20. En het zal zijn Of, *dat*; te weten altaar. tot een teken, en tot een getuigenis den HEERE Dat is, dat de Heere van de Egyptenaars geëerd wordt. Zie Joz. 24:27. der heirscharen in Egypteland, want zij zullen Te weten de Egyptenaars. tot den HEERE Dat is, dat de Heere van de Egyptenaars geëerd wordt. Zie Joz. 24:27. roepen vanwege de verdrukken, en Hij zal hun een Heiland Te weten den Heere *Jezus Christus*. en Meester zenden, Anders, *grote*, of *overste*. Die zal hen verlossen.

21. En de HEERE zal den Egyptenaren bekend worden, en de Egyptenaars zullen den HEERE kennen te dien dage; en zij zullen *Hem* dienen *met* slachtoffer, en spijsoffer, en zij zullen den HEERE een gelofte beloven en betalen.

22. En de HEERE zal de Egyptenaars dapper slaan, Hebreeuws, *slaande slaan*.

en genezen; Of, *doch genezen*; dat is Hij zal hen slaan, nochtans niet tot hun verderf, maar Hij zal hen wederom genezen, gevende hun het geloof in *Christus* en den geest der heiligmaking. en zij zullen zich tot den HEERE bekeren, en Hij zal Zich Zie Gen. 25:21, en 2 Sam. 24:25. van hen verbidden laten, en Hij zal hen genezen.

23. Te dien dage zal er De zin is: De gelovigen uit de Assyriërs en Egyptenaars zullen elkander liefde en vriendschap bewijzen, als zij beiden de Christelijke religie zullen hebben aangenomen; want hier spreekt de profeet van de beroeping der heidenen tot *Christus*. een gebaande weg Dat is, een algemene weg. wezen van Egypte in Assyrie, dat de Assyriërs in Egypte, en de Egyptenaars in Assyrie komen zullen; en de Egyptenaars zullen met de Assyriërs *den Heere* dienen.

24. Te dien dage zal Israel de derde wezen Of, *zelfs derde*. met de Egyptenaren Onder deze twee natiën worden ook andere heidenen verstaan en begrepen. en met de Assyriërs, Onder deze twee natiën worden ook andere heidenen verstaan en begrepen. een zegen in het midden Of, *midden op de aarde*; dat is, door de gehele wereld, namelijk als het *Evangelie* door de ganse wereld zal gepredikt worden. van het land.

25. Want de HEERE Anders: *welke de HEERE der heirscharen zal zegenen, zeggende: Weest gezegend, mijn volk van Egypte, en o Assyrië, het werk Wedergeboren door den Heiligen Geest, en zijnde derhalve nieuwe creaturen. mijner handen, en o Israël, mijn erfdeel.* der heirscharen zal hen zegenen, Of, *zal hun*; te weten de Israëlieten, of Egyptenaars, of Assyriërs. Anders: *zal het*; te weten land, of *zal het*; te weten volk, *zegenen*. zeggende: Gezegend zij Mijn volk, de Egyptenaars, en de Assyriërs, het werk Wedergeboren door den Heiligen Geest, en zijnde derhalve nieuwe creaturen.

Mijner handen, en Israel, Mijn erfdeel! Dat is, mijn zeer lieve en beminde, die Ik vanouds als mijn erfdeel bezit.

Jesaja 20

1. In het jaar, toen Tartan Een van de krijgsoversten in het leger van Sanherib; 2 Kon. 18:17. naar Asdod kwam, Eertijds ene hoofdstad van een der vijf vorstendommen der Filistijnen; Joz. 13:3, waar de afgod Dagon geëerd werd; 1 Sam. 5:2. als hem Sargon, Hij wordt gemeenlijk *Sanherib* genoemd, gelijk 2 Kon. 18:13, en elders. de koning van Assyrie gezonden had, toen hij krijg voerde tegen Asdod, en het innam; Van het innemen der stad Asdod rekenen enigen de drie jaren, waarvan Jes. 20:3.
2. Ter zelfder tijd sprak de HEERE, door den dienst van Jesaja, Hebreeuws, *door de hand van Jesaja*; zie Lev. 8:36. den zoon van Amoz, zeggende: Ga heen, Te weten om te prediken of te profeteren. en ontbind Hebreeuws, *open den zak* Dat is, uw treurkleed, hetwelk, zo het schijnt, de profeet had aangetrokken tot een teken van de ellende, die den Joden en andere natiën nakende was; sommigen menen dat het een profetisch kleed is geweest, hetwelk hij gewoonlijk droeg.; men moet een zak, dien men aanheeft, of een kleed, als men het uittrekken zal, eerst openen of ontbinden. den zak Dat is, uw treurkleed, hetwelk, zo het schijnt, de profeet had aangetrokken tot een teken van de ellende, die den Joden en andere natiën nakende was; sommigen menen dat het een profetisch kleed is geweest, hetwelk hij gewoonlijk droeg. van uw lendenen, en doe uw schoenen van uw voeten. En hij deed alzo, gaande naakt Dat is, bloot, te weten zonder zak, treurkleed, en zonder schoen. Want geheel naakt te gaan zou oneerbaar en schandelijk zijn. De zin is dat de profeet bloot ging, als een arme slaaf, die gevankelijk weggevoerd wordt, en tot een teken dat den Moren en Egyptenaars zulks was aanstaande, gelijk Jes. 20:4 breder wordt uitgedrukt. Anderen nemen hier het woord *naakt* voor bloot van zijn profetisch kleed. Zie

1 Sam. 19:24 en de aantekening aldaar. en barrevoets. Of, *ontschoeid*, zonder kousen of schoenen, zie 2 Sam. 15:30, en Jer. 2:25.

3. Toen zeide de HEERE: Gelijk als Mijn knecht Jesaja naakt en barrevoets wandelt, Of, *gewandeld heeft*. Sommigen nemen dit als een profetisch gezicht, anderen dat het inderdaad also geschied is. drie jaren, Dat is, om aan te wijzen hetgeen over of na drie jaren Egypte en Morenland zal overkomen; of om aan te wijzen dat de ellende, die Egypte en Morenland zal treffen, drie jaren duren zal. *tot een teken* Anders: *een teken en wonder is over*, enz. en wonder over Egypte en over Morenland;

4. Alzo zal de koning van Assyrie Te weten Sargon, of Sanherib. voortdrijven Of, *wegleiden*, of *wegvoeren*, of *heendrijven*, of *leiden*; te weten als een hoop beesten, gelijk het Hebreeuwse woord gebruikt wordt Gen. 31:18; Exod. 3:1; 1 Sam. 30:20 en elders meer. de gevangenen Hebreeuws, *de gevangenis*. Zie Num. 31:12. En versta hier de gevangen Egyptenaars, die van de slachting zouden overblijven. der Egyptenaren, en de Moren, Hebreeuws, *de wegvoering der Moren*; dat is, een grote menigte der Moren, die gevankelijk naar Assyrië toe zullen gevoerd worden. Hetwelk enigen verstaan van die Moren, die onder het beleid van Thirhaka tegen de Assyriërs ten strijde uitgetrokken waren. die weggevoerd zullen worden, jongen en ouden, naakt en barrevoets, en met blote billen, den Egyptenaren Of, *tot versmaadheid van Egypte*; versta hierbij, en van Morenland. *tot schaamte*.

5. En zij zullen Te weten de Filistijnen en ook de Joden, die vastelijk hoopten dat de Egyptenaars Sanherib zouden verdrijven. Zie 2 Kon. 18:21. verschrikken en beschaamd zijn van de Moren, Dat is, vanwege de Moren. op dewelke zij zagen, Hebreeuws, *hunne aanschouwing*; dit is toevoorzicht; dat is, van welken zij hulp verwachtten en op welken zij zich verlieten.

en van de Egyptenaars, hun roem. Dat is, op wier hulp zij roemden en pochten.

6. En de inwoners van dit eiland Dat is, *van dit land*; te weten der Filistijnen en der Joden. Het Hebreeuwse woord betekent eigenlijk en gemeenlijk een eiland, maar het kan hier in zijn eigen betekenis niet genomen worden van alle andere natiën, tenzij te dezen aanzien, dat de Joden en Filistijnen afgezonderd waren van alle andere natiën gelijk de eilanden van alle andere landen, door de zee, of rivieren afgezonderd worden. Of, de profeet noemt het land der Filistijnen en der Israëlieten een eiland, omdat zij van hunne vijanden rondom omsingeld waren, gelijk een eiland rondom in het water ligt en daarvan omsingeld is. Zie wijders Gen. 10:5, en Ps. 72:10. zullen te dien dage zeggen: Ziet, alzo is het *gegaan* dien, op welken Hebreeuws, *onze aanschouwing*, enz.; zie Jes. 20:5. Dat is, op welken wij onze ogen geslagen hadden. wij zagen, werwaarts wij henenvloden om hulp, om gered te worden van het aangezicht Of, *van den koning van Assyrië*. des konings van Assyrie; hoe zullen wij dan ontkomen?

Jesaja 21

1. De last Dat is, een zware profetie over de woestijn aan de zee. Zie Jes. 13:1. der woestijn Dat hiermede Babel betekend wordt is af te nemen uit Jes. 21:9. En het wordt aldus genoemd omdat het land daaromtrent woest en ledig zou gemaakt worden, ja als een zee liggen zou, doordien de koningin *Nitocris* de grote rivier *Eufraat* daar heeft laten inleiden, om door dat middel hare vijanden daaruit te houden; vergelijk boven Jes. 19:5. Zij heeft laten graven de breedte van driehonderd en twintig stadiën behalve nog kreken hier en daar, bedervende veel land en lieden. Anderen menen dat Babel daarom ene woestijn der zee genoemd wordt, omdat er van nature veel poelen, meren en staande wateren waren, die ook zeeën bij de Hebreëen genoemd worden; anderen, ten aanzien van de menigte der mensen, die daarin woonden en alle dagen uit- en

ingingen en vloeiden. aan de zee. Gelijk de wervelwinden in het zuiden henen doorgaan, Dat is, plegen door te dringen; te weten met grote kracht en onstuimigheid. Hebreeuws, *om door te gaan*, te weten gesteld zijn. Anders: *gelijk de wervelwinden in het zuiden, doortrekkende komt hij* Te weten *Cyrus, of de last; dat is de straf; te weten over Babel; anders, het; te weten het leger van Cyrus. uit de woestijn* Dat is, uit Perzië en Medië. Tussen deze landen en Babylonië is een grote woestijn, die *Cyrus met zijn leger moest doorgaan als hij naar de stad Babylon wilde komen., uit het vreeslijke land.* zal hij Te weten *Cyrus, of de last; dat is de straf; te weten over Babel; anders, het; te weten het leger van Cyrus. uit de woestijn* Dat is, uit Perzië en Medië. Tussen deze landen en Babylonië is een grote woestijn, die *Cyrus met zijn leger moest doorgaan als hij naar de stad Babylon wilde komen. komen, uit een vreselijk* Aldus noemt de profeet het land der Perzen en Meden omdat het land van Babylonië door Cyrus, den koning der Perzen en Meden, is overwonnen en jammerlijk verwoest geworden. land.

2. Een hard gezicht De eerste woorden van Jes. 21:2 zijn de woorden van den profeet, die hier zijn last, dit is hetgeen hem in een gezicht van God was te kennen gegeven, *hard* noemt, omdat God de Babyloniërs daardoor dreigde zwaarlijk te zullen straffen. is mij te kennen gegeven: die trouweloze handelt Hier spreekt God van den koning van Babel, die in zijn gewone trouweloosheid en versterking van andere natiën dagelijks was voortvarende en velen onder zijne tirannie deed zuchten. trouwelooslijk, en die verstoorder verstoort; trek op, Te weten om de Babyloniërs te straffen. o Elam! Dat is, gij Elamieten; dat is, gij Perzen, gelijk Hand. 2:9. beleger ze, Te weten de stad Babel, of *belegert hem* te weten den koning van Babel. o Media! Dat is, gij Meden. Hier noemt God de Heere die natiën, *te weten de Perzen en Meden* door welke Hij honderd en zeventig jaren daarna, zo enigen rekenen, het koninkrijk van Babylonië verstoren zou. Ik heb al Of, *Ik zal hare*

zuchting doen ophouden. haar zuchting Te weten van het Joodse volk, hetwelk zo in de stad als in het ganse rijk van Babel was zuchtende vanwege de langdurige gevangenschap, uit welke zij eindelijk door den koning *Cyrus* zijn verlost geworden, latende hen naar hun vaderland trekken, nadat hij Babel had ingenomen. Doch enigen nemen het laatste lid van Jes. 21:2 in dezen zin: *Ik zal een einde maken aan al het zuchten der Babyloniërs*, te weten der goddeloze Babyloniërs. En zo is het dan zoveel gezegd als: Ik zal het zuchten, door de goddeloze Babyloniërs veroorzaakt, doen ophouden. Dusdanige manier van spreken is ook Gen. 18:20: *het geroep van Sodom*; dat is, door die van Sodom veroorzaakt. doen ophouden.

3. Daarom Te weten, omdat ik hoor dat de Perzen en Meden komen aangemarcheerd om de stad Babylon te belegeren, te bestormen, in te nemen, te plunderen, te verwoesten en te vernielen alles wat er in of omtrent is. zijn mijn lendenen vol van grote krankheid, bange weenen hebben mij aangegrepen, gelijk de bange weenen van een, die baart; ik krom mij van horen, Dat is, als ik het hoor. ik word ontsteld van het aanzien.

4. Mijn hart dwaalt, Dat is, mijne gedachten wandelen omher; ik weet niet waarheen ik mij van schrik en benauwdheid zal keren of wenden. gruwen verschrikt mij, de schemering, Of, *mijn gewenste schemering*. Anders, *de duisternis*; dat is, de nacht, dien ik begeerde, te weten om gerust te mogen slapen. Anderen verstaan hier door *de schemering* den morgenstond, waar men naar wenst en verlangt als men des nachts niet heeft kunnen slapen, want dan valt men gemeenlijk in slaap. waar ik naar verlangd Hebreeuws eigenlijk, *mijner omhelzing*. heb, stelt Dat is, verandert Hij mij Te weten, God; anderen, de vijand, die aankomt met zijn verschrikkelijk leger.. Hij mij Te weten, God; anderen, de vijand, die aankomt met zijn verschrikkelijk leger. tot beving.

5. **Bereid de tafel,** Stel alles op de tafel in goede orde. Hier spreekt God, of de profeet, de Babyloniërs *ironisch* aan, en het is zoveel alsof hij zeide: Maakt vrij goede sier, als gij maar de wacht bestelt, zo is het genoeg. Maar eer gij het vermoedt zal u de vijand op den hals komen, also dat koning en vorst op de benen zal moeten zijn met de wapens in de hand. **zie toe,** Alsof hij zeide: Laat de wacht de zorg bevolen zijn, maakt gijlieden u vrolijk, zijt onbekommerd. **gij wachter!** Hebreeuws, *wacht*. **eet, drink; maakt u op,** Enigen nemen deze woorden als tot de vorsten van Babel *ironisch* gesproken te zijn, gelijk straks gezegd is, in dezen zin: Terwijl gijlieden banketteert zal onvoorziens de wachter roepen: Maakt u op, de vijand is voorhanden, enz. Anderen verstaan hier, de vorsten der Pezen en Meden, alsof God, of de profeet, tot hen zeide: Maakt u op ten strijde, terwijl de Babyloniërs goede sier maken en zorgeloos zijn, tast hen aan, overvalt hen, enz. **gij vorsten, bestrijkt** De krijgslieden plachten hunne schilden of rondassen met olie te besmeren, om die glad en helder te maken. En onder het woord *schild* kan men hier bekwaamelijk verstaan alle krijgsuitrusting en wapens, zodat *bestrijkt het schild*, zoveel te zeggen is als bereidt u ten strijde. **het schild!**

6. **Want aldus** Hier spreekt de profeet wederom in zijn eigen persoon, verhalende het visioen, hetwelk hij gezien heeft. **heeft de Heere tot mij gezegd: Ga heen, zet een wachter,** Alsof de Heere tot den profeet zeide: Opdat gij des te meer moogt verzekerd wezen van den ondergang der Babyloniërs, zo neem nog een getuige tot u, hetzij een profeet of een discipel der profeten, of iemand uit het volk, die u bericht doe van hetgeen hij gezien heeft. **laat hem aanzeggen,** Te weten u, o Jesaja, of de Babyloniërs. **wat hij ziet.**

7. **En hij zag** Te weten de wachter, dien ik gesteld had, en *hij zag*, dat is, hij riep of boodschapte wat hij zag. **een wagen,** Anders: *wagenen, twee rijen, of benden, ruiters,* enz. **een paar ruiters, een**

wagen met ezels, Dat is, een wagen van ezels *of muilen* en een wagen van kemelen getrokken. Hier wordt beschreven de aankomst van de heirtocht van *Cyrus*, als hij zou marcheren om Babylon te gaan belegeren. Want door de *wagens* moet men hier verstaan heirwagens. **een wagen met kemels;** en hij merkte Hebreeuws, *Hij merkte er op met merking, met veelheid, of grootheid der opmerking.* **zeer nauw op, met grote opmerking.**

8. **En hij riep:** Te weten de wachter. **Een leeuw,** Te weten, is er voorhanden, verstaande door den *leeuw* den koning *Cyrus*, komende om Babylon te belegeren. Anders: *als een leeuw;* dat is, met een grote en vervaarlijke stem. **Heere! ik sta** Of, *ik zal geduriglijk op de wachtplaats staan.* **op den wachttorens geduriglijk bij dag, en op mijn hoede zet ik mij ganse nachten.**

9. **En zie nu, Of, en zie dit aan.** daar komt **een wagen** Anders: *Zie, daar is alrede een wagen eens mans met twee paarden ingekomen;* te weten in de stad Babel. **mannen, en een paar ruiters!** Of, *twee hopen ruiters,* also ook Jes. 21:7. Toen antwoordde hij, Te weten de wachter, of die in den wagen was. **en zeide: Babel is gevallen, zij is gevallen! en al de gesneden beelden harer goden heeft Hij verbroken** Te weten God de Heere, of *Cyrus* door het bevel des Heeren. **tegen de aarde.**

10. **O mijn dorsing,** Hier spreekt de profeet het volk Gods aan en noemt het zijne *dorsing*, of zijn *dorsgewas*, omdat hij hetzelfde voorzegd had, dat het naar Babylonië gevoerd en aldaar gedorst, dat is, gekweld en jammerlijk geplaagd zou worden, gedurende de zeventig jaren hunner gevangenschap. Zie dergelijke manier van spreken Jes. 25:10, en Jes. 41:15; Jer. 51:33; Micha 4:13. **en de tarwe** Of, *het koren mijns dorsvloers.* Hebreeuws, *de zoon mijns dorsvloers;* zie de aantekening Job 5:7. **mijns dorsvloers! wat ik gehoord heb van den HEERE**

der heirscharen, den God Israels, dat heb ik ulieden aangezegd.

11. De last Zie Jes. 13:1. **van Duma.** Dat is, Idumen, of Edom, alzo staat er Job 32:2. *Ram voor Aram.* **Men roept tot mij** Den profeet *Jesaja*, die tot een wachter over het Joodse volk gesteld was. **uit Seir:** Dat is, een uit Seir roept tot mij, dat is, een Edomiet. De profeet neemt hier den berg *Seir gelegen in het land der Edomieten, Gen. 36, en Deut. 2:*, voor het gehele land der Edomieten. **Wachter!** Dat is, gij profeet Jesaja, die uzelfven uitgeeft voor een wachter over Juda en Israël. Zie Ezech. 3:17. **wat is er van den nacht?** De woorden der Edomieten spottenderwijze gesproken, alsof zij zeiden: Gij profeet hebt vóór dezen veel gezegd van den nacht, of het ongeluk, dat ons en onzen naburen zou overkomen, maar wij genieten al vast den morgen, dat is, den gelukzaligen tijd, in welken wij ulieden niet meer onderworpen zijn, maar van de tijden af, dat wij uws konings Jorams juk afgeworpen hebben, tot nu toe, hebben wij onzen eigen koning; 2 Kon. 8:20. **Wachter!** Dat is, gij profeet Jesaja, die uzelfven uitgeeft voor een wachter over Juda en Israël. Zie Ezech. 3:17. **wat is er van den nacht?** De woorden der Edomieten spottenderwijze gesproken, alsof zij zeiden: Gij profeet hebt vóór dezen veel gezegd van den nacht, of het ongeluk, dat ons en onzen naburen zou overkomen, maar wij genieten al vast den morgen, dat is, den gelukzaligen tijd, in welken wij ulieden niet meer onderworpen zijn, maar van de tijden af, dat wij uws konings Jorams juk afgeworpen hebben, tot nu toe, hebben wij onzen eigen koning; 2 Kon. 8:20.

12. De wachter zeide: Dat is, ik, Jesaja, spreek ulieden, o gij Edomieten, dit toe. **De morgenstond** Alsof hij zeide: Het is waar, gijlieden hebt nu lang in goede rust gezeten, maar dit zult gij weten, dat gij binnenkort door de Assyriërs zult overvallen worden, te weten als zij uwe naburen zullen aantasten. **is gekomen, en het is nog nacht;** Of, *het zal ook nacht worden;* alsof hij zeide: Na deze rust zal u ellende overkomen. **wilt gijlieden**

vragen, Te weten den Heere, namelijk door mij, hoe het u gaan zal. Anders: *zoeken;* te weten den Heere. **vraagt;** Dat is zo doet het met ernst, en drijft den spot niet met God noch met mij, zijn dienaar. **keert weder,** Bekeer u van uw boze wegen tot den weg der gerechtigheid, welke de rechte weg is. **komt.** Komt tot ons, die het volk Gods zijn.

13. De last tegen Arabie. In het woud Dat is, van bangheid voor de Assyriërs zult gijlieden in de woestijn bij nacht versteken. **van Arabie zult gijlieden vernachten,** o gij reizende gezelschappen van **Dedanieten!** Dat is, der Dedanieten. Dezen waren nakomelingen van Dedan, den zoon van Joksan, den zoon van Abraham uit Ketura; Gen. 25:3. Anders: *in de paden van Dedanim, of in de wegen van Dedanim.* Zie wijders Jer. 25:23.

14. Komt den dorstige Te weten den Dedanieten. **tegemoet met water;** de inwoners des lands van Thema In woest Arabië gelegen, eertijds den Ismaëlieten toekomende. Want *Thema* was een zoon van Ismaël; Gen. 25:15. **zijn den vluchtende** Of, *den omdolenden.* **met zijn brood** Dat is, met het brood, hetwelk *hij te weten, de Dedaniet,* van node had, opdat hij van honger niet sterven zou, en de profeet noemt het *zijn brood te weten, van den Dedaniet,* omdat men schuldig was hem hetzelfde in zijnen nood mede te delen, immers wordt hier beschreven de grote nood, waarin de Arabieren zouden vervallen, die vluchtende voor hunne vijanden, zouden genoodzaakt zijn hunne naburen om water en om brood te bidden. **bejegend.**

15. Want zij vluchten voor de zwaarden, Hebreeuws, *voor het aangezicht der zwaarden,* enz., en alzo in het volgende. En versta hier de zwaarden en bogen der Assyriërs, der krijgslieden Sanheribs. **voor het uitgetrokken zwaard,** en voor den gespannen boog, en voor de zwaarigheid des krijgs.

16. Want alzo heeft de HEERE tot mij gezegd: Nog binnen een jaar, Of, *of nog binnen het jaar;* te weten van dien tijd te

rekenen in welken dit gesproken wordt. **gelijk de jaren** Zie Jes. 16:14. **eens dagloners zijn**, zo zal de heerlijkheid Of, *eer*. Zie Job 16:9. **van Kedar** Dat is, der Kedarenen. Kedar was een zoon van Ismaël, Gen. 25, betekenende somtijds het gehele steenachtige Arabië; Ps. 120:5. **ten ondergaan**.

17. En het overgebleven getal der schutters, Deze mannen hebben nog behouden den aard van hun voorvader Ismaël, die een voortreffelijk schutter was; Gen. 21:20. **de helden der Kedarenen**, Hebreeuws, *de helden der kinderen van Kedar*. zullen minder worden, Velen van hen zijn door de Assyriërs doodgeslagen. **want de HEERE, de God Israels, heeft het gesproken**.

Jesaja 22

1. De last Zie Jes. 13:1. **van het dal des gezichts**. Het Joodse land wordt *een dal* genoemd, omdat het rondom heen tussen vele bergen ligt, en zelf heeft; Ps. 125:2. En Jeruzalem wordt genoemd: *een dal des gezichts*, omdat in die stad veel *zieners*, dat is veel profeten waren, aan wie zich God de Heere in visioenen, of door gezichten placht te openbaren. Zodat de profeet hier voornamelijk die van Jeruzalem aanspreekt, hun voorzeggende de ellende, die hun was nakende. **Wat is u nu**, Enigen duiden deze profetie op de tijden van den koning *Hizkia*, als Sanherib in Juda was ingevallen; anderen verstaan het van de belegering der twee koningen, Pekah en Rezin; zie boven Jes. 7. **dat gij altegader** Te weten uit schrikt en verbaasdheid, om aldaar rouw te bedrijven; zie Jes. 15:3, en Jer. 48:38. **op de daken klimt?**

2. Gij, Dat is, gij stad in welk groot rumoer, geraas en gekraak, en groot geruis pleegt te zijn van vrolijkheid, van zingen en fluiten, van dansen en springen en allerlei ander gewoel. **die vol van groot gedruis waart, gij woelige stad, gij, vrolijk huppelende stad! Uw** Alsof hij zeide: Hoe zijn de zaken dus veranderd? gij placht tevoren

kloekmoedig te zijn in den strijd en tegen uwe vijanden te staan, nu zijt gij allen vluchtende en moedeloos, of laat u gevankelijk wegvoeren, gelijk volgt. Anders, aldus *namelijk daarom dat uwe verslagenen Anders, gekwetsten. niet zijn verslagen met het zwaard, noch gestorven in den strijd?* en zo in Jes. 22:3. Alsof hij zeide: Verblijdt gij u daarin, dat velen uwer medeburgers niet door de scherpte des zwaards omgekomen zijn, als eerlijke en dappere krijgslieden plegen, maar dat zij zich van hunne vijanden gevankelijk hebben laten wegvoeren, die hen zeer schandelijk hebben mishandeld? Zie Jes. 22:3. **verslagenen Anders, gekwetsten. zijn niet verslagen met het zwaard, noch gestorven in den strijd**.

3. Al uw oversten zijn te zamen weggevlucht; Niet wetende waar zij zich zullen keren of wenden, of wat zij beginnen zullen. **zij zijn van de schutters** Hebreeuws, *boog*; dat is boogschutters, of mannen van den boog. Anders: *zij zijn van den boog gebonden*; dat is, alsof hun de handen gebonden waren, dat zij den boog niet spannen kunnen. **gebonden, allen**, Hebreeuws, *al uwe gevondenen*; dat is, al degenen, die men van de uwen vindt. **die in u gevonden zijn, zijn samengebonden, zij zijn van verre** Dat is, terwijl de vijand nog verre van hen was, ja eer zij den vijand zagen. Anders: *ver wegloden. gevloden*.

4. Daarom zeg ik: Wendt Te weten, o gijlieden altegaar, die mij troosten wilt. **het gezicht van mij af; laat mij** Hebreeuws, *laat mij verbitteren met wenen*. **bitterlijk wenen; dringt niet aan, Of, bemoeit u niet verder**, en doet geen moeite meer *om mij te troosten*. **om mij te troosten over de verstorning der dochteren** Dat is, van iedere kleine stad in het Joodse land, van welke Jeruzalem als de moederstad is. **mijns volks**.

5. Want het is een dag van beroering, Of, van getummel, van gedruis, of van gekwel; dat is, een tijd in welken mijn volk van zijne vijanden gekweld en beroerd wordt. Zie 2

Kon. 19:3. en van vertreding, en van verwarring van den Heere, Dat is, welke God de Heere als een rechtvaardig Rechter door verslagenheid, vanwege der vijanden inval, over hen zal doen komen. den HEERE der heirscharen, in het dal des gezicht, Zie boven Jes. 22:1. *een dag van ontmuring des muurs, Of, der muren;* te weten der vaste steden in Juda; 2 Kon. 18:13. en van geschreeuw Alsof hij zeide: De Joden zullen een ijselijk geschrei maken, lopende naar de bergen, om zich aldaar te verbergen voor hunne vijanden. naar het gebergte toe.

6. Want Elam Versta hier door *Elam* de Perzen gelijk Jes. 21:2. De zin van Jes. 22:6 is: Dat de Perzen en Meden, mitsgaders andere natiën, al gereed en in de wapens waren om het Joodse land aan te tasten en te overheersen. heeft den pijlkoker genomen, de man Anders: *de paarden zijn al aan des mans wagens.* Versta hier, legerwagens, of strijdwagens der Assyriërs. is op den wagen, er zijn ruiters; en Kir Dat is, de Meden. *Kir* was een voortreffelijke stad in Medië, die hier gesteld wordt voor geheel Medië-land, of de inwoners deszelven. Zie Jes. 15:1. ontbloot het schild. Dat is, het brengt de schilden *versta hieronder ook andere wapens* te voorschijn, en het schikt zich tot den oorlog.

7. En het zal geschieden, dat uw O gij dal des gezichts. uitgelezen Hebreeuws, *de keur uwer dalen,* dat is, uw allerbeste en vruchtbaarste lage landen. In het Hebreeuws staat dit en enige volgende verzen in den verleden tijd, naar de wijze der profeten. dalen vol wagenen zullen zijn, en dat de ruiters zich gewisselijk Hebreeuws, *zettende hebben zij gezet.* zullen zetten ter poorten Door *de poorten* moet men verstaan de vaste steden. aan.

8. En hij Te weten de koning Sanherib. zal De profeet spreekt in het Hebreeuws als van ene zaak, die alrede geschied was, alhoewel hetgeen daar hij van spreekt nog eerst geschieden zou. Anders: *En men heeft het deksel* Aldus noemt de profeet hier de vastigheden aan

de grenzen van het Joodse land. Zodat het deksel van Juda ontdekken is te zeggen, de vaste plaatsen in Juda innemen. van Juda ontdekt. het deksel Aldus noemt de profeet hier de vastigheden aan de grenzen van het Joodse land. Zodat *het deksel van Juda ontdekken* is te zeggen, de vaste plaatsen in Juda innemen. van Juda ontdekken; en te dien dage zult gij Te weten gij volk van Jeruzalem. zien Dat is, gij zult zien wapenen te krijgen uit het wapenhuis om u te verdedigen, op hoop dat gij uzelf uit uwen nood zult kunnen redden. Versta hierbij: *doch het zal al vergeefs zijn.* naar de wapenen in het huis Men meent dat hier het tuighuis, of het wapenhuis van het rijk verstaan wordt. Vergelijk 1 Kon. 7:2 met de aantekening. des wouds.

9. En gijlieden zult bezien Of, *voorzien;* dat is, beteren. de reten der stad Davids, Van de stad Davids, zie 2 Sam. 5:7,9. omdat zij vele zijn; en gij zult de wateren des ondersten vijvers Aldus genoemd ten aanzien van den *oppersten vijver,* van welken gesproken wordt 2 Kon. 18:17, en Jes. 7:3. vergaderen.

10. Gij zult ook de huizen Dat is, de mannen in de huizen, om te weten hoe sterk van volk gij zijt om den vijand wederstand te kunnen doen, en hoeveel levensmiddelen gij zult behoeven. Of naar de letter: Gij zult de huizen, die aan of bij de stadsmuren staan, niet alleen bezichtigen, maar ook tellen en aantekenen, welke en hoeveel dat men er zal behoeven af te breken, als men de stadsmuren zal verbeteren. van Jeruzalem tellen; en gij zult huizen afbreken, om de muren te bevestigen.

11. Ook zult gij een gracht maken Hebreeuws, *ene vergadering;* te weten van wateren, gelijk Gen. 1:9. tussen beide Te weten om het water Gihons uit den oppervijver te brengen in den ondervijver; vergelijk 2 Kon. 20:20, en 2 Kron. 32:30. De zin van deze woorden, en van die woorden Jes. 22:8. *En te dien dage, enz.* tot hiertoe, is deze: Gijlieden zult op alle stukken zeer nauw letten, en gij zult verbeteren aan de steden hetgeen ten tijde uwer vaderen vervallen en

verzuimd was; maar gij zult niet opwaarts Te weten tot God in den hemel, van wien deze plagen over u besloten zijn, en tot wien gij u moest bekeren, wilt gij van Hem geholpen zijn. zien, enz. alsof de profeet zeide: Gij zult u al verlaten op menselijke hulp en middelen, daarentussen zult gij vergeten den Heere uwen noodhelper. **de muren, voor de wateren des ouden vijvers;** Zie boven Jes. 7:3. **maar gij zult niet opwaarts** Te weten tot God in den hemel, van wien deze plagen over u besloten zijn, en tot wien gij u moest bekeren, wilt gij van Hem geholpen zijn. **zien op Dien, Die zulks gedaan heeft, noch aanmerken Dien, Die dat van verre tijden geformeerd heeft.**

12. En te dien dage Zie op Jes. 22:1. **zal de Heere, de HEERE der heirscharen, roepen** Te weten door iemand van zijne profeten. **tot geweën, en tot rouwklage, en tot kaalheid,** Anders: *tot kaal maken*. Dit placht te zijn een bewijs van hartelijke droefenis. Zie Micha 1:16. **en tot omgording des zaks.**

13. Maar ziet, er is vreugde en blijdschap met runderen te doden, en schapen te kelen, vlees te eten, en wijn te drinken, **en te zeggen:** Laat ons eten Hebreeuws, *eten en drinken*; te weten, willen wij. **en drinken, want morgen** Dit spreken de goddelozen spottenderwijze, alsof zij zeiden: Onze profeten zeggen dat wij haast zullen omgebracht worden; laat ons dan lustig en vrolijk zijn zolang het ons gebeuren mag. **zullen wij sterven.**

14. Maar de HEERE Anders: *Het is geopenbaard voor mijne oren, die Ik ben de Heere der heirscharen.* **der heirscharen heeft Zich voor mijn oren geopenbaard, zeggende:** Indien ulieden Een manier van eedzweren. Zie de aantekening Gen. 14:23. De zin is: Zekerlijk, die misdaad zal ulieden niet bedekt, dat is niet vergeven worden. **deze ongerechtigheid verzoend wordt, totdat** Dat is, uw levenlang niet, of

nimmermeer. Zie Gen. 28:15. Versta hierbij, tenzij dat gij bijtijds van zonden afstaat. **gij sterft!** zegt de Heere, de HEERE der heirscharen.

15. Alzo zegt de Heere, de HEERE der heirscharen: **Ga heen, ga in tot dien schatmeester, Of, thesaurier, of bezorgers des huizes.** Anders: *helpmeester, of helper*; dat is, goedgunner dezer goddelozen. **tot Sebna,** Deze *Sebna* is naderhand van hofmeester geworden secretaris; gelijk te zien is 2 Kon. 18:18. **den hofmeester,** Hebreeuws, *die over het huis is*; te weten over des konings huis. Zie de aantekening 1 Kon. 4:6. **en spreek:**

16. Wat hebt gij Alsof hij zeide: Gij hebt hier te Jeruzalem noch erfgoederen, noch bloedvrienden, maar gij zijt hier een vreemdeling, derhalve behoort gij hier u zo voortreffelijk niet te houden. **hier,** Te weten te Jeruzalem. **of wien hebt gij hier,** Te weten te Jeruzalem. **dat gij u hier een graf uitgehouwen** Dat is, hebt laten uithouwen. **hebt als die zijn graf in de hoogte uithouwt, die een woning voor zich op een rotssteen laat aftekenen?**

17. Zie, de HEERE zal u wegwerpen met een mannelijke wegwerping, en Hij zal u Hebreeuws, *overdekkende overdekken*; te weten met oneer. Doch anderen vertalen en verklaren Jes. 22:17 aldus: *Zie, de Heere dekt u met het deksel eens voortreffelijken mans, en Hij overdekt u heerlijk*; zodat het is een verhaal van de weldaden, die God hem bewezen heeft. **ganselijk overdekken.**

18. Hij Te weten de Heere. **zal u gewisselijk** Hebreeuws, *Hij zal u rollende rollen, met rolling eens bals.* voortrollen, gelijk men een bal rolt, in een land, Gelijk Gen. 34:21. **wijd van begrip; aldaar zult gij sterven, en aldaar zullen uw heerlijke** Hebreeuws, *de wagens uwer heerlijkheid.* **wagenen zijn, o gij schandvlek** Of, *tot een schandvlek van*

het huis uws heren. van het huis uws heren!

19. En Ik zal u afstoten Te weten Ik de Heere. van uw staat, en van uw stand zal Hij u Te weten de koning Hizkia uw heer. Dit is vervuld eer Sanherib Jeruzalem belegerde; 2 Kon. 18:21. **verstoren.** Of, *verstoten, aftrekken.*

20. En het zal te dien dage geschieden, dat Ik Mijn knecht, Eljakim, den zoon van Hilkia, roepen zal.

21. En Ik zal hem met uw rok Te weten met dien rok, dien gij als hofmeester van den koning draagt; dat is, Ik zal hem uw ambt geven. Het kleed was eertijds aan de hoven der koningen ene aanwijzing van het ambt, hetwelk zij ten hove bedienden. Zie Jes. 3:6. **bekleden,** en Ik zal hem met uw gordel Versta hier den zwaardgordel, waarmee de eer en waardigheid van een persoon werd aangewezen. **sterken,** Anders, *bevestigen;* te weten in zijn ambt. **en uw heerschappij** Gebied, geweld, macht. zal Ik in zijn hand geven; en hij zal den inwoneren te Jeruzalem en den huize van Juda tot een vader zijn.

22. En Ik zal den sleutel Als men in de hoven der koningen iemand den sleutel geeft, dat betekent dat hem in zijn dienst macht en autoriteit gegeven wordt. Jes. 9:5 wordt dergelijke manier van spreken van *Christus* gebruikt, wiens voorbeeld deze Eljakim geweest is; zie ook Openb. 3:7, alwaar deze woorden van den profeet op *Christus* gepast worden. **van het huis van David op zijn schouder leggen;** Hebreeuws, *geven.* en hij zal opendoen, Zie Job 12:14, de aantekening. en niemand zal sluiten, en hij zal sluiten, en niemand zal opendoen.

23. En Ik zal hem *als* Hier wordt Eljakim beloofd dat God hem in zijne regering bevestigen zal, door een gelijkenis, genomen van een nagel, die vast en diep in een muur of hout geslagen zijnde, niet lichtelijk kan uitgetrokken worden. Zie deze manier van

spreken ook Ezra 9:3. een nagel inslaan in een vaste plaats; en hij zal wezen tot een stoel Gelijk gij, Sebna, integendeel een schandvlek van het huis uws heren geweest zijt; zie Jes. 22:18. **der eer voor het huis zijns vaders.**

24. En men zal aan hem hangen Of, *daaraan;* te weten aan dien nagel. **alle heerlijkheid van het huis zijns vaders,** der uitspruitelingen Vergelijk de aantekening Job 5:25. **en der afkomelingen,** Andere overzetters hebben hier voor die twee naastvoorgaande woorden, *zonen en dochters;* anderen, *kinderen en kindskinderen,* het is al één zin. **ook alle kleine vaten,** Of, *al het geringe gereedschap;* dat is vaten van klein gebruik. **van de vaten der bekers af, zelfs tot al de vaten der flessen.** Anderen houden het Hebreeuwse woord *Nebalim.* De zin van Jes. 22:24 is dat alle grote en kleine zaken dien nagel, namelijk Eljakim, zouden toevertrouwd worden; alsook dat alle grote en kleine personen hunne toevlucht tot hem zouden nemen en troost bij hem vinden zouden.

25. Te dien dage, spreekt de HEERE der heirscharen, zal die nagel, Te weten Sebna. Dit is het tegendeel van Jes. 22:23. **die aan een vaste plaats** Naar het oordeel aller mensen was Sebna in zo grote autoriteit, dat hij nimmermeer zou kunnen vallen of te schande komen; maar God kan de hogen van den troon afstoten, en den nagel, hoe vast hij schijnt ingeslagen te zijn, uittrekken. **gestoken was,** weggenomen worden; en hij zal afgehouden worden, en hij zal vallen, en de last, die daaraan is, Of, *die daaraan hangt,* dat is, die hem opgelegd was. zal afgesneden worden; Vergelijk 2 Kon. 24:13 met de aantekening. **want de HEERE heeft het gesproken.**

Jesaja 23

1. De last De zin is: Dit is een bezwaarlijke profetie, voorzeggende welke ellende Tyrus

zal overkomen. Zie Jes. 13:1. **van Tyrus.** **Huilt, gij schepen** Dat is, schippers en kooplieden, die over zee met Tyrus handelen. **van Tarsis!** Zie 1 Kon. 10:22. **want zij is verwoest,** Dat is, hij zal verstoord worden. Dit heeft de profeet gesproken toen *Tyrus* nog in haar fleur en grootste heerlijkheid was. En dit dreigt hier de profeet niet alleen de stad *Tyrus*, maar ook het ganse eiland. **dat er geen huis** Hebreeuws, *van huis en van inkomen*, of *ingaan*; vergelijk onder Jes. 24:10. Deze en de naastvolgende woorden vertalen en verklaren sommigen aldus: *Zij is verstoord van hare huisgenoten en van de inkomelingen*; dat is, niet alleen van de vreemdelingen, maar ook van hun eigen knechten en slaven. Want als dezen zagen dat hunner heren macht en vermogen schier tot niet gekomen was, zo hebben zij samengespannen, en hebben hunne heren en alle vrije personen vermoord, de regering aan zich genomen, en enen, genoemd *Strato*, koning gemaakt. *Justin*, in zijne historie lib. 18. **meer is, dat niemand er meer ingaat; uit het land Chittim** Dat is, het zal hun, te weten schippers en kooplieden, uit het land Chittim openbaar worden; dat is, uit *Cilicië*, of *Macedonië*, zie *Gen. 10:4*; vanwaar de tijdingen van Tyrus' eerste verwoesting door Nebukadnezar zouden verspreid worden, door de vluchtenden, die vandaar naar Cilicië zouden overvaren, en vanwaar het verderf hun naderhand overkomen zou. De zin dan dezer woorden is: Deze verwoesting zal dien van *Tyrus* overkomen eerst door den koning Nebukadnezar, Jer. 47; Ezech. 26:14, en Ezech. 29:18,19,20, en lang daarna door de Grieken en Macedoniërs; te weten, door *Alexander den Grote*, die vele jaren hierna *Tyrus* ingenomen en overhoop geworpen heeft. **is het aan hen openbaar geworden.**

2. **Zwijgt,** Alsof hij zeide: Roemt niet meer vanwege uw groten rijkdom en heerlijkheid, zij zullen haast een einde nemen. **gij inwoners des eilands!** Te weten van het eiland *Tyrus*. Deze stad lag op een eiland toen Jesaja dit heeft geprofeteerd. **gij,** Hebreeuws, *de koopman van Sidon overzee*

varende vervulde u. die de kooplieden van Sidon, Dit is ook eertijds een voortreffelijke koopstad geweest, nabij *Tyrus* gelegen, onder één gebied behorende. Zie Ezech. 28:21. **over zee varende, vervulden,** Te weten met allerlei waren en koopmanschappen, die zij met hun geladen schepen daarin brachten.

3. **En wiens inkomst was het zaad** Hier wordt het *zaad* gesteld voor het vlas, dat uit het zaad wast. **van Sichor** Dit is de naam ener rivier, die Egypte van Kanaän scheidt. Joz. 13:3; zie de aantekening aldaar. Egypte zelf wordt somtijds *Sichor* genoemd naar deze rivier. **over de grote wateren,** Enigen verstaan hier door de grote wateren den oceaan, anderen de grote rivieren van Egypte. **de oogst** Dat is, het korengewas. **der rivier;** Dat is, het koren, hetwelk langs de beken wast, waarvan het bevochtigd wordt als de *Nijl* overloopt; anders: *der beek van Egypte*. De profeet wil zeggen dat *Tyrus* rijk werd door het verhandelen der vruchten, die in andere landen wiessen. **en zij was de markt der heidenen.** Dat is, de handelplaats. Zie Ezech. 27:3,12.

4. **Word beschaamd, o Sidon!** Dat is, o gij Sidonieten. Dezen hebben eerst de stad *Tyrus* gebouwd. **want de zee spreekt,** Dat is, de inwoners der eilanden, die in de zee liggen; gelijk Ps. 65:6. *ja*, **de sterkte der zee,** Versta, de stad *Tyrus*, die vanwege de zee, waarin zij lag, scheen onwinbaar te zijn. **zeggende: Ik heb geen barensnood** De zin dezer woorden is, alsof *Tyrus* zeide: Het is met mij, die zo volkrijk placht te zijn, nu zo gesteld, alsof ik geheel onvruchtbaar ware geworden, ja, alsof ik vóór dezen gene kinderen of inwoners gehad of opgevoed had; ik ben heel doods geworden, het is met mij uit. **gehad, ik heb ook niet gebaard,** en ik heb geen jongelingen groot gemaakt, Dat is, tot vollen wasdom gebracht. **en geen jonge dochters opgebracht.**

5. **Gelijk als geweest is de tijding** Versta hier die straf, die eertijds den Egyptenaars ten tijde van Mozes is overkomen, gelijk Exod.

15:14. Of die straf van *Egypte*, waarvan Jes. 19: gesproken wordt. van *Egypte*, zal men ook in weedom zijn, Het Hebreeuwse woord, dat de profeet hier gebruikt, betekent eigenlijk het wee en de benauwdheid, die een barende vrouw overkomt. als men van *Tyrus* Te weten als men horen zal dat *Tyrus*, die rijke, machtige stad, die onoverwinnelijk scheen te wezen, zo geheellijk is verwoest en verdelgd. Want alle anderen steden zullen vrezen dat het hun ook alzo zal gaan, denkende: heeft die zeer sterke stad *Tyrus* niet kunnen bestaan, hoe zal het ons dan gaan? Enigen vertalen Jes. 23:5 aldus: *Als het gerucht tot de Egyptenaars zal gekomen zijn, zij zullen droevig zijn vanwege hetgeen zij van Tyrus horen zullen.* horen zal.

6. Vaart Dat is, vlucht uit *Tyrus*, zoekt nieuwe landen en steden, waar gij u moogt nederslaan. over naar Tarsis, huilt, gij inwoners des eilands! Te weten van het land *Tyrus*, gelijk boven Jes. 23:2.

7. Is dit Van de voortreffelijkheid en zeer grote heerlijkheid van *Tyrus*, zie Ezech. 27:3,4, enz. uw vrolijk huppelende *stad*? welker oudheid *wel* van oude dagen af is; *maar* haar eigen voeten zullen haar verre wegdragen, om in vreemdelingschap Of, *om haar in vreemdheid te onthouden*; dat is, om andere woonplaatsen te gaan zoeken. Toen de Tyriërs uit hun stad en land verdreven waren, hebben zij wat omgezwerm en gelegenheid gezocht waar zij zich best zouden nederslaan, en hebben mettertijd gebouwd de steden *Carthago, Leptis, Utica* en *Gades*. te verkeren.

8. Wie heeft dit beraadslaagd over *Tyrus*, die kronende *stad*, Of, *die kroonster*; te weten die stad, die niet alleen zichzelf voor een gekroonde koningin uitgaf, maar ook al hare inwoners en kooplieden met rijkdom en heerlijkheid kroonde, velen derzelven als tot prinsen en vorsten makende. welker kooplieden vorsten zijn, welker handelaars Of, *kooplieden*. Hebreeuws, *Kanaänieten*; zie de aantekening

Job 40:25. de heerlijkste in het land zijn? Of, *op de aarde*.

9. De HEERE der heirscharen heeft het beraadslaagd, opdat Hij ontheilige Dat is, bezoedele, in verachtzaamheid en tot kleinachting brenge. de hovaardij Of, *den praal*; te weten der voortreffelijke Tyriërs. van alle sieraad, om al de heerlijksten der aarde Anders: *van het land*. verachtelijk Het Hebreeuwse woord betekent eigenlijk *ontladen, licht maken*, gelijk men de schepen verlicht van hun vracht. Het wordt hier gesteld tegen een woord, hetwelk wij hier vertalen *de heerlijkste*; maar hetwelk eigenlijk betekent *de geladene*, doch ook *heerlijke*. te maken.

10. Ga door Dit is een aanspraak aan de uitlandse kooplieden, of aan de inwoners van *Tyrus*; aldus: *Gaat door uit uw land. naar uw land, als een rivier*, Dat is, haastelijk, te weten zo snellijk als ene rivier, die van boven afvallende en vlietende in de zee loopt. Anders: *als ene rivier*, dat is, geduriglijk, zonder ophouden. gij dochter Dat is, gijlieden, die op de zee naar *Tyrus* toezeilt, en gewoon zijt daar te handelen. Enigen verstaan hier door *de dochter van Tharsis*, of *van het meer*, de stad *Tyrus*, die midden in de zee lag, en daaruit scheen gesproten te zijn, daarin levende, zwevende, en zich onderhoudende. van Tarsis! er is geen gordel meer.

11. Hij heeft Te weten de Heere. Zijn hand uitgestrekt Te weten om te slaan. over de zee, Dat is, over de stad *Tyrus* in de zee gelegen. Anders, over de schepen der zee, die gewoon zijn te *Tyrus* te handelen. Hij heeft Te weten de Heere. de koninkrijken beroerd; Dat is, in roer gesteld, of bewogen tegen *Tyrus* op te staan. de HEERE heeft bevel gegeven Te weten, den vreemden koninkrijken, of koningen; dat is, God heeft zulks dien volken ingegeven, en Hij drijft hen daartoe, gelijk boven Jes. 13:3, en 2 Sam. 16:11,12. Zie de aantekening aldaar. tegen Kanaan, Dat is, tegen de Tyriërs, Kanaäns nakomelingen uit Sidon; Gen. 10:15. Anderen: *de Heere heeft een koopman bevel gegeven*, verstaande,

Nebukadnezar, of *Alexander* de Grote. Anderen, *tegen de koopstad*. In de betekenis van koopman wordt het woord *Kanaän* genomen boven Jes. 23:8 en elders. **om haar sterkten te verdelgen.**

12. En Hij heeft gezegd: Te weten de Heere God. **Gij zult niet meer vrolijk huppelen, o gij verdrukke maagd,** Anders: *o gij verdrukke maagd der dochter Sidons*. Aldus noemt de profeet de stad *Tyrus*, omdat zij van de Sidoniërs eerst gebouwd is. En de profeet noemt hier *Tyrus* een verdrukke of geschonden maagd, omdat zij voorzeker zou geschonden en verkracht, dat is, verdelgd en uitgeroeid worden. **gij dochter van Sidon! Naar Chittim toe,** Door deze afgekorte manier van spreken wordt te kennen gegeven dat de Tyriërs zeer haastig zouden vluchten, inzonderheid naar die van Chittim, of het land der Chitteën *want beide kan het Hebreeuwse woord dragen* daaronder verstaande allerlei over zee gelegen plaatsen, als Cilicië, Griekenland, of Macedonië, Italië, enz. waarvan ook boven Jes. 23:1. **maak u op, vaar over; ook zult gij** Dat is, gij zult aldaar, waar gij heen vlucht, niet gerust zijn, noch in vrede mogen blijven, maar ook geplaagd en verdreven worden. Zie boven Jes. 23:7. Anders: *Gij Chittim, of Chitteën, maakt u op, trekt voort*, enz. nemende het als een goddelijke aanspraak aan Alexander den Grote met zijn krijgsheir, dat hij zich haasten zou, niet alleen om Tyrus te verderven, maar ook verder tegen de Chaldeëen en Babel te trekken. Zie boven Jes. 23:1. **aldaar geen rust hebben.**

13. Ziet, God stelt den Tyriërs voor ogen het exempel van het Assyrische of Chaldeeuwse koninkrijk, als eensdeels ten ondergebracht en verwoest zijnde, anderdeels zullende in het toekomende verwoest worden, opdat het den Tyriërs niet vreemd schijne dat zij ook verwoest zouden worden. **het land der Chaldeen; dit volk was er niet; Assur** Dat is, de Chaldeëen, die in de wildernissen in tenten plachten te wonen, zijn door de Assyriërs vergaderd en in steden bij elkander gebracht. Zie Gen. 10:10,11, en Gen. 11:2,8,9, en vergelijk Ps. 72:9, en Ps. 74:14. **heeft het**

Te weten het land der Chaldeëen, of *Hij heeft hen*, te weten de Chaldeëen heeft Hij door de Assyriërs tenonder gebracht, of profetischer wijze: Hij zal de Assyriërs door de Chaldeëen of Babyloniërs zekerlijk tenonder brengen, en daarna de Babyloniërs door de Perzen, en vervolgens uwe stad, o Tyrus, en koninkrijk, veel lichter verstoren. **gefondeerd voor degenen, die in de wildernissen woonden; zij richtten hun sterkten op, en bouwden hun paleizen, maar Hij** Te weten God de Heere, van wien gesproken is boven Jes. 23:8,9,11,12. **heeft het** Te weten het land der Chaldeëen, of *Hij heeft hen*, te weten de Chaldeëen heeft Hij door de Assyriërs tenonder gebracht, of profetischer wijze: Hij zal de Assyriërs door de Chaldeëen of Babyloniërs zekerlijk tenonder brengen, en daarna de Babyloniërs door de Perzen, en vervolgens uwe stad, o Tyrus, en koninkrijk, veel lichter verstoren. **tot een vervallen hoop** Dat is, Hij heeft het ten onderste boven geworpen; vergelijk onder Jes. 25:2. **gesteld.**

14. Huilt, gij schepen van Tarsis! want ulieder Dat is, de stad *Tyrus*, met alle vaste plaatsen daaraan en daarbij gelegen. **sterkte is verstoord.**

15. En het zal geschieden te dien dage, dat Tyrus Dat is, de Tyriërs zullen zeventig jaar lang in hunne ellende blijven steken; alsof God hunner vergeten had of geen acht meer op hen had. **zal vergeten worden zeventig jaren,** Te weten zolang als de Joden in de Babylonische gevangenschap blijven zouden. **gelijk eens konings** Dat is, zolang als ongeveer een koning leeft of leven kan. Of, in het algemeen, zolang als een mens leven kan, te weten die tot groten ouderdom komt. Zie Ps. 90:10. Anders: *Zolang als een koninkrijk duren zal*. Aldus wordt het woord *melech*, voor koninkrijk ook genomen Dan. 7:17, en Dan. 8:21; en wordt hier verstaan het koninkrijk van Babel, hetwelk zeventig jaren gestaan heeft na den ondergang van *Tyrus*. **dagen; maar ten einde van zeventig jaren zal in Tyrus** Dat is, *Tyrus* zal weder

bewoond worden en in goeden welstand komen, en dan zullen de inwoners wederom, rijk en weelderig geworden zijnde, hun ouden gang gaan met zingen en springen, en allerlei wellusten des vleses te oefenen, gelijk Jes. 23:16,17 breder gezegd wordt. Anderen, om het woord *als* ook zijne kracht te laten toekomen, verklaren deze woorden aldus: De inwoners van *Tyrus* zullen de kooplieden zo lieflijk weten aan te lokken en te bedriegen, als de hoeren met haar lieflijken zang de hoereerders weten aan te lokken. **als een hoerenlied zijn:**

16. Neem de harp, ga in de stad rondom, gij vergeten Dat is, die in vergetelheid gekomen waart. **hoer! O Tyrus,** gij stad vol hoererij, of gij kooplieden van *Tyrus*, die met uw lieflijken praat en aanbieding der waren de kooplieden weet aan te lokken, gelijk de hoeren hare boelen. **speel wel,** Hebreeuws, *maak wel met spelen, of maak het spelen goed.* Zie Ps. 33:3. **zing veel** Hebreeuws, *vermenigvuldigt het lied.* liederen, opdat uwer gedacht worde!
17. Want het zal geschieden ten einde van zeventig jaren, dat de HEERE Tyrus zal bezoeken, en dat zij wederkeren zal tot haar hoerenloon, en zij zal hoererij Nagenoeg alle uitleggers verstaan hier door *hoererij* het vuil gewin der Tyriërs, hetwelk zij van hunne koopmanschap kregen van al de rijke en machtige personen, die in de landen, rondom hen gelegen, woonachtig waren. **bedrijven** met alle koninkrijken der aarde, die op den aardbodem zijn.
18. En haar koophandel Te weten der Tyriërs. en haar hoerenloon zal den HEERE heilig zijn, Of, *geheiligd zijn.* Hebreeuws, *in heiligheid zijn.* het zal niet Hier wordt voorzeggd dat enigen der Tyriërs in toekomende tijden tot den waren God en de Christelijke religie bekeerd zijnde, hun goed en rijkdom niet in hunne kisten en kasten zouden besluiten en behouden, maar dat zij die mildelijk ter ere Gods en tot nooddrift der arme Christenen zouden uitdelen. Zie

Hand. 2:44, en Hand. 4:34. **ten schat vergaderd noch opgesloten worden; maar haar koophandel** Te weten der Tyriërs. **zal wezen voor hen, die voor den HEERE** Versta, de Christenen in het algemeen en bij name de kerkleraars. **wonen, opdat zij eten tot verzadiging, en dat zij durig** Dat is, deksel dat duurzaam is, of dat lang duren kan. **deksel hebben.**

Jesaja 24

1. Ziet, de HEERE maakt het land Te weten het Joodse land en dergenen, die het met de Joden houden. Dit zou geschieden eerst door de Assyriërs, daarna door de Chaldeënen. **ledig, Of, Hij put uit.** en Hij maakt het woest; en Hij keert deszelfs gestaltenis om, en Hij verstroot zijn inwoners.
2. En gelijk het volk, De zin is dat de ellenden, waar hij van spreekt, alle staten van mensen zullen overkomen, de een zowel als den ander. Zie Hos. 4:9. **alzo zal de priester** Of, *overste* of *regent.* Het Hebreeuwse woord *Cohen* betekent het ene zowel als het andere; zie Gen. 41:45. **wezen; gelijk de knecht, alzo zijn heer; gelijk de dienstmaagd, alzo haar vrouw; gelijk de koper, alzo de verkoper; gelijk de lener, alzo de ontlener; gelijk de woekeraar, alzo die, van welken hij woeker ontvangt.**
3. Dat land Te weten dat land waarvan Jes. 24:1 gesproken wordt. **zal ganselijk** Hebreeuws, *ledig gemaakt wordende, ledig gemaakt worden.* **ledig gemaakt worden, en het zal ganselijk** Hebreeuws, *ledig gemaakt wordende, ledig gemaakt worden.* **beroofd worden; want de HEERE heeft dit woord gesproken.**
4. Het land treurt, het verwelkt; Te weten van hartzeer en droefenis. **het aardrijk** Te weten dat deel des lands, waar *Judea* in ligt. **kweelt,** Te weten van hartzeer

en droefenis. **het verwelkt;** Te weten van hartzeer en droefenis. **de hoogsten van het volk des lands kwelen.** Of, *zij worden zwak, mat, flauw.*

5. Want het land is bevlekt vanwege

Anders: *onder zijne inwoners.* De zin is: Het volk dezes lands, te weten van het Joodse land, is zo boos en verdorven, dat het dat land, hetwelk het betreedt, bevlekt en ontheiligt. **zijn inwoners; want zij overtreden de wetten, zij veranderen de inzettingen,** Te weten Gods. **zij vernietigen het eeuwig verbond.** Te weten dat verbond, hetwelk God met Abraham en zijn zaad heeft opgericht, en door de besnijdenis heeft bevestigd; Gen. 17, en hetwelk God daarna vernieuwd heeft; Exod. 24.

6. Daarom verteert de vloek

Die vloek, dien de Israëlieten zich hebben onderworpen, als zij met God in het verbond getreden zijn, zich verbindende zijne wetten en geboden te onderhouden; Exod. 19:24, en Deut. 29. Anders, *de eed des vloeks.* Van deze manier van spreken, zie Gen. 24:41. **het land, en die daarin wonen, zullen verwoest worden; daarom zullen de inwoners des lands verbrand worden,** Dat is, zij zullen omkomen, hetzij door het vuur, of anderszins; of door den brand en de hitte van den toorn Gods. **en er zullen weinig** Het grootste deel der mensen is gedood, of het land uitgevoerd geworden in slavernij; zie Jes. 1:9, en Jes. 17:6. **mensen overblijven.**

7. De most treurt,

Te weten omdat hij onnuttelijk van de vijanden zal gedronken en verplengd worden. **de wijnstok kweelt,** Dat is, hij verdwijnt of verwelkt, te weten omdat hij van de vijanden zal vertreden en vernield worden. **allen die blijhartig waren, zuchten.** Al de woorden van Jes. 24:7 en enige der navolgende verzen strekken daartoe, om aan te wijzen dat alles zeer jammerlijk in het land zou toegaan.

8. De vreugde

Dat is, de vreugde Dat is, de vreugde, die men placht te scheppen en het geluid der trommelen en harpen., die men placht de scheppen en het geluid Of, *het gerommel, het*

geruis. der trommelen en harpen. **der trommelen rust;** Dat is, houdt op. Het Hebreeuwse woord betekent zoveel als *sabbat houden.* **het geluid** Of, *het gerommel, het geruis.* der vrolijk huppelenden houdt op, de vreugde Dat is, de vreugde, die men placht te scheppen en het geluid der trommelen en harpen. **der harp rust.** Dat is, houdt op. Het Hebreeuwse woord betekent zoveel als *sabbat houden.*

9. Zij zullen geen wijn drinken met

gezag; Of, *in het gezang;* dat is, als zij lustig en vrolijk zijn met zingen en klinken in het hun dronken gelagen. **de sterke drank zal bitter zijn dengenen, die hem drinken.**

10. De woeste stad

Die woest gemaakt zal worden door het geweld hunner vijanden, die haar innemen zullen. En versta hier de stad Jeruzalem, mitsgaders andere steden daar omheen liggende; zie onder Jes. 30:14. **is verbroken, al de huizen staan gesloten, dat er niemand** Hebreeuws, *van inkomen;* vergelijk boven Jes. 23:1. **inkomen kan.**

11. Er is een klagelijk geroep op de

straten, om des wijns wil; Omdat de wijn bedorven is, of omdat er niets meer te bekomen is. **alle blijdschap is verduisterd,** Of, *heeft haren avond;* dat is, zij neemt af, zij heeft haar einde, gelijk het klaarschijnende zonlicht des avonds en des nachts verduistert en vertrekt. **de vreugde des lands is heengevaren.**

12. Verwoesting is in de stad

overgebleven, en met gekraak wordt de poort in stukken verbroken.

13. Want in het binnenste van het

land, in het midden dezer volken, Versta hier, de stammen van het Joodse volk, alsook de Syriërs, Egyptenaars, Moabieten en andere natiën, tegen welke de profeet hierboven geprofeteerd heeft. **zal het alsoo wezen, Of, zal het alsoo toegaan,** dit zal de gelegenheid zijn van het land. **gelijk de afschudding** De zin is: Gelijk wanneer een

olijfboom afgeplukt en de wijnoogst gedaan is, evenwel nog enige olijven aan de bomen, of druiven aan de wijnstokken overig blijven; alzo, ofschoon het land zal verwoest en mijn volk zal doodgeslagen en verstrooid worden; zo zullen er nochtans enigen overblijven, wien God de Heere genade zal bewijzen. **des olijfbooms, gelijk de nalezingen, wanneer de wijnoogst geeindigd is.**

14. Die zullen Te weten die weinigen, die overgebleven zullen zijn en van God genade zullen verkregen hebben. **hun stem opheffen, zij zullen vrolijk zingen; vanwege de heerlijkheid Of, *majesteit*, of *hoogheid*. des HEEREN zullen zij juichen van de zee af.** Dat is, zijnde in verre en vreemde landen, of waar zij anders wezen mogen.

15. Daarom eert den HEERE in de valleien, Dat is, aan alle plaatsen, waar gelovige en godvruchtige personen zijn. Anders: *in de vuren*, dat is, die gij nog in groot lijden zijt. **in de eilanden der zee den Naam des HEEREN, des Gods van Israel.**

16. Van het uiterste Hebreeuws, *van den vleugel der aarde*. **einde der aarde horen wij psalmen, tot verheerlijking des Rechtvaardigen.** Te weten Gods; zie de voorgaande verzen. Anders: *dat den gerechtige ene heerlijkheid gegeven zij*, te weten al dengenen, die God uit genade rechtvaardig maakt, en versta dan door de *heerlijkheid* de heerlijkheid der kinderen Gods; Rom. 8:30. **Doch** Hier begint de profeet wederom te spreken van de verstoring van het Joodse land, alsof hij zeide: Maar als ik aanzie de ongeregelde menschen, en wel wetende dat God dezelve niet altijd zal ongestraft laten, zo spreek ik al klagende, gelijk volgt. **nu zeg ik: Ik word mager,** Dat is, ik neem mij dit zo ter harte, dat ik verdwijn van treurigheid, aanziende de trouweloosheid van den grootsten hoop mijner landslieden, waarmede zij den toorn Gods over zich verwekken. Anders: *ik teer uit, ik teer uit*. **ik word mager, wee mij! de trouwelozen handelen**

trouwelooslijk, en met trouweloosheid handelen de trouwelozen trouwelooslijk.

17. De vrees, Zie Ps. 11:6. In Jes. 24:17 staan drie Hebreeuwse woorden op ene wijze luidende; te weten, *pachad, pachat, pach*, welker eigenaardigheid wij in onze spraak niet kunnen uitdrukken. **en de kuil, en de strik Anders, *het net*. over u, o inwoners des lands!**

18. En het zal geschieden, zo wie Vergelijk Job 20:24, enz. voor de stem Dat is, voor de stem der vijanden, die schrik en vrees zullen aanjagen. De mening is: ofschoon iemand het ene ongeluk ontvlieden zal, zo zal hij toch in een ander vervallen. **der vreze vlieden zal, die zal in den kuil vallen; en die uit den kuil opklimt, Hebreeuws, *uit het midden des kuils*. die zal in den strik gevangen worden; want de sluizen Of, *spuien*, of *sluizen*.** De profeet wil zeggen dat God zijn toorn over hen uitstorten en openbaren zou, boven uit den hemel en beneden op de aarde, gelijk ten tijde van den zondvloed geschied is. Anders, *vensters*. Zie de aantekening Gen. 7:11. **in de hoogte zijn opengedaan, en de fondamenten der aarde zullen beven.**

19. De aarde zal ganselijk verbroken worden, Hebreeuws, *brekende gebroken worden*. De zin is: Het zal al bersten en breken, het onderste zal op den aardbodem boven gaan. Doch versta hier eigenlijk die landen, waarin de Joden en hunne bondgenoten in die tijden woonden. **de aarde zal ganselijk vaneen gescheurd worden, de aarde zal ganselijk bewogen worden.**

20. De aarde zal ganselijk waggelen, Versta hier doorgaans door de *aarde*, of het aardrijk, de inwoners van het land. **gelijk een dronkaard, en zij zal heen en weder bewogen worden, gelijk een nachthut; Die lichtelijk van den wind heen en weder geschud, of ook van de ene plaats op de andere kan gevoerd of gedragen**

worden. Zie Jer. 9:2; also van de herders, Jes. 1:8; van krijgslieden, boven Jes. 10:29. en haar overtreding Dat is de straf hunner overtreding. zal zwaar op haar zijn, en zij zal vallen, en niet weder opstaan. Hebreeuws, *niet toedoen op te staan*; te weten in zulken voortreffelijken welstand en heerlijkheid als zij tevoren geweest is.

21. En het zal geschieden te dien dage, Dat is, in den tijd van God den Heere daartoe bestemd. dat de HEERE bezoeking doen zal Te weten in zijnen toorn, dat is, straffen zal. over de heirscharen des hogen Of, *der hoogheid*. Hij wil zeggen, der hoogverheven koningen dezer wereld. in de hoogte, en over de koningen des aardbodems op den aardbodem.

22. En zij zullen samenvergaderd worden, Hebreeuws, *zij zullen vergaderd worden met de vergadering als een gevangene*; dat is, gelijk men de gevangenen in een put vergadert of bij elkander sluit. *gelijk* de gevangenen in een put, en zij zullen besloten worden in een gevangenis, maar na vele dagen Hebreeuws, *na de veelheid der dagen*. *weder* bezocht worden. Te weten met genade, ten tijde van de toekomst van Christus.

23. En de maan Dat is, de glans en schone schijn der zon en der maan zullen niet met al zijn ten aanzien der heerlijkheid van ons Hoofd *Jezus Christus* in zijne kerk, en als Hij komen zal in de heerlijkheid van zijn Vader. zal schaamrood worden, en de zon zal beschaamd worden, als de HEERE der heirscharen regeren zal op den berg Sion Dat is hier te zeggen, in de Christelijke kerk. en te Jeruzalem, en voor zijn oudsten Dien Hij tot voorstanders zijner kerk is stellende/ zal heerlijkheid zijn. Anders: *zeer heerlijk*, of *daar zal heerlijkheid zijn in de tegenwoordigheid zijner oudsten*.

Jesaja 25

1. HEERE! Gij zijt mijn God, Dat is een lofzang van het volk Gods, te weten van de gemeente der gelovigen in het Nieuwe Testament. U zal ik verhogen, Uw Naam zal ik loven, want Gij hebt wonder gedaan; Of, *wonderlijke dingen*. Uw raadslagen van verre Dat is, vanouds af. zijn waarheid en vastigheid. Of, *trouw*.

2. Want Gij hebt Duidelijkheidshalve zijn de woorden van Jes. 25:2 in een weinig andere orde gesteld dan zij in het Hebreeuws staan. van de stad Te weten Babylon, en voorts alle andere vijandelijke steden en volken, inzonderheid Rome. een steenhoop gemaakt; Hebreeuws, *gesteld tot een steenhoop*. de vaste stad Te weten Babylon, en voorts alle andere vijandelijke steden en volken, inzonderheid Rome. tot een vervallen hoop; het paleis der vreemdelingen, dat het geen stad Te weten Babylon, en voorts alle andere vijandelijke steden en volken, inzonderheid Rome. meer zij, in eeuwigheid zal zij niet herbouwd worden.

3. Daarom zal U een machtig volk Versta, dat volk, dat zich tot U bekeren zal, dat U uit zulke verschrikkelijke straffen zal leren vrezen en eren. eren, de stad der tirannische volken Of, *schrikkelijke, geweldige, gruwelijke heidenen*. zal U vrezen.

4. Want Gij zijt den arme Of, *een sterkte der armen*. een Sterkte geweest, een Sterkte den noodduftige, als hem bange was; een Toevlucht tegen den vloed, een Schaduw tegen de hitte; want Of, *toen het blazen Hebreeuws, de wind, of, als sommigen, geest, dat is, toorn der tirannen, of der gruwzamen, of schrikkelijken. der tirannen was als, enz.* het blazen Hebreeuws, *de wind, of, als sommigen, geest, dat is, toorn der tirannen, of der gruwzamen, of schrikkelijken*. der tirannen is als een vloed tegen een wand.

5. Gelijk de hitte De zin is: Gelijk de hitte in een dorre plaats door den regen spoedig gedempt wordt, alzo heeft God door de wolk zijner genadige hulp, door welke Hij zijne kerk heeft willen verkwikken, de onstuimigheid der vreemdelingen, dat is der ongelovigen en der vijanden zijner kerk, gedempt. **in een dorre plaats, zult Gij de onstuimigheid der vreemdelingen nederdrukken; gelijk de hitte door de schaduw** Zie boven Jes. 4:6. **ener dikke wolk, zal het gezang** Dat is, de vreugde, blijdschap en triomf, dat zij over de godzaligen plachten te bedrijven. **der tirannen vernederd worden.**

6. En de HEERE Hier spreekt de profeet, alsook Jes. 25:7,10. **der heirscharen zal op dezen berg** Dat is, in de Christelijke kerk, die door den berg Zion wordt afgebeeld. **allen volken** Zowel de heidenen als de Joden, die Hij door de predikatie van het heilig *Evangelie* tot zijne kennis roepen zal. **een vetten** Hebreeuws, *een maaltijd van vet* Dat is, van vette welgemergde beesten. *tigheden*. Geestelijkerwijze te verstaan, is dit en wat er volgt te zeggen dat God zijne uitverkorenen zijn overgrote genade in *Christus* zal deelachtig maken, namelijk de eeuwige vreugde en zaligheid, die Hij ons boven in den hemel heeft bereid. Vergelijk hiermede Ps. 22:27,30; Matth. 8:11, en Matth. 22:2. Zie de aantekening Ps. 36:9. **maaltijd maken, een maaltijd van reinen** Of, *gezuiverden wijn*; dat is, waar geen hef in is, of die van den hef gezuiverd is, gelijk straks. Anders: die op den hef ligt. **wijn, van vet** Dat is, van vette welgemergde beesten. **vol mergs, van reine wijnen, die gezuiverd zijn.**

7. En Hij zal op dezen berg verslinden Dat is, teniet doen. **het bewindsel** Hebreeuws, *het aangezicht des bewindsels*, of *deksels, bewonden, of gedekt, over*, enz. en zo in het volgende; en versta, de blindheid en onwetendheid in goddelijke en hemelse zaken, waar alle heidenen in staken vóór de verkondiging van het heilige *Evangelie*. Zie 2 Cor. 3:16. **des aangezichts, waarmede alle volken bewonden zijn, en het**

deksel, Dat is, waarmede alle natiën of aller heidenen ogen des verstands bedekt en als verblind zijn, aangaande goddelijke zaken. Hetgeen straks tevoren gezegd is, wordt met andere woorden wederhaald. **waarmede alle natien bedekt zijn.**

8. Hij zal den dood verslinden Dat is, hunne macht benemen, alzo dat zij over zijne uitverkorenen te heersen gene macht hebben, en hen van zijne liefde niet scheiden kunnen. **tot overwinning,** Alzo heeft de apostel deze woorden genomen 1 Cor. 15:54. Anders, *in eeuwigheid, of eeuwiglijk*. Zie van het Hebreeuwsse woord Ps. 4:1, en Ps. 13:2. **en de Heere HEERE zal de tranen van alle aangezichten** Te weten van de aangezichten zijns volks; zie Openb. 7:17, en Openb. 21:4. **afwissen; en Hij zal de smaadheid Zijns volks van de ganse aarde** Dat is, in alle landen. **wegnemen; want de HEERE heeft het gesproken.**

9. En men zal te dien dage zeggen: Ziet, Deze Te weten *Jezus Christus*. **is onze God; wij hebben Hem verwacht, en Hij zal ons zalig maken. Of, verlossen, behoeden.** Dit woord en het laatste van Jes. 25:9 komen beide van den Hebreeuwsen wortel, of van het oorspronkelijke woord, waar het woord *Jezus* van komt. **Deze** Te weten *Jezus Christus*. **is de HEERE, wij hebben Hem verwacht, wij zullen ons verheugen en verblijden in Zijn zaligheid.** Dat is, in de zaligheid, die Hij ons teweegbrengt. Anders: *in zijne zaligmaking*.

10. Want de hand Dat is, de macht. De zin is: God zal steeds zijne kerk beschutten en beschermen, want door den berg Zion wordt hier de kerk Gods verstaan. **des HEEREN zal op dezen berg rusten; maar Moab** Dat is, alle vijanden en vervolgers van het volk Gods. **zal onder Hem** Te weten onder den Heere, die hem vertreden en verdelgen zal. **verdorst worden, gelijk het stro verdorst wordt tot mest.** Versta hierdoor het allergeeringste stro, hetwelk nergens anders toe deugt dan om mest daarvan te maken. Anders: *vertreden*

wordt op den mesthoop. Anders: te Madmenah. Daar zijn twee steden van dien naam geweest, de ene in Juda, 1 Kron. 2:49, de andere in het land der Moabieten; Jer. 48:2. Het schijnt dat daar overvloedig veel koren gewassen heeft; Jes. 10:31.

11. En Hij zal Te weten de Heere. Zijn handen Dat is, Hij zal met ganse macht zijne vijanden aantasten en verdelgen, gelijk een zwemmer zijn beide handen uitstrekt en kloekelijk voort te zwemmen. **uitbreiden in het midden van hen, gelijk als een zwemmer die uitbreidt om te zwemmen, en Hij zal Te weten de Heere. hun hoogmoed vernederen met de lagen** De zin is: Moab is hovaardig van hart en in zijne handen is bedrog, weshalve hij zich grote dingen inbeeldt; maar God zal ze beide te schande maken, zo de hovaardij zijns harten als de lagen zijner handen. Zodat *met* hier betekent zoveel als *mitsgaders*. Anders: *met zijn loerende handen*, alsof hij zeide: Met zijne handen, die daarop loeren om de vromen te verscheuren, gelijk de leeuw op een prooi loert. **hunner handen.**

12. En Hij zal de hoge vesten Dat is, de vastigheden uwer hogere muren. **uwer muren** Te weten van Moab, dat is, van de vijanden van Gods kerk. **buigen, vernederen, ja, Hij zal ze Te weten de Heere. ter aarde** Dat is, Hij zal hen ten gronde werpen tot in het stof. **tot het stof toe doen reiken.**

Jesaja 26

1. Te dien dage Te weten, als het volk uit de Babylonische gevangenschap zal verlost zijn, en de kinderen Gods uit de handen hunner vijanden, zo lichamelijke als voornamelijk geestelijke. **zal dit lied gezongen worden in het land** Dat is, in de gemeente Gods, overal waar die te dien tijde wezen zal, want onder den naam *Juda* wordt meermalen de kerk Gods verstaan. **van Juda; Wij hebben een sterke stad,** Aldus wordt de kerk genaamd, omdat zij onder de bescherming van God vast en zeker is en blijft. Hebreeuws, *ene stad der sterkte;*

dat is, ene stad van geweld. **God** Hebreeuws, *Hij stelt* De zin is: Het heil, dat God haar geeft, is haar muur en vastigheid, waar ze zich op mag verlaten. Hij zal ze daarbij wel behouden, zodat ook de poorten der hel daar niet tegen zullen vermogen, Matth. 16:18. Of aldus, *God, die ons heil, of onze Heiland en Verlosser is, zal de muur, of beschermer dezer stad, dat is, zijner kerk en gemeente zijn, daarom zal zij sterk, ja onverwinnelijk zijn.*; te weten God. **stelt** De zin is: Het heil, dat God haar geeft, is haar muur en vastigheid, waar ze zich op mag verlaten. Hij zal ze daarbij wel behouden, zodat ook de poorten der hel daar niet tegen zullen vermogen, Matth. 16:18. Of aldus, *God, die ons heil, of onze Heiland en Verlosser is, zal de muur, of beschermer dezer stad, dat is, zijner kerk en gemeente zijn, daarom zal zij sterk, ja onverwinnelijk zijn. heil tot muren en voorschansen. Of, voormuren, dingers, bolwerken.*

2. Doet Met deze woorden vermanen de gelovigen elkander tot aanneming dergenen, die zich tot de gemeenschap der heiligen aanbieden. Vergelijk Ps. 118:19,20. **de poorten open, dat het rechtvaardige volk** Dat is, het uitverkoren volk Gods, hetwelk door het geloof aan *Christus* gerechtvaardigd is en alle getrouwheid onderhoudt. **daarin ga, hetwelk de getrouwigheden** Dat is, hetwelk de trouw bestendiglijk onderhoudt, die het God en den mensen heeft beloofd. Anders: *hetwelk alle trouw bewaart, of onderhoudt. bewaart.*

3. Het is een bevestigd voornemen, Of, gedachte, besluit; te weten bij U, o God. Anders: *Dat, te weten, volk hetwelk bevestigd is van gedachten, zult Gij bewaren in allerlei* Hebreeuws, *vrede, vrede; dat is, allerlei vrede, of bestendigen, vasten, gedurigen vrede; en versta door het woord vrede allerlei heil en welstand. Zie Gen. 37:14. Enige zetten dit derde vers aldus over: Wiens voornemen vast op U staat, dien zult gij een vasten vrede bewaren, wanneer men zich op U vertrouwt. vrede, want het heeft, enz., waarvan de zin is: Dat volk, dat eens rechtvaardig gemaakt zijnde, Jes. 26:2, niet wankelbaar of onbestendig is van gedachten; zie Jak. 1:6,8. Gij zult O God. allerlei* Hebreeuws, *vrede, vrede; dat is, allerlei vrede, of bestendigen, vasten,*

gedurigen vrede; en versta door het woord *vrede* allerlei heil en welstand. Zie Gen. 37:14. Enige zetten dit derde vers aldus over: *Wiens voornemen vast op U staat, dien zult gij een vasten vrede bewaren, wanneer men zich op U vertrouwt. vrede bewaren, want men heeft op U vertrouwd.*

4. **Vertrouwt** Hier vermanen verder de gelovigen elkander. **op den HEERE tot in der eeuwigheid; want in den Heere HEERE is een eeuwige rotssteen.** Anders: *bestaat de steenrots der eeuwen; dat is, de eeuwige steenrots.* De zin is: Hij, die waarlijk de eeuwige God is, is de eeuwige rotssteen van al degenen, die hunne toevlucht tot hem nemen.

5. **Want Hij buigt de hooggezetenen** Te weten de Babyloniërs, mitsgaders andere geweldige en machtige vijanden zijner kerk. Anders: *die in hoogte wonen; zie boven Jes. 25:12. neder, de verheven stad; Versta, de stad Babel.* Hij vernedert ze, Van de wederhaling van een en hetzelfde woord, zie Ezech. 21:9. Hij vernedert ze tot de aarde toe, Hij doet ze tot aan het stof reiken.

6. **De voet** De zin is: Ofschoon de gelovigen voor de wereld arm en verachtzaam zijn, en een tijdlang van hunne vijanden hard vervolgd en verdrukt worden, zo krijgen zij nochtans nog eindelijk de overwinning door de kracht Gods, en vertreden hunne vijanden als met voeten. **zal ze vertreden, de voeten des ellendigen, Anders: de uitgeteerden. de treden der armen.**

7. **Het pad des rechtvaardigen is geheel** Hebreeuws, *zijne gerechtigheden, of oprechtheden; dat is, enkele oprechtheid.* Anders: *het pad der rechtvaardigen is geheel effen, o Gij rechtvaardige, Gij weegt het spoor dat is, den weg des rechtvaardigen.* Anders: *de weg des rechtvaardigen zijn gerechtigheden, hij is gerechtig. Gij zult het spoor des rechtvaardigen wegen; of overweegt Gij het spoor des rechtvaardigen; dat is, o God, weegt Gij zelf, of de rechtvaardige niet geheel oprecht zij, en of zijn weg niet rechtvaardig zij. effen, den*

gang des rechtvaardigen weegt Gij recht. Dat is, in een rechte weegschaal.

8. **Wij hebben** De zin is: Zelfs nu, nu Gij ons zo zwaarlijk tehuiszoekt door de Babyloniërs, wachten en hopen wij evenwel op uwe hulp, en wij wensen van harte dat uw naam groot gemaakt en altoos ter ere moge gedacht worden, zo van ons als van anderen. De godzaligen gelijken den goddelozen niet, bij wie de Heere geheel uitheeft wanneer Hij hen met zijne roeden slaat. Zie Ps. 44:18,19, enz. **ook in den weg Uwer gerichten, U, o HEERE! verwacht; tot Uw Naam en tot Uw gedachtenis is de begeerte onzer ziel.**

9. **Met mijn ziel heb ik** Dat is, wij uw volk, een ieder van ons. **U begeerd** Te weten door het gebed. **in den nacht, ook zal ik** Dat is, wij uw volk, een ieder van ons. **met mijn geest, die** in het binnenste van mij is, **U vroeg zoeken; Zie Job 7:21.** want wanneer Uw gerichten Dat is, straffen, of tuchtigen. De zin is: Door de tuchtigingen of straffen worden de afgedwaalden weder op den rechten weg gebracht en leren op Gods geboden passen. Zie Ps. 119:67,71. **op de aarde zijn, zo leren de inwoners der wereld gerechtigheid.**

10. **Wordt den goddeloze genade bewezen, hij leert evenwel geen gerechtigheid, hij drijft onrecht in een gans** Hebreeuws, *in het land der rechtigheden; dat is, in het land waar Gods Woord geleerd wordt, hetwelk den rechten weg der zaligheid aanwijst.* De zin is: Ofschoon zij in de uiterlijke gemeenschap der kerk zijn, zo leiden zij evenwel een boos leven. **richtig land, en hij ziet Anders: daarom zal hij de hoogheid of heerlijkheid, of majesteit des Heeren niet zien. de hoogheid des HEEREN niet aan.**

11. **HEERE! is Uw hand** Dat is, al zijn uw grote daden en wonderwerken openbaar en ogenschijnlijk, zij merken het niet. **verhoogd, zij zien het niet; Te weten, uwe vijanden, de goddelozen. maar zij**

zullen het zien, Zij zullen het moeten merken, of zij willen of niet; namelijk als zij door uw grote straffen en tot hun uiterste verderf bevinden zullen hoe machtig Gij zijt om uwe vijanden te straffen. **en beschaamd worden, vanwege** Hebreeuws, *vanwege den ijver des volks*. De zin is: Zij zullen beschaamd staan als zij zullen zien den groten ijver, dien Gij betonen zult in het redden van uw volk uit de hand hunner vijanden. Anders: *door den ijver van uw volk; dat is, door den ijver, waarmede Gij over uw volk ontstoken zijt, ook door het vuur uwer vijanden, dat is, door hetwelk Gij uwe vijanden haat zult Gij hen verteren*. Naar welke zin hier twee oorzaken worden aangewezen, die God hebben bewogen de goddelozen *van wie Jes. 26:10 gesproken is* te verdelgen: vooreerst de liefde, die Hij zijn volk toedraagt, ten andere den brand des toorns, waarmede Hij tegen zijne vijanden ontstoken is. **den ijver over Uw volk, ook zal het vuur** Van het woord *vuur*, voor den toorn en wraak Gods, zie Job 20:26, en Job 22:20. **Uw wederpartijders verteren**.

12. HEERE! Gij zult ons vrede bestellen, want Gij hebt ons ook **Of, voor ons, of in ons. al onze zaken Of, al onze werken gewrocht**; dat is, alles wat ons van node is geweest aan de ziel en aan het lichaam, hebt Gij voor ons teweeggebracht. **uitgericht**.

13. HEERE, onze God! **andere heren**, Te weten de Babyloniërs en andere vijanden uwer kerk. **behalve Gij, hebben over ons geheerst; doch door U alleen** De zin is: Dat wij in het leven zijn gebleven, dat hebben wij U alleen te danken, en zijn derhalve schuldig uw heiligen naam te danken en te loven, en vastelijk op U te vertrouwen. **gedenken wij Uws Naams. Of, aan uwen naam**.

14. Dood zij Te weten die vijanden noch anderen van huns gelijken. Te weten die vijanden noch anderen van huns gelijken.**nde zullen zij** Te weten die vijanden noch anderen van huns gelijken. Te weten die vijanden noch anderen van huns gelijken.

niet weder Dat is, niet weder levend worden, en derhalve zullen zij Te weten die vijanden noch anderen van huns gelijken. **ons niet meer verhinderen uwen naam te prijzen; zie** Exod. 14, Exod. 15. **leven, overleden** Zie de aantekening Job 26:5. **zij** Te weten die vijanden noch anderen van huns gelijken. Te weten die vijanden noch anderen van huns gelijken.**nde zullen zij** Te weten die vijanden noch anderen van huns gelijken. Te weten die vijanden noch anderen van huns gelijken. **niet opstaan**; Te weten om hier op aarde te leven. **daarom hebt Gij hen bezocht**, Te weten in uwen toorn. **en hebt hen verdelgd, en Gij hebt al hun gedachtenis doen vergaan**.

15. Gij, o HEERE! **hadt** Hebreeuws, *Gij hadt* Van dergelijke wederhaling van het woord zie boven Jes. 26:5. **tot dit volk** Te weten de Joden. **toegedaan**; dat is, velerlei zegen gegeven; of, gelijk sommigen, vele straffen toegevoegd; door welke beide God eer behaalt. **dit volk** Te weten de Joden. **vermeerderd, Gij hadt** Hebreeuws, *Gij hadt* Van dergelijke wederhaling van het woord zie boven Jes. 26:5. **tot dit volk** Te weten de Joden. **toegedaan**; dat is, velerlei zegen gegeven; of, gelijk sommigen, vele straffen toegevoegd; door welke beide God eer behaalt. **dit volk** Te weten de Joden. **vermeerderd; Gij waart verheerlijkt** Te weten door de weldaden aan dit volk bewezen. Anders: *bezwaard geworden*; te weten door de zonden, die zij tegen U hebben begaan, *daarom hebt Gij hen, enz.* Het Hebreeuwse woord betekent *verheerlijken*, het betekent ook *bezwaren*. **geworden; maar Gij hebt hen in al de einden des aardrijks verre weggedaan**. Dat is, verstoten, ten lande uitgestoten, te weten om hunner zonden wil.

16. HEERE! in benauwdheid hebben zij Te weten uw volk, als Gij hen gekastijd hebt. **U bezocht**; Dat is, zij hebben U om hulp aangeroepen. **zij** Te weten uw volk, als Gij hen gekastijd hebt. **hebben hun stil gebed** Het Hebreeuwse woord *Lachas* betekent eigenlijk een stille mompeling, die men nauwelijks horen kan, gelijk 1 Sam. 1:13.

Hiermede wil de profeet aanwijzen dat zij in hunne noden tot God gezucht en in stilheid gebeden hebben, hetwelk bij God een geroep is; Exod. 14:15. **uitgestort, als Uw tuchtiging** Dat is, als Gij hen tuchtigdet. over hen was.

17. **Gelijk een bevruchte vrouw, als zij nadert tot het baren, smarten heeft, en schreeuwt in haar weenen, also zijn wij** Te weten, in de Babylonische gevangenschap. **geweest, o HEERE! vanwege** Dat is, vanwege uwen toorn. Zie de aantekening Gen. 32:20, en Ps. 21:10. **Uw aangezicht.**

18. **Wij waren** Dat is, wij waren in groten nood en ellende. **bevrucht, wij hadden** Te weten als een barende vrouw. **de smarten, maar wij hebben niet** Dat is, wij hebben ons tevergeefs bekommerd hoe wij uit de gevangenschap of ellende geraken zouden. *Wind baren* is zoveel gezegd als vergeefsen arbeid doen. Hebreeuws, *wij hebben als een wind gebaard.* **dan wind gebaard; wij deden** Dat is, wij hebben onze vijanden, die ons land ingenomen hadden, door onze eigen kracht niet kunnen verslaan. **het land** Te weten het Joodse land, ons vaderland. **geen behoudenis Of, verlossing, of heil. aan, en de inwoners** Dat is, de Babyloniërs, die ons land, mitsgaders nog vele andere koninkrijken en landen inhadden. **der wereld vielen Of, zij zijn niet gevallen;** dat is, zij zijn niet omgekomen. **niet neder.**

19. **Uw doden** Met deze woorden verklaart de kerk in het algemeen, en elke gelovige in het bijzonder, een vast vertrouwen van de zalige opstanding uit den dood, tot de heerlijkheid van het eeuwige leven; waarvan de verlossing uit de Babylonische gevangenschap een voorbeeld zou zijn, en daarom van de Joden met vertrouwen was te verwachten. Vergelijk Ezech. 37. **zullen leven,** Dat is, zij zullen door uwe kracht weder verlost en opgewekt worden. **ook mijn dood lichaam,** Dit spreekt iedere gelovige mens voor zichzelf. **zij zullen**

opstaan; waakt op en juicht, gij, Dat is, gijlieden die als in de graven ligt. **die in het stof woont! want uw dauw** Dat is, uwe goedertierenheid, waarmede Gij ons ontvangen zult, zal maken dat wij, die uw kerk of volk zijn, also zullen verkwikt en getroost worden, gelijk de dauw de kruiden verkwikt. **zal zijn als** Dat is, als een dauw, die op de moeskruiden valt; versta hierbij het gras en alle andere kruiden, die uit de aarde wassen. **een dauw der moeskruiden, en het land** Anders: *Nadat Gij de reuzen dat is, de machtige en verschrikkelijke vijanden van uw volk zult ter aarde geveld hebben.* **zal de overledenen uitwerpen.**

20. **Ga henen,** Tot hiertoe heeft geduurd de lofzang van het volk Gods; nu voortaan spreekt God de Heere, of de profeet in Gods naam, de kerk vermanende dat zij nog een weinig geduld hebbe, totdat de tijd harer verlossing gekomen zij. **mijn volk! ga in uw binnenste kamers, en sluit uw deuren na u toe;** Hebreeuws, *voor u,* gelijk 2 Kon. 4:4. **verberg u als een klein ogenblik, totdat de gramschap overga.**

21. **Want ziet, de HEERE zal uit Zijn plaats** Dat is, uit den hemel; Micha 1:3; Rom. 1:18. **uitgaan, om de ongerechtigheid van de inwoners der aarde over hen** Dat is, de Heere zal van den hemel het bloed van zijn volk, hetwelk de vijanden vergoten hebben, wreken. **te bezoeken; en de aarde zal haar bloed** Zie de aantekening Gen. 4:10, en Job 16:18. **ontdekken, en zal haar doodgeslagenen niet langer bedekt houden.**

Jesaja 27

1. **Te dien dage** Te weten, als God zijn volk uit de Babylonische gevangenschap verlossen zal. **zal de HEERE met Zijn hard,** Dat is, door de Perzen en Meden; Jes. 13:17, en Jes. 21:2. **en groot, en sterk zwaard bezoeken** Dat is, straffen, verdelgen; zie Gen. 21:1. **den Leviathan,** Hierbij verstaan

enigen den koning te Babel, listig als een slang, vergiftig of schadelijk als een draak. Anderen verstaan ook hier door *leviathan* den duivel, den antichrist en alle zo geestelijke als lichamelijke vijanden der kerk Gods. Zie breder van het woord *leviathan* Job 40:20, en Ps. 74:14. **de langwemelende slang**, Zie Job 26:13, met de aantekening. **ja, den Leviathan**, Hierbij verstaan einigen den koning te Babel, listig als een slang, vergiftig of schadelijk als een draak. Anderen verstaan ook hier door *leviathan* den duivel, den antichrist en alle zo geestelijke als lichamelijke vijanden der kerk Gods. Zie breder van het woord *leviathan* Job 40:20, en Ps. 74:14. **de kromme slomme slang**; en Hij zal den draak, Of, *de zeedraak*. die in de zee is, doden.

2. **Te dien dage zal er een wijngaard** De rode wijn werd in het Joodse land voor den besten en sterksten wijn gehouden. Zie Gen. 49:12; Spreuk. 23:31. Doch de woorden van Jes. 27:2 zijn te verstaan van de gemeente der gelovigen, die voortreffelijke vruchten der godzaligheid dragen zou. Van de geestelijke betekenis des wijngaards, zie de aantekening Jes. 5:1. **van roden wijn zijn; zingt** Het Hebreeuwse woord betekent eigenlijk *antwoorden*, gelijk Exod. 15:21; zie de aantekening aldaar. Het betekent ook *bijbeurten zingen in de reien* als anderszins, 1 Sam. 18:7; alsook hier en elders meer. Het is hier ene vermaning aan alle godzaligen, dat zij zich verblijden vanwege hunne verlossing door *Jezus Christus*. **van denzelven bijbeurte**.
3. **Ik, de HEERE, behoede dien, alle ogenblik zal Ik hem bevochtigen; opdat de vijand hem niet** Dat is, hem beschadigen; zie Gen. 21:1. **bezoeken, zal Ik hem bewaren nacht en dag**.
4. **Grimmigheid** Dit spreekt de profeet in den persoon Gods, alsof hij zeide: Ik ben nu met mijn volk ganselijk verzoend, om *Christus'* wil. Zodat niemand mij wederom tot toorn tegen hetzelfde alzo ontstoken zal, dat Ik, daartegen oorlogende, hetzelfde als een distel en doorn zou worden, of hetzelfde verbranden zou. O dat zij verre van mij. Sommigen verstaan dat

God, gesproken hebbende van zijne liefde tot de kerk, hier nu spreekt van zijne toorn en de straffen der vijanden: het is zaak dat zij zich oprecht tot hem bekeren, en zetten het aldus over: *Zo wie mij als een doorn en distel in oorlog zal stellen, Ik zal tegen hem Te weten tegen mijnen wijngaard. aanvallen, Ik zal hem tegelijk verbranden; of hij moest mijne sterkte aangrijpen, hij moest vrede met mij maken, enz. is bij Mij niet; wie zou Mij als een doorn en distel in oorlog stellen, dat Ik tegen hem Te weten tegen mijnen wijngaard. zou aanvallen, en hem te gelijk verbranden zou?*

5. **Of hij moest** Anders: *of hij mijne sterkte aangreep?* Te weten, den wijnstok, dat is, mijn volk, de kerk. **Mijn sterkte aangrijpen**, Dat is, hij zal zich vasthouden aan mijne sterkte, hij zal er zich op verlaten en rusten, te weten met berouw over zijne zonden, verbetering des levens en door een vast geloof. **hij zal vrede met Mij maken; vrede zal hij met Mij maken**.
6. **In de toekomstige** Anders: *O gij nakomelingen, Jakob Dat is, de nakomelingen van Jakob. zal wortelen schieten.* Anders: *Aangaande de nakomelingen, Jakob Dat is, de nakomelingen van Jakob. zal wortelen schieten;* dat is, de kerk van God zal vaststaan, groeien en bloeien. **zal Jakob** Dat is, de nakomelingen van Jakob. **wortelen schieten, Israel zal bloeien en groeien; en zij zullen** Te weten, de nakomelingen van Jakob, of Israël. **de wereld met inkomsten** Of, *vruchten*. vervullen.
7. **Heeft Hij** Te weten de Heere. **hem geslagen**, Te weten Jakob, dat is, het volk van God. **gelijk** Dat is, zo hard. **Hij** Te weten de Heere. **dien** Hebreeuws, *gelijk Hij zijnen, te weten, Jakobs slager, te weten, den Babyloniër geslagen heeft?* **geslagen heeft, die hem sloeg?** Is hij gedood, Te weten Jakob. **gelijk** Dat is, zo hard. **zijn gedoden** Te weten, van den koning van Babel. Anders: *zijne gedoden* te weten, van God, die God in zijn toorn gedood heeft. De

zin is: Dat God veel genadiger met zijn volk handelt als Hij het kastijdt, dan Hij met de vijanden zijns volks omgaat. **gedood zijn geworden?**

8. Met mate Zie van het Hebreeuwse woord Gen. 18:6. **hebt Gij O Heere. met hem** Met uw wijnstok, met uw volk. **getwist, wanneer Gij O Heere. hem wegstiet; Te weten door de Babyloniërs. Hij spreekt van een zaak, die nog geschieden zou, alsof zij alrede geschied ware. Anders: Toen hem de vijand wegnam door zijn harden wind; dat is, door den krijg, of andere zware plagen. als Hij hem** Te weten de Heere. De profeet verandert den persoon, hetwelk wat duisterheid in zijne rede veroorzaakt. **wegnam door Zijn harden wind, in den dag des oostenwinds.** Dat is, der vijanden, van wie een groot deel uit het oosten kwam, en het was een hard en wreed volk, gelijk de oostenwind in die landen een harde, scherpe, schadelijke wind is. Zie Job 15:2; Ps. 48:8; en Hos. 12:2.

9. Daarom zal daardoor Te weten door zulke straffen en vade Anders: *als er geen bossen Van de afgodische bossen, zie Richt. 3:7. of zonnebeelden zullen staande gebleven zijn;* versta hierbij, maar deze al tezamen zullen afgehouden en verbroken zijn. **rijke kastijdingen, als daar is de Anders: als er geen bossen Van de afgodische bossen, zie Richt. 3:7. of zonnebeelden zullen staande gebleven zijn;** versta hierbij, maar deze al tezamen zullen afgehouden en verbroken zijn. **Babylonische gevangenschap. de Anders: als er geen bossen Van de afgodische bossen, zie Richt. 3:7. of zonnebeelden zullen staande gebleven zijn;** versta hierbij, maar deze al tezamen zullen afgehouden en verbroken zijn. **ongerechtigheid van Jakob verzoend worde Anders: als er geen bossen Van de afgodische bossen, zie Richt. 3:7. of zonnebeelden zullen staande gebleven zijn;** versta hierbij, maar deze al tezamen zullen afgehouden en verbroken zijn. **n,** Te dien aanzien dat de Anders: *als er geen bossen Van de afgodische bossen, zie Richt. 3:7. of zonnebeelden zullen staande gebleven zijn;* versta hierbij, maar deze al tezamen zullen afgehouden en verbroken zijn. **uitverkorenen daardoor tot berouw en leedwezen over hunne zonde Anders: als er geen bossen Van de afgodische bossen, zie Richt.**

3:7. of zonnebeelden zullen staande gebleven zijn; versta hierbij, maar deze al tezamen zullen afgehouden en verbroken zijn. **n zullen gebracht worde Anders: als er geen bossen Van de afgodische bossen, zie Richt. 3:7. of zonnebeelden zullen staande gebleven zijn;** versta hierbij, maar deze al tezamen zullen afgehouden en verbroken zijn. **n en tot verbetering van hun leven; en alzo zoude Anders: als er geen bossen Van de afgodische bossen, zie Richt. 3:7. of zonnebeelden zullen staande gebleven zijn;** versta hierbij, maar deze al tezamen zullen afgehouden en verbroken zijn. **n Zij vergeving van hunne zonde Anders: als er geen bossen Van de afgodische bossen, zie Richt. 3:7. of zonnebeelden zullen staande gebleven zijn;** versta hierbij, maar deze al tezamen zullen afgehouden en verbroken zijn. **n verkrijgen door een oprecht geloof aan Jezus Christus. en dit is de Anders: als er geen bossen Van de afgodische bossen, zie Richt. 3:7. of zonnebeelden zullen staande gebleven zijn;** versta hierbij, maar deze al tezamen zullen afgehouden en verbroken zijn. **ganse vrucht, Te weten die van de Anders: als er geen bossen Van de afgodische bossen, zie Richt. 3:7. of zonnebeelden zullen staande gebleven zijn;** versta hierbij, maar deze al tezamen zullen afgehouden en verbroken zijn. **Babylonische gevangenschap komen zal. dat Hij Te weten God de Anders: als er geen bossen Van de afgodische bossen, zie Richt. 3:7. of zonnebeelden zullen staande gebleven zijn;** versta hierbij, maar deze al tezamen zullen afgehouden en verbroken zijn. **Heere. de Anders: als er geen bossen Van de afgodische bossen, zie Richt. 3:7. of zonnebeelden zullen staande gebleven zijn;** versta hierbij, maar deze al tezamen zullen afgehouden en verbroken zijn. **szelfs Te weten Jakob. zonde Anders: als er geen bossen Van de afgodische bossen, zie Richt. 3:7. of zonnebeelden zullen staande gebleven zijn;** versta hierbij, maar deze al tezamen zullen afgehouden en verbroken zijn. **zal wegdoen, wanneer Hij Te weten God de Anders: als er geen bossen Van de afgodische bossen, zie Richt. 3:7. of zonnebeelden zullen staande gebleven zijn;** versta hierbij, maar deze al tezamen zullen afgehouden en verbroken zijn. **Heere. al de Anders: als er geen bossen Van de afgodische bossen, zie Richt. 3:7. of zonnebeelden zullen staande gebleven zijn;** versta hierbij, maar deze al tezamen zullen afgehouden en verbroken zijn. **stenen de Anders: als er**

geen bossen Van de afgodische bossen, zie Richt. 3:7. *of zonnebeelden zullen staande gebleven zijn;* versta hierbij, maar deze al tezamen zullen afgehouden en verbroken zijn. **s altaar maken zal** De zin is: Nadat Hij al de Anders: *als er geen bossen* Van de afgodische bossen, zie Richt. 3:7. *of zonnebeelden zullen staande gebleven zijn;* versta hierbij, maar deze al tezamen zullen afgehouden en verbroken zijn. **afgode** Anders: *als er geen bossen* Van de afgodische bossen, zie Richt. 3:7. *of zonnebeelden zullen staande gebleven zijn;* versta hierbij, maar deze al tezamen zullen afgehouden en verbroken zijn. **rij,** die een oorsprong is van alle ande Anders: *als er geen bossen* Van de afgodische bossen, zie Richt. 3:7. *of zonnebeelden zullen staande gebleven zijn;* versta hierbij, maar deze al tezamen zullen afgehouden en verbroken zijn. **re zonde** Anders: *als er geen bossen* Van de afgodische bossen, zie Richt. 3:7. *of zonnebeelden zullen staande gebleven zijn;* versta hierbij, maar deze al tezamen zullen afgehouden en verbroken zijn. **n,** zal weggedaan hebben. **als verstrooide** Anders: *als er geen bossen* Van de afgodische bossen, zie Richt. 3:7. *of zonnebeelden zullen staande gebleven zijn;* versta hierbij, maar deze al tezamen zullen afgehouden en verbroken zijn. **kalkstenen, de** Anders: *als er geen bossen* Van de afgodische bossen, zie Richt. 3:7. *of zonnebeelden zullen staande gebleven zijn;* versta hierbij, maar deze al tezamen zullen afgehouden en verbroken zijn. **bossen** Van de afgodische bossen, zie Richt. 3:7. **en de** Anders: *als er geen bossen* Van de afgodische bossen, zie Richt. 3:7. *of zonnebeelden zullen staande gebleven zijn;* versta hierbij, maar deze al tezamen zullen afgehouden en verbroken zijn. **zonnebeelde** Anders: *als er geen bossen* Van de afgodische bossen, zie Richt. 3:7. *of zonnebeelden zullen staande gebleven zijn;* versta hierbij, maar deze al tezamen zullen afgehouden en verbroken zijn. **n zullen niet bestaan.**

10. **Want** Hier keert de profeet wederom tot de beschrijving der straffen met welke God de Heere die van Juda tehuis zoeken zou. **de vaste stad** Te weten, Jeruzalem; zie Jes. 22:2, en Jes. 24:10; Ezech. 21. **zal eenzaam, de woonstede** Of, *woningen.* **zal verstoten en verlaten worden,** gelijk een woestijn; daar zullen de

kalveren weiden, en daar zullen zij nederliggen, en zullen haar takken verslinden.

11. **Als haar takken verdord zullen zijn, zullen zij afgebroken worden, en de vrouwen, komende, zullen ze aansteken;** Te weten, *de takken, of de stad.* **want het is geen volk** Versta, het Joodse volk, bij hetwelk nu geen verstand was te zoeken of te vinden. **van enig verstand;** daarom zal Hij, Die het gemaakt heeft, **Dat is, God de Heere.** Hebreeuws, *hun Maker.* **Zich deszelven** Versta hierbij, *maar Hij zal hen verdelgen;* te weten door de Babyloniërs, g elijk straks volgt, Jes. 27:12. **niet ontfermen, en Die het geformeerd heeft,** Hebreeuws, *hun formeerder.* **zal aan hetzelfde geen genade bewijzen.**

12. **En het zal te dien dage** Te weten, als het Joodse volk in de Babylonische gevangenschap zijn zal. **geschieden, dat de HEERE dorsen zal,** Hebreeuws, *uitslaan, of uitkloppen zal.* Vergelijk onder Jes. 28:27, alwaar *dorsen* en *uitslaan* onderscheiden worden, maar hier wordt het woord *dorsen* duidelijkheidshalve gebruikt. **van den** Anders: *van den ruisenden stroom* *Dat is, van de rivier Eufraat af tot de rivier van Egypte toe, genaamd Sichor; zie Joz. 13:3..* Anders: *van den grond.* Anders: *van het kanaal der rivier.* **stroom** Dat is, van de rivier Eufraat af tot de rivier van Egypte toe, genaamd *Sichor;* zie Joz. 13:3. **der rivier af tot aan de rivier van Egypte; doch gijlieden** De zin is: Nadat gijlieden een tijdlang hier en daar zult zijn verstrooid geweest, zult gij weder in uw land gebracht en bijeen verzameld worden, gelijk men de aren op het veld in den oogst naleest, of opleest. **zult opgelezen worden, een bij een, Of, tot één toe, of een voor een, elk in het bijzonder. o gij kinderen Israels!**

13. **En het zal te dien dage geschieden, dat er met een grote bazuin** Versta door deze *grote bazuin,* vooreerst, het *edict* en openbare toelating van den koning *Cyrus,* die den Joden heeft

toegelaten wederom in hun vaderland te komen; 2 Kron. 36:22; Ezra 1:1; ten andere, geestelijkerwijze van den bazuin des Evangelies, door welke God zich een kerk samengeroepen en verzameld heeft uit alle volken en natiën der wereld. **geblazen zal worden; dan zullen die komen, Zij zullen in hun vaderland, in het Joodse land, wederkomen. die in het land** Dat is, de gevangenen der tien stammen van het koninkrijk van Israël. **van Assur verloren zijn, Dat is, die ginds en weêr omdwalen. en de heengedrevenen in het land van Egypte; en zij zullen** Zie de aantekening Gen. 24:27. **den HEERE aanbidden op den heiligen berg** Hebreeuws, *op den berg der heiligheid*; te weten in den nieuw-herbouwden tempel, en voortaan in uw heilige en Christelijke gemeente. **te Jeruzalem.**

Jesaja 28

1. Wee de hovaardige Hebreeuws, *wee de kroon der hovaardij*, enz. Het is een beschrijving van het koninkrijk der tien stammen van Israël, waarvan *Samaria* de hoofdstad was, die Te weten, bloem. hij hier noemt *het hoofd der vette vallei*, omdat zij lag op een berg en beneden die Te weten, bloem. n was een zeer vruchtbare vallei. Zie onder Jes. 28:3; Hos. 5:5, en Hos. 7:10. **kroon der dronkenen van Efraim, welker** Dat is, welker heerlijke staat *te weten Efraïm, of het koninkrijk van Samaria* die Te weten, bloem. tevoren voortreffelijk gebloeid heeft, maar nu verwelkt en haast geheel vervallen zal. **heerlijk sieraad is een afvallende Of, verwelkende bloem. bloem, die Te weten, bloem. daar is** Die over een zeer vet dal gezet is. **op het hoofd der zeer vette vallei, der geslagenen** Dat is, die van den wijn dagelijks vol en dol zijn, en welker hersenen van den wijn als geslagen en gekwetst zijn. **van den wijn.**
2. Ziet, de Heere heeft een sterke Of, *veler wateren*. Te weten den koning van Assyrië, door wien de Heere had voorgenomen de tien stammen van Israël te

straffen en hun land te verderven. **en machtige, er is gelijk een hagelvloed, een poort** Dit betekent de verwoesting en ondergang van den gansen stand van het Israëlitische rijk. In de stadspoorten plachten de overheden te zitten ten gericht. Of men kan het zo nemen, *poort des verderfs*; dat is, een wijde opening tot ondergang. Anders: *Een onweder des verderfs. des verderfs*; gelijk een vloed der sterke Of, *veler wateren*. **wateren; die overvloeien, zal Hij ze ter aarde nederwerpen met de hand.** Dat is, met kracht, Salmanassar heeft het koninkrijk der tien stammen in weinige jaren overmeesterd; 2 Kon. 18:10,11.

3. De hovaardige Of, *met voeten zullen vertreden worden de kroon en de hovaardij der dronkenen van Efraïm. kronen der dronkenen van Efraim zullen met voeten vertreden worden.*
4. En de afvallende bloem zijns heerlijken Te weten van Efraïm. **sieraads, die op het hoofd der zeer vette vallei is, zal zijn gelijk een vroegrijpe Of, vroegtijdige. vrucht voor den zomer, Of, eer het zomer is; dat is vóór haar seizoen. welke, wanneer** Hebreeuws, *wanneer de ziener dezelve ziet*, of zo haast als hij ze in zijne hand Hebreeuws, *palm* krijgt. **ze iemand ziet, terwijl** Dat is, terstond. **zij nog in zijn hand is, slokt Of, zwelgt hij ze in.** De zin van Jes. 28:4 is dat Efraïm haastiglijk en met groten lust van zijne vijanden zal verslonden worden. **hij ze op.**
5. Te dien dage Te weten als de Heere zijnen toorn over de goddelozen zal uitgegoten hebben. **zal de HEERE der heirscharen tot een heerlijke** De Heere zal hen ter ere brengen en heerlijk versieren. **Kroon en tot een sierlijken Krans zijn den overgeblevenen** Hebreeuws, *voor het overblijfsel*. **Zijns volks.**
6. En tot een Geest des oordeels dien, die ten oordeel Of, *die over het oordeel zitten zal*; dat is, God zal den rechters en regenten van zijn volk zijn Heiligen Geest rijkelijk mededelen om wel te oordelen en

hunne onderzaten wel voor te staan. **zit, en tot een sterkte** Dat is, God zal zijn volk ook dappere helden geven om tegen de vijanden te strijden en die terug te drijven tot aan de poorten hunner vijanden toe. Als men de vijanden van het land tot aan en in hun eigen poorten drijven en daar binnen houden kan, zo houden de verdrijvers hunne landpalen vrij. **dengenen, die den strijd afkeren tot de poort toe.**

7. En ook dwalen dezen Te weten, velen onder de Joden, of van den stam van Juda. **van den wijn, Of, in den wijn;** dat is, zij hebben zich zo geheel begeven tot dronkenschap en vleselijke wellusten, dat zij schier van al hun verstand beroofd worden. Dit kan ook van de geestelijke dronkenschap verstaan worden, door welke men in de zonden versmoord ligt, gelijk onder Jes. 29:9. Zie Spreuk. 20:1. **en zij dolen van den sterken drank; de priester Of overste.** Zie Gen. 41:45. **en de profeet** Te weten de valse profeten, gelijk onder Jes. 29:10. **dwalen van den sterken drank; zij zijn verslonden** De zin is: Gelijk zij den wijn ingezopen hebben, alsoo verslindt en verderft de wijn hen ook. **van den wijn, Of, in den wijn;** dat is, zij hebben zich zo geheel begeven tot dronkenschap en vleselijke wellusten, dat zij schier van al hun verstand beroofd worden. Dit kan ook van de geestelijke dronkenschap verstaan worden, door welke men in de zonden versmoord ligt, gelijk onder Jes. 29:9. Zie Spreuk. 20:1. **zij dolen van sterken drank; zij dwalen** Dat is, de priesters dolen in het uitleggen der profetieën, zij keren en draaien die naar hun eigen lusten en inbeeldingen. **in het gezicht; zij waggelen Of, struikelen in het oordelen.** in het gericht.

8. Want alle tafels zijn vol Of, zijn vervuld met uitbrakingen. van uitpuwsel en van drek, Of, van vuiligheid. zodat Versta hierbij, maar overal is het bespogen en vuil gemaakt, of, **zodat er gene plaats meer is;** te weten die niet vuil gemaakt of ontreinigd is. **er geen plaats schoon is.**

9. Wien zou Hij dan Te weten de Heere door zijne profeten. **de kennis** Te weten der noodwendige of kenwaardige zaken. **leren, en wien zou Hij het gehoorde** Hebreeuws, *het gehoor*. De zin is: Hetgeen ik, Jesaja, van den Heere gehoord heb, of *prediking*. Zie Jes. 53:1. **te verstaan geven? Den gespeenden** De profeet wil zeggen dat zij zo dol en vol zijn van den wijn, dat zij zijn gelijk de kleine kinderen, die tot geen onderwijs bekwaam zijn. **van de melk, den afgetrokkenen van de borsten?**

10. Want het is gebod Dit zijn Gods woorden door den mond des profeten, en dit is de zin: Men geeft hun het ene gebod na het andere, en evenwel helpt het niet, want zij zijn kinderen in het verstand, zowel de ouden als de jongen. **op gebod, gebod op gebod, regel op regel, regel op regel, hier een weinig, daar een weinig.**

11. Daarom De zin is: Dewijl zich dit volk niet heeft willen laten onderwijzen door het klare woord Gods, zo zal Hij op een andere Dat is, een vreemde taal. wijze met hen handelen; Hij zal met een onbekende taal hen laten aanspreken, tot straf hunner ondankbaarheid, en hardnekkigheid. Zie Jes. 33:19; 1 Cor. 14:21. **zal Hij door belachelijke** Dat is, met vreemde talen; want men is gewoon die te belachen, die men niet verstaat. Anders: *door belachelijken van lippen*. De zin van deze woorden Gods, alsook der naastvolgende, is dat Hij hen met uitlandse vijanden en heirlegers, wier taal zij niet verstaan zouden, tehuiszoeken wilde. **lippen, en door een andere** Dat is, een vreemde taal. **tong tot dit volk spreken;**

12. Tot dewelken Dat is, tot welk volk. Hij gezegd heeft: Te weten de Heere, door zijne dienaren de profeten. **Dit is de rust,** Alzo zult gijlieden tot rust en vrede geraken en den zegen des Heeren verkrijgen, indien gij den vermoeiden troost en bijstand doet; zie Jes. 1:17; of dat is de rust, dat gij Gods geboden houdt, en alsoo doende zult gij uw vermoeid vaderland tot rust brengen. **geeft den moeden rust, en dit is de**

verkwikking; doch zij hebben niet willen horen.

13. Zo zal De zin is: Dewijl zij des Heeren woord veracht hebben, zo zullen zij in hun onverstand gelaten worden en den kleinen kinderen gelijk zijn, welke men het ene gebod na het andere, den enen regel op den anderen, enz., leren moet. hun het woord des HEEREN zijn; gebod op gebod, gebod op gebod, regel op regel, regel op regel, hier een weinig, daar een weinig; opdat zij Dat is, opdat zij tot verderf en allerlei ellenden vervallen zouden, want dat volgt er gemeenlijk op als men Gods Woord niet wil aannemen. heengaan, en achterwaarts vallen, en verbreken, en verstrikt en gevangen worden.

14. Daarom, hoort des HEEREN woord, gij bespotters, Hebreeuws, *gij mannen der bespotting, gij heersers van het volk.* gij heersers over dit volk, dat te Jeruzalem is!

15. Omdat gijlieden zegt: Wij hebben een verbond met den dood gemaakt, Zie de aantekening Gen. 15:18. en met de hel Of, *wij hebben ene overlegging met het graf* of de hel gemaakt. Dit zou men zeggen op de hedendaagse manier van spreken: *wij hebben intelligentie, of een verbond met de hel, of het graf.* De weelde en hoogheid dezer wereld maakt de goddelozen gemeenlijk zo verwaand en zo moedig, dat zij zich laten voorstaan dat zij dood noch hel hebben te vrezen, zodat zij zelfs den Almachtige durven uitdagen en trotseren. Zie Job 5:23, en Jes. 5:19. hebben wij een voorzichtig verdrag gemaakt; wanneer de overvloeiende Hij meent het heirleger van den koning van Babel, dat als een watervloed het land zou overstelpen en bedekken. gesel doortrekken Anders: *door het land passeert, of doorgaat.* zal, zal hij tot ons niet komen; want wij hebben de leugen Aldus noemt de profeet de aanslagen van dit volk, die zij meenden dat hun niet zouden mislukken. ons tot een toevlucht gesteld, en

onder de valsheid Dat is *huichelarij.* hebben wij ons verborgen.

16. Daarom, alzo zegt de Heere HEERE: Ziet, Ik leg een grondsteen Hebreeuws, *Ik ben het die een steen in Zion grond.* Christus is de rechte grondsteen van Zion, dat is van zijne kerk, die ons tegen den dood, de hel en alle onheil verzekert; Hij zou met recht de troost en toeverlaat der Joden behoren te zijn, niet hunne leugens en huichelarij. in Sion, een beproefden En dienvolgens dierbaren en kostelijken, zie 1 Petr. 2:6; *ene gelijkenis, genomen van kostelijke stenen, die men door beproeving bevindt kostelijk te zijn* en bekwaam en genoegzaam om het gebouw der ganse kerk te dragen. Anders: *een beproefsteen.* steen, een kostelijken hoeksteen, die wel vast Hebreeuws, *die gegrond gegrond is;* dat is, die wel terdege gegrondvest of gefondeerd is. *gegrondvest is; wie gelooft,* Te weten in Christus, gelijk het de apostel verklaart 1 Petr. 2:6. *die zal niet haasten.* Anders: *Die verhaast zich niet.* Versta hierbij: En derhalve komt hij niet te schande, Rom. 5:4,5; maar hij krijgt eindelijk die zalige uitkomst, die hij met geduld verwacht heeft; gerust en wel tevreden zijnde, geen anderen troost noch toevlucht zoekende dat Christus Jezus. De apostel Paulus, Rom. 9:33, en de apostel Petrus, 1 Petr. 2:6, stellen voor deze woorden, *die zal niet haasten, deze, die zal niet beschaamd worden,* ziende op den zin der woorden.

17. En Ik zal God de Heere dreigt met deze woorden dat Hij dit volk behandelen zou naar hunne werken; zie 2 Kon. 21:13. het gericht stellen naar het richtsnoer, en de gerechtigheid naar het paslood; en de hagel De hagel, alsook straks de wateren, betekenen hier het krijsheir der Babyloniërs, gelijk boven, Jes. 28:2. Sommigen duiden dit en enige navolgende verzen ook wijders van de eindelijke verwoesting der Joden door de Romeinen. zal de toevlucht Dat is, de valse toevlucht. der leugen wegvagen, Als met bezems wegkeren. en de wateren

zullen de schuilplaats overlopen. Of, *overvloeien, overstelpen.*

18. En ulieder verbond met den dood zal te niet Hebreeuws, *overpekt, of overkalkt worden, of oversmeerd, overstreken worden*; dat is, het zal verdelgd, of tenietgedaan worden. worden, en uw voorzichtig verdrag met de hel Of, *met het graf.* zal niet bestaan; wanneer de overvloeiende gesel doortrekken zal, dan zult Hebreeuws, *zult gij dezelve ter vertreding zijn.* gijlieden van denzelven vertreden worden.

19. Van den tijd af, als hij doortrekt, Te weten de overvloeiende gesel, of, *hij* te weten de vloed. zal hij ulieden O gij goddeloze en halsstarrige mensen. wegnemen, want allen morgen zal hij doortrekken, bij dag en bij nacht; en het zal geschieden, dat het gerucht Hebreeuws, *het gehoor*; dat is, het gerucht der straffen, die over u gaan zullen. De zin is: Als gijlieden zult te schande gemaakt en verwoest zijn, en in Babylonië zult gevangelijk weggevoerd zijn, zo zal dat een schrik aanjagen allen, die het horen. Anderen nemen het aldus: Het bloot gerucht van de aankomst der vijanden zal u verschrikking aanbrengen, also dat er raad noch daad bij ulieden zal te vinden zijn. te verstaan, enkel beroering wezen zal.

20. Want het bed De zin is: Gijlieden zult gebrek en kommer lijden in de Babylonische gevangenschap. Sommigen duiden het op de toevlucht en het deksel der valsheid, waarvan Jes. 28:15,17. zal korter zijn, dan dat men zich daarop uitstrekken kunne; en het deksel zal te smal wezen, als men zich *daaronder* voegt. Hebreeuws, *verzamelt*; te weten met intrekking der leden.

21. Want de HEERE zal Zich opmaken, gelijk op den berg Perazim, Op dezen berg heeft God eertijds de Filistijnen door David geslagen; 2 Sam. 5:20, en 1 Kron. 14:11. Hij zal beroerd Of, *Hij zal bewogen worden*; dat is, Hij zal zich vertoornen. zijn, gelijk *in* het dal Zie Joz. 10:10, en 1 Kron.

14:16. van Gibeon, om Zijn werk te doen, Zijn werk zal vreemd God is een goedertieren en barmhartig God, die langzaam tot het straffen komt, en derhalve in vergelijking van zijn vorige goedertierenheid en weldadigheid, doorgaans aan zijn volk bewezen, een vreemd werk genaamd wordt. zijn; en om Zijn daad te doen, Zijn daad zal vreemd zijn!

22. Nu dan, drijft den spot niet, opdat uw banden Waarmede de Babyloniërs u zullen binden. De zin is: door de dagelijkse zonden worden uwe banden dagelijks vaster en vaster gemaakt, maar door berouw en leedwezen slapper; derhalve, wenst gij verlichting en ontlossing van uwe banden, zo bekeert u tot den Heere en staat af van zonden. niet vaster gemaakt worden; want ik heb van den Heere HEERE der heirscharen gehoord een verdelging, ja, een, die vast besloten Of, *ene besluiting*, also Jes. 10:22,23. Dat is, die bij den onveranderlijken God vast besloten is en voorzeker geschieden zal. is over het ganse land.

23. Neemt ter ore en hoort mijn stem, merkt op en hoort mijn rede!

24. Ploegt de ploeger De zin van Jes. 28:24 is, gelijk een ervaren akkerman den tijd weet wanneer dat hij ploegen, braken, zaaien en eggen zal; also weet ook God de Heere zijn tijd, wanneer Hij het een of ander aan zijne gemeente zal voornemen en verrichten om de vromen te behouden en de bozen te straffen. den gehelen dag Dat is, altoos. om te zaaien? Opent Of, *voornt hij, of maakt gij altoos voren?* en egt hij zijn land *den gehelen dag?*

25. Is het niet also? Wanneer hij het bovenste Hebreeuws, *haar aangezicht*; te weten der aarde, of, zijn aangezicht, te weten des lands. van hetzelfde effen gemaakt heeft, dan strooit hij wikken, Of, *vitsen*. Doch wat het eigenlijk voor een zaad geweest is, is onzeker. en spreidt komijn, Of, *hij werpt er komijn in.* of hij werpt er van de beste tarwe Of, *edelste.*

Hebreeuws, *gevorste tarwe*, of *prinselijke, vorstelijke tarwe*. Aldus wordt de tarwe genoemd, omdat zij prins of koning, dat is het voornaamste zaad onder alle zaden is. **in, of uitgelezen** Hebreeuws, *uitgetekende*. **gerst, of spelt, elk aan zijn plaats**. Te weten des zaads, of, *aan hare* te weten der aarde, of des akkers; dat is, elk op zijn akker.

26. En zijn God onderricht Dat is, God leert hem *te weten den landman* doen zoals het behoort, hoe hij met allerlei zaad naar zijn aard zal omgaan, op welken tijd hij het moet zaaien en maaien. **hem van de wijze**, Dat is, hoe hij behoort te doen. Het Hebreeuwse woord betekent hier *ene wijze*, of *manier*, hoe men ieder ding moet doen. **Hij leert hem**.

27. Want men dorst de wikken niet met den dorswagen, De Joden hebben eertijds hunne zaadvruchten op verscheidene wijzen uitgedorst, over sommig zaad sleepten zij een dorswagen of dorsslede, over sommig trokken of stieten zij een rad, ander deden zij de ossen uittreden; het zaad, dat in blaasjes wast, sloegen zij met stokken uit. Zo is dan dit de zin van Jes. 28:27: Gelijk de akkerman niet alle zaad op ééne wijze uitdorst, also straft ook God niet altoos op ééne wijze, maar den een harder dan den ander, naar gelegenheid van zaken. **en men laat het wagenrad niet rondom over het komijn gaan; maar de wikken slaat men uit met een staf, en het komijn met een stok;**

28. Het brood koren moet verbrijzeld worden, maar hij dorst Te weten de huisman. **het niet geduriglijk** Hebreeuws, *eeuwiglijk, altoos*. **dorsende; noch hij breekt** Of, *noch het wiel van zijn wagen breekt het. het met het wiel zijn wagens*, noch hij verbrijzelt het met zijn paarden.

29. Zulks komt Te weten, deze landverderving, waarvan Jes. 28:22 gesproken is, komt ook van den Heere; zie 2 Sam. 16:10; 2 Kon. 18:25. **ook voort van den HEERE der heirscharen; Hij is wonderlijk** Hebreeuws, *Hij maakt wonderlijk den raad, Hij maakt groot de daad, of het wezen*. Zie de

aantekening Job 5:12, en Job 38:2. **van raad, Hij is groot** De zin is: God is heerlijk metterdaad, makende dat zijn raad en voornemen in het werk gesteld worde en als zijn wezen bekome; Hij voert alles heerlijk uit. **van daad**.

Jesaja 29

1. Wee Ariel, Ariël betekent zoveel als *een sterke leeuw*, of *een leeuw van God*, gelijk Ezech. 43:15,16; maar hier moet men door *Ariël* verstaan het brandofferaltaar in den tempel te Jeruzalem, ja ook den tempel zelf. Het altaar nu wordt *een leeuw Gods* genoemd, omdat het dagelijks door het vuur, dat van den hemel gekomen was, veel vee verslond als een sterke leeuw. **Ariel! de stad**, Dat is, de stad Davids, namelijk het bovenkwartier der stad Jeruzalem, waar zich David met zijn hofgezin onthield; gelijk ook naderhand andere koningen in Juda gedaan hebben. Doch onder den naam Davids stad, wordt hier de gehele stad Jeruzalem verstaan, gelijk elders meer. **waarin David gelegerd** Dat is, gelogeed, zijn hof in gehouden heeft. **heeft; doet jaar** Dit is een *apostrophe* of aanspraak aan de Joden. De zin is: Houdt jaarlijks uwe feestdagen. **tot jaar; laat ze** Te weten de priesters en Levieten. **feestofferen** Of, *de feestoffers den kop afhouden*, of *de feestoffers kelen*, of *de keel afsteken*. Zie Exod. 23:18, en de aantekening op Ps. 118:27. De profeet berispt de dwaasheid dergenen, die zichzelf inbeeldden dat zij zich genoegzaam kweten voor God, als zij maar uiterlijk den godsdienst oefenden met offeranden te doen, enz., menende dat zij slechts zulks doende, al voort ongestraft zouden blijven, omdat het ene jaar voor, het andere jaar na, verlopen was, en zij nog al ongestraft bleven heengaan; zie 2 Petr. 3:4. **slachten**.

2. Evenwel Alsof Hij zeide: Het is tevergeefs dat gij mij met uiterlijke ceremoniën meent te verzoenen; vergelijk Jes. 1:11. **zal Ik** Dat is, Ik zal het brandofferaltaar doen verwoesten; ja, ook den tempel. **Ariel beangstigen, en er zal treuring en droefheid wezen**,

en *die stad* zal Mij gelijk Dat is, Ik zal hen ook beangstigen, latende dezelve door de Babyloniërs verstoren en verwoesten; of, gelijk in den tempel voor het altaar dode beesten liggen, die geslacht waren om geofferd te worden, also zullen er ook in en omtrent de stad vele dode lichamen der verslagenen Joden liggen. Ariel zijn.

3. Want Ik zal een leger Te weten het leger der Babyloniërs. in het rond Hebreeuws, *met*, of *als met een bal*; dat is, balsgewijze, rondom heen in het rond. om u slaan, Rondom u, o Jeruzalem. en Ik zal u belegeren met bolwerken, Eigenlijk, *met opstaande*, of *verheven werken*; anders *katten*. en Ik zal vestingen tegen u Of, *rondom u*. opwerpen.

4. Dan zult gij vernederd O stad Jeruzalem; dat is, gij inwoners van Jeruzalem. worden, gij zult uit de aarde spreken, en uw spraak zal uit het stof zachtjes voortkomen; en uw stem zal zijn uit de aarde als van een tovenaars, Of, *van een tovergeest*, *waarzeggenden geest*. De tovenaars en die vanwege den duivel dengenen, die hun om raad vragen, antwoorden, zijn gewoon denzelven stiltes en onverstandiglijk te antwoorden, met een duistere verwarde stem, als uit een hol der aarde voortkomende. Zie Lev. 19:31, en Jes. 8:19. en uw spraak zal uit het stof piepen.

5. En de menigte Deze woorden kan men in tweeërlei zin nemen: Vooreerst aldus, dat men hier de woorden van den profeet versta van het vreemde krijgsvolk, dat tegen de Joden komen zou; anderszins, van de vreemde soldaten; die de Joden gehoord zouden hebben tot hunne hulp. **uwer vreemde soldaten zal zijn gelijk** Dat is, naar de mening dergenen, die dit verstaan van de vijanden der Joden, in zo groten getale als het dunne vliegende stof; maar naar den zin van de anderen: Het zal gans niets te beduiden hebben, zij zullen verstuiven en teniet komen. **dun stof, en de menigte** Deze woorden kan men in tweeërlei zin nemen: Vooreerst aldus, dat men hier de

woorden van den profeet versta van het vreemde krijgsvolk, dat tegen de Joden komen zou; anderszins, van de vreemde soldaten; die de Joden gehoord zouden hebben tot hunne hulp. **der tirannen Of, der schrikkelijken. als voorbijvliegend kaf; en het zal in een ogenblik haastelijk geschieden.**

6. Gij zult van den HEERE der heirscharen bezocht worden met donder, Dat is, met schrikkelijke bestorming en overval des vijands, te weten der Babyloniërs, die alles zullen overheren en verderven. Men kan het ook wel naar de letter verstaan. en met aardbeving, en groot geluid, Dat is, met een groot krijgsgeschrei en alarm. *met wervelwind*, en onweder, en de vlam Te weten der tegenheden en plagen. Zie Job 15:30. eens verterenden vuurs.

7. En gelijk De zin is, het zal den vijanden, die u benauwen zullen, gaan gelijk of zij van een nachtgezicht droomden. Zie Jes. 29:8, en Ps. 73:20. de droom van een nachtgezicht is, *also* zal de veelheid aller heidenen zijn, die tegen Ariel Zie Jes. 29:1. strijden zullen; zelfs allen, die tegen haar Te weten tegen Jeruzalem. en haar vestingen strijden, en haar beangstigen zullen.

8. Het zal also zijn, gelijk De zin is: Zij zullen niet kunnen verzadigd worden van de gruwelijke stukken, die zij aan ulieden zullen bedrijven, maar zij zullen nog al begerig zijn om nog gruwelijker boosheden aan ulieden te oefenen, als nog niet genoegzaam hun moed aan ulieden gekoeld hebbende; al de tirannie, die zij tevoren gepleegd hebben, zal maar zijn als een droom, vergeleken zijnde bij hetgeen zij u nog menen te doen. De zin is: Zij zullen niet kunnen verzadigd worden van de gruwelijke stukken, die zij aan ulieden zullen bedrijven, maar zij zullen nog al begerig zijn om nog gruwelijker boosheden aan ulieden te oefenen, als nog niet genoegzaam hun moed aan ulieden gekoeld hebbende; al de tirannie, die zij tevoren gepleegd hebben, zal maar zijn als een droom, vergeleken zijnde bij hetgeen

zij u nog menen te doen. **wanneer een hongerige droomt, en ziet,** Hebreeuws, *dat zie, hij eet, maar als hij ontwaakt;* also straks weder. **hij eet; maar als hij ontwaakt, zo is zijn ziel** Dat is, hij zelf; eigenlijk te spreken, zijn lichaam. Alzo wordt ziel voor lichaam genomen, Ps. 16:10. Dat is, hij zelf; eigenlijk te spreken, zijn lichaam. Alzo wordt ziel voor lichaam genomen, Ps. 16:10. **ledig; of, gelijk** De zin is: Zij zullen niet kunnen verzadigd worden van de gruwelijke stukken, die zij aan ulieden zullen bedrijven, maar zij zullen nog al begerig zijn om nog gruwelijker boosheden aan ulieden te oefenen, als nog niet genoegzaam hun moed aan ulieden gekoeld hebbende; al de tirannie, die zij tevoren gepleegd hebben, zal maar zijn als een droom, vergeleken zijnde bij hetgeen zij u nog menen te doen. De zin is: Zij zullen niet kunnen verzadigd worden van de gruwelijke stukken, die zij aan ulieden zullen bedrijven, maar zij zullen nog al begerig zijn om nog gruwelijker boosheden aan ulieden te oefenen, als nog niet genoegzaam hun moed aan ulieden gekoeld hebbende; al de tirannie, die zij tevoren gepleegd hebben, zal maar zijn als een droom, vergeleken zijnde bij hetgeen zij u nog menen te doen. **als wanneer een dorstige droomt, en ziet,** Hebreeuws, *dat zie, hij eet, maar als hij ontwaakt;* also straks weder. **hij drinkt; maar als hij ontwaakt, ziet, zo is hij nog mat,** Of, *laf;* dat is, dorstig. Zie Ps. 63:2; Jes. 32:2. **en zijn ziel** Dat is, hij zelf; eigenlijk te spreken, zijn lichaam. Alzo wordt ziel voor lichaam genomen, Ps. 16:10. Dat is, hij zelf; eigenlijk te spreken, zijn lichaam. Alzo wordt ziel voor lichaam genomen, Ps. 16:10. **is begerig; also zal de menigte aller heidenen zijn, die tegen den berg** Dat is, tegen Jeruzalem. **Sion krijgen.**

9. **Zij** Te weten de goddeloze Joden. **vertoeven,** Te weten van de woorden der profeten te geloven en van hun leven te beteren. **daarom verwondert u;** Gij vromen en godzaligen. **zij** Te weten de goddeloze Joden. **zij** Te weten de goddeloze Joden.**n vrolijk,** Dat is, zij Te weten de goddeloze

Joden. **begeven zich tot alle wellusten. derhalve roept** Te weten tot den Heere, dat Hij u genadig zij Te weten de goddeloze Joden..**gijlieden; zij** Te weten de goddeloze Joden.**n zij** Te weten de goddeloze Joden.**n dronken, maar niet van wijn;** Maar van een tuimelgeest, die hun het verstand heeft verblind. **zij** Te weten de goddeloze Joden. **waggelen, maar niet van sterken drank.**

10. **Want de HEERE heeft over ulieden** O **gij goddeloze Joden. uitgegoten** Hebreeuws, gemengd. **een geest** Alzo, dat **gij** het niet gevoelt noch acht, ofschoon men u lang en veel dreigt en preekt. **des diepen slaaps, en Hij heeft uw ogen** Te weten de ogen uws verstands. **toegesloten; de profeten,** Namelijk de valse profeten. **en uw hoofden,** Dat is, uwe regenten. **en de zieners** Zie 1 Sam. 9:9. **heeft Hij verblind.** Hebreeuws, *bedekt;* te weten met duisternis, dat is met blindheid des gemoeds. Vergelijk boven Jes. 25:7.

11. **Daarom is ulieden alle gezicht** Dat is, al de voorzeggingen en profetieën der ware profeten, die God tot ulieden ezndt, of het gezicht van alles. **geworden als de woorden** Dat is, verborgen, onbekend; zie Jes. 8:16. **van een verzegeld boek, hetwelk men geeft aan een, die lezen kan,** Hebreeuws, *die letters, of schrift, of een boek kent.* De zin van Jes. 29:11,12 is dat noch de geleerden, noch de ongeleerden, de voorzeggingen Gods, door de profeten verkondigd, verstaan zouden. **zeggende: Lees toch dit; en hij zegt: Ik kan niet, want het is verzegeld.**

12. **Of men geeft het boek aan een, die niet lezen kan, zeggende: Lees toch dit; en hij zegt: Ik kan niet lezen.**

13. **Want de Heere heeft gezegd: Daarom** Dusdanigen waren ten tijde van *Christus* de farizeën en schriftgeleerden, ja, ook verre het grootste deel van het volk; daarom past *Christus* deze spreuk op hen;

Matth. 15:8; Mark. 7:6. dat dit volk *tot Mij* nadert met zijn mond, en zij Mij met hun lippen eren, doch hun hart verre van Mij doen; en hun vreze, Hebreeuws, *hunne vrees aan, of tot mij. waarmede zij Mij vrezen*, mensengeboden zijn, die hun geleerd zijn;

14. Daarom, ziet, Ik zal voorts *Of, zo zal Ik ook voortvaren met dit volk wonderbaarlijk om te gaan.* wonderlijk handelen met dit volk, wonderlijk en wonderbaarlijk; want de wijsheid zijner wijzen zal vergaan, en het verstand zijner verstandigen zal zich verbergen. Dat is, het zal hun niet te stade komen.

15. Wee dengenen, die zich diep Dat is, die menen dat God hen niet ziet, maar dat hunne handelingen voor Hem verborgen zijn. *Of aldus: Die den raad diep voor den Heere verbergen.* versteken willen voor den HEERE, *hun* raad verbergende; en welker werken in duisterheid geschieden, en zij zeggen: Wie ziet ons, en wie kent ons?

16. Ulieder Te weten dat gij de natuur der zaken verkeert, willende, gelijk men zegt, den meester maken boven God, daar gij toch zijn schepsel zijt. Anders: *o uwe verkeerdheid! zal de pottenbakker het leem gelijk geacht worden?* te weten hetwelk niets doet en niets verstaat; indien het leem loochent dat het van den pottenbakker geformeerd is en dat hij iets verstaat, zo wordt de pottenbakker geacht als leem. De zin is: Aangaande dat gijlieden zulke mening hebt van uwe behendigheid en spitsvondigheid, alsof gij God den Heere zoudt kunnen bedriegen en zijn voornemen zoudt kunnen verhinderen, is dat niet zo wijd buiten rede, alsof het leem zich verhief tegen den pottenbakker, om tegen hem te twisten en hem te berispen dat hij zijn werk niet goed gemaakt heeft? omkeren is, alsof de pottenbakker geacht werd als leem, dat het maaksel zeide van zijn maker: Hij heeft mij niet gemaakt; en het

geformeerde vat van zijn pottenbakker zeide: Hij verstaat het niet.

17. Is het niet nog om een klein weinig, dat de Libanon De zin is: Onvruchtbare plaatsen zullen vruchtbaar worden. En integendeel, enz. De geestelijke zin is: De wilde woeste harten der uitverkoren heidenen zullen ten tijde van *Christus* vruchtbaar worden; dat is, zij zullen door den Heiligen Geest wedergeboren worden, en daarentegen de harten der goddeloze Joden, die vanwege hunne huichelarij schijnen vruchtbaar te zijn, zullen verstokken en verwilderen. in een vruchtbaar *Of, Karmel.* Zie de aantekening 2 Kon. 19:23, en Jer. 2:7. veld zal veranderd worden, en het vruchtbare veld *Of, Karmel.* Zie de aantekening 2 Kon. 19:23, en Jer. 2:7. voor een woud geacht zal worden?

18. En te dien dage zullen de doven De genezing van deze boosheid en blindheid kan vooreerst zien op de wonderen van *Jezus Christus'* lichamelijk gedaan, Matth. 11:5; doch ziet bijzonderlijk op de geestelijke verlichting, waarvan de zin is: Degenen, die tevoren onbekwaam waren om Gods Woord te horen Dat is, verstaan., zullen bekwaam gemaakt worden door de kracht van den Heiligen Geest om de verborgenheden der zaligheden te verstaan. horen Dat is, verstaan. de woorden des Boeks; Te weten der Heilige Schrift; gelijk Ps. 40:8; Hebr. 10:7; zie Jes. 29:11,12. en de ogen der blinden, Zie de 62e aantekening. zijnde uit de donkerheid Dat is, door den Geest Gods verlicht zijnde. en uit de duisternis, zullen zien.

19. En de zachtmoedigen Zie Ps. 10:17. zullen vreugde op vreugde Hebreeuws, *vreugde toedoen.* hebben in den HEERE; Dat is, vanwege de zaligmakende kennis des Heeren. en de behoeftigen Dat is, de armen van geest; Matth. 5:3. onder de mensen zullen zich in de Heilige Dat is, in God, welken het volk Gods heiligt en eert; zie Ps. 71:22. Israels verheugen.

20. **Wanneer** Dat is, wanneer de goddeloze Joden zullen uitgeroeid worden. Anders: *want de tiran zal een einde hebben*, enz. de tiran een einde zal hebben, en dat het met den bespotter uit zal zijn, en dat allen, Dat is, allen die naarstig zijn om ongerechtigheid te plegen. die tot ongerechtigheid waken, uitgeroeid zullen zijn;

21. **Die een mens schuldig** Hebreeuws, *doen zondigen, of tot een zondaar maken*; dat is, beschuldigen, alsof hij een grote zonde begaan had. **maken om een woord**, Niet kunnende verdragen dat men hunne goddeloosheid ter goeder trouw en in ernst bestraft. Dit is vervuld in onzen Zaligmaker *Christus Jezus* en in zijne apostelen. **en leggen dien strikken, die hen bestraft in de poort**; Dat is, voor het gericht, zie de aantekening *Gen. 22:17, en Gen. 34:20*. Of, *in de poort*; dat is, openlijk, in de openbare verzameling; zie *Amos 5:10*. Anders: *en leggen dien strikken in de poort, die hen bestraft*; dat is, en zoeken derzelver verderf door valse beschuldigingen. **en die den rechtvaardige verdrijven in het woeste**. Waar men noch te bijten noch te breken vindt, en waar alles verschrikkelijk is. De zin is: Die door hun valse aanklacht teweegbrengen dat de rechtvaardige door het gericht veroordeeld en in ellende verwezen wordt. Anders: *om een nietig ding*.

22. **Daarom zegt de HEERE, Die Abraham verlost heeft**, Te weten uit de afgoderij. Zie *Gen. 12:1*; *Joz. 24:2,3*. **tot het huis** Of, *van het huis van Jakob*; dat is, van de nakomelingen van Jakob; versta, de vrome en godzalige Joden, of de kerk. **van Jakob** **alzo: Jakob zal nu** De Joden, nu zij zich tot God bekeerd en hun leven verbeterd hebben, of de kerk in het algemeen. **niet meer beschaamd worden, en nu zal zijn aangezicht niet meer bleek worden**; Te weten van schaamte, of van vrees.

23. **Want als hij** Te weten Jakob; dat is Jakobs huis, of de kerk, als in het voorgaande. **zijn kinderen, Die hem geboren zullen zij**

Te weten de nakomelingen van Jakob.n door de predikatie van het heilig *Evangelie*. **het werk** De kinderen, die Ik zal wedergeboren en als opnieuw geschapen hebben door den Heilige Dat is, den waren God, dien Jakob heeft geloofd en geprezen.n Geest. Zie *Jes. 19:25*; *Ef. 2:10*; *Hebr. 2:10*. **Mijner handen, zien zal in het midden van hen, zullen zij** Te weten de nakomelingen van Jakob. **Mijn Naam heiligen**; Dat is loven en prijzen. **en zij zullen den Heilige** Dat is, den waren God, dien Jakob heeft geloofd en geprezen. **Jakobs heiligen, en den God van Israel vrezen. Of, ontzien**; dat is eer bewijzen.

24. **En die dwalende van geest zijn, zullen tot verstand** Hebreeuws, *zullen verstand weten*. **komen, en de murmureerders** Die tegen God en zijne profeten murmureren vanwege de roeping der heidenen; vergelijk *Matth. 20:11*; *Luk. 15:28*; *Rom. 10:19*. **zullen de lering** Of, *zullen zich laten leren*. Hebreeuws, *zullen de onderwijzing leren*. zie *Job 11:4*. **aannemen**.

Jesaja 30

1. **Wee den kinderen, Versta, de boze en onstendige burgers binnen Jeruzalem. die afvallen, spreekt de HEERE, om een raadslag** Om een verbond op te richten met den koning van Egypte *gelijk Jes. 30:2*, tegen den koning van Babel, nadat deze koning hen onder zijne heerschappij gebracht had. **te maken, maar niet** Mij geen raad gevraagd hebbende, maar hun eigen gedachte of goeddunken volgende. **uit Mij, en om zich met een bedekking** Aldus noemt hij de beschutting van den koning van Egypte. **te bedekken, maar niet** Mij geen raad gevraagd hebbende, maar hun eigen gedachte of goeddunken volgende. **uit Mijn Geest, om zonde tot zonde** Namelijk de zonde van vertrouwen op menselijke hulp, tot de zonde der meinedigheid in het afwijken van den koning te Babel. Zie *Ezech. 17:13,14,15*; of de zonde van God te verlaten

en op mensen te betrouwen; vergelijk Jer. 2:13. **te doen;**

2. **Die gaan,** Hoe de koningen van Juda hunne gezanten naar Egypte gezonden hebben om een verbond met den koning aldaar te maken, zie Jer. 2:18, en Jer. 37:7; Ezech. 17:15. **om af te trekken in Egypte, en vragen Te weten, noch door de profeten, noch door den hogepriester. Mijn mond niet; om zich te sterken met de macht van Farao, en om hun toevlucht te nemen onder de schaduw** Dat is, onder de bescherming. In plaats van deze manier van spreken, staat er Ruth 2:12, *onder de vleugelen.* van Egypte.

3. **Want de sterkte van Farao zal ulieden tot schaamte zijn, en die toevlucht onder de schaduw van Egypte tot schande.**

4. **Wanneer zijn vorsten** Te weten, van den koning van *Juda*; zie Ezech. 17:15; anders: *hunne vorsten*, te weten van het Joodse volk. **zullen geweest zijn tot Zoan,** Dit zijn de steden in Egypte gelegen. Zie de aantekening Num. 13:22; Ps. 78:12. *Chanes* is *Dafne*; zie Jer. 2:16, en Jer. 43:7. **en zijn gezanten** Of, *boden*. **zullen gekomen zijn tot nabij Chanes;** Dit zijn de steden in Egypte gelegen. Zie de aantekening Num. 13:22; Ps. 78:12. *Chanes* is *Dafne*; zie Jer. 2:16, en Jer. 43:7.

5. **Hij zal hen** Te weten God, of de koning van Egypte. **allen** Te weten allen die van Jeruzalem, zo de gezanten als de onderzaten. **beschaamd** Dat is, verachtzaam. Anders: *Hij zal hen allen stinkende maken*; te weten de Egyptenaars; zie Jer. 37:7. **maken door een volk, dat hun geen nut kan doen, noch tot hulp, noch tot voordeel, maar tot schande en ook tot smaadheid zijn zal.**

6. **De last der beesten,** Dat is, de profetie tegen de Joden, aangaande de kemelen of andere lastdragende beesten, welke zij naar Egypte zonden, met geschenken beladen om van den koning in Egypte hulp te verzoeken tegen de Chaldeën. **van het zuiden,** Dat is,

naar Egypte; aldus genoemd omdat het zuidelijk van het Joodse land ligt. **naar het land** Aldus wordt Egypte genoemd of beschreven, omdat den Joden eertijds aldaar veel angst en benauwdheid was overkomen en nog overkomen zou dengenen, die daar hulp en troost verzochten. **des angstes, en der benauwdheid, van waar de sterke leeuw en de Zulke schadelijke, vergiftige, verscheurende dieren worden er in Egypte veel gevonden.** Enigen verstaan bij deze dieren de krijgslieden uit Egypte, van wie de Joden niets dan schade en verderf te verwachten hadden. **oude leeuw is, de basilisk** Zulke schadelijke, vergiftige, verscheurende dieren worden er in Egypte veel gevonden. Enigen verstaan bij deze dieren de krijgslieden uit Egypte, van wie de Joden niets dan schade en verderf te verwachten hadden. **en de vurige** Zulke schadelijke, vergiftige, verscheurende dieren worden er in Egypte veel gevonden. Enigen verstaan bij deze dieren de krijgslieden uit Egypte, van wie de Joden niets dan schade en verderf te verwachten hadden. **vliegende draak; hun goederen zullen zij voeren op den rug der veulens, en hun schatten op de bulten der kemelen, tot het volk,** Dat is, tot de Egyptenaars, gelijk Jes. 30:5. **dat hun geen nut doen zal.**

7. **Want Egypte** Dat is, de hulp der Egyptenaars zal ijdel en tevergeefs zijn. **zal ijdelijk en te vergeefs helpen; daarom heb Ik hierover geroepen; Stilzitten zal hun sterkte zijn.** Te weten der Joden; vergelijk onder Jes. 30:15. Hebreeuws, *Rahabhemschabet*, welke woorden anderen aldus vertalen: *Rahab is ophouding*, of *Rahab zal ophouden*; dat is, Egypte zal stilzitten of ophouden, dat is, het zal geen hulp meer bewijzen. Zie Jer. 37:7. Egypte wordt meermalen van de profeten *Rahab* genoemd, gelijk Jes. 51:9, en Ps. 87:4; zie de aantekening aldaar.

8. **Nu dan, ga henen, schrijf** Te weten tot een getuigenis tegen hen; vergelijk dit met Deut. 31:19 en Jes. 8:1. **voor hen** Of, *bij*

hen, te weten de burgers van Jeruzalem. op een tafel, en teken het in een boek, opdat het blijve Hebreeuws, *zij*. Zie Ps. 37:18. tot den laatsten dag, Of, *tot den toekomenden dag*. voor altoos, tot in eeuwigheid.

9. Want het is een wederspanning volk; Dat is, een volk, dat elke reis van den Heere afvalt en tegen Hem opstaat. het zijn leugenachtige kinderen; kinderen, die des HEEREN wet Of, *leer*. niet horen willen.

10. Die daar zeggen tot de zieners: Dat is, tot de profeten. Zie 1 Sam. 9:9. Ziet niet; Dat is, profeteert niet, alsof zij zeiden: Ofschoon u God iets openbaart, zo verkondigt het niet, maar verzwijgt het, alsof gij het niet gezien noch gehoord hadt. en tot de schouwers: Of, *bezichtigers*, dat is profeten. Schouwt ons niet, wat recht is; spreekt Alsof zij zeiden: Maar predikt ons wat lieflijk en aangenaam is. tot ons zachte dingen, schouwt ons bedriegerijen. Of, *bespottingen*.

11. Wijkt af van den weg, Dat is, van uw ambt en beroeping. maakt u van de baan; laat den Heilige Dat is, spreekt ons niet meer van het woord en de bedreigingen des Heeren. Israels van ons ophouden!

12. Daarom, zo zegt de Heilige Israels: Omdat gijlieden dit woord Dat is, deze profetie, hetgeen Ik ulieden door mijnen profeet laat verkondigen, belangende de hulp der Egyptenaars, die hij u afraadt. verwerpt, en vertrouwt op onderdrukking Dat is, op uwe kwade werken, strekkende tot onderdrukking der armen en onnozelen. Anders: *op onderdrukking*; te weten der profeten, die u ten beste raden; zie Jer. 20:2, en Jer. 26:11, en Jer. 37:15,16. en verkeerdheid, en steunt daarop: Te weten, op de onderdrukkingen.

13. Daarom zal ulieden deze misdaad zijn gelijk De zin is: Uwe zonden zullen oorzaak zijn van uw schielijken ondergang, gelijk een muur, die vol spleten en reten is, en

die uitgebroken is, lichtelijk instort en nedervalt. Vergelijk Ps. 62:4, en de aantekening aldaar. een vallende scheur, uitwaarts gebogen in een hogen muur, welks breuk haastelijk in een oogenblik komen zal.

14. Ja, Hij Te weten de Heere, of de vijand. zal ze verbreken, Te weten Jeruzalem en de andere steden van Juda, ja ook de gehele natie der Joden, den geestelijken en den wereldlijken stand. gelijk Hebreeuws, *naar de verbreking der fles eens pottenbakkers*. een pottenbakkerskruik verbroken wordt; in het brijzelen Dat is, men zal hen geheel verbrijzelen, dat er niets geheels aan blijven zal. Vergelijk Jer. 19:11. zal Hij Te weten de Heere, of de vijand. niet verschonen; also dat van haar verbrijzeling Dat is, uit haar gebroken stukken. niet een scherf zal gevonden worden, om vuur uit den haard te nemen, of om water te scheppen uit een gracht. Of, *greb, put, poel*.

15. Want also zegt de Heere HEERE, de Heilige Israels: Door wederkering Dat is, indien gijlieden wederkeert, of afstand deedt, te weten van uw goddeloos leven en voornemen van hulp te gaan zoeken in Egypte, in geduldigheid uwe zielen bezittende en op God hopen. Zie boven Jer. 30:7. en rust zoudt gijlieden behouden worden, Of, *verlost worden*. in stilheid en in vertrouwen Te weten op God. zou uw sterkte zijn; doch gij hebt Dat is, gij hebt dezen raad niet willen gehoorzamen. niet gewild.

16. En gij zegt: Neen, maar op paarden zullen wij vliesen; Te weten, als de Babyloniërs ons te sterk vallen. Anders: *vliesen*; dat is hier en daar omlopen, zolang totdat wij hulp vinden. daarom zult gij vliesen! Te weten omdat gij dus wederspanning zijt en aldus spreekt. Zie de vervulling 2 Kon. 25:4; Jer. 39:4, en Jer. 52:7. En: Op snelle *paarden* Of, *op lichte, raslopende paarden*. zullen wij rijden;

daarom zullen uw vervolgers Te weten de Babyloniërs. *ook* snel zijn!

17. Een duizend Vergelijk dit met Lev. 26:8,36; Deut. 28:25, en Deut. 32:30. van het schelden van een enige, van het schelden van vijf zult gij *allen* vlieden; totdat gij overgelaten wordt, gelijk een mast Of, *mastboom, hoge paal, gedenkteken, hoog verheven gedenkteken, een opgericht hout of hoge boom zonder takken of bladen*. De profeet wil hiermede te verstaan geven dat degenen, die overblijven zouden, wel dun gezaaid zouden zijn, en zo lichtelijk te omzien en tellen, als een mastboom, of hoge paal, op een berg. op den top van een berg, en als een banier op een heuvel.

18. En daarom zal Dit is een vertroosting voor degenen, die de Heere zou laten overblijven. de HEERE wachten, Te weten op uwe boete en beterschap. opdat Hij u U verlossende uit uwe gevangenschap. genadig zij, en daarom zal Dit is een vertroosting voor degenen, die de Heere zou laten overblijven. Hij verhoogd worden, opdat Hij Zich over ulieden ontferme, want de HEERE is een God Dat is, die geen ding lichtvaardiglijk doet, maar alles met reden, die de straffen weet te matigen; gelijk Jer. 10:24, waar aldus staat: *Kastijd mij, Heere, maar met mate, of oordeel gericht*. God de Heere straft hetgeen straffenswaardig is, en bewijst genade dengenen, die zich bekeren. des gericht; welgelukzalig zijn die allen, die Hem verwachten.

19. Want het volk Te weten het Joodse volk, nadat het uit de Babylonische gevangenschap zal verlost zijn; hetwelk een voorbeeld geweest is der geestelijke verlossing van het volk Gods door *Christus*. zal in Sion wonen, te Jeruzalem; gij zult Of, *gij zult niet meer zozeer, of zoveel wenen*. Hebreeuws, *gij zult met wenen niet wenen*; te weten niet zoveel of zozeer als gij tevoren hebt gedaan, toen gij in de Babylonische gevangenschap zijt gevoerd

geworden. Zie Ps. 137. ganselijk niet wenen; gewisselijk Hebreeuws, *Hij zal met genadig zijn genadig zijn*. Hij, te weten de Heere. zal Hij u genadig zijn op de stem Dat is, als gij Hem in uwe gevangenschap om verlossing zult aanroepen. uws geroeps; zo haast Hij die horen zal, zal Hij u antwoorden. Dat is, verhoren.

20. De Heere Dat is, de Heere zal ulieden wel wederom in kruis en tegenspoed laten vervallen, maar uwe zielen zal Hij met de spijs zijns Woords en met den drank der predikatie verkwikken en versterken, u zullen Anders: *geduriglijk zien*; dat is, steeds bij u hebben, met lust en vreugde dezelve aanschouwende, en met ijver hunne predikatiën aanhorende. geen leraars ontbreken; Hij zal maken dat gij altijd enigen bij u hebben zult; te weten nadat *Christus* in de wereld zal gekomen zijn, die zelf bij ulieden zal prediken, alsook zijne apostelen en discipelen, die Hij daarna zenden zal in de ganse wereld om het *Evangelie* allen volken te prediken, Matth. 28:19. Anders: *de Heere zal u in droefenis brood en in verdrukking water geven*, enz. Dit is vervuld ten tijde der Macchabeën. zal ulieden *wel* brood der benauwdheid, en wateren der verdrukking geven; maar uw leraars zullen Anders: *geduriglijk zien*; dat is, steeds bij u hebben, met lust en vreugde dezelve aanschouwende, en met ijver hunne predikatiën aanhorende. niet meer als met vleugelen Of, *gevreugeld zijn*; dat is, zo haastelijk alsof zij vleugels hadden. Gelijk geschied is in verscheidene voorgaande tijden, en inzonderheid van den tijd van den profeet *Maleachi* tot op *Johannes* den Doper, zie Ps. 74:9; Mal. 4:4,5. wegvliegen, maar uw ogen zullen Anders: *geduriglijk zien*; dat is, steeds bij u hebben, met lust en vreugde dezelve aanschouwende, en met ijver hunne predikatiën aanhorende. uw leraars zien;

21. En uw oren zullen horen het woord *desgenen, die* achter u is, zeggende: Dit is de weg, Te weten de weg, die ten hemel leidt. wandelt in denzelven; als gij zoudt Alsof hij zeide:

Zo haast als gij van den rechten weg zoudt aftreden, zo zal u de Heere met den straf zijns Woord wederom op den rechten weg brengen; zie Ps. 23. **afwijken ter rechterhand of ter linkerhand.**

22. En gijlieden zult voor onrein Of, *als iets onreins verachten* en van u weren. De zin is, gij zult de afgoderij ten enenmale verlaten, als strijdende met den zuiveren godsdienst. **houden het deksel** Dat is, uw gesneden beelden, die met zilver of goud overdekt zijn. Hebreeuws, *de gesneden beelden uws zilvers*; dat is, die van uw zilver gemaakt zijn. Alzo straks, *van uw goud.* **uwer zilveren gesneden beelden, en het overtreksel** Dat is, uw gegoten beelden, met goud overdekt of bekleed of versierd. Het Hebreeuwse woord ziet op den sierlijken *efod* des hogepriesters, van welken te lezen is Exod. 28:6, enz. **uwer gouden gegoten beelden; gij zult ze wegwerpen gelijk een maanstondig kleed, en tot elk van die zeggen: Henen uit! Of, pakt u weg.** Hebreeuws, *gaat uit.*

23. Dan zal Hij Te weten de Heere. **uw zaad,** Hebreeuws, *Hij zal den regen uws zaads geven*; te weten dien regen, dien uw zaad van doen heeft, zou het wel en vruchtbaar opwassen. **waarmede gij Of, als gij het land bezaaid hebt. het land bezaaid hebt, regen geven, en brood** Anders: *brood des lands voortkomt*; dat is koren, dat uit het land voortkomt. **van des lands inkomen, en hetzelfde zal vet en smoutig zijn; Of, olieachtig. uw vee zal te dien dage in een wijde landouwe weiden.**

24. En de ossen, en ezelveulens, die het land bouwen, zullen zuiver Of, *rein.* Hebreeuws, *gedesemd*; dat is, aangenaam, smakelijk; of *zuiver voeder*; te weten zonder kaf of andere onreinheid, vanwege den groten overvloed der vruchten, die dan wassen zullen. **voeder eten, hetwelk verschud Of, verschoten, verwand is, met de schup of werpschoffel. is met de werpschoffel en met de wan.**

25. En er zullen op allen hogen berg, en op allen verhevenen heuvel beekjes Of, *waterspruitingen*; te weten om de hoge bergen en heuvels te bevochtigen en vruchtbaar te maken. **en watervlieten zijn, in den dag** Te weten nadat de Babyloniërs door de Perzen en Meden zullen omgebracht zijn. **der grote slachting, wanneer de torens** Te weten de torens der stad Babel, of de geweldige vorsten en tirannen, die daarin zijn. **vallen zullen.**

26. En het licht der maan Dat is, uwe vreugde zal zeer groot zijn, vooreerst als gij wederom in uw vaderland zult wederkeren, maar inzonderheid als *Christus* verschijnen zal; alsdan zal het licht zijner kennis en de heerlijkheid, welke God zijne kerk geven zal, zeer voortreffelijk zijn. Zie Jes. 24:23, en de Schriftuurplaatsen aldaar aangetekend. **zal zijn als het licht der zon, en het licht der zon zal zevenvoudig Of, zevenmaal groter. zijn als het licht van zeven dagen; Of, schijn, of schijnsel.** De zin is: De glans der zon zal zo groot zijn alsof er zeven zonnen tegelijk schenen en alsof het licht van zeven klare dagen ineengesmolten of samen verenigd was; versta dit alles van het overgrote geestelijke licht der kennis in geestelijke zaken. **ten dage als de HEERE** Dat is, als de Heere zijn volk uit Babel verlossen en weder in het Joodse land brengen zal; maar inzonderheid als Hij hun *Christus*, den waren medicijnmeester der ziel, zenden zal, die hun de zonden vergeven en hen door den Heiligen Geest wederbaren zal. **de breuk Zijns volks zal verbinden, en de wonde, Hebreeuws, de wonde zijner slaging, of plaag. waarmede Of, die hem geslagen is. het geslagen is, genezen.**

27. Ziet, de Naam des HEEREN Dat is, God zelf, of zijne macht en heerlijkheid. **komt van verre, Te weten van den hemel, vanwaar God zijnen engel gezonden heeft om de Assyriërs in het leger van Sanherib te verslaan. Zijn toorn** Te weten tegen de vijanden zijner kerk en bij name tegen de Assyriërs. **brandt, en de last Of, verheffing; te weten van den toorn Gods. Het**

Hebreeuwse woord wordt voor *verheffing* gebruikt; Richt. 20:40; Jer. 6:1, en elders. is zwaar; Zijn lippen zijn vol gramschap, en Zijn tong, als een verterend vuur;

28. En Zijn adem Of, *geblaas*. is als een overlopende beek, *die* tot aan den hals toe raakt; Hebreeuws, *deelt*, te weten in twee delen, alzo dat het bovenste, te weten het hoofd, uitsteekt en het onderste onder het water is. om de heidenen te schudden Of, *te wannen, te verstrooien, ziften*. met een Dat is, totdat zij teniet komen, of die zij tenietmaken zal. schudding Of, *zift, wanning*. der ijdelheid, en als een misleidende Hebreeuws, *doende dwalen*; dat is, zich verstrooiende, dat zij niet weten waarin, of waaruit; het is ene gelijkenis, genomen van de beesten, die men met den toom leidt waar men wil. toom in de kinnebakkens der volken.

29. Er zal een lofzang bij ulieden zijn, gelijk in den nacht, wanneer het feest Het schijnt dat de profeet ziet op het feest der ongezuurde broden, hetwelk de Joden hielden des nachts als zij het paaslam aten, waarbij zij een lofzang zongen; Exod. 12:8. Zie Ps. 42:5; Matth. 26:30. geheiligd wordt; en blijdschap des harten, gelijk van een, die met pijpen wandelt, om te komen tot den berg Dat is, tot den tempel, in welken de Heere zijne woning heeft. des HEEREN, tot den Rotssteen Dat is, tot den Heere *Christus*, op wien zich het volk van Israël had te verlaten. van Israel.

30. En de HEERE zal Zijn heerlijke Hebreeuws, *de heerlijkheid zijner stem*; dat is, den donder en andere uitwendige tekenen zijns toorns tegen de vijanden zijner kerk. Zie Ps. 29:3. stem doen horen, en de nederlating Te weten, als Hij zijn krachtigen arm zal nederlaten om de Assyriërs te slaan, namelijk in de belegering der stad Libna, of zijn optocht naar Jeruzalem. Zie 2 Kon. 19:8,35. Zijns arms doen zien, met

grimmigheid van toorn, en een vlam van verterend vuur, stralen, en een vloed, Gelijk Jes. 4:6. en hagelstenen.

31. Want door de stem Gelijk Jes. 30:30. des HEEREN zal Assur te morzel geslagen worden, *die* met de roede sloeg.

32. En alwaar Te weten in het Joodse land. Hebreeuws, *alle doorgang van den gegrondveste* Te weten van God; dat is die door Gods ordinantie gesteld is. *n staf* Dat is, vijandelijke inval der Assyriërs.. *die gegrondveste* Te weten van God; dat is die door Gods ordinantie gesteld is. *staf* Dat is, vijandelijke inval der Assyriërs. doorgegaan zal zijn (op welken de HEERE dien zal hebben doen rusten), *daar* De zin is: Nadat de engel de Assyriërs zal verslagen hebben, zal men overal in het land van Juda den Heere met lofzangen prijzen; men zal overal vrolijk zijn vanwege deze victorie. Zie dergelijk voorbeeld Exod. 15:20, en 1 Sam. 18:6. Anders: *op welken de Heere dien zal geleid hebben met trommelen en met harpen, of zal met trommelen en met harpen zijn*. zal men met trommelen en harpen zijn; want met bewegende bestrijdingen zal Hij tegen hen Te weten tegen het krijgsvolk der Assyriërs. Anders: *tegen dien*; te weten staf; in het Hebreeuws is zo het een als het ander. strijden.

33. Want Tofeth Hebreeuws, *Tofthe*, dat is, *Tofeth*, gelijk Jer. 7:31, en Jer. 19:6; zie de aantekening 2 Kon. 23:10. Versta hier door *Tofeth* niet alleen het graf, maar ook het helse vuur, dat allen vijanden Gods en vervolgers zijner kerk bereid is. is van gisteren bereid; *ja*, hij is ook voor den koning Versta hier, Sanherib, den koning van Assyrië. bereid; Hij heeft Te weten de Heere. hem diep *en* wijd gemaakt, het vuur en hout van zijn brandstapel Te weten van Tofeth. is veel; de adem des HEEREN zal hem aansteken Of, *dien*; te weten den brandstapel, of, *die zal*, te weten roede, of *dien*, te weten staf, waarvan

gesproken is Jes. 30:31; of versta dit van *Tofeth*. als een zwavelstroom.

Jesaja 31

1. Wee dengenen, Dit deden die van Jeruzalem. die in Egypte om hulp Te weten, tegen Sanherib, den koning van Assyrië; vergelijk 2 Kon. 18:21,24. aftrekken, en steunen op paarden, Versta, de sterke paarden van Egypte gelijk blijkt Jes. 31:3. en vertrouwen op wagenen, omdat er vele zijn, en op ruiters, omdat die zeer machtig zijn; en zien niet Zie boven Jes. 29:19. op den Heilige Israels, en zoeken Te weten met het gebed, of raadvragen Hem niet. den HEERE niet.
2. Nochtans is Hij Te weten de Heere. ook wijs, Niet weiniger maar meer dan gijlieden, alsof de profeet zeide: de Heere weet wel hoe Hij zijne gerichten en bedreigingen zal in het werk stellen, ofschoon de Joden allerlei middelen bedenken om te ontkomen; waren zij wijs, zij zouden Hem raadvragen. en Hij Te weten de Heere. doet het kwaad komen, Dat is, straffen, ongeluk over de ongehoorzamen. en trekt Zijn woorden Maar Hij doet wat Hij dreigt. niet terug; maar Hij Te weten de Heere. zal Zich opmaken tegen het huis Dat is, tegen de goddeloze en ongehoorzame Joden. der boosdoeners, en tegen de hulp Versta, de Egyptenaars, die de Joden zouden tehulp komen. dergenen, die ongerechtigheid werken.
3. Want de Egyptenaren zijn mensen, en geen God, en hun paarden zijn vlees, en geen geest; en de HEERE zal Zijn hand uitstrekken, Of, toewenden, neigen. dat de helper struikelen zal, en die geholpen wordt, zal nedervallen, en zij zullen al te zamen te niet komen.
4. Want also heeft de HEERE tot mij gezegd: Gelijk als een leeuw, en een jonge leeuw over zijn roof brult,

- wanneer schoon een volle menigte Of, een groot getal. Hebreeuws, de volheid der herders; dat is, al wat er voor herders omtrent zijn. der herderen samengeroepen wordt tegen hem, verschrikt hij voor hun stem niet, en vernedert zich niet vanwege Of, omdat hunner een groot getal is. Anders: vanwege het gewoel. hun veelheid; also zal de HEERE der heirscharen nederdalen, Te weten uit den hemel. om te strijden Te weten tegen de Assyriërs. voor den berg Sions Dat is, voor Jeruzalem, of voor zijn volk. Zie de vervulling 2 Kon. 19:35. Anders: op den berg Zion. en voor haar heuvel. Of, op haren heuvel. Versta hier door dezen heuvel den berg Moria, op welken de tempel stond. Hij wordt genoemd een heuvel van Zion, omdat hij lager of kleiner is dan de berg Zion, waarop de stad Davids lag.
5. Gelijk Anders: gelijk de vogelen rondom hun nest vliegen; te weten om dat te beschermen. vliegende vogelen, also zal de HEERE der heirscharen Jeruzalem beschutten, beschuttende zal Hij haar Of, zal hij hen; te weten de burgers van Jeruzalem. ook verlossen, doorgaande Of, voorbijgaande, of overspringende. In het Hebreeuws is hetzelfde woord waar *pascha*, of *doortocht*, van komt. Versta dan dit also: Hij zal de Assyriërs in korten tijd verdelgen, te weten in één nacht, gelijk Hij eertijds de Egyptenaars gedaan heeft; Exod. 12:12, enz. zal Hij haar Of, zal hij hen; te weten de burgers van Jeruzalem. ook uithelpen.
 6. Bekeert u Of, keert weder; te weten, gij afvalligen onder de Joden. tot Hem, van Denwelken Hebreeuws, die de afwijking, of afval diep gemaakt hebben. de kinderen Israels diep afgeweken zijn. Dat is, zeer wijd, ver.
 7. Want te dien dage Te weten, als hun de Heere tehuiszoeken zal door de Assyriërs, komende om hen te bekrijgen. zullen zij verwerpen, Dewijl zij zullen zien en bevinden dat zij zich niet helpen kunnen. een ieder zijn zilveren afgoden Hebreeuws,

de afgoden zijns zilvers en de afgoden zijns gouds; gelijk Jes. 30:22. en zijn gouden afgoden, Hebreeuws, de afgoden zijns zilvers en de afgoden zijns gouds; gelijk Jes. 30:22. welke u uw handen tot zonde gemaakt hadden;

8. En Assur Dat is, *de Assyriërs.* zal vallen door het zwaard, niet eens mans, en het zwaard, niet eens mensen, Maar door het zwaard van den engel; zie 2 Kon. 19:35. zal hem verteren; en hij zal voor het zwaard Te weten voor het zwaard van den engel. Hebreeuws, *voor het aangezicht des zwaards.* vlieden, en zijn jongelingen zullen versmelten. Hebreeuws, *zullen tot smelting zijn;* dat is, het hart in het lijf zal hun beven en versmelten van angst en vrees.

9. En hij zal van vreze Te weten de koning van Assyrië. doorgaan *naar* zijn rotssteen, Of, *tot zijn rotssteen;* dat is, hij zal naar zijn vaste stad Ninevé vluchten, zie 2 Kon. 19:36. Anders: *en hun rotssteen zal van vrees wegtrekken.* en zijn vorsten zullen voor de banier Dat is, voor het teken des strijds, hetwelk hun de engel geven zal. Of, voor een opgeworpen banier vervolgen zal. verschrikken, Of, *nedervallen, of vernield worden.* spreekt de HEERE, die te Sion Dat is, die te Zion woont en te Jeruzalem zijne huishouding heeft; en die derhalve niet lijden zal dat de Assyriërs hem daaruit zullen stoten. vuur, en te Jeruzalem een oven heeft.

Jesaja 32

1. Ziet, een koning Te weten *Christus Jezus.* Doch enigen verstaan hier door dezen koning den koning *Hizkia,* voorzoveel hij een voorbeeld van *Christus* geweest is. zal regeren in gerechtigheid, en de vorsten Dat is, de dienaars van dezen koning in zijn geestelijk rijk. zullen heersen Te weten door het Woord van God. naar recht.

2. En *die* man Te weten *Jezus Christus.* zal zijn Te weten, den gelovigen. als een

verberging Dat is, als ene plaats, waar men zich voor den wind verbergen kan. De zin is: De *Messias* zal zijn de rechte toevlucht aller uitverkorenen. tegen den wind, Versta hier, den wind der geestelijke aanvechting en allerlei vervolging; vergelijk Matth. 11:28. en een schuilplaats tegen den vloed, als waterbeken Dat is, Hij zal den beangstigden een sterken troost aanbrengen door werking en kracht van den Heiligen Geest. Vergelijk deze woorden met Matth. 5:6; Joh. 4:10,14, en Joh. 7:37,38,39. in een dorre plaats, als de schaduw van een zwaren rotssteen in een dorstig land. Of, *moede land;* te weten, mat en moede van dorst. Zie Ps. 143:6; Spreuk. 25:25; Jes. 29:8.

3. En de ogen dergenen, die zien, Dat is, der gelovigen, die allen van den Heere zullen verlicht zijn; Jes. 54:13. Zie ook boven Jes. 29:18, en Jes. 30:21. zullen niet terugzien, Dat is, niet elders heenzien, niet mis zien. Versta hierbij, maar zij zullen naarstiglijk op den Heere zien. Anders: *niet bestreken zijn, of niet schemeren, niet verduisterd zijn.* en de oren dergenen, die horen, zullen opmerken. Te weten, op hetgeen de Heere zegt. Zie Matth. 7:28; Luk. 4:22.

4. En het hart der onbedachtzamen Of, *der onvoorzichtigen.* Hebreeuws, *dergenen, die zich verhaasten;* also onder Jes. 35:4. zal de wetenschap verstaan, en de tong der stamelenden zal vaardig zijn, om bescheidenlijk te spreken. Hebreeuws, *nette;* te weten, woorden.

5. De dwaas De zin is, de kwade daden zullen niet meer onder den naam van de deugden schuilen, maar zij zullen door de predikatie van het heilige *Evangelie* openbaar gemaakt en ernstiglijk bestraft worden, het kwaad zal kwaad en het goede zal goed genoemd worden. zal niet meer genoemd worden mild Of, *wild gevende.* Het Hebreeuwse woord betekent ook somtijds *rijk,* gelijk Job 34:19. dadig, en de gierige zal niet *meer* mild Of, *wild gevende.* Het Hebreeuwse woord betekent ook somtijds *rijk,* gelijk Job 34:19. geheten worden.

6. **Want een dwaas** Anders: *maar het zal een dwaas zijn die*, enz. en zo in het volgende. spreekt dwaasheid, en zijn hart doet ongerechtigheid, om huichelarij te plegen, en om dwaling Dat is, valse leer, die den mens van den rechten weg der zaligheid afleidt en tot dwaling brengt. **te spreken tegen den HEERE, om de ziel** Dat is, om de mensen te verhinderen tot de kennis der waarheid Gods te komen; verstaande door de ziel des hongerigen die altegaar, die begeerte en lust hebben om de hemelse en zaligmakende waarheid te weten; vergelijk Matth. 5:6; Joh. 6:32, enz. **des hongerigen ledig te laten, en den dorstige** Hebreeuws, *des dorstigen drank*; dat is, den drank, dien men den dorstigen behoort te geven, of dien de dorstige behoeft, of dien hij wenst en begeert. **drank te doen ontbreken.**

7. **En eens gierigaards** Dat is de beschrijving van den gierigaard. **ganse gereedschap** Of, *werktuig* is kwaad, dat is, zijn raadslagen en handelingen, gewicht, maat, enz., zijn allemaal schadelijk. De gierigheid is een wortel van alle kwaad; 1 Tim. 6:10. **is kwaad; hij beraadslaagt** Zie de aantekening Job 21:27. **schandelijke verdichtselen, om de ellendigen te bederven met valse redenen, en het recht,** De zin is, dat de gierigaard niet past op de woorden, die de armen tot hunne bescherming of verschoning bijbrengen, maar dat hij even stoutelijk het recht bederft, of verkeert. Anders: *ja, ook wanneer de arme spreekt wat recht is*; dat is, ofschoon hij recht heeft in hetgeen hij zegt. Anders: *wanneer de nooddruftige met oordeel spreekt*; dat is, met goede reden en verstand. **als de arme spreekt.**

8. **Maar een milddadige** Gelijk boven Jes. 32:5,6. **beraadslaagt** Of, *doet voorstellen, of neemt zich voor.* **milddadigheden, en staat** Dat is, hij is naarstig om liefde en weldadigheid aan zijnen naaste te bewijzen. **op milddadigheden.** Hebreeuws, *op liberaalheden.*

9. **Staat op,** Te weten ter ere van Gods Woord; zie Gen. 49:33, en Richt. 3:20. Of, *staat op*; te weten uit den slaap der zonde, namelijk om te voorkomen de zware plagen met welke God de Heere u is dreigende. **gij geruste** Of, *zorgeloze, zekere, verwaande vrouwen*, die nu weelderig en dartel zijt, geen kwaad of ongemak nu gevoelende noch vermoedende. Enigen verstaan hier door de vrouwen de steden in het land van Juda, en door de dochters verstaan zij de dorpen, dat is de inwoners derzelve. **vrouwen, hoort mijn stem;** **gij dochters, die zo zeker zijt, neemt mijn redenen ter ore.**

10. **Vele dagen** Dat is, vele jaren achtereen, te weten zeventig jaren, want zolang heeft de Babylonische gevangenschap geduurd; sommigen strekken het wijder uit, tot de laatste verwoesting der Joden; vergelijk Hos. 3:4. **over het jaar zult gij** Of, *gijlieden*; te weten die nu dus gerust en zorgeloos zijt. **beroerd zijn,** Te weten vanwege de schrikkelijke plagen, die God over ulieden zenden zal. **gij** Of, *gijlieden*; te weten die nu dus gerust en zorgeloos zijt. **dochter, die zo zeker zijt, want de wijnoogst** Dat is hetgeen God dreigt Lev. 26:34,43. **zal uit zijn,** Dat is, ophouden, niet zijn. Hebreeuws, *is uit*; dat is, hij zal zekerlijk uit zijn. **er zal geen inzameling komen.**

11. **Beeft, gij geruste** Gelijk boven Jes. 32:9. **vrouwen; weest beroerd, dochters, die zo zeker zijt; trekt u uit,** Of, *trekt uwe klederen uit*; te weten uw gewone sierlijke klederen. Alsof hij zeide: De tijd is nu voorhanden dat gij uw schone sierlijke klederen zult moeten uittrekken, en inplaats van dezelve zakken of treurklederen zult moeten aandoen; zie boven Jes. 3:24. **en ontbloot u, en gordt zakken om uw lendenen.**

12. **Men zal rouwklagen over de borsten,** Dat is, omdat de kinderen niets te zuigen hebben, de borsten der moeders, vanwege den groten honger, verdroogd zijnde. Sommigen menen dat hier door *de borsten* te verstaan zijn de akkers en wijnstokken *gelijk er in den tekst volgt*, die als

twee borsten zijn, uit welke men voedsel tot nooddruft is zuigende; en dan is dit de zin: Gelijk de kinderen geen melk hebben zullen, alzo zullen de volwassenen geen spijs of drank hebben. **over de gewenste akkers, over de vruchtbare wijnstokken.**

13. **Op het land mijns volks zal de doorn en de distel opgaan; ja, op alle vreugdehuizen,** Dat is, op alle plaatsen, waar de huizen gestaan hebben, in welke men placht lustig en vrolijk te zijn; want al die huizen zouden van de vijanden afgebrand en vernield worden. Zie 2 Kon. 25:9, en 2 Kron. 36:19. **in de vrolijk** Dat is, Jeruzalem; zie boven Jes. 22:2. **huppelende stad.**

14. **Want het paleis** Te weten des konings paleis. **zal verlaten zijn,** Of, *ledig staan.* **het gewoel** Of, *de menigte.* **der stad zal ophouden; Of, nagelaten worden.** Ofel Zie 2 Kron. 27:3, en de aantekening aldaar, en Jes. 33:14; Neh. 3:26, en Neh. 11:21. **en de wachttorens** Hebreeuws, *wachttorens;* genoemd Neh. 3:26, *de uitstekende toren.* **zullen tot spelonken** Dat is, tot plaatsen waar geen mensen, maar slangen en padden in wonen zullen. **zijn, tot in der eeuwigheid,** Dat is, een langen tijd. **een vreugde** De zin is: De woudezels, die gaarne in woeste plaatsen zijn, zullen aldaar goede weiden hebben. **der woudezelen, een weide der kudden.**

15. **Totdat over ons uitgegoten** Hebreeuws, *ontbloot worde.* Omdat de bodem van een vat ontbloot wordt als het water daaruit wordt gegoten. **worde de Geest** Te weten de Heilige Geest, dien ons de *Messias* van den Vader zenden zal. Zie Luk. 24:49; Joh. 14:26. **uit de hoogte;** Dat is, uit den hemel. **dan zal de woestijn** Dat is, die van nature onduchtig zijn tot het goede, die zullen duchtig gemaakt worden, voornamelijk de heidenen. **tot een vruchtbaar veld worden,** Of, *land, of landbouw.* Hebreeuws, *tot een Karmel;* zie de aantekening 2 Kon. 19:23; Jes. 29:17, en Jer. 2:7. **en het vruchtbare veld** Dat is, het Joodse land en volk, hetwelk hier genoemd

wordt *het vruchtbare veld,* omdat God hetzelfde eer dan de heidenen geroepen en tot zijn volk uitverkoren en aangeroepen heeft, en omdat Gods wet lang bij hen geweest was. Dat zal alsdan woest en onvruchtbaar zijn. **zal voor een woud geacht worden.**

16. **En het recht** Dat is, de heidenen, die tevoren als een woestijn waren, zullen zich tot den Heere bekeren en naar zijne rechten en geboden leven, zijnde gerechtvaardigd en geheiligd. **zal in de woestijn wonen, en de gerechtigheid zal op het vruchtbare veld verblijven.** Of, *wonen, of met de woning blijven.*

17. **En het werk** *Het werk, of maaksel;* dat is, de vrucht. Zie Ps. 1:3. **der gerechtigheid zal vrede zijn;** Te weten vrede der conscientie; Rom. 5:1. **en de werking** Of, *de uitgewrochte vrucht* der gerechtigheid. **der gerechtigheid zal zijn gerustheid en zekerheid tot in eeuwigheid.**

18. **En mijn volk** De profeet geeft in Jes. 32:18 met andere woorden te kennen even hetzelfde, dat hij boven in Jes. 32:15,16,17 gezegd heeft. **zal in een woonplaats des vredes wonen,** Versta hier, den vrede der conscientie, onder de bescherming van hun oppersten Herder den *Messias.* **en in welverzekerde woningen, en in stille** Of, *in stille rust, of in grote stilligheid en gerustheid.* geruste plaatsen.

19. **Maar het zal hagelen,** Dat is, God zal zijne straffen laten gaan over het woud; dat is, over de wilde, woeste, ongehoorzame mensen. Vergelijk Joz. 10:11; Ezech. 38:22; Openb. 8:7, en Openb. 16:21. Sommigen nemen het aldus: Dat de hagel, dat is de plaag, zo weinig zal schaden, alsof hij op het woud viel, waar hij weinig schade kan doen. **waar men afgaat** Anderen aldus: *Het zal hagelen in den afgang, of in het onderste des wouds;* alsof de profeet wilde zeggen: waar men placht beschermd te zijn voor den hagel, daar zal hij *te weten de hagel* doordringen tot den grond, of tot het onderste toe. Anders: *zodat het woud zal nedervallen;* vergelijk

Deut. 28:52. in het woud, en de stad
Dat is, het wederspannige Jeruzalem,
mitsgaders alle ongehoorzamen en
ondankbaren zullen vernederd worden; zie
boven Jes. 32:14, en vergelijk Matth. 11:23.
zal laag worden in de laagte.

20. **Welgelukzalig** Hier wendt zich de
profeet tot alle getrouwe leraars, en hij
vergelijkt hen bij de gelukkige akkerlieden, die
een waterigen of vruchtbaren akker
bouwende, een goeden oogst verwachten;
alsof hij zeide: Welgelukzalig zijt gijlieden, die
het Woord Gods met vrucht predikt in de
gemeente des Heeren, die ten tijde van
Christus overal zal verzameld worden, en die
vele vruchten dragen zal als een akker, die
aan het water gelegen is; vergelijk wijders Ps.
72:16, en Luk. 8:11. Sommigen verstaan door
de *wateren* allerlei volken *gelijk elders meer
geschiedt*, wien het *Evangelie* in het Nieuwe
Testament zou gepredikt worden. **zijt
gijlieden, die aan alle wateren zaait;
gij, die den voet** Dat is, gijlieden, die dien
vruchtbaren akker bouwt, dewijl gij daarvan
groot nut en voordeel zult te verwachten
hebben; want in het Joodse land trokken de
ossen en de ezels den ploeg en deden het
akkerwerk. En versta hier, door *den voet van
den ezel en den os*, den ezel en den os zelf.
des osses en des ezels *derwaarts
henenzendt!*

Jesaja 33

1. **Wee u, gij verwoester,** Te weten gij
Sanherib, koning van Assyrië. Doch het wordt
ook gesproken tot alle vervolgers van de kerk
Gods. **die niet verwoest zijt, en gij, die
trouwelooslijk handelt, waar men
niet trouwelooslijk tegen u
gehandeld heeft!** Als gij Als gij aan het
einde, hetwelk u God gesteld heeft, zult
gekomen zijn, dat is als gij uw maat zult
vervuld hebben, als de straffen, met welke
God zijn volk zal bezoeken, een einde nemen
zullen. **het verwoesten zult volbracht
hebben, zult gij verwoest** Te weten
vooreerst uw leger door den engel; daarna
bijzelf door uwe zonen, zie 2 Kon. 19:35, enz.,

eindelijk uwe stad Ninevé door de Chaldeën.
**worden; als gij het trouweloos
handelen zult voleind hebben, zal
men trouwelooslijk** Het schijnt dat dit te
duiden is op de zonen van Sanherib, die hem
in zijn afgodischen tempel hebben vermoord;
2 Kon. 19:37. **tegen u handelen.**

2. **HEERE, wees ons genadig,** Te weten uw
heilige kerk, of *ons*, die uw volk zijn. **wij
hebben** Te weten, dat Gij ons zoudt helpen
en verlossen. **op U gewacht; wees hun
arm** Te weten der vrome Joden arm. De zin
is: wees een voorvechter en beschermer van
uw volk, tegen de Assyriërs. **allen morgen,**
Hebreeuws, *in de morgenstonden*; dat is allen
morgen, steeds, altoos, gelijk Ps. 90:14; zie de
aantekening Ps. 73:14; of, als zij U ten tijde
van het morgenoffer aanroepen. **daartoe
onze behoudenis ten tijde der
benauwdheid.**

3. **Van het geluid** Te weten als de engel hen
zal overvallen. Zie 2 Kon. 19:35. **des
rumoers zullen de volken** Te weten het
krijgsvolk in het heir van den koning van
Assyrië, bestaande uit verscheidene volken en
natiën. **wegvlieden; van Uw verhoging**
Als Gij, o Heere, U als op uw rechterstoel
zetten en gericht oefenen zult over de
vijanden uws volks. **zullen de heidenen
verstrooid worden.**

4. **Dan zal** Ene aanspraak tot de Assyriërs. De
zin is: Gij, Assyriërs, zult van den engel des
Heeren verslagen en dan van de Joden
beroofd worden. **ulieder buit** Dat is, de
buit, dien gij, Assyriërs, van andere volken
geroofd hebt, zal van ulieden wedergenomen
worden. **verzameld worden, gelijk**
Hebreeuws, *met ene verzameling des kevers*.
de kevers verzameld worden; men
zal daarin Te weten in uwen roof; dat is, in
den roof, dien men u zal afnemen. Daarin zal
men onder en over, door en weer door
huppelen en springen, met vreugde, met
blijdschap en gejuich. **ginds en weder
huppelen, gelijk** Hebreeuws, *met ene
verzameling des kevers*. de sprinkhanen
ginds en weder huppelen.

5. De HEERE is verheven, want Hij woont *in* de hoogte; Dat is, in den hemel. Hij heeft Sion Of, *Hij zal Zion vervullen*, enz., te weten na de verdelging der Assyriërs ten tijde aan Hizkia. **vervuld met gericht en gerechtigheid.**

6. En het zal *Zal zijn* of, *is*. geschieden, dat de vastigheid Hier wendt de profeet zijne rede tot den koning Hizkia. Anderen verstaan dat het ene aanspraak is aan de kerk Gods; alsof de profeet zeide: Wat de kerk zal *Zal zijn* of, *is*. doen vaststaan, zal *Zal zijn* of, *is*. zijn de kennis van de goedertierenheid en gunst des Heeren. **uwer tijden**, Dat is, uwer regering, o Hizkia, of, o gemeente Gods. **de sterkte** Of, *uw heilzame sterkte*, of *de sterkte des veelvoudigen heils*. van uw behoudenissen zal *Zal zijn* of, *is*. zijn wijsheid *Zal zijn* of, *is*. en kennis; de vreze des HEEREN zal *Zal zijn* of, *is*. zijn schat Te weten van den koning Hizkia. Alsof hij zeide: Omdat hij den Heere vreest, zo zal Hij hem zegenen met rijkdom. Zie 2 Kon. 20:13, en 2 Kron. 32:27,28,29. Anders, *zijn*, of *haren*; te weten der kerk Gods. Indien men deze woorden op den koning Hizkia duidt, zo wijzen zij tegelijk aan, welke en hoedanig de wijsheid van den koning Hizkia geweest is, waarvan te lezen is 2 Kon. 19:1,14, en 2 Kon. 18:4,5,6. **zijn.**

7. Ziet, hun Te weten van Sanherib en zijne vorsten. Zie onder Jes. 36:13, enz. en Jes. 37:10, enz. **allersterksten** Of, *ambassadeurs*, *gezanten*; te weten die, welchen Sanherib aan den koning Hizkia en de inwoners van Jeruzalem gezonden heeft; 2 Kon. 18:17,18. **roepen daar buiten**; Te weten buiten de stad Jeruzalem, gelijk te lezen is 2 Kon. 18:17,18, enz. **de boden** Te weten die mannen, die Hizkia had gezonden aan Sanherib om hem den vrede af te bidden, 2 Kon. 18:14. **des vredes wenen bitterlijk.**

8. De gebaande wegen Te weten in het land Juda. De zin is: Niemand durft zich in het land Juda op de gewone herenstraten laten vinden, of reizen, vanwege den inval der Assyriërs. Vergelijk Richt. 5:6, en de

aantekening aldaar. **zijn verwoest**, Te weten van de Assyriërs. **die door de paden gaat, houdt op**; hij vernietigt Te weten Sanherib. **het verbond**, Te weten hetwelk hij gemaakt had, belovende af te trekken, als Hizkia hem de som geld, die hij hem opgelegd had, zou betaald hebben. Zie 2 Kon. 18:14, enz. **hij veracht de steden**, Te weten de steden in Juda. **hij acht geen mens.**

9. Het land Te weten het Joodse land, hetwelk van de Assyriërs verwoest is. **treurt, het kweelt; de Libanon** De naam van een berg, en door dezen, als andere hier genaamde plaatsen, liggende aan de grenzen des lands, wordt te kennen gegeven, dat het ganse land verwoest was. **schaamt zich**, Te weten omdat hij van zijn schone hoge cederbomen ontbloot is, die door de Assyriërs zijn afgehouden, waarmede hij tevoren versierd en als opgepronkt was. **hij verwelkt**; Of, *hij is nedergehouden*. **Saron** Een land, waar goede tarwe pleegt te wassen. Zie 1 Kron. 27:29, maar het was jammerlijk verwoest als de profeet dit schreef. **is geworden als een woestijn**; zo **Basan** In Basan was goede weide. Zie Deut. 32:14; Ps. 22:13. Dit gebergte lag niet in den stam van Juda, maar in den halven stam van Manasse; Joz. 13:30. **als Karmel** Hier was ook goed weideland. Zie 1 Sam. 25:2. **zijn geschud**. Of, *werpen af*; te weten hunne vruchten. Anders: *ruchelt*; dat roept als een ezel, dat is, schreit verschrikkelijk, namelijk omdat de beesten, die daar plachten te weiden, nu verdreven en geroofd waren.

10. Nu zal Ik opstaan, Of, *mij opmaken*; te weten tegen de Assyriërs. **zegt de HEERE**, nu zal Ik verhoogd worden, Te weten door het ombrengen der Assyriërs. **nu zal Ik verheven worden.**

11. Gijlieden Dit spreekt de Heere tot de Assyriërs; alsof Hij zeide: Gij hebt wel wat groots voor, te weten Jeruzalem in te nemen en te verdelgen; maar het zal u niet gelukken, gij zult Uwe aanslagen zullen zo weinig vermogen, alsof zij van stro en stoppels waren. zelf te schande en ten verderve komen. **gaat met stro**

zwanger, gij zult Uwe aanslagen zullen zo weinig vermogen, alsof zij van stro en stoppels waren. stoppelen baren; uw geest Dat is, uwe hoogheid zal mij bewegen ulieden te verderven, te weten door mijn slaanden engel; zie 2 Kon. 18:19, enz., en 2 Kon. 19:9, enz. zal u *als* vuur verslinden.

12. En de volken Te weten het krijgsvolk in het leger van de Assyriërs zal verdelgd worden gelijk de kalk in den kalkoven gebrand word; zie 2 Kon. 19:35. Anders: *zullen in kalkovens gelegd worden*, namelijk om tot kalk verbrand te worden. zullen zijn *als* de verbrandingen des kalks; *als* afgehouden doornen zullen zij met het vuur verbrand worden.

13. Hoort Dit is ene voorrede op hetgeen hier volgt, namelijk ene vermaning aan de vreemde natiën, dat zij den waren God zouden eren vanwege het vernielen der Assyriërs. gijlieden, die verre zijt, wat Ik Te weten hoe wonderbaar Ik de Assyriërs door een engel verdelgd heb. gedaan heb; en gijlieden, die nabij zijt, bekent Dat is, merkt en roemt mijn grote macht. Mijn macht!

14. De zondaren Dat is, de goddelozen onder de Joden, die alle vermaningen veracht hebben. te Sion Dat is, te Jeruzalem. zijn verschrikt; Te weten als Ik hen door de Assyriërs bezocht heb, die zich niet verschrikten als Ik hen door den profeet Jesaja gedreigd heb; zie 2 Kon. 18:37; en 2 Kon. 19:14. beving heeft de huichelaren aangegrepen; zij zeggen: Wie is er onder ons, die bij een verterend Dat is, bij God, als Hij vertoornd is. Zie Deut. 4:24, en Deut. 9:3; Hebr. 12:29. Sommigen nemen deze woorden als gesproken zijnde door den profeet. Vergelijk Ps. 15:1. vuur wonen kan? Wie is er onder ons, die bij een eeuwigen gloed wonen kan?

15. Die in Hier antwoordt de profeet, of God door den profeet, op de voorgaande vraag der goddeloze Joden; en Hij wijst aan dat zij geen oorzaak hebben om over Gods

gestrengheid te klagen, maar wel over hun goddeloos leven, waarmede zij God tot straffen veroorzaken. gerechtigheden wandelt, en die billikheden spreekt; die het gewin Dat is het onrechtvaardig gewin, hetwelk men neemt om zijnen naaste te helpen onderdrukken. der onderdrukkingen verwerpt; die zijn handen uitschudt, dat zij geen geschenken Te weten die hem, als rechter, gegeven worden om een goede zaak kwaad te maken. behouden; die zijn oor stopt, dat hij geen Dat is, dat hij de raadslagen van onschuldig bloedvergieten niet bijwone; zie Ps. 51:16. bloedschulden hore, en zijn ogen toesluit; dat hij het kwade niet aanzie; Te weten met lust en met behagen. Zie Ps. 22:18.

16. Die zal in de hoogten Dat is, zeker en vast, buiten gevaar, onder de beschutting des Allerhoogsten. Vergelijk Ps. 91:1. wonen, de sterkten der steenrotsen zullen zijn hoog vertrek zijn; zijn brood Dat is, het brood, hetwelk hij behoeft, of wenst te hebben. De zin is: hem zal niets ontbreken. wordt hem gegeven, zijn wateren zijn gewis. Dat is, de Heere zal hem gewisselijk van drank verzorgen.

17. Uw ogen Hier spreekt de profeet hen aan, die hij Jes. 33:15 beschreven heeft, te weten de godzaligen onder de Joden. zullen den Koning Enigen verstaan hier den koning Hizkia, anderen den Heere *Christus*. zien Of, *aanschouwen*, met blijdschap, te weten na de heerlijke victorie over de Assyriërs, want tevoren, toen hem de Assyriërs in het land gevallen waren, was hij in een treurigen en bedroefden staat; zie 2 Kron. 32:23,27. in Zijn schoonheid; zij zullen Hebreeuws, *het land der verheden*. De zin is: *Zij*, te weten de burgers van Jeruzalem, zullen niet meer zo verschrikkelijk binnen hunne stad moeten besloten en als gevangen blijven, maar zij zullen mogen reizen en trekken waar het hun belieft door het ganse land. een ver gelegen land zien Of, *aanschouwen*, met blijdschap, te

weten na de heerlijke victorie over de Assyriërs, want tevoren, toen hem de Assyriërs in het land gevallen waren, was hij in een treurigen en bedroefden staat; zie 2 Kron. 32:23,27..

18. Uw hart Hier spreekt de profeet alle godzalige Joden in het bijzonder aan. **zal de verschrikking** Of, *het zal dichten van die verschrikking*; te weten van die verschrikkingen, waarmede gij zijt bevangen geweest vanwege de Assyriërs, en van welke gij wonderbaarlijk, door Gods kracht en genade, zult verlost worden. **overdenken, zeggende: Waar** Dit zijn de woorden der Joden, de Assyriërs trotserende na verkregen victorie; alsof zij zeiden: Waar zijn nu al die grote meesters en officieren van den koning Sanherib? Zij zijn nu allen vernield en verdelgd, wij passen nu niet langer op hen, zij kunnen ons niet hinderen noch schaden. Sommigen nemen dit als woorden van de Joden, alsof zij in de aankomst der Assyriërs uit verbaasdheid en radeloosheid vraagden: Waar zijn nu de officieren, die op onze bescherming moesten letten en op alles orde stellen? **is de schrijver?** Te weten monsterschrijver, of krijgssecretaris, te weten van den koning Sanherib. **Waar** Dit zijn de woorden der Joden, de Assyriërs trotserende na verkregen victorie; alsof zij zeiden: Waar zijn nu al die grote meesters en officieren van den koning Sanherib? Zij zijn nu allen vernield en verdelgd, wij passen nu niet langer op hen, zij kunnen ons niet hinderen noch schaden. Sommigen nemen dit als woorden van de Joden, alsof zij in de aankomst der Assyriërs uit verbaasdheid en radeloosheid vraagden: Waar zijn nu de officieren, die op onze bescherming moesten letten en op alles orde stellen? **is de betaalsheer?** Of, *de penningmeester, thesaurier, betaalmeester*. Hebreeuws, *de weger*, of *die daar weegt*; te weten het geld; dat is, die den soldaten hunne soldij betaalt. Aangaande het wegen, zie Gen. 23:16. **Waar** Dit zijn de woorden der Joden, de Assyriërs trotserende na verkregen victorie; alsof zij zeiden: Waar zijn nu al die grote meesters en officieren van den koning Sanherib? Zij zijn nu allen vernield en

verdelgd, wij passen nu niet langer op hen, zij kunnen ons niet hinderen noch schaden. Sommigen nemen dit als woorden van de Joden, alsof zij in de aankomst der Assyriërs uit verbaasdheid en radeloosheid vraagden: Waar zijn nu de officieren, die op onze bescherming moesten letten en op alles orde stellen? **is hij, die de torens** Dat is, de bouwmeester of ingenieur, wiens ambt het is te tellen en te ordineren hoeveel torens, sterkten, schansen of bolwerken men moet maken tot verdediging ener belegerde stad, of om ene stad te belegeren en te besluiten. **telt?**

19. Gij zult niet meer Want de engel des Heeren zal hen ten dele verslaan, ten dele op de vlucht jagen; zie 2 Kon. 19:35,36. **dat stuurse** Of, *wreed volk*, of *barbaars volk*. Hebreeuws, *gesterkt, verhard volk*. Zie Deut. 28:50; Richt. 14:4, en Ps. 114:1. **volk zien, het volk, dat zo diep van spraak** Hebreeuws, *van lip*, gelijk Gen. 11:1; dat is, een volk, dat een onbekende spraak heeft. **is, dat men het niet horen kan,** Dat is, verstaan kan; zie Gen. 11:7. **van belachelijke tong,** Zie Jes. 28:11. Anders, *van stamelende tong*. **hetwelk men niet verstaan kan.**

20. Schouwt Hier spreekt de profeet nog de godzalige Joden aan. **Sion aan, de stad** Te weten Jeruzalem, waar het volk Gods gewoon was, inzonderheid op de hoge feestdagen, samen te komen. **onzer bijeenkomsten; uw ogen zullen Jeruzalem zien, een geruste woonplaats, een tent,** Versta hier, de Christelijke kerk, die steeds vast blijft staande, ofschoon zij hard wordt bestreden van hare vijanden. Het aardse Jeruzalem is van de Romeinen verwoest. **die niet ter neder geworpen zal worden, welker pinnen in der eeuwigheid** Dat is, nimmermeer. **niet zullen uitgetogen** Hebreeuws, *niet zullen verreizen*. **worden, en van welker zelen geen verscheurd worden.**

21. Maar de HEERE zal aldaar bij ons heerlijk zijn, Zie van het woord *heerlijk*, Ps.

8:2. **het zal zijn** Te weten Jeruzalem; wel verstaande het geestelijke Jeruzalem; dat is, de gemeente der uitverkorenen. **een plaats van rivieren, van wijde stromen; Of, brede.** Hebreeuws, *wijd van handen*; dat is, wijd van ruimte, gelijk Gen. 34:21; Richt. 18:10; Ps. 104:25; zie de aantekening aldaar. **geen roeischiut zal daar Of, daarover komen.** De zin van Jes. 33:21 is: De kerk zal zijn als een stad, rondom welke wijde grachten gaan, also dat de vijanden tegen haar niet zullen vermogen, maar alle uitverkorenen zullen in haar zeker en gewis zijn. **doorvaren, en geen treffelijk schip Of, galei. zal daar Of, daarover komen.** De zin van Jes. 33:21 is: De kerk zal zijn als een stad, rondom welke wijde grachten gaan, also dat de vijanden tegen haar niet zullen vermogen, maar alle uitverkorenen zullen in haar zeker en gewis zijn. **overvaren.**

22. **Want de HEERE is onze Rechter, de HEERE is onze Wetgever, de HEERE is onze Koning. Hij zal ons behouden. Of, verlossen, of zalig maken.**

23. **Uw touwen** De profeet spreekt hier de Assyriërs aan, alsof zij altegaar in een schip waren, hetwelk in groot gevaar is; alsof hij zeide: O gij Assyriërs, al uw macht en voornemen tegen Gods kerk zal ijdel en tevergeefs zijn, gelijk men niet zeilen kan noch voortkomen, als de touwen en zeilen, bij gebrek van wind, niet stijf kunnen uitstaan of door storm gebroken worden. **zijn slap Of, los geworden, geslaakt. geworden, zij zullen hun mastboom** Te weten de vijanden, of de touwen. **niet kunnen recht Of, recht overeind houden. stijf houden, zij zullen het zeil Of de vlag, of vaan uitbreiden. niet uitspannen; dan** Te weten als de vijanden, die Gods kerk wilden verstoren, van den Heere zullen verslagen en te schande gemaakt worden. **zal de roof** Anders: *dan zal er uitgedeeld worden tot een groten roof toe.* De zin is: De burgers der Christelijke kerk *te weten de gelovigen* zullen zich grotelijks verheugen. Vergelijk dit met Jes. 9:2. **van een overvloedigen buit**

uitgedeeld worden, zelfs De zin is: Het zal met de vijanden der kerk Gods also gesteld zijn, dat zelfs de allerzwaksten machtig genoeg zullen zijn om hen te beroven. Zie Ps. 68:13. **zullen de lammen den roof roven.**

24. **En geen inwoner** Te weten van de stad Jeruzalem; dat is van de Christelijke kerk. **zal zeggen: Ik ben ziek, Of, zwak, of krank,** want de Heere heelt al onze gebreken en Hij vergeeft ons onze misdaden. **want het volk, dat daarin woont, zal vergeving** Hebreeuws, *zal ontlast zijn van ongerechtigheid*; God zal hen ontlasten; dat is, God zal hun hunne zonden vergeven en derhalve maakt Hij hen sterk en wakker. Zie de aantekening Ps. 32:1. **van ongerechtigheid hebben.**

Jesaja 34

1. **Nadert, gij heidenen, om te horen, en gij volken, luistert toe; de aarde hore, en haar volheid, Dat is, al wat er in is. Zie Ps. 24:1. de wereld en al wat daaruit voortkomt.**

2. **Want de verbolgenheid des HEEREN is over Of, tegen, of op. al de heidenen,** Te weten die het volk Gods vervolgen; gelijk daar zijn de Edomieten, Moabieten, Filistijnen, Syriërs, Assyriërs, Chaldeënen en Babyloniërs, onder wie ook verstaan worden alle vijanden der kerk Gods. **en grimmigheid over Of, tegen, of op. al hun heir; Hij heeft hen verbannen,** Dat is, Hij heeft besloten hen te verbannen, en also straks wederom. Zie Deut. 2:34. **Hij heeft ze ter slachting over Of, tegen, of op. gegeven.**

3. **En hun verslagenen** De profeet beschrijft in dit en in de volgende verzen, met allegorische of verbloemde woorden, de nederlaag der vijanden van Gods volk, die wel eerst is geschied aan de Assyriërs, Babyloniërs en andere volken, die de Israëlieten hadden vervolgd en beschadigd; maar zij zal eerst volkomen voltrokken worden wanneer *Jezus Christus*, als opperste rechter, de ganse

wereld oordelen zal. zullen
weggeworpen worden, Tot een aas der
wilde dieren; zij zullen niet begraven worden.
en van hun dode lichamen zal hun
stank opgaan; en de bergen zullen
smelten Of *vervlieten*, of *druppen*. van
hun bloed. Dat is, vanwege hun bloed.

4. En al het heir der hemelen zal
uitteren, Dat is, smelten, verwelken. De zin
is: De mensen zullen vanwege de uitvoering
dezer oordelen Gods also ontsteld en
verbaasd zijn, alsof het leger des hemels, te
weten zon, maan en sterren, zouden vergaan
of omgekeerd worden. en de hemelen
zullen toegerold Dit moet men verstaan
naar de wijze, die eertijds bij de Joden en
andere natiën gebruikelijk is geweest, die op
lange bladen van perkament schreven, die zij
dan oprolden. Zie Jes. 8:1. worden, gelijk
een boek, en al hun heir zal afvallen,
Te weten het heir der hemelen. gelijk een
blad van den wijnstok afvalt, en
gelijk *een vijg* afvalt van den
vijgeboom.

5. Want Mijn zwaard Dit zijn de woorden
des Heeren. En de profeet beschrijft hier, en
Jes. 34:6,7, enz. den ondergang van de
vijanden der kerk Gods. is dronken Te
weten van het bloed der verslagenen. De zin
is: Ik zal er in mijn rechtvaardigen toorn velen
verslaan, achtervolgens het besluit, dat in den
hemel genomen is. geworden in den
hemel; ziet, het zal ten oordeel Ter
straf, ter wraak. nederdalen op Edom,
De Edomieten waren de naaste
bloedverwanten der Israëlieten; zij hadden en
onderhielden ook de besnijdenis; maar
evenwel waren zij derzelver grootste vijanden
en vervolgers, en zij zijn een voorbeeld van al
de vijanden der kerk Gods, die zich wel
beroemen uit dezelve gesproken te zijn, en
gebruiken dezelfde sacramenten, maar
inderdaad de rechtgelovigen haten. en op
het volk, hetwelk Ik Hebreeuws, *het volk
mijns bans*. verbannen heb.

6. Het zwaard des HEEREN is vol van
bloed, het is vet geworden van

smeer, van het bloed Ene gelijkenis,
genomen van de slachtoffers van het Oude
Testament. der lammeren Dat is, van de
mensen, die klein en gering zijn. Of, *lammeren*
betekent de jongen, *bokken* de ouden. en
der bokken, van het smeer der
nieren van de rammen; want de
HEERE heeft een slachtoffer Of, *ene
slachting*. Het Hebreeuwse woord, hetwelk
dikwijls een slachtoffer betekent, is ook
meermalen voor slachting genomen, gelijk
Gen. 31:54; 1 Sam. 28:24, en 1 Kon. 19:21. te
Bozra, Dit was de hoofdstad in der
Edomieten land, en zij is geweest een
voorbeeld der stad Rome. Vergelijk hiermede
Openb. 18:2; van Bozra in Moab, zie Jer.
48:24. en een grote slachting in het
land der Edomieten.

7. En de eenhoornen Dat is, de machtigen
en hoogverhevenen, die boven alle anderen
in wreedheid uitsteken in het vervolgen der
godzaligen. zullen met hen Te weten met
de lammeren en bokken, Jes. 34:6. afgaan,
Te weten ter slachting. en de varren met
de stieren; Zie Ps. 22:13. en hun land Te
weten der Edomieten land, waarvan boven
Jes. 34:6 gesproken is. zal doordronken
zijn van het bloed, Te weten der
verslagen eenhoornen, varren en stieren.
Vergelijk hiermede Openb. 19:21. en hun
stof Dat is, hunne aard, of aardrijk. zal van
het smeer Te weten dat uit de verslagenen
vlieten zal. vet gemaakt worden.

8. Want het zal zijn de dag der wraak In
welken de Heere het onnozel bloed zijns volks
wreken zal. des HEEREN, een jaar der
vergeldingen, om Sions twistzaak.
Dat is, vanwege de zaak Zions, dat is, der
gemeente Gods, die zwaarlijk van hare
vijanden is vervolgd geweest.

9. En hun beken Te weten der stad Bozra, of
der Edomieten en vijanden der kerk Gods.
zullen in pek Met deze en de volgende
woorden wordt te kennen gegeven dat het
land ten enenmale zal verdorven worden, also
dat het den lande van Sodom en Gomorra zal
gelijk worden. verkeerd worden, en

hun stof Zie de aantekening Job 18:15. in zwavel; ja, hun aarde zal tot brandend pek worden.

10. Het zal des nachts Te weten het brandende pek, of het brandende land, dat tot pek zal geworden zijn. Vergelijk hiermede Openb. 18:9, en Openb. 19:3. of des daags niet uitgeblust worden, tot in der eeuwigheid zal zijn rook opgaan; Te weten der stad Bozra. van geslacht tot geslacht zal het woest zijn, tot in eeuwigheid der eeuwigheden zal niemand daar doorgaan.

11. Maar de roerdomp De zin is: Hun land zal in den grond zo verwoest en verdorven worden, dat er niets dan wilde en verschrikkelijke dieren in wonen zullen. Zie Jes. 14:23, alwaar van deze en dergelijke ondieren ook gesproken wordt, gelijk ook Lev. 11:17. en de nachtuil zullen het erfelijk bezitten, en de schuifuit, en de raaf zal daarin wonen; want Hij Te weten de Heere. zal een richtsnoer Dat is, Hij zal hen meten om te verderven. Zie 2 Kon. 21:13, en de aantekening aldaar. der woestigheid over hen trekken, en een richtlood Hebreeuws, *stenen der ledigheid*; dat is een meetsnoer waar een steen aan hangt; Zach. 4:10 staat, *een steen des tins*; dat is, een meetsnoer waar een tinnen gewicht aan hangt; en *een richtlood der woestheid*, of *der ledigheid*; dat is, tot een teken dat zij ledig en woest zullen gemaakt worden. der ledigheid.

12. Hun Te weten van het land Edom. edelen Hebreeuws, *witte*; dat is, degenen die witte zuivere klederen dragen, gelijk de vorsten en groten des lands plachten te doen; zie de aantekening 1 Kon. 21:8, en Neh. 2:16. (doch zij Te weten de overgebleven Edomieten, of de inwoners der stad Bozra. zij Te weten de overgebleven Edomieten, of de inwoners der stad Bozra. *er niet*) zullen zij Te weten de overgebleven Edomieten, of de inwoners der stad Bozra. *tot* Dat is, tot de regering des lands. het koninkrijk roepen, maar al hun vorsten zullen

niets zij Te weten de overgebleven Edomieten, of de inwoners der stad Bozra.n.

13. En in hun paleizen zullen doornen opgaan, Dat is, wassen. netelen en distelen in hun vestingen; en het zal een woning Te weten Bozra. der draken zijn, een zaal voor de jongen Zie Job 30:29. der struisen.

14. En de wilde dieren der woestijnen Zie van deze en dergelijke gedrochten Jes. 13:21. zullen de wilde dieren der eilanden Zie van deze en dergelijke gedrochten Jes. 13:21. *daar* ontmoeten, en de duivel Hebreeuws, *Sagnir*. Zie Jes. 13:21. zal zijn metgezel toeroepen; ook zal het nachtgedierte Hebreeuws, *Lilith*. zich aldaar nederzetten, en het zal een rustplaats voor zich vinden.

15. Daar zal de wilde meerle Hebreeuws, *Kippos*. Men kan niet zekerlijk weten wat dit voor een vogel is. nestelen en leggen, Te weten hare eieren. Anders, *voortbrengen*; te weten de eieren die zij in het lijf heeft. en haar jongen uitbikken, Hebreeuws, *splijten*, *klieven*, namelijk de eierschalen, opdat er de kiekens uitkomen. en onder haar schaduw Dat is, onder hare vleugelen. vergaderen; ook zullen aldaar de gieren met elkaar Hebreeuws, *de vrouw met hare metgezellin*, of *vriendin*. verzameld worden.

16. Zoekt in het boek des HEEREN, Hebreeuws, *uit*; dat is, in, of uit het boek dezer profetieën, die ik uit het bevel des Heeren beschrijf. en leest; niet een Te weten, *zaken*, of *voorverhaalde wilde dieren*. van dezen zal er feilen, het een noch Hebreeuws, *de vrouw met hare vriending*; gelijk boven Jes. 34:15. het ander zal men missen; want mijn mond zelf Dit spreekt de Heere. heeft het geboden, en Zijn Geest Te weten des Heeren. Dit spreekt de profeet. Anders: *de mond des HEEREN*. Zelf zal ze samenbrengen. Te weten de bovenverhaalde dieren en vogels.

17. Want Hij Zelf heeft voor hen Te weten voor die dieren en vogels. het lot

geworpen, en Zijn hand heeft het hun Te weten het land der Edomieten. Anders, *heeft zij*; te weten de stad Bozra. uitgedeeld met het richtsnoer; tot in der eeuwigheid De zin is: Nadat de Heere zelf het land der Edomieten en zijner andere vijanden aan de wilde en vervaarlijke dieren tot hunne woning zal ingegeven en uitgedeeld hebben, zo zullen zij altoos daarin blijven. Alzo dat het steeds een vervloekt en verwoest land zijn en blijven zal; alzo zal ook de vloek des Heeren steeds over de vijanden zijner kerk zijn en blijven. zullen zij dat erfelijk bezitten, van geslacht tot geslacht zullen zij daarin wonen.

Jesaja 35

1. De woestijn Alle creaturen zullen zich daarover verblijden, dat de Heere zijn rechtvaardige oordelen zal geoefend hebben over de vijanden van zijn volk. Wijders, versta hier door de *woestijn* de gelovigen, of de gemeente Gods, die tevoren was *als een woestijn* dor, droog en onvruchtbaar, maar door Gods genade verheerlijkt, verheven en vruchtbaar worden zou; vergelijk boven Jes. 32:15,16, en hiet het volgende. en de dorre plaatsen Hebreeuws, *de dorrigheid*, of *de dorre*; dat is, de dorre eenzame plaatsen of landen. zullen hierover Of, *over deze dingen*; te weten dat de vijanden van het volk Gods alzo gestraft en verdelgd zullen worden, gelijk in Jes. 34: gezegd is. vrolijk zijn, en de wildernis zal zich verheugen, en zal bloeien als een roos.
2. Zij zal lustig Hebreeuws, *het zal bloeiende bloeien*, of *zij*; te weten de woestijn; verstaande door de woestijn de gelovigen, gelijk op Jes. 35:1 is aangetekend. bloeien, en zich verheugen, ja, *met verheuging*, en juichen; de heerlijkheid Dat is, de kerk Gods is schoon, heerlijk en vruchtbaar gemaakt, gelijk de Libanon, Karmel en Saron plachten te zijn, van welke bergen zie Jes. 33:9. van Libanon is haar gegeven, het sieraad van Karmel en Saron; zij zullen zien Te weten de gelovigen *zullen zien*, dat is

genieten, enz. Anders, *die plaatsen*, te weten de woestijn, Jes. 35:1. de heerlijkheid Dat is, de kerk Gods is schoon, heerlijk en vruchtbaar gemaakt, gelijk de Libanon, Karmel en Saron plachten te zijn, van welke bergen zie Jes. 33:9. des HEEREN, het sieraad onzes Gods.

3. Versterkt Dat is, troost en versterkt elkander, o gij gelovigen, met de overdenking dezer genade Gods, die Hij zijne kerk bewezen heeft. Of, het is ene aanspraak aan de leraars. Zie Hebr. 12:12. de slappe handen, en stelt de struikelende Zwakke, waggelende, loterende knieën. knieën vast.
4. Zegt den onbedachtzamen Zie Jes. 32:4. van harte: Weest sterk, en vreest niet; ziet, ulieder Te weten *Jezus Christus*, in het vlees geopenbaard. God zal *ter wrake* Om de vijanden zijner kerk te straffen. Anderen nemen het aldus: *Ziet ulieder God, de wraak zal komen, de vergelding Gods, Hij zelf zal komen*, enz. komen *met de vergelding Gods*. Hij zal komen en ulieden verlossen. Of, *behouden, zaligmaken*.
5. Alsdan Te weten als *Christus* zal gekomen zijn, Jes. 29:18, en Jes. 42:7. *Christus* heeft niet alleen de weldaden, die hier in dit en enige der volgende verzen verhaald worden, aan veler gebrekkelijke mensen lichamen gedaan, maar ook geestelijkerwijze, doordien Hij ons met zijn Heiligen Geest verlicht en wederbaart, doende alzo blijken zijn goddelijke almachtigheid. zullen der blinden ogen opengedaan worden, en der doven oren zullen geopend worden.
6. Alsdan zal de kreupele springen als een hert, en de tong des stommen zal juichen; want in de woestijn zullen wateren Door deze *wateren* moet men verstaan de verkondiging des Evangelies en de gaven des Heiligen Geestes, die ten tijde van *Christus* overvloedig over allerlei mensen, ook over de heidenen *die tevoren als een woestijn en dorre heide geweest waren* zullen uitgestort worden; zie Joh. 7:38,39.

uitbarsten, Hebreeuws, *gespleten worden*. De zin is: De steenrotsen en de aarde zullen opensplijten, opdat er wateren uit vlieten. en beken in de wildernis.

7. En het dorre land zal tot staand water worden, en het dorstige land tot springaders der wateren; in de woningen der draken, waar zij gelegen hebben, Hebreeuws, *hunlieder nederligging*. zal gras De zin is: De gemeente der gelovigen zal met den Heiligen Geest bevochtigd worden, hetwelk dezelve zal doen groeien en bloeien, gelijk riet en biesen in vochtige plaatsen wassen. Anders: *zal de voorhof des riets en der biese zijn*. De zin is: Het land, hetwelk geen ander nut noch oorbaar had, dan dat het den draken diende om daar te liggen en hunne woonplaats te hebben, zal in een lieflijk veld veranderd worden en het zal zijn als een zaal vol riet en vol biesen. met riet en biesen zijn.

8. En aldaar zal een verheven baan De zin is, de Christelijke kerk zal geen wilde onvruchtbare woestijn zijn, maar in dezelve zal de rechte weg der zaligheid gewezen worden, door het geloof aan *Jezus Christus*, die ons reinigt van al onze zonden, en Hij geeft ons den Heiligen Geest, die ons vernieuwt en herbaart tot een nieuw godzalig leven. en een weg zijn, welke de heilige weg zal genaamd worden; de onreine Te weten die nog in zijne zonden ligt; zie Openb. 22:15. zal er niet doorgaan, maar hij zal Te weten dien weg. voor deze zijn; Te weten voor degenen, die heilig zijn, gelijk de weg heilig is, dat is, voor de ware ledematen der Christelijke kerk, die door den Heere vrijgekocht zijn, Jes. 35:10. die *dezen weg wandelt*, Reist, gaat, of gaan zal, te weten op dezen heiligen weg. zelfs de dwazen Dat is, degenen die in de goddelijke zaken niets verstaan, of de eenvoudige Christenen. zullen niet dwalen. Dewijl zij een vaste en effen baan zullen hebben, op welke hen de Heere zal voeren en leiden.

9. Er zal geen leeuw zijn, en geen verscheurend Eigenlijk, *geen inbreker*, of

doorbreker der gedierten. gedierte zal daarop komen, noch aldaar gevonden worden; maar de verlost en zullen *daarop* wandelen.

10. En de vrijgekochten Versta hier vooreerst degenen, die uit de Babylonische gevangenschap zouden verlost worden; doch inzonderheid hen, die door den Heere zijn vrijgekocht, dat is verlost, namelijk aan de ziel en aan het lichaam, door het bloed van *Jezus Christus*. des HEEREN zullen wederkeren, Dat is, zij zullen zich tot den Heere bekeren. en *tot Sion* Te weten in de verzameling der gelovigen, eerstelijk hier op de aarde, daarna in den hemel; Jes. 51:11; Openb. 22:14. komen met gejuich, en eeuwige blijdschap zal op hun hoofd wezen; vrolijkheid en blijdschap zullen zij verkrijgen, Of, *omvangen, vatten*. maar droefenis en zuchting zullen wegvlieden.

Jesaja 36

1. En het geschiedde Jes. 36: alsook Jes. 37, Jes. 38, Jes. 39: zijn van den profeet hier ingevoegd, niet alleen om de voorgaande hoofdstukken licht te geven, maar ook om aanleiding daaruit te scheppen om te spreken van het rijk van *Christus*, waarvan in de voorgaande hoofdstukken met verbloemde woorden gesproken is; en dit alles bij gelegenheid van de heerlijkheid van den koning Hizkia, die in vele dagen een voorbeeld van het koninkrijk van *Christus* is geweest. in het veertiende jaar van den koning Hizkia, dat Sanherib, de koning van Assyrie, optoog tegen alle vaste steden van Juda, en nam ze in. Te weten enige derzelve.

2. En de koning van Assyrie zond Rabsake van Lachis Ene stad in den stam van Juda gelegen, welke de koning van Assyrië te dien tijde belegerd had. Vergelijk 2 Kron. 32:9, en Jes. 37:8. naar Jeruzalem tot den koning Hizkia, met een zwaar heir; en hij stond aan den watergang Zie 2 Kon. 18:17, en Jes. 7:3. des

- oppersten vijvers, aan den hogen weg *Of, aan de straat van des vollers veld.* Zie 2 Kon. 18:17. van het veld des vollers.
3. Toen ging tot hem uit Eljakim, de zoon van Hilkia, de hofmeester, en Sebna, de schrijver, *Zie de aantekening 1 Kon. 4:3.* en Joah, de zoon van Asaf, de kanselier.
4. En Rabsake zeide tot hen: Zegt nu tot Hizkia: Zo zegt de grote koning, de koning van Assyrie: Wat vertrouwen is dit, waarmede gij vertrouwt;
5. Ik mocht zeggen (doch het is een woord der lippen): Er is raad en macht tot den oorlog; op wien vertrouwt gij nu, dat gij tegen mij rebelleert?
6. Zie, gij vertrouwt *Rabsake doet den koning Hizkia groot ongelijk, als hij aldus van hem oordeelt en spreekt; want hij betrouwde op den Heere.* op dien gebrokenen rietstaf, op Egypte; op denwelken zo iemand leunt, zo zal hij in zijn hand gaan en die doorboren; alzo is Farao, de koning van Egypte, al dengenen, die op hem vertrouwen.
7. Maar zo gij tot mij zegt: Wij vertrouwen op den HEERE, onzen God; is Hij Die niet, Wiens hoogten en Wiens altaren Hizkia weggenomen heeft, en *Die* tot Juda *Dat is, tot de inwoners van Juda en Jeruzalem.* en tot Jeruzalem gezegd heeft: Voor dit altaar zult gij u nederbuigen? Te weten om te aanbidden.
8. Nu dan, wed toch *Of, stel borg. Anders: verpand u mijnen heer, of zet uzelfen mijnen heer te pand,* gelijk Neh. 5:3, te weten dat gij u onder zijne heerschappij zult begeven, indien gij niet vermoogt zoveel ruiters op te brengen als ik u paarden leveren zal. met mijn heer, den koning van Assyrie; en ik zal u twee duizend paarden geven, zo gij voor u de ruiters daarop zult kunnen geven.
9. Hoe zoudt gij dan het aangezicht van een enigen vorst, van de geringste knechten mijns heren, afkeren? Maar gij vertrouwt op Egypte, om de wagenen en om de ruiteren.
10. En nu ben ik zonder den HEERE *Dat is, zonder het bevel des Heeren.* opgetogen tegen dit land, om dat te verderven. De HEERE heeft tot mij gezegd: *Zie 2 Kon. 18:25.* Trek op tegen dat land, en verderf het.
11. Toen zeide Eljakim, en Sebna, en Joah tot Rabsake: Spreek toch *Dit begeren zij, vreziende dat Rabsake door zijne redenen enigen onder het volk tot oproer had mogen verwekken.* tot uw knechten in het Syrisch, want wij verstaan het Hebreeuws, *wij horen het; gelijk boven Jes. 33:19.* *wel;* en spreek niet met ons in het Joods, voor de oren des volks, dat op den muur is.
12. Maar Rabsake zeide: Heeft mijn heer mij tot uw heer en tot u gezonden, om deze woorden te spreken? Is het niet tot de mannen, die op den muur zitten, dat zij met ulieden *Dat is, om hun aan te zeggen dat zij tot dien uitersten nood zullen gebracht worden, als Sanherib de stad Jeruzalem belegeren zal, dat zij genoodzaakt zullen wezen hun eigen drek te eten, enz.; zie de aantekening 2 Kon. 18:27.* hun drek eten, en hun water drinken zullen?
13. Alzo stond Rabsake, en riep met luider stem *Hebreeuws, met groter stem.* in het Joods, en zeide: Hoort de woorden des groten konings, des konings van Assyrie!
14. Alzo zegt de koning: Dat Hizkia u niet bedriege, want hij zal u niet kunnen redden.
15. Daartoe, dat Hizkia u niet doe vertrouwen op den HEERE, zeggende: De HEERE zal ons

Hebreeuws, *reddende zal de Heere ons redden*. zekerlijk redden; deze stad zal niet in de hand des konings van Assyrie gegeven worden.

16. Hoort naar Hizkia niet; want also zegt de koning van Assyrie: Handelt met mij door een geschenk, Hebreeuws, *door ene zegening*; dat is, geschenk; zie 2 Kon. 18:31. en komt tot mij uit, De zin is: Op deze voorwaarde zal ik ulieden toelaten, dat gij uitkomt. en eet, een ieder *van* zijn wijnstok, en een ieder *van* zijn vijgeboom, en drinkt een ieder het water zijns bornputs;
17. Totdat ik kom en u haal in een land, als ulieder land is, Dat is, dat zo vruchtbaar is, enz. een land van koren en van most, een land van brood en van wijngaarden.
18. Dat Hizkia ulieden niet verleide, zeggende: De HEERE zal ons redden; hebben de goden der volken, een ieder zijn land, gered uit de hand des konings van Assyrie?
19. Waar zijn de goden van Hamath Zie van deze stad Num. 13:21. en Arpad? Waar zijn de goden van Sefarvaim? Hebben zij ook Samaria Zie van deze stad 1 Kon. 16:24. van mijn hand gered?
20. Welke zijn ze onder al de goden dezer landen, die hun land uit mijn hand gered hebben, dat de HEERE Jeruzalem uit mijn hand zou redden?
21. Doch zij zwegen stil, Te weten de mannen, die Hizkia gezonden had en het volk; zie 2 Kon. 18:36. en antwoordden hem niet een woord; want het gebod des konings was, zeggende: Gij zult hem niet antwoorden.
22. Toen kwam Eljakim, de zoon van Hilkia, de hofmeester, en Sebna, de schrijver, en Joah, de zoon van Asaf, de kanselier, tot Hizkia met gescheurde klederen; Die zij zelf gescheurd hadden, tot een teken van verslagenheid en verbaasdheid, ook tot een

teken van droefenis, vanwege de godslasterlijke woorden, die Rabsake gesproken had. Aangaande deze manier van klederen te scheuren, zie Gen. 37:29. en zij gaven hem de woorden van Rabsake te kennen.

Jesaja 37

1. En het geschiedde, als de koning Hizkia *dat* hoorde, Te weten die woorden, die Rabsake gesproken had. zo scheurde Zie boven Jes. 36:22, en 2 Kon. 19:1. hij zijn klederen, en bedekte zich met een zak, en ging in het huis Te weten om aldaar zijn gebed voor den Heere op te offeren. des HEEREN.
2. Daarna zond hij Eljakim, den hofmeester, en Sebna, den schrijver, en de oudsten der priesteren, met zakken bedekt, tot Jesaja, den profeet, den zoon van Amoz;
3. En zij zeiden tot hem: Alzo zegt Hizkia: Deze dag Dat is, dit is de tijd in welchen ik en mijn volk zijn in grote benauwdheid, vrezende de belegering en verwoesting dezer stad. is een dag der benauwdheid, Te weten in welchen de Assyriërs ons zeer benauwen en lelijk schelden. en der schelding, en der lastering; In welchen de Assyriërs den Heere lelijk lasteren en schelden. want de kinderen zijn gekomen tot aan de geboorte, Hebreeuws, *tot aan de breuk*. Gelijke manier van spreken zie Hos. 13:13. en er is geen kracht om te baren.
4. Misschien zal de HEERE, uw God, horen de woorden Dat is, inacht nemen, en derhalve staat het te hopen dat Hij de Assyriërs, vanwege hun godslasterlijke woorden, zal plagen en straffen. van Rabsake, denwelken zijn heer, de koning van Assyrie, gezonden heeft, om den levenden God te honen, en te schelden met woorden, die de HEERE, uw God, gehoord heeft; hef dan een gebed op voor het

- overblijfsel, Te weten van het volk Gods. De tien stammen waren alrede naar Assyrië gevoerd, ook waren er alrede enige vaste steden in Juda door de Assyriërs ingenomen, daar waren er nog weinig overgebleven. dat gevonden wordt.
5. En de knechten van den koning Hizkia kwamen tot Jesaja.
6. En Jesaja zeide tot hen: Zo zult gijlieden tot uw heer zeggen: Zo zegt de HEERE: Vrees niet voor de woorden, *Hebreeuws, voor het aanschijn der woorden.* die gij gehoord hebt, waarmede Mij de dienaars *Hebreeuws, jongens;* dat is, de knechten, de dienaars. Alzo wordt Jozua genoemd *een jongen van Mozes,* ofschoon hij al ver tot zijne jaren gekomen was. Zie Gen. 22:5, en Exod. 33:11. des konings van Assyrie gelasterd hebben.
7. Zie, Ik zal een geest in hem geven, dat hij een gerucht horen zal, en weder in zijn land keren; en Ik zal hem door het zwaard *Te weten door het zwaard zijner zonen.* Zie onder Jes. 37:38. in zijn land vellen.
8. Zo kwam Rabsake weder, en hij vond den koning van Assyrie strijdende tegen Libna; *Zie van deze stad de aantekening 2 Kon. 8:22.* want hij had gehoord, dat hij van Lachis *Waar Rabsake den koning gelaten had, en vanwaar deze hem naar Jeruzalem gezonden had. Zie boven Jes. 36:2. En zie van Lachis breder 2 Kon. 14:19.* vertrokken was.
9. Als hij nu *Te weten de koning van Assyrië.* hoorde van Tirhaka, *Zie boven Jes. 37:7.* den koning van Cusch, zeggen: Hij is uitgetogen, om tegen u te strijden; toen hij zulks hoorde, zo zond hij *weder* boden tot Hizkia, zeggende: *En hun ook brieven medegevende, van denzelfden inhoud; zie Jes. 37:14.*
10. Zo zult gijlieden spreken tot Hizkia, den koning van Juda, zeggende: Laat u uw God niet bedriegen, op Welken gij vertrouwt, zeggende: Jeruzalem zal in de hand des konings van Assyrie niet gegeven worden.
11. Zie, gij hebt gehoord, wat de koningen van Assyrie aan alle landen gedaan hebben, die verbannende; *Dat is, ten uiterste toe verdervende; zie Deut. 2:34.* en zoudt gij gered worden?
12. Hebben de goden der volken die mijn vaders *Dat is, mijne voorouders of voorzaten.* verdorven hebben, dezelve gered, *als* Gozan, en Haran, en Rezef, en de kinderen van Eden, die in Telasser waren?
13. Waar is de koning van Hamath, *Zie Num. 13:21.* en de koning van Arpad, en de koning der stad Sefarvaim, Hena en Ivva? *Zie de aantekening 2 Kon. 17:24.*
14. Als nu Hizkia de brieven *Welke de boden van den koning van Assyrië hem brachten, in welke geschreven stond hetzelfde dat zijne afgezonden hem alrede geboodschapt hadden.* uit der boden hand ontvangen, en die gelezen had, ging hij op in het huis des HEEREN; en Hizkia breidde die uit voor het aangezicht des HEEREN.
15. En Hizkia bad tot den HEERE, zeggende:
16. O HEERE der heirscharen, Gij, God van Israel, Die tussen *Zie Exod. 25:22; Num. 7:89; 2 Sam. 6:2; 2 Kon. 19:15; Ps. 80:2,* en de aantekening aldaar. de cherubim woont! Gij Zelf, Gij alleen zijt de God van alle koninkrijken der aarde; Gij hebt den hemel en de aarde gemaakt!
17. O HEERE! neig Uw oor en hoor, HEERE! doe Uw ogen open, en zie; en hoor al de woorden van Sanherib, die gezonden *Zo door Rabsake als door zijne brieven.* heeft om den levenden God te honen.

18. Waarlijk, HEERE! hebben de koningen van Assyrie al de landen, 2 Kon. 19:17 staat: *de heidenen en hun land verwoest.* mitsgaders derzelver landerijen verwoest;

19. En hebben hun goden in het vuur geworpen; want zij waren geen goden, maar het werk van mensenhanden, hout en steen; daarom hebben zij die verdorven.

20. Nu dan, HEERE, onze God, verlos ons uit zijn hand, zo zullen alle koninkrijken der aarde weten, dat Gij alleen de HEERE zijt.

21. Toen zond Jesaja, de zoon van Amoz, tot Hizkia, om te zeggen: Alzo zegt de HEERE, de God Israels: Dat gij tot Mij gebeden hebt tegen Sanherib, den koning van Assyrie, *heb Ik gehoord.*

22. Dit is het woord, dat de HEERE over hem gesproken heeft: De jonkvrouw, de dochter van Sion, *Dat is, de inwoners der stad Jeruzalem, die de vreemden nog niet geschonden hadden. Zie 2 Kon. 19:21.* veracht u, zij bespot u, de dochter van Jeruzalem schudt *Tot een teken van verachting; zie Ps. 22:8.* het hoofd achter u.

23. Wien hebt gij gehoond, en gij gelasterd, en tegen Wien hebt gij de stem verheven, en uw ogen omhoog opgeheven? Tegen den Heilige Israels!

24. Door middel uwer dienstknechten 2 Kon. 19:23 staat: *Uwer boden.* hebt gij den HEERE gehoond, en gezegd: Ik heb met de menigte mijner wagenen beklommen de hoogte der bergen, de zijden van Libanon; en ik zal zijn hoge cederbomen en zijn uitgelezen dennebomen afhouden; en zal komen tot zijn uiterste hoogte, in het woud zijns schonen velds.

25. Ik heb gegraven *Te weten* waterputten. en de wateren

gedronken; Daar staat 2 Kon. 19:24: *vreemde wateren.* Zie de aantekening aldaar. en ik heb met mijn voetzolen alle rivieren der belegerde plaatsen verdroogd.

26. Hebt gij niet gehoord, dat Ik zulks lang *Te weten de onderdrukking der volken, die gij nu uzelfen toeschrijft.* te voren gedaan heb, en dat van de oude dagen af geformeerd *Dat is, besloten heb te doen; vergelijk 2 Tim. 1:9,10.* heb? Nu heb Ik dat doen komen, dat gij zoudt zijn, *Dat is, dat Ik u gebruiken zou om, enz. om de vaste steden te verstoren tot woeste hopen.*

27. Daarom waren haar inwoners handeloos, *Hebreeuws, korthandig;* dat is, zij hebben geen macht gehad om u tegenstand te doen, zijnde alsof hun de handen waren afgehouden geweest. zij waren verslagen en beschaamd; zij waren *als* het gras des velds en de groene grasscheutjes, *als* het hooi der daken, *Dat is, dat op de daken wast.* en het brandkoren, *Hetwelk dor en verbrand is, eer het in de aren schiet. Hebreeuws, brand.* eer het overeind staat.

28. Maar Ik weet *Dat is, o Sanherib, Ik weet al uwe aanslagen.* uw zitten, en uw uitgaan, en uw inkomen, en uw woeden tegen Mij.

29. Om uw woeden tegen Mij, en dat uw woeling voor Mijn oren opgekomen is, zo zal Ik Mijn haak *Een verbloemde rede, genomen van de vissers; te kennen gevende dat God de allerkwaadste en ongebondenste vijanden zijner kerk in den toom houden, besturen en bedwingen kan, dat zij hun boos voornemen niet kunnen uitvoeren.* in uw neus leggen, en Mijn gebit in uw lippen, en Ik zal u doen wederkeren door dien weg, door denwelken gij gekomen zijt.

30. En dat zij u een teken, *Te weten, van hetgeen ik straks gezegd heb.* dat men *in*

dit jaar, wat van zelf gewassen is, Omdat zij hun land niet hadden kunnen bouwen, vanwege de inlegeringen en doortochten der Assyriërs in het Joodse land. eten zal, en in het tweede jaar, wat daarvan Dat is, de vruchten, die in dit jaar weder vanzelf wassen zullen. Hieruit nemen sommigen af dat dit een sabbat-of rustjaar geweest is, in hetwelk de Israëlieten het land niet bouwde. Zie Lev. 25:5,20. weder uitspruit; maar zaait in het derde jaar, en maait, en plant wijngaarden, en eet hun vruchten.

31. Want het ontkomene, dat overgebleven is van het huis van Juda, zal wederom nederwaarts wortelen, en het zal opwaarts vrucht dragen.

32. Want van Jeruzalem zal het overblijfsel Het overblijfsel der Joden zal uitgaan naar zijn land en andere plaatsen, hetwelk zij tevoren niet gedaan hadden uit vrees der Assyriërs. uitgaan, en het ontkomene van den berg Sion; de ijver des HEEREN der heirscharen zal dit doen.

33. Daarom, zo zegt de HEERE van den koning van Assyrie: Hij zal in deze stad niet komen, noch daar een pijl inschieten; ook zal hij Hieruit is af te nemen dat Sanherib voor Jeruzalem niet gekomen is om die stad te belegeren. *met* geen schild daarvoor komen, en zal geen wal daartegen opwerpen.

34. Door den weg, dien hij gekomen is, door dien zal hij wederkeren; maar in deze stad zal hij niet komen, zegt de HEERE.

35. Want Ik zal deze stad beschermen, om die te verlossen, om Mijnentwil, en om Davids, Dat is, vanwege de belofte, die Ik David gedaan heb. Zie 1 Kon. 11:12,13. Mijns knechts wil.

36. Toen voer de engel des HEEREN uit, en sloeg Te weten uit den hemel. in het leger Zie 2 Kon. 19:35, met de

aantekening. van Assyrie honderd vijf en tachtig duizend. En toen zij zich des morgens vroeg opmaakten, ziet, die allen waren dode lichamen. Hebreeuws, *dode dode lichamen*. Want het Hebreeuwse *peger* betekent alleen een dood lichaam en daar wordt nog *dood* bijgevoegd. Het is alsof men zeide: *een dood aas*.

37. Zo vertrok Sanherib, de koning van Assyrie, en toog henen, en keerde weder; en hij bleef te Nineve.

Dit was in die tijden de hofstad of residentieplaats van de koningen van Assyrië.

38. Het geschiedde nu, als hij in het huis van Nisroch, zijn god, zich nederboog, dat Adramelech en Sarezer, zijn zonen, hem met het zwaard Te weten eer er vijf en vijftig dagen vervlogen waren, nadat zijn leger van den engel geslagen was, gelijk enigen afnemen uit Tob. 1:24 versloegen; doch zij ontkwamen in het land Dat is, in groot Armenië. Zie Gen. 8:4. van Ararat; en Esar-Haddon, zijn zoon, werd koning in zijn plaats.

Jesaja 38

1. In die dagen Wat hier verhaald wordt, is geschied kort nadat het leger der Assyriërs van God door den engel verslagen was. werd Hizkia krank tot stervens toe; en de profeet Jesaja, de zoon van Amoz, kwam tot hem, en zeide tot hem: Alzo zegt de HEERE: Geef bevel aan uw huis; want gij zult sterven, en niet leven.

2. Toen keerde Hizkia zijn aangezicht om naar den wand, en hij bad tot den HEERE. Zijn gebed volgt hier straks, van Jes. 38:3; zie 2 Kon. 20:1, enz.

3. En hij zeide: Och HEERE, gedenk toch, dat ik voor Uw aangezicht in waarheid en met een volkomen hart gewandeld, en wat goed in Uw ogen is, Dit is als een getuigenis van een goede consciëntie, berustende alleen op de

barmhartigheid Gods, zonder enige aanmatiging van eigen gerechtigheid; zie onder Jes. 38:17, en Jezua Sirach 48:25,26. gedaan heb. Zie 2 Kon. 18:3, enz. En Hizkia weende Hebreeuws, *weende een groot geweent*. gans zeer.

4. Toen geschiedde het woord des HEEREN tot Jesaja, zeggende:

5. Ga henen, en zeg tot Hizkia: Zo zegt de HEERE, de God van uw vader David: Ik heb uw gebed gehoord, Ik heb uw tranen gezien; zie, Ik zal vijftien jaren tot uw dagen Dat is, tot de dagen uws levens. toedoen;

6. En Ik zal u God de Heere belooft dezen koning, boven de verlenging van zijn leven, ook rust en vrede in zijn koninkrijk en bescherming tegen de machtige Assyriërs, die wederom een heirleger hadden kunne op de been brengen om hem te bekriegen en Jeruzalem te belegeren. uit de hand des konings van Assyrie verlossen, mitsgaders deze stad; en Ik zal deze stad beschermen.

7. En dit zal u een teken zijn van den HEERE, dat de HEERE het woord, Of, *deze zaak*. dat Hij gesproken heeft, doen zal:

8. Zie, Ik zal Zie de aantekening op Jes. 38:8 passende, 2 Kon. 20:9,10,11. de schaduw der graden, die met de zon in de graden van Achaz' *zonnewijzer* nederwaarts gegaan is, tien graden achterwaarts doen keren. Dies is de zon tien graden teruggekeerd, in de graden, die zij nederwaarts gegaan was.

9. Dit is het schrift van Hizkia, koning van Juda, toen hij ziek geweest en van zijn ziekte genezen was. Hebreeuws, *levend geworden was*, gelijk Jes. 38:21.

10. Ik zeide: Dat is, ik dacht en overlegde bij mijzelf aldus. Vanwege Of, *in de afsnijding mijner dagen*; dat is, toen mijne dagen afgesneden of verkort werden; of toen mij verkondigd werd, dat mijne dagen haast

zouden afgesneden worden; dat is, dat ik haast sterven zou. Het is ene gelijkenis, genomen van de wevers, die hun web afgeweven hebbende, zo snijden zij hetzelfde af. de afsnijding mijner dagen, zal ik tot Dat is, ik moest haast sterven. de poorten des grafs heengaan, ik word beroofd Dat is, het overschot mijner jaren wordt mij ontnomen, of men doet mij ontberen het overschot, of het resteren mijner dagen; dat is, wat er tekortkomt aan mijne jaren, te weten dier jaren, die ik, naar den loop der natuur, nog kon leven, of nog behoorde te leven, gelijk ik mijzelf had ingebeeld. van het overige mijner jaren.

11. Ik zeide: Ik zal den HEERE niet *meer* zien, Dat is, voor den Heere verschijnen in het heiligdom en bij den gansen godsdienst, die gedaan werd als de godzaligen in den tempel samenkwamen. den HEERE, in het land Dat is, in deze wereld, of in dit leven; zie deze manier van spreken ook Job 28:13; Ps. 27:13; met de aantekening, alsook Ps. 142:6, en onder Jes. 53:8. der levenden; ik zal de mensen niet meer aanschouwen met de inwoners Dat is, bij degenen, die in de wereld wonen, bij de mensen, die nu leven; zie Ps. 27:13, en Ps. 116:9. der wereld.

12. Mijn levenstijd Of, *mijn leeftijd*; anders *mijne woning, mijn verblijftijd*. Hebreeuws, *dor*; zie Ps. 12:8. is weggetogen, Of, *weggerukt*. en van mij weggevoerd gelijk eens herders hut; Die niet vast of gestadig op ene plaats blijft, maar van de ene plaats op de andere gebracht wordt, naar gelegenheid van zaken; zie Job 27:18. ik heb mijn leven afgesneden, Of, *afgeknipt, afgescheurd, afgebroken*. De zin is: Ik heb den Heere, door mijne zonden, daartoe oorzaak gegeven, dat Hij mijn leven vóór den natuurlijken tijd wil afsnijden. gelijk een wever *zijn web*; Hij zal mij afsnijden, Te weten de Heere. Hier is verandering van persoon, want hij spreekt van God somwijlen in den derden persoon, somwijlen tot God in den tweeden persoon. *als* van den drom;

Dit woord betekent ook bij de Hebreëen een *haarband*, Hoogl. 7:5, zie de aantekening aldaar. Anders, *als een dunnen draad*. **van den dag** Dat is, haast, in korten tijd, eer de dag voorbijgaat en het avond wordt, alzo ook Jes. 38:13. **tot den nacht zult Gij mij O Heere. ten einde** Of, *afweven*, en dan afsnijden, alzo ook Jes. 38:13. **gebracht hebben.**

13. Ik stelde mij voor Te weten in mijne gedachten; dat is, ik dacht. Anders: *ik rekende tot den morgen, dat Hij als een leeuw al mijne beenderen* Zie Job 7:15. *zou breken*. Of aldus: *ik stelde mij hem tot den morgen toe, als een leeuw, dat Hij alzo al mijne beenderen* Zie Job 7:15. *zou breken*, enz. **tot den morgenstond** Te weten mag ik leven, of mocht ik toch tot morgen leven. Het volgende nemen anderen aldus: *doch Hij brak gelijk een leeuw al mijn beenderen* Zie Job 7:15.. **toe; gelijk een leeuw, alzo zal Hij al mijn** Te weten God, of *zij*; te weten de ziekte, of de ellende; zie Job 10:16. **beenderen** Zie Job 7:15. **breken; van den dag** Dat is, nog heden, eer de nacht komt. **tot den nacht, zult Gij mij ten einde** Dat is, mijn leven, mijne jaren. **gebracht hebben.**

14. Gelijk een kraan of zwaluw, alzo piepte ik; ik kirde als een duif; Of, korde, steende. mijn ogen verhieven Te weten naar den hemel, of tot God, wien ik aanriep. Anders: *werden uitgemergeld of uitgeschept*; dat is, de krachten mijner ogen werden verdorven. Of, *zij bezweken*; te weten van opwaarts ten hemel te zien. **zich omhoog; o HEERE! ik word onderdrukt,** Hebreeuws, *mij is onderdrukking*; te weten door deze mijne krankheid, die mij met geweld zo onderdrukt, dat ik mijn loop niet zal kunnen eindigen, tenzij dat Gij, Heere, U over mij ontfermt. **wees Gij mijn Borg.** Dat is, stel U tussen mij en mijne krankheid, gelijk zich een borg stelt tussen den schuldeheer en den schuldenaar, om hem te bevrijden dat hij niet in de gevangenis geworpen worde; zie Ps. 119:122. Anders: *wees mij lieflijk*; anders: *weef mij af*; dat is, strek mijn leven uit, totdat

ik oud en krachteloos word en door natuurlijke zwakheid sterf, en snijd den draad mijns levens niet af eer hij ten einde gelopen is; een manier van spreken aan de wevers ontleend.

15. Wat zal ik spreken? Dat is, hoe zal ik God genoegzaam kunnen danken voor zijn grote genade. Hij heeft mij wel den dood laten aanzeggen; maar als ik hem bad, heeft Hij mij het leven wederom genadig geschonken. Anders: *wat ik sprak, dat zeide Hij mij toe*; te weten door den profeet Jesaja, Jes. 38:5. De zin is: Als ik den Heere bad, dat Hij mijn borg wilde blijven, of dat Hij mij wilde afweven Jes. 38:14, dat is, dat Hij mij nog meer jaren wilde laten leven, Hij heeft het mij straks toegezegd. **Gelijk Hij het mij heeft toegezegd, alzo heeft Hij het gedaan; ik zal nu al zoetjes** Of, *al zachtjes*; zie Ps. 42:5. Enigen menen dat het betekent een zachten voortgang, gelijk wanneer ene moeder haar kind voortleidt; en dat dit hier de zin is: Mijn voorgaande benauwdheid zal mij hierna bedachtzamer doen wandelen. Alzo wordt integendeel *rasheid* gesteld voor *onbedachtzaamheid*, of *onvoorzichtigheid*; Jes. 32:4. **voorttreden al mijn jaren,** Dat is, mijn leven lang. **vanwege** Dewijl ik die dodelijke en bittere smarten dier pijnlijke ziekte heb uitgestaan. **de bitterheid mijner ziel.**

16. Heere, bij deze dingen Of, *in*, of *door deze dingen*, of, gelijk enigen, *woorden*; dat is, door uwe goedertierenheid, beloften en verzegeling uwer beloften en weldaden. **leeft men, en in dit alles is het leven van mijn geest;** Dat is, mijner ziel, en *het leven mijner ziel*; dat is, een vrolijk en gerust leven. **want Gij hebt mij gezond gemaakt** Of, *verkwikt en levend gemaakt*. Hebreeuws, *mij levend maken*, of *in het leven behouden*; hetwelk, naar den aard van de Hebreeuwse taal, zoveel is, als: *Gij hebt mij in het leven behouden*, of *genezen*; dat is, Gij hebt mij mijn vorige sterkte wedergegeven, die ik geheel verloren had in die zware ziekte. Anderen vertalen dit duistere vers aldus: *Die zullen leven, voor welken (of over welken) de Heere is*; dat is, welker beschermer de Heere

is, *en allen die daarin zijn*, (of, en allen die in die zaken zijn, dat is die in zulk een staat leven dat zij God met zich hebben) *die zullen hetzelfde leven verkrijgen, dat nu mijn geest heeft*. Opdat dit blijke, *maak mij gezond en genees mij*. en mij genezen.

17. Zie, in vrede Te weten nadat Gij mij vrede gegeven hadt, namelijk door het verdelgen der Assyriërs, zo kwam mij ene bitterheid, te weten deze zware ziekte. Anders, *op den vrede*; dat is, opdat het ten beste dienen zou, kwam mij een bittere bitterheid over, te weten die zware krankheid. is mij de bitterheid bitter geweest; maar Gij hebt Anders: *maar het heeft U behaagd mijne ziel*; dat is, mij *te verlossen uit de groeve* Dat is, het graf, waarin het dode lichaam van de wormen opgegeten en verteerd wordt. *der vertering*. mijn ziel liefelijk omhelsd, dat zij in de groeve Dat is, het graf, waarin het dode lichaam van de wormen opgegeten en verteerd wordt. *der vertering* niet kwame; want Gij hebt al mijn zonden Door welke ik deze krankheid en andere straffen verdiend heb. Had hij niet gezondigd, zo zou hij gene krankheid hebben gehad, noch gestorven zijn; want de dood met alle aanklevende ellenden heeft zijn oorsprong uit de zonde. Daarom spreekt Christus: *Zoon uwe zonden zijn u vergeven, sta op*, enz. achter Uw rug Dat is, Gij hebt ze mij vergeven, also dat zij niet meer voor uwe ogen komen zullen. geworpen.

18. Want het graf Dat is, de doden in het graf kunnen uwen lof niet verkondigen hier in deze wereld bij de levenden. Zie Ps. 6:6, en Ps. 30:10, en Ps. 88:11, en Ps. 115:17. zal U niet loven, de dood Dat is, de doden; anders *de hel*; dat is, die in de hel of in het graf zijn. zal U *niet* prijzen; die in den kuil nederdalen, zullen op Uw waarheid niet hopen. Of, *wachten*, of *vertrouwen*.

19. De levende, de levende, die zal U loven, gelijk ik heden *doe*; de vader zal den kinderen Uw waarheid Of, *van uwe waarheid kennis doen hebben*. Het

Hebreeuwse woord *el* wordt ook voor *eth* gevonden; en *uwe waarheid*; dat is, dat Gij mij hebt gezond gemaakt, gelijk Gij mij beloofd hebt. bekend maken.

20. De HEERE was *gereed* Of, *is gekomen om mij te verlossen, of zal mij verlossen, of heeft mij verlost*. om mij te verlossen; daarom zullen wij op mijn snarenspeel spelen; al de dagen onzes levens, in het huis des HEEREN.

21. Jesaja nu had gezegd: Laat men nemen een klomp vijgen, en tot een pleister op het gezwel maken, Of, *op de zweer*; te weten van den koning Hizkia. en hij zal genezen.

22. En Hizkia had gezegd: Welk zal het teken zijn, Dit verzocht hij niet door ongeloof of mistrouwen op de beloften van God, maar opdat zijn geloof daardoor mocht versterkt worden, also die belofte geheel scheen te strijden met Gods dreigement, Jes. 38:1. dat ik ten huize Dat is, dat ik gezond zal worden en in het huis des Heeren gaan, om Hem in het midden zijner gemeente voor mijne gezondheid te loven en te danken. Dit is geschied ten derden dage, naar de belofte Gods door Jesaja; 2 Kon. 20:5. des HEEREN zal opgaan?

Jesaja 39

1. Te dien tijd zond Merodach Baladan, Hij wordt 2 Kon. 20:12 genoemd *Berodach*, of *Brodach*. de zoon van Baladan, de koning van Babel, brieven en een geschenk aan Hizkia; want hij had gehoord dat hij krank geweest en *weder* sterk geworden was.

2. En Hizkia verblijdde zich over hen, en hij toonde hun zijn schathuis, 2 Kon. 20:13 staat: *zijn ganse schathuis*. het zilver, en het goud, en de specerijen, en de beste olie, en zijn ganse wapenhuis, en al wat gevonden werd in zijn schatten; er was geen ding in zijn huis, noch in zijn ganse heerschappij, dat Hizkia hun niet toonde.

3. Toen kwam de profeet Jesaja tot den koning Hizkia, en zeide tot hem: Wat hebben die mannen Door het ingeven des Heeren wist de profeet wel wat die mannen gezegd hadden; maar hij vraag het om uit Hizkia's eigen mond dat te horen en daaruit gelegenheid te hebben om het woord des Heeren hem aan te zeggen. Aldus heeft ook de profeet *Nathan* met David gehandeld; 2 Sam. 12:1. gezegd, en van waar zijn zij tot u gekomen? En Hizkia zeide: Zij zijn uit verre landen tot mij gekomen, uit Babel.
4. En hij zeide: Wat hebben zij gezien in uw huis? En Hizkia zeide: Zij hebben alles gezien, wat in mijn huis is; geen ding is er in mijn schatten, dat ik hun niet getoond heb.
5. Toen zeide Jesaja tot Hizkia: Hoor het woord des HEEREN der heirscharen.
6. Zie, de dagen komen, dat al wat in uw huis is, en wat uw vaders opgelegd hebben tot een schat tot op dezen dag, naar Babel weggevoerd zal worden; er zal niets overgelaten worden, zegt de HEERE.
7. Daartoe zullen zij van uw zonen, die uit u zullen voortkomen, die gij gewinnen zult, nemen, dat zij hovelingen Hebreeuws, *gesnedenen*; zie de aantekening Gen. 37:36. zijn in het paleis des konings van Babel.
8. Maar Hizkia zeide tot Jesaja: Het woord des HEEREN, dat gij gesproken hebt, is goed. Ook zeide hij: Doch het zij vrede en waarheid Of, *vaste welstand, of trouw*; dat is vaste bestendige vrede. in mijn dagen!

Jesaja 40

1. Troost, troost Mijn volk, zal ulieder Te weten *Christus*, waarachtig God in het vlees geopenbaard. God zeggen. Te weten tot de apostelen en al degenen, die Hij zal uitzenden om het *Evangelie* te prediken.

2. Spreekt Te weten ten tijde der verschijning van *Christus* in het vlees. naar het hart Dat is, vriendelijk en troostelijk. Zie Gen. 34:3. van Jeruzalem, Dat is, van de burgers te Jeruzalem en de kerk Gods in het algemeen. en roept haar toe, Of, *predikt haar. dat haar strijd* Aldus noemt hij allerlei ellende en zwaarigheid, waarmede zij te strijden hadden gehad, toen God hem met dezelve bezocht had; in het bijzonder kan men hieronder verstaan de zware oorlogen, waarmede het Joodse volk vóór de tijden van *Christus* is bezocht geweest; en versta wijders inzonderheid de vijandschap tussen God en ons, die door *Christus* den Middelaar is weggenomen. Anders: *hun gezetten tijd*. Zie de aantekening Job 7:1. vervuld is, dat haar ongerechtigheid Dat is, al hunne zonden. verzoend is, Hebreeuws, *aangenaam, of welgevallig is geworden*; namelijk God den Heere; dat is de boetvaardige zondaars zijn in genade ontvangen door de voldoening van onzen Heere *Christus* en de vergeving hunner zonden. Vergelijk boven Jes. 27:9. dat zij van de hand Of, *want zij heeft van*, enz. Als God zijn volk kastijdt, en dat dan hetzelfde zich onder zijn slaande hand verootmoedigt, zo worden terstond de ingewanden zijner barmhartigheid *gelijk de Schriftuur menselijk van God spreekt* over hetzelfde beroerd, en het berouwt Hem dat Hij hen hard geslagen heeft; zie Jer. 16:18. des HEEREN dubbel Dat is, overvloedig genoeg; vergelijk Jer. 16:18, en Jer. 17:18, ook onder Jes. 61:7. ontvangen heeft voor al haar zonden.
3. Een stem Te weten ten tijde der komst van *Christus*. des roependen Of, *van den prediker*; te weten van *Johannes den Doper*. Zie Mal. 3:1; Matth. 3:3; Mark. 1:3; Luk. 3:4; Joh. 1:23. in de woestijn: Bereidt den weg Dat is, weert uit uwe harten alle boosheid en verdorvenheid, en zoekt bij *Christus* vergeving derzelve, opdat Hij tot u inkere en in uwe harten wone. des HEEREN, maakt recht in de wildernis Aldus noemt Hij de zondige wereld, of de

boosheid der mensen in dezelve. Of, deze woorden kunnen zien op de plaats, waar *Johannes de Doper* gepredikt heeft. **een baan** Of, *gehoogden weg, straat.* **voor onzen God!**

4. Alle dalen Dat is, hij zal alles richtig en effen maken, de harten der uitverkorenen zullen tot God bekeerd worden, te weten door de predikatie van *Johannes den Doper*. Zie Luk. 1:16,17. **zullen verhoogd worden, en alle bergen** Dat is, de hovaardigen en schijnheiligen zullen gedeemoedigd en tot kennis hunner zonden gebracht worden. **en heuvelen zullen vernederd worden; en wat krom is,** Dat is, de schalksheid en boosheid zal veranderd worden in eenvoudigheid en oprechtheid. **dat zal recht, en wat hobbelachtig is,** Of, *hoekig.* **dat zal tot een vallei** Dat is, tot een effen land. **gemaakt worden.**

5. En de heerlijkheid Dat is, de grote genade en goedertierenheid des Heeren over zijn volk en de eer zijner waarheid, doende hetgeen Hij tevoren beloofd had. **des HEEREN zal geopenbaard** Te weten in den persoon van den *Messias*, door zijne menswording en goddelijke wonderen; Joh. 1:14; 1 Tim. 3:16. **worden; en alle vlees** Dat is, alle uitverkorenen, van wat staat zij zijn, gelijk onder Jes. 66:23. **te gelijk zal zien,** Dat is, geloven en belijden. **dat *het*** Dat is, dat de Heere waarachtig is in al zijne beloften. Of aldus: *Alle vlees tegelijk zal het zien, want de mond des Heeren heeft het gesproken.* Of, *alle vlees tegelijk zal zien dat de mond des Heeren te weten Christus spreekt,* te weten lerende in het Joodse land. Zie Jes. 40:9. **de mond des HEEREN gesproken heeft.**

6. Een stem zegt: Te weten de stem Gods, die de profeten, apostelen, evangelisten en alle getrouwe leraars onderwijst in de leer der waarheid, die zij den mensen moeten voordragen. **Roept!** Of, *predikt.* Alzo straks wederom. **En hij zegt:** Te weten, elkeen der dienaren Gods. **Wat zal ik roepen? Alle vlees** Dat is, alle mensen, zodanig als zij van nature zijn; Ps. 102:12, en Ps. 103:15. Zie ook

Ps. 56:5, en Jak. 1:10; 1 Petr. 1:24. **is gras,** Dat is, zo vergankelijk als gras en gans van gene waarde, zodat zij buiten zichzelf hunne zaligheid zoeken moeten. **en al zijn goedertierenheid** Dat is, alles wat het goede vermag, aangaande het tijdelijke leven en het beleid van dien; zie 1 Petr. 1:24. **als een bloem des velds.**

7. Het gras verdort, de bloem valt af, als de Geest des HEEREN daarin blaast; voorwaar, het volk is gras. Niet alleen de algemene hoop van het zondige volk, maar ook zelfs het volk Gods.

8. Het gras verdort, de bloem valt af; maar het Woord onzes Gods bestaat Want het is een *onvergankelijk zaad*, door hetwelk wij wedergeboren worden ten eeuwigen leven; 1 Petr. 1:23,25. **in der eeuwigheid.**

9. O Sion, Alwaar de apostelen met de kracht uit de hoogte zouden aangedaan worden, en vanwaar het *Evangelie* zou uitgaan om door de ganse wereld uitgebreid te worden; zie Jes. 2:3; Micha 4:2; Hand. 2:8. **gij verkondigster** Anderen vertalen Jes. 40:9 aldus: *O jij ziel, die een goede boodschap brengt aan Zion.* Of, *O jij predikster, of verkondigster van goede boodschap aan Zion.* En zo in het volgende lid. **van goede boodschap,** Versta hier door *de goede boodschap* de zaligheid door *Christus*. **klim op een hogen berg; o Jeruzalem,** Alwaar de apostelen met de kracht uit de hoogte zouden aangedaan worden, en vanwaar het *Evangelie* zou uitgaan om door de ganse wereld uitgebreid te worden; zie Jes. 2:3; Micha 4:2; Hand. 2:8. **gij verkondigster** Anderen vertalen Jes. 40:9 aldus: *O jij ziel, die een goede boodschap brengt aan Zion.* Of, *O jij predikster, of verkondigster van goede boodschap aan Zion.* En zo in het volgende lid. **van goede boodschap,** Versta hier door *de goede boodschap* de zaligheid door *Christus*. **hef uw stem op met macht, hef ze op, vrees niet, zeg den steden van Juda:** Zie *hier* is uw God! Te weten *Jezus*

Christus, zie Hand. 2, Hand. 3, Hand. 4, Hand. 5.

10. Ziet, de Heere HEERE Te weten *Christus*. Dit zijn nu de woorden van den profeet. zal komen tegen den sterke, Te weten den duivel van de hel, Matth. 12:29; Joh. 12:31; Col. 2:15; Hebr. 2:14; 1 Joh. 3:8. Anders: *met een sterke hand*. en Zijn arm zal heersen; Anders, *zal over hem te weten den Satan heersen*; dat is, *Christus* zal den duivel overwinnen. *Alzo wordt heersen voor overwinnen genomen, onder Jes. 41:2*. Hij zal hem zijne wapenen uittrekken en zijne macht benemen. Vergelijk Luk. 11:21; Joh. 12:31; Col. 2:15; Hebr. 2:14. **ziet, Zijn loon** Dat is, de straf, die Hij dien sterke en deszelfs aanhangers geven zal, te weten den Satan en den goddelozen mensen, dien zal Hij de eeuwige verdoemenis geven en de genadige beloning aan zijne uitverkorenen. Vergelijk Rom. 2:6; Openb. 22:12. **is bij Hem, Te weten bij den Heere; gelijk Jes. 62:11. en Zijn arbeidsloon** Hebreeuws, *zijn werk*; dat is, werkloon, of vergelding, die Hij den mensen naar hun werk geven zal; vergelijk Jer. 22:13, met de aantekening. **is voor Zijn aangezicht**.
11. Hij zal Zijn kudde Dat is, zijne schapen, de gelovigen. Zie Ezech. 34:23,24, en Job 10:11. **weiden** Dat is, onderrichten en onderwijzen door de predikatie van zijn Woord. **gelijk een herder; Hij zal de lammeren** Dat is, de nederigen en verslagenen van gemoed zal Hij vriendelijk aannemen en troosten; Matth. 11:28. **in Zijn armen vergaderen, en in Zijn schoot dragen; de zogenden** Of, *dragende*. zal Hij zachtjes leiden.
12. Wie heeft Alsof hij zeide: Heeft het niet *Jezus Christus*, als een almachtig God, gedaan? wiens macht, wijsheid en majesteit oneindelijk en onbegrijpelijk zijn. **de wateren met Zijn vuist** Of, *met zijn holle hand*. **gemeten, en van de hemelen met de span de maat genomen, en heeft met een drieling** Zie de aantekening Ps. 80:6. **het stof der aarde**

begrepen, en de bergen gewogen in een waag, en de heuvelen in een weegschaal?

13. Wie heeft den Geest Vergelijk Rom. 11:34, en 1 Cor. 2:16. **des HEEREN bestierd, Of, *afgemeten, of afgewogen*; dat is volkomenlijk gekend. en wie heeft Hem als Zijn raadsman onderwezen? Of, geleerd. Hebreeuws, kennis gegeven, of wetende gemaakt.**
14. Met wien Alsof hij zeide: Wie durft zich beroemen dat hij den Heere heeft gewezen den weg, dien Hij ingaan en houden moet om zijne schepselen wijs en rechtvaardig te regeren? **heeft Hij raad gehouden, die Hem verstand** Of, *die hem verstandig zou maken*. zou geven, en Hem zou leren van het pad des rechts, en Hem wetenschap zou leren, en Hem zou bekend maken den weg des veelvoudigen Hebreeuws, *der verstandigheden*. **verstands?**
15. Ziet, de volken zijn geacht Te weten van den Heere, en bij Hem vergeleken zijnde. **als een druppel** Te weten als een druppel, die aan een emmer vol water blijft hangen, of als een dropje water, dat in een emmer blijft nadat er het water uitgegoten is. **van een emmer, en als een stofje van de weegschaal; Dat is, dat in de weegschaal blijft, te weten als men poeder of gestoten kruid of iets dergelijks daarin gewogen heeft. ziet, Hij werpt** Of, *Hij ligt, of heft op*; te weten om weg te werpen. **de eilanden henen als dun stof!**
16. En de Libanon Dat is, de bomen van den Libanon. **is niet genoegzaam** Dat is, zou niet genoeg hout kunnen leveren, te weten als men den Heere naar zijne waardigheid en hoogheid zou vereren met genoegzame menigte van brandoffers. **om te branden, Anders: om het brandoffer te verbranden. en zijn gedierte** Te weten van den Libanon, dat is, de dieren, die op den berg Libanon weiden. **is niet genoegzaam** Dat is, zou niet genoeg hout kunnen leveren, te weten als men den Heere naar zijne

waardigheid en hoogheid zou vereren met genoegzame menigte van brandoffers. **ten brandoffer.**

17. **Alle volken zijn als niets** Te weten vergeleken zijnde bij den groten en almogenden God; Dan. 4:35. **voor Hem; en zij worden bij Hem geacht minder dan niet, en ijdelheid.** Of, *woest*; zie de aantekening Gen. 1:2.

18. **Bij wien dan zult gij** Te weten, dewijl Hij zulk een groot en machtig God is, en zo vol van majesteit. **God vergelijken, of wat gelijkenis zult gij op Hem toepassen?**

19. **De werkmeester** Het Hebreeuwsche woord betekent een handwerksman in het koper, of in het ijzer, of in het hout; hier betekent het een kopergieter Hebreeuws, *hij giet*, of *smelt zilveren ketenen*; te weten om het beeld daaraan vast te maken, dat het niet afvalle; of om hetzelfde daarmede te versieren. **er**; want daar volgt straks dat het de goudsmid Eigenlijk betekent het Hebreeuwsche woord een getier of smelter. **verguldt**; Jes. 40:20 betekent het een timmerman of beeldsnijder. **giet** Hebreeuws, *hij giet*, of *smelt zilveren ketenen*; te weten om het beeld daaraan vast te maken, dat het niet afvalle; of om hetzelfde daarmede te versieren. **een beeld**, Het Hebreeuwsche woord betekent wel eigenlijk een gesneden of gegraveerd beeld, maar hier wordt het genomen voor een gegoten beeld. **en de goudsmid** Eigenlijk betekent het Hebreeuwsche woord een getier of smelter. **overtrekt** Hebreeuws, *rekt*, of *spant het uit*. Gen. 1:6 is hetzelfde Hebreeuwsche woord. De zin is hier: De goudsmid spreidt het goud eerst uit, te weten als hij het in dunne platen of bladen slaat; daarna overtrekt hij het beeld daarmede. **het met goud, en giet** Hebreeuws, *hij giet*, of *smelt zilveren ketenen*; te weten om het beeld daaraan vast te maken, dat het niet afvalle; of om hetzelfde daarmede te versieren. **er zilveren ketenen toe.**

20. **Die verarmd is, dat hij niet** Dat is, dat hij geen koper heeft, hetwelk hij den kopergieter brenge, noch goud, noch zilver, dat hij den goudsmid brenge. De zin is: die zo arm is, dat hij niet veel missen kan om een

kostelijk beeld te laten maken. Anderen: *die arm is, die kiest ter offerande een hout uit, dat niet verrot*. Anderen: *is in een gevaar; een offerande*, te weten belooft hij, hoe betaalt hij die? Hij kiest een hout uit, dat niet verrot, en dat offert hij in de plaats van goud of zilver. **te offeren heeft, die kiest een hout uit, dat niet verrotte**; hij zoekt zich een wijzen werkmeester, om een beeld te bereiden, **dat niet wankel**. Of, *dat zich niet kan bewegen, of dat niet bewogen wordt*.

21. **Weet gijlieden niet?** Alsof hij zeide: Gij volk van Israël, aan wien zich God van den beginne Hebreeuws, *van het hoofd*; dat is, van dien tijd af, dat het fundament der aarde gelegd was. Sommigen nemen ook het volgende aldus: *En hebt gij het van de grondvesten der aarde af niet verstaan?* heeft geopenbaard en zijne wet gegeven heeft, zoudt gijlieden niet weten of verstaan dat de beelden niet dan ijdelheid zijn, en dat God niet kan en mag afgebeeld worden, en dat er geen andere God is dan de enige, eeuwige, ware God, die alles geschapen heeft en nog onderhoudt, bestuurt en door zijne wijsheid regeert? **Hoort gij niet? Is het u van den beginne** Hebreeuws, *van het hoofd*; dat is, van dien tijd af, dat het fundament der aarde gelegd was. Sommigen nemen ook het volgende aldus: *En hebt gij het van de grondvesten der aarde af niet verstaan?* aan niet bekend gemaakt! **Hebt gij op de grondvesten der aarde niet gelet?**

22. **Hij is het, Te weten God.** Die daar zit boven den kloot der aarde, en derzelver inwoners zijn als sprinkhanen; Te weten met God vergeleken zijnde. Zie deze gelijkenis ook Num. 13:33. **Hij is het, Te weten God.** Die de hemelen uitspant als een dunnen doek, en breidt Te weten de hemelen. Zie Ps. 104:2. **ze uit als een tent, om te bewonen;**

23. **Die de vorsten te niet maakt;** Hebreeuws, *geeft*; vergelijk Ps. 2:9. **de richters der aarde maakt Hij** Dat is, Hij maakt dat zij als niets voor Hem zijn; of dat zij

haast vergaan en teniet komen. tot ijdelheid.

24. Ja, zij Te weten die heersers en rechters der aarde. worden niet geplant, Kunnen of zullen niet zijn of bestaan, indien het God gelieven zal zijne macht aan hen te betonen. ja, zij Te weten die heersers en rechters der aarde. worden niet gezaaid, ja, hun afgehouden stam wortelt niet in de aarde; ook als Hij op hen blazen zal, zo zullen zij Te weten die heersers en rechters der aarde. verdorren, en een stormwind zal hen als een stoppel Dat is, alsof zij stoppelen waren. wegnemen.

25. Bij wien dan zult gijlieden Mij vergelijken, dien Ik gelijk zij? zegt de Heilige.

26. Heft uw ogen op omhoog, en ziet, Wie deze dingen Te weten die dingen, die in de hoogte zijn, als de hemel en al wat daarin en daaraan is. geschapen heeft; Die in getal hun heir Dat is, de sterren, die Hij elk in haar orde gesteld heeft en als een heirleger elk op hare beurt doet tevoorschijn komen, en zij allen zijn Hem gehoorzaam; zie Ps. 147:4. voortbrengt; Of, *uitvoert*. Die ze alle bij name roept, vanwege de grootheid *Zijner* krachten, en *omdat* Hij sterk van vermogen is; er wordt er niet een gemist. Te weten van al die soldaten in zijn heir; dat is, van al de sterren.

27. Waarom zegt gij *dan*, o Jakob! o mijn volk, mijne kerk. en spreekt, o Israel! mijn weg Dat is, mijne gelegenheid, namelijk in welk ongeluk ik ben. Alsof hij zeide: De Heere weet niet hoe het mij gaat, dewijl Hij mij uit mijne ellende niet verlost. is voor den HEERE verborgen, en mijn recht Dat is, God doet mij geen recht over mijne vijanden, die mij onrechtvaardig vervolgen. gaat van mijn God voorbij?

28. Weet gij het niet? Hebt gij niet gehoord, dat de eeuwige God, de HEERE, de Schepper van de einden

der aarde, noch moede noch mat Te weten in het regeren der wereld en zijner kerk in dezelve. wordt? Er is geen doorgronding van Zijn verstand.

29. Hij geeft den moeden kracht, en Hij vermenigvuldigt de sterkte dien, die geen krachten heeft.

30. De jongen Dat is, de jonge en rappe lieden, die zich op hunne jonkheid verlaten. zullen moede en mat worden, en de jongelingen zullen gewisselijk vallen;

31. Maar dien den HEERE verwachten, zullen de kracht vernieuwen; Hebreeuws, *verwisselen*, of *veranderen*; te weten door de werking van den Heiligen Geest, die in hen woont, alzo Jes. 41:1. zij zullen opvaren met vleugelen, gelijk de arenden; Deze vogel verheft zich hoger in de lucht dat enige andere vogel. Zie Job 39:30; Ps. 103:5; Jer. 49:16; Obad.:4. zij zullen lopen, en niet moede worden; zij zullen wandelen, en niet mat worden.

Jesaja 41

1. Zwijgt voor Mij, Dit zijn de woorden des Heeren. gij eilanden! Dat is, gij inwoners der eilanden, dat is, die ver af, aan gene zijde der zee woont. Zie Gen. 10:5, en Ps. 72:10. Zwijgt en hoort met aandacht wat Ik, de Heere, u zeggen zal. Met welke woorden God de Heere alle afgodendienaars als voor het recht daagt, om hen te overtuigen van hunne dwaasheid, dat zij hulp zoeken bij de afgoden. en laat de volken De zin is: Laat hen hun best doen dat zij zich voor mij verweren, zij zullen eindelijk bevinden dat zij tegen mij niets vermogen. de kracht vernieuwen; laat ze toetreden, laat ze dan spreken; laat ons samen ten gerichte naderen.

2. Wie heeft van den opgang Versta, den opgang der zon, namelijk, uit Ur der Chaldeën land. Zie Gen. 11:31, en Gen. 12:1; Joz. 24:2. dien rechtvaardige Te weten Abraham, die door het geloof is gerechtvaardigd geworden, en wiens gerechtigheid van Mozes

geroemd wordt. Zie Gen. 15:6, en Gen. 18:19, en Gen. 22:16. Hebreeuws, *die gerechtigheid verwekt*. Zie van zulke manieren van spreken Job 35:13. **verwekt?** Dat is, vermaand en verwekt daartoe, dat hij naar een ander land trekken zou. **heeft hem geroepen op zijn voet?** Dat is, dat hij hem op den voet zou volgen en dienen. **de heidenen** Dat is, wie gaf hem de overwinning over de heidenen, die Sodom en Gomorra geplunderd hadden? Zie Gen. 14:14. **voor zijn aangezicht gegeven, en gemaakt,** Dat is, gaf hem overwinning, te weten over de vier koningen, van wie gesproken wordt Gen. 14. **dat hij over koningen heerste?** heeft ze zijn zwaard gegeven als stof, zijn boog als een voortgedreven stoppel?

3. Dat hij ze najaagde *en doortrok met vrede*, door een pad, *hetwelk* hij met zijn voeten niet gegaan had? Anders: *nooit gekomen was*. Sommigen duiden Jes. 41:3 en het voorgaande op *Cyrus*, als een voorbeeld van *Christus*, sommigen op *Christus* alleen.

4. Wie heeft *dit* gewrocht en gedaan, roepende Of, *wie roept*, enz., dat is, wie maakt dat de mensen, het ene geslacht voor, het andere na, elkander volgen, en dat alzo de wereld nimmermeer zonder bewoners is? **de geslachten van den beginne?** Hebreeuws, *van het hoofd af*; te weten van den beginne der wereld. Ik, de HEERE, Die de Eerste ben, en met den Laatste Anders: *en bij de laatste, Ik ben dezelfde*. Jes. 41:4 mag ook aldus vertaald worden: *Wie heeft gewrocht en gemaakt, en roept de eeuwen, die van den beginne geweest zijn? Ik de Heere, die de eerste ben; en die na dezen zijn zullen. Ik dezelfde.* ben Ik Dezelfde.

5. De eilanden De zin is: De inwoners der eilanden, ziende en bevindende de macht, die God ten allen tijde heeft betoond tot beschutting zijner kerk, zijn verschrikt en verbaasd geworden, en hebben wel enigermate zich aangesteld alsof zij zich den waren God wilden onderwerpen; maar inplaats van zich oprecht te schikken om

alleen te dienen den waren God, zijn zij ijdel geworden in hunne gedachten, nog evenwel afgoden makende en gevende de eer van den waren God hunnen afgoden. **zagen het, en zij vreesden; de einden** Dat is, degenen, die aan de uiterste einden der wereld woonden. **der aarde beefden; zij naderden en kwamen toe;**

6. De een hielp Te weten in het bevorderen der afgoderij. Hebreeuws, *de man hielp zijnen metgezel*. den ander, en zeide tot zijn metgezel: Hebreeuws, *broeder*. Wees sterk! Alsof zij zeiden: Heb goeden moed, val er aan, laat ons elkander lustig bijstaan, te weten in het maken, oprichten en vereren der afgoden.

7. En de werkmeester versterkte Dat is, gaf moed, vermanende tot voltrekking van het werk. den goudsmid; Hebreeuws eigenlijk, *den smelter*. die met den hamer glad maakt, dien, die op het aambeeld Dat is, die op het goud slaat, hetwelk op het aambeeld ligt om tot een plaats geslagen te worden. Anders: *met het slaan op het aambeeld*. slaat, zeggende van het soldeersel: Het is goed; daarna maakt hij het vast Te weten het beeld. met nagelen, dat het niet wankele.

8. Maar gij, Israel, Mijn knecht! gij Jakob, Dat is, gij nakomelingen van Jakob. dien Ik verkoren heb! het zaad van Abraham, Dat is, gij kinderen van Abraham. Mijn liefhebber! Dat is, die mij liefgehad heeft; 2 Kron. 20:7. Of, *van mijn vriend*; dat is, dien Ik liefgehad heb; zie Jak. 2:23.

9. Gij, welken Ik Dat is, welken Ik gegrepen en uitgeleid heb. gegrepen heb van de einden Dat is, uit wijdgelegen landen, te weten uit *Chaldea*, toen gijlieden, die nu leeft, in de lenden van Abraham waart. **der aarde, en uit haar bijzonderste** Of, *uitgelezenen*; dat is van de aanzienlijkste, rijkste, voornaamste lieden. Zie Exod. 24:11. Anders: *voor hunne bijzondersten*, alsof Hij zeide: Ik heb u verkoren voor de voortreffelijksten en allergrootsten van het

aardrijk. geroepen heb; en zeide tot u: Gij zijt Mijn knecht; u heb Ik uitverkoren, en heb u niet verworpen.

10. Vrees niet, want Ik ben met u; zijt niet verbaasd, want Ik ben uw God; Ik sterk u, ook help Ik u, ook ondersteun Ik u met de rechterhand Of, *met mijne gerechtige rechterhand*; dat is, door mijn goddelijke kracht, die gerechtigheid oefent, straffende de goddelozen en beschermende de vromen. Mijner gerechtigheid.

11. Ziet, zij zullen beschaamd en te schande worden, allen, die tegen u ontstoken zijn; Of, *ontbranden*; te weten met toorn. zij zullen worden als niet, en die lieden, Hebreeuws, *de mannen van uwen twist*; dat is, die met u twisten; also Jes. 41:12 *de mannen uws gekijfs*; dat is, die met u kijven. die met u twisten, zullen vergaan.

12. Gij zult hen zoeken, maar zult hen niet vinden; de lieden, die met u kijven, zullen worden als niet, en die lieden, die met u oorlogen, als een nietig ding.

13. Want Ik, de HEERE, uw God, grijp uw rechterhand aan, Die tot u zeg: Vrees niet, Ik help u.

14. Vrees niet, gij wormpje Jakobs, Dat is, gij volk, dat afkomstig is van Jakob, maar nu zo verachtzaam zijt in de ogen uwer vijanden, als een wormken. Zie Ps. 22:7. gij volkje Israels! Ik help u, spreekt de HEERE, en uw Verlosser is de Heilige Israels!

15. Ziet, Ik heb u Dat is, Ik heb u zulke macht en vermogen gegeven, dat gij zult vertreden en vermorzelen al degenen, die zich tegen u verheffen. Zie 2 Cor. 10:4,5. tot een scherpe nieuwe dorsslede Of, *snedige*; dat is, die bekwaam is om scherp te snijden. gesteld, die scherpe pinnen Hebreeuws, *die een heer of bezitter der monden is*; dat is, die als met monden, dat is scherpe pinnen, wel voorzien is, om te bijten,

te kwetsen en te beschadigen. heeft; gij zult bergen Dat is, de hogen, groten, verhevenen en aanzienlijken in het land zult gij vernielen, die u bevechten zullen; of, ik zal het in uwen naam en om uwentwil doen. Vergelijk Openb. 17:14, en Openb. 19:18, en Openb. 20:8,9. dorsen en vermalen, en heuvelen zult gij stellen gelijk kaf.

16. Gij zult ze wannen, en de wind zal ze wegnemen, en de stormwind zal ze verstrooien; maar gij zult u verheugen in den HEERE; Dat is, vanwege den Heere, te weten omdat Hij u zo goedertieren voor de zijnen kent en aanneemt. in den Heilige Israels zult gij u roemen.

17. De ellendigen Te weten die arm van geest zijn, en die honger en dorst hebben naar de gerechtigheid, dat is, die hun geestelijke armoede gevoelende en bekennende, daarbij weten dat er gene gerechtigheid bij hen is, en daarom hongeren en dorsten naar de gerechtigheid Gods. Dezen belooft de Heere dat Hij hen zal verkwikken en verzadigen. en nooddruftigen zoeken water, Dat is, hulp, troost, verkwikking in hun nood en benauwdheden. maar er is geen, hun tong versmacht van dorst; Ik, de HEERE zal hen verhoren, Ik, de God Israels, zal hen niet verlaten.

18. Ik zal rivieren Versta hier door de *rivieren, fonteynen*, enz. een zeer groten overvloed van geestelijke zegeningen; zie de aantekening Job 20:17. De zin is: Ik zal hen verkwikken door de predikatie van het heilig *Evangelie* en de kracht des Heiligen Geestes, hen troostende tegen het aanklagen hunner eigen conscientie. Zie Jes. 35:7, en Jes. 44:3; Joh. 4:10, en Joh. 7:37. op de hoge plaatsen openen, en fonteynen in het midden der valleien; Ik zal de woestijn tot een waterpoel Zie de aantekening Ps. 107:35. zetten, en het dorre land tot watertochten.

19. Ik zal in de woestijn De zin is: Ik zal mijne kerk, die tevoren als ene woestijn was, vervullen en versieren met vele gelovige en

godzalige personen, die in dezelve zullen zijn als schone, sierlijke en vruchtbare bomen. den cederboom, den sittimboom, Dit is een soort van cederboom, in deze onze landen onbekend. Zie de aantekening Exod. 25:5; van dit hout was gemaakt de ark des verbonds en de heilige tafel; Exod. 25:10,23. en den mirteboom, en den olieachtigen boom zetten; Ik zal in de wildernis stellen den denneboom, den beuk, Of, *hartsboom*. en den busboom Anders, *witte populierboom*. Enigen menen dat hierdoor te verstaan zijn alle bomen, die grote schaduw geven. Het Hebreeuwse woord, dat hier in den tekst staat, wordt alleen hier gevonden en Jes. 60:13. te gelijk;

20. Opdat zij zien, en bekennen, en overleggen, Of, *ter harte nemen*. en te gelijk verstaan, dat de hand des HEEREN zulks gedaan, Te weten, dat Hij zijne kerk wonderbaar heeft bewaard en versierd. en dat de Heilige Israels zulks geschapen Te weten, dat Hij zijne kerk wonderbaar heeft bewaard en versierd. heeft.

21. Brengt ulieder Hier spreekt wederom de Heere de afgodendienaars aan, gelijk Jes. 41:1, en Hij beroept hen voor zijn gericht *zie onder Jes. 45:20, en Jes. 48:14*, te weten om hen aan te wijzen de ijdelheid hunner bijgelovigheden, en om alzo de godzaligen een afkeer te doen hebben van al zulke gruwelen. twistzaak voor, zegt de HEERE; brengt uw vaste bewijsredenen Hebreeuws, *sterkten, vastigheden*; dat is, bewijsstukken, documenten, te weten om te bewijzen en te doen blijken dat uwe afgoden ware goden zijn, en dat gijlieden recht en wèl doet dat gij hen eert en aanbidt. bij, zegt de Koning van Jakob. Dat is, van het volk, dat uit Jakob afkomstig is.

22. Laat hen Te weten uw valse goden en die hen aanhangen, hervoortreden en bewijzen dat zij goden zijn, hetwelk geschieden zal indien zij doen blijken dat zij toekomstige en gepasseerde dingen weten.

voortbrengen en ons verkondigen Te weten mij den Heere en den gelovigen, die mij aanhangen. de dingen, die gebeuren zullen; verkondigt Hier wendt de Heere zijne rede tot de valse goden, gelijk ook Jes. 41:23,24. de vorige dingen, Dat is, welke zich tevoren hebben toegedragen. Anders: *de eerste dingen, welke die zullen zijn*; te weten in het toekomstige. welke die geweest zijn, opdat wij het ter harte Hebreeuws, *ons hart te leggen*, of te *stellen*; te weten daarop; dat is, dat wij met ons hart terdege daarop letten. nemen, en het einde Dat is, opdat wij weten wat daarop volgen zal. daarvan weten; of doet ons Dat is, vertelt ons de toekomstige dingen. de toekomstige dingen horen.

23. Verkondigt dingen, die hierna komen zullen, opdat wij weten, dat gij goden zijt; ja, doet goed, De zin is: Laat uwe macht blijken, doet goed dengenen die u eren, of doet kwaad dengenen die u verachten. Aldus spot Hij met de afgoden, die leven noch macht hebben, en derhalve niemand goed of kwaad doen kunnen. en doet kwaad, dat wij verbaasd staan, en te zamen toezien. Of, *daarop letten*.

24. Ziet, gijlieden zijt minder dan niet, en ulieder werk is erger dan een adder; Of, *dan het werk ener adder, of van een basilisk*. Of aldus: *Ulieder werk is uit een adder*; dat is uit den duivel. Anders: *minder dan een nietig ding*. hij is een gruwel, die ulieden verkiest. Te weten om ulieder als goden te eren en te aanbidden. Anders: *Dat men u uitkiezen zal, is een gruwel*.

25. Ik verwek Te weten Ik de Vader, *verweken*, te weten mijnen Zoon *Jezus Christus, die van het noorden*, enz.; dat is, wiens gebied strekken zal van het ene einde der wereld tot het andere. Vergelijk dit met Matth. 8:11. Onder deze twee gewesten moet men hier alle gewesten verstaan. Anderen: *Ik verwek een volk*, te weten dat volk, mijne kerk, die uit alle hoeken der wereld zal verzameld worden, ten tijde der komst van den *Messias*, door welken het rijk van den Satan en der zonde ten enenmale zal teniet gedaan worden.

Sommigen duiden het op *Cyrus* als een voorbeeld van onzen Heere *Christus*. *een* van het noorden, en hij zal opkomen van den opgang der zon; hij zal Mijn Naam aanroepen; en hij zal komen Te weten, om hen te beschamen. Zie 2 Cor. 10:4,5,6. *over* de overheden Of, *regenten*, zo kerkelijk als politieke, te weten tegen al degenen, die zich zullen stellen tegen *Jezus Christus*. als *over* leem, en gelijk een pottenbakker het slijk Dat is klei. treedt. Versta hierbij: *Zal Hij hen vertreden en te schande maken*.

26. Wie heeft *wat* Te weten onder al de afgoden. verkondigd van den beginne aan, Hebreeuws, *van het hoofd*; dat is, van zulks als er in den beginne der wereld geschied is. dat wij het weten mogen, of van te voren, Hebreeuws, *van de aangezichten*; dat is, van tevoren, of van den beginne. dat wij zeggen mogen: Hij is Of, *Gij zijt rechtvaardig*; Of, *waarachtig omdat de gerechtigheid de waarheid vereist*. Anderen vertalen de eerste woorden van Jes. 41:26 aldus: *Wie zal de vorige dingen verkongigen? Wij zullen het vernemen, en hetgeen voor dezen geweest is? Wij zullen zeggen: hij is waarachtig*. dat is, Gij hebt u met recht voor een god uitgegeven. *rechtvaardig*; Of, *waarachtig* omdat de gerechtigheid de waarheid vereist. Anderen vertalen de eerste woorden van Jes. 41:26 aldus: *Wie zal de vorige dingen verkongigen? Wij zullen het vernemen, en hetgeen voor dezen geweest is? Wij zullen zeggen: hij is waarachtig*. maar er is niemand, Te weten on de afgoden. die het verkondigt, ook niemand, Te weten on de afgoden. die *wat* horen doet, ook niemand, Te weten on de afgoden. die *ulieder* Want de afgoden hebben oren, maar horen niet. Zie Ps. 135:16. woorden hoort.

27. *Ik*, de Eerste zeg tot Sion: Zie, zie *ze daar!* en tot Jeruzalem; Ik zal een blijden boodschapper Of, *een evangelist*, een verkondiger van het heilige *Evangelie*, sprekende van de genade en barmhartigheid Gods over de boetvaardige zondaars; en versta dit voornamelijk van *Christus*, en

wijders uit het voorgaande, dat deze belofte zo zekerlijk zal voorgesteld en volbracht worden, alsof het alreeds voor ogen ware. Vergelijk onder Jes. 42:9. *geven*. Versta hierbij, uit het naastvoorgaande lid: *En ziet hij is daar*.

28. Want Ik zag toe, Te weten naar een man, die mijn volk zou kunnen helpen of zaligmaken. maar er was niemand, zelfs onder dezen, Of, *ook geen van dezen*; te weten die tot mijn volk behoren. maar er was geen raadgever, dat Ik hen zou vragen, en zij Mij antwoord geven zouden.

29. Ziet, zij zijn altemaal Te weten die afgoden. ijdelheid, hun werken zijn een nietig ding, hun gegoten beelden Versta onder deze ook beelden van hout en van steen. Anders: *hunne besprengingen zijn wind*, enz. zijn wind, en een ijdel ding.

Jesaja 42

1. Ziet, Mijn Knecht, Dit spreekt God de Vader van zijnen Zoon *Christus*, dien Hij zijnen *knecht* noemt, te dien aanzien, dat *Christus*, als onze Middelaar, de gedaante eens knechts heeft aangenomen. Vergelijk Jes. 53:11; Matth. 12:18; Filipp. 2:6,7,8. Dien Ik ondersteun, Dat is, dien Ik versterk, dat Hij niet bezwijkte onder den onverdragelijken last mijns toorns, die Hij een tijdlang gevoelen moet om uwe zonden voor welke Hij zichzelf heeft overgegeven uit te delgen en te verzoenen. Mijn Uitverkorene, *in Denwelken* Mijn ziel een welbehagen heeft! Ik heb Mijn geest op Hem gegeven; Hij zal het recht Dat is, Hij zal de rechte leer van de zaligheid der mensen, door de predikatie van het heilige *Evangelie*, den heidenen Of, *den volken*, zo den Joden als den heidenen. Zie Rom. 1:16. voordragen en hen also tot zijne gehoorzaamheid en tot hunne zaligheid brengen. den heidenen Of, *den volken*, zo den Joden als den heidenen. Zie Rom. 1:16. voortbrengen. Te weten uit den schoot des Vaders; Joh. 1:18. Dit zal Hij doen ten dele in eigen

persoon, ten dele door zijne apostelen en andere leraars van het heilige *Evangelie*.

2. Hij zal niet schreeuwen, Of, *roepen, tieren*; zie Matth. 12:19. De zin is: Hij zal niet veel pochen, of veel rumoer maken, niet veel tumult, gelijk de prinsen dezer wereld doen; ook zal Hij niet veel uiterlijk geprang of gedruis maken; maar Hij zal zich stil, beleefdelijk en deemoedig gedragen, duldende goedertieren al de de onvolmaaktheden zijner uitverkorenen. Zie Matth. 12:18,19,20, en Luk. 17:20. noch Zijn *stem* verheffen, noch Zijn stem op de straat horen laten.

3. Het gekrookte riet Dat is, Hij zal geduld hebben met de zwakheden der arme zondaars, en Hij zal hun verslagen consciëntien verkwikken en hen vertroosten door de belofte van de vergeving hunner zonden. Zie Ps. 34:19; Matth. 11:28. zal Hij niet verbreken, en de rokende vlaswiek Dat is, de wiek, die in de lamp schier uitgebrand is, nauwelijks schijnsel of licht meer gevende, maar alleen nog rokende. zal Hij niet uitblussen; met waarheid Dat is, oprechtelijk, getrouwelijk, want *waarheid* betekent hier trouw. zal Hij het recht voortbrengen. Of, *uitvoeren*, en dienvolgens *overwinnen*, gelijk waarheid en recht eindelijk overwinnen. Zie Matth. 12:20.

4. Hij zal niet verdonkerd Maar Hij zal helder en klaar lichten en schijnen; *Christus'* licht gesteld tegen het rokende en smokende vlas, en zijne macht tegen het gekrookte riet. Anders: *Hij zal niet versmachten*; te weten in het verrichten van zijn ambt, Matth. 26:39; Luk. 12:50; hetzelfde wordt straks met andere woorden gezegd. Sommigen verstaan dit, *verdonkerd* en *gebroken worden*, van het lijden en sterven van onzen Heere *Christus*, hetwelk niet geschieden zou eer Hij het *Evangelie* had verkondigd naar den raad van zijnen Vader. worden, en Hij zal niet verbroken Dat is, Hij zal onder den zwaren last zijner bediening niet bezwijken. worden, totdat Hij Te weten door de predikatie van het heilige *Evangelie* in de ganse wereld; hetwelk niet geschieden kon vóór en al eer *Christus* gestorven en tot zijn

hemelsen Vader opgevaren was, en den Heiligen Geest op de apostelen gezonden had. Zie Joh. 16:7. het recht Dat is, de leer, gelijk straks volgt. op aarde zal hebben besteld; en de eilanden Met deze woorden geeft de profeet te kennen dat de leer van het heilige *Evangelie* niet zou besloten blijven binnen de grenzen van het Joodse land; Gen. 49:10; Matth. 28:19. zullen naar Zijn leer Dit is hetzelfde, dat Hij straks genoemd heeft *het recht*, namelijk het *Evangelie*. wachten.

5. Alzo zegt God, de HEERE, Die de hemelen geschapen, en dezelve Hebreeuws, *derzelve uitbreiders*, of, *die dezelve uitbreiden*. Zie Job 35:10. uitgebreid heeft, Die de aarde uitgespannen heeft, Te weten in het rond. en wat daaruit Hebreeuws, *hare uitgangen*; dat is al wat daaruit spruit en wast. voortkomt; Die den volke, *dat* daarop is, den adem geeft, en den geest dengenen, Versta hier door den geest de redelijke ziel. Zie Num. 16:22. die daarop wandelen:

6. Ik, de HEERE, heb u O mijn Zoon *Jezus Christus*. geroepen Te weten tot een Middelaar. in gerechtigheid, Of, *met gerechtigheid*; dat is op behoorlijke wijze, want Gij hebt U goedwillig tot het middelaarsambt overgegeven; zie Ps. 40:9; Hebr. 10:7. Of, *met gerechtigheid*; dat is, achtervolgens mijne beloften, die Ik door de patriarchen en profeten mijn volk dikwijls gedaan heb. en Ik zal u O mijn Zoon *Jezus Christus*. bij u O mijn Zoon *Jezus Christus*. W hand grijpen; en Ik zal u O mijn Zoon *Jezus Christus*. behoeden, en Ik zal u O mijn Zoon *Jezus Christus*. geven tot een Verbond Dat is, tot een Middelaar des verbonds, namelijk des genadeverbonds, hetwelk Ik met Abraham en zijn zaad gemaakt heb. Dit verbond zult Gij bevestigen; te weten alzo, dat door U mijn volk met mij zal worden verzoend en voorts alle volken in een verbond zullen verenigd worden, niet alleen de Israëlieten, maar ook de heidenen, gelijk straks volgt. des volks, tot een Licht Dat

is, opdat Gij hen verlicht met de zaligmakende kennis Gods en van hunnen Zaligmaker, waardoor de uitverkorenen onder alle natiën zullen verheugd worden. Want gelijk het licht den mens naar het lichaam verheugt en verkwikt, also verheugt de kennis van *Christus* het gemoed der kinderen Gods innerlijk. Vergelijk Jes. 9:1, en Jes. 49:6; Luk. 3:32; Hand. 13:47, en Hand. 16:34. **der heidenen.**

7. Om te openen Te weten door de predikatie van het heilige *Evangelie* en de verlichting van den Heiligen Geest; zie Hand. 13:46,47, en Hand. 26:17,18. **de blinde ogen,** Te weten de ogen van het verstand. Zie Jes. 35:5. **om de gebondenen uit te voeren** Te weten uit de geestelijke dienstbaarheid der zonde en des duivels, de uitverkorenen also bevrijdende en verlossende uit den schrik en de vrees der hel. Zie Jes. 49:9, en Jes. 61:1; Luk. 4:18; Hebr. 2:14,15. **uit de gevangenis, en uit het gevangenhuis, die in duisternis** Versta hier, de duisternis der onwetendheid. Zie boven, Jes. 9:1. **zitten.**

8. Ik ben de HEERE, Hebreeuws, *Jehovah*; dat is de eeuwige, zelfstandige, onveranderlijke God. **dat is Mijn Naam; en Mijn eer zal Ik geen anderen geven, noch Mijn lof den gesneden beelden.**

9. Ziet, de voorgaande De zin is: Wat Ik mijn volk tevoren verkondigd heb, dat is vervuld; nu verkondig Ik ulieden wat nieuws, hetwelk ook zekerlijk geschieden zal, namelijk de verschijning van den *Messias* in het vlees, die zal van punt tot punt also voltrokken worden, gelijk Ik ze door mijne profeten voorzegd heb. **dingen zijn gekomen, en nieuwe dingen verkondig Ik; eer dat zij uitspruiten, doe Ik ulieden die horen.**

10. Zingt den HEERE een nieuw lied, Dat is, een voortreffelijk lied. Zie Ps. 32:3. **Zijn lof van het einde** Dat is, gijlieden, die aan de uiterste einden der wereld woont, alle mensen van welken staat of natie gij zijt; aangezien het heil, dat de *Messias* aanbrengt,

allerlei volken en natiën aangaat; zo hebben zich dan billijk alle volken en natiën in Hem te verheugen en te verblijden. **der aarde; gij, die ter zee** Hebreeuws, *nederdaalt op de zee*; te weten in het schip, dat op de zee zal varen. **vaart, en al wat daarin** Gij mensen altegaar, die in de eilanden woont, die rondom in de zee liggen. Hebreeuws, *de volheid derzelve*; gelijk Ps. 24:1. **is, gij eilanden en hun inwoners.**

11. Laat de woestijn en haar steden Dat is, de steden, die in of nabij dezelve liggen. **de stem verheffen, met de dorpen,** Dat is, de dorpen der Kedarenen; dat is der Arabieren, also genaamd naar Kedar, den zoon van Ismaël; Gen. 25:13; Ps. 120:5. **die Kedar bewoont; laat hen juichen, die in de rotsstenen** Anders: *die te Sela wonen*, welke is de hoofdstad van Arabië. Zie boven Jes. 16:1. **wonen, en van den top** Hebreeuws, *van het hoofd der bergen*. **der bergen af schreeuwen.**

12. Laat ze den HEERE de eer geven, en Zijn lof in de eilanden verkondigen.

13. De HEERE Te weten *Jezus Christus*. **zal uittrekken** Dat is, Hij zal zijn goddelijke macht doen blijken, als Hij den duivel en de wereld overwinnen zal door zijne predikatiën, zijnen dood, zijne verrijzenis, hemelvaart en het zitten ter rechterhand zijns Vaders en wederkomst ten oordeel. **als een held; Hij zal den ijver opwekken als een krijgsman; Hij zal juichen, ja, Hij zal een groot** Sommigen menen dat het Hebreeuwse woord betekent *tieren, brullen, of bulderen, gelijk de olifanten*. **getier maken; Hij zal Zijn vijanden overweldigen.**

14. Ik heb van ouds gezwegen, Ik heb Mij stil Of, *zou Ik langer stilzwijgen? Zou ik mij nog inhouden?* **gehouden en Mij ingehouden; Ik zal uitschreeuwen, als een, die baart, Ik zal ze verwoesten, en te zamen opslokken.**

15. Ik zal bergen Dat is, Ik zal de grote en trotse vijanden mijner kerk verdelgen, en Ik

zal uit den weg weren alle verhinderingen, die mijne gelovigen kunnen hinderen of schaden om tot mij in den hemel te komen. en heuvelen woest maken, en al hun gras zal Ik doen verdorren; en Ik zal de rivieren tot eilanden maken, en de poelen uitdrogen.

16. En Ik zal de blinden Dat is, die den waren God tevoren niet kenden, maar van Hem en zijne leer afdwaalden en in grote blindheid der onwetendheid en afgoderij staken. **leiden** Te weten door mijn Geest en de predikatie van het heilig *Evangelie*. **door den weg**, Dat is, door den weg der hemelse en zaligmakende waarheid en godzaligheid. *dien* zij niet geweten hebben, Ik zal ze doen treden door de paden, *die* zij niet geweten hebben; Ik zal de duisternis voor hun aangezicht ten licht maken, en het kromme tot recht; deze dingen zal Ik hun doen, en Ik zal hen niet verlaten.

17. *Maar* die zich op gesneden beelden verlaten, die tot de gegoten beelden zeggen: Gij zijt onze goden; die zullen achterwaarts keren, *en* met schaamte Dat is, gans en al te schande worden. **beschaamd worden**.

18. **Hoort**, Hier spreekt de HEERE de Joden aan, die moedwillig doof en blind waren, niet willende met aandacht zijn woord horen noch in acht nemen zijne werken en gerichten. **gij doven!** en schouwt aan, **gij blinden!** om te zien.

19. **Wie is er blind als Mijn knecht**, Dat is, het volk van Israël, dat ik mijnen wil heb geopenbaard en beroepen heb, opdat het mij daarna zou dienen, gelijk boven Jes. 41:8, en straks wederom in Jes. 42:19. **en doof**, gelijk Mijn bode, De priesters en Levieten, door wie God het volk zijnen wil te kennen gaf. *dien* Ik zende? Te weten om mijn volk te leren. **Wie is blind, gelijk de volmaakte**, Of, *volkomen*, dat is, het volk van Israël, hetwelk Ik vele grote, zo geestelijke als lichamelijke weldaden bewezen heb, also dat het niets ontbrak; waaruit het behoorde

te zien en bekennen hoe getrouw Ik het met hen voorhad. **en blind, gelijk de knecht des HEEREN?**

20. Gij ziet *wel* veel dingen, Te weten vele wonderwerken van God, die Hij tot uw best doet. **maar gij bewaart ze niet; of *schoon* hij de oren** Te weten de knecht des Heeren, dat is, het volk van Israël. De zin is: Dit volk stelt zich wel uiterlijk also aan, alsof het mijn woord horen wilde, maar het is hun geen ernst, het gaat hun niet ter harte wat zij horen. In het eerste lid van Jes. 42:20 wordt er gesproken tot den tweeden persoon; maar in het tweede lid van den derden persoon. Dit geeft wat duisterheid in den zin. **opendoet, zo hoort hij** Dat is, zo behartigt hij het niet. **toch niet**.

21. De HEERE had lust *aan hem*, om **Zijner** Dat is, vanwege zijne waarheid en trouw, namelijk terwijl Hij den oudvaders beloofd heeft dat Hij hun zaad zou goeddoen; zie Ps. 31:2. **gerechtigheid wil; Hij maakte *hem* groot *door* de wet**, Namelijk, die Hij hun gegeven had door Mozes. Zie Deut. 4:6; Ps. 147:19,20. **en Hij maakte *hem* heerlijk**.

22. **Maar *nu* is het** Te weten het volk van Israël; *anders: is hij*, te weten de knecht des Heeren, gelijk Jes. 42:19. Anderen aldus: *En dat volk is beroofd en geplunderd; al de jongelingen zuchten, of, zij zuchten allen in de spelonken* of hollen der aarde. **een beroofd** De zin is: God heeft dit volk in de handen zijner vijanden overgegeven, omdat het zijne genade en goedertierenheid niet heeft in acht genomen. **en geplunderd volk; zij zijn allen verstrikt in de hollen, en verstoken in de gevangenhuisen; zij zijn tot een roof geworden, en er is niemand, die ze redt; *tot* een plundering, en niemand zegt: Daar is niemand, die hen beschermt of verdedigt, of die de vijanden dwingt weder te geven wat zij hun afgenomen hebben. Geeft ze weder**.

23. **Wie onder ulieden neemt zulks ter oren? *Wie* merkt op en hoort, wat hierna** Want de straffen en plagen des Heeren, die hier in dit leven komen over de

onboetvaardige zondaars, zijn maar beginselen van hunne smarten, zo zij niet intijds opmerken en zich beteren en met belijdenis hunner zonden zeggen: *Wie heeft Jakob*, enz. Jes. 42:24. **zijn zal?**

24. Wie heeft Jakob Dat is, de nakomelingen van Jakob, de Israëel Dat is, de nakomelingen van Jakob, de Israëlieten. **tot een plundering overgegeven, en Israel den rovers?** Is het niet Dat is, het is zeker dat de Heere ons en onze goederen, om onzer zonden wil, in hunne handen heeft overgegeven. **de HEERE, Hij, tegen Wien wij gezondigd hebben?** Want zij wilden niet wandelen in Zijn wegen, en zij hoorden niet naar Zijn wet.

25. Daarom heeft Hij over hen uitgestort Hebreeuws, *over hem*; te weten over Jakob, of over Israël, uit Jes. 42:24. **de grimmigheid** Dat is, zijne straffen; zie de aantekening Ps. 79:6. **Zijns toorns en de macht** Het leger der Assyriërs en andere vijanden. **des oorlogs; en Hij heeft ze rondom in vlam gezet, doch zij merken** Dat is, de Israëlieten hebben geen acht gegeven op de gerichten van God en de oorzaken derzelve. **het niet; en Hij heeft ze in brand gestoken,** Dat is, Hij heeft hen vernield door velerlei pijnlijke jammeren en ellenden. **doch zij nemen het niet** Dat is, de Israëlieten hebben geen acht gegeven op de gerichten van God en de oorzaken derzelve. **ter harte.**

Jesaja 43

1. Maar nu, also zegt de HEERE, uw Schepper, Dat is, die u geschapen, tot zijn volk gemaakt en wedergeboren heeft door zijn Heiligen Geest, u roepende tot zijne kennis, naar zijn welgevallen, opdat gij Hem zoudt zijn een uitverkoren volk, geëigend tot zijne eer; zie Ef. 2:10. **o Jakob! O gij mijn uitverkoren volk van Israël. en uw Formeerder, o Israel! vrees niet,** Ofschoon gij een tijdlang in de Babylonische gevangenschap en in het land uwer vijanden

zult moeten zijn. **want Ik heb u verlost; Te weten uit het geweld des duivels, namelijk door *Christus*; en Ik zal u verlossen uit de Babylonische gevangenschap. Ik heb u bij uw naam geroepen, gij zijt Mijn.**

2. Wanneer gij Dat is, als gij in nood en gevaar zijt, zo zal Ik u verlossen, en Ik zal altijd uw beschutter en beschermer zijn; zie de aantekening 2 Sam. 22:17. **zult gaan door het water, Ik zal bij u zijn, en door de rivieren, zij zullen u niet overstromen; wanneer gij door het vuur** Te weten het vuur der tegenheden en der plagen; gelijk Job 15:30. **zult gaan, zult gij niet verbranden, en de vlam zal u niet aansteken.**

3. Want Ik ben de HEERE, uw God, de Heilige Israels, uw Heiland; Ik heb Egypte, De zin is: Ik heb u verschoond, en Ik heb de Moren gelijk de Egyptenaars *als tot uw losgeld* overgegeven en laten onderdrukken; zie boven Jes. 20:4,5. **Morenland en Seba** Dat is, de Sabeërs, die van Seba afkomstig zijn; zie Gen. 10:7. **gegeven tot uw losgeld** Of, *tot uw rantsoen*; zie Spreuk. 21:18. **in uw plaats.** Of, *voor u*; zie Spreuk. 11:8, en de aantekening aldaar.

4. Van toen af, Te weten van dien tijd af, toen Ik u uit Egypte gevoerd heb. **dat gij kostelijk** Dat is, dat gij mijn lief eigendom geworden zijt. Zie Exod. 19:5. **zijt geweest in Mijn ogen, zijt gij verheerlijkt geweest, en Ik heb u liefgehad; Ik heb u mijne liefde bewezen door vele en menigerlei weldaden. daarom heb Ik mensen** Te weten de Egyptenaars, Moren en Sabeërs, Jes. 43:3. **in uw plaats gegeven, en volken in plaats** Dat is, voor uw leven. **van uw ziel.**

5. Vrees niet, want Ik ben met u; Ik zal uw zaad Dat is, uwe nakomelingen, te weten in het geloof, die Ik tot de gemeenschap mijner kerk roepen zal. **van den opgang** Dat is, Ik zal mij ene gemeente verzamelen uit alle gewesten des aardbodems. **brenge, Niet alleen naar het vlees uit de Babylonische gevangenschap,**

maar ook naar den geest en uit de helse gevangenschap. **en Ik zal u verzamelen van den ondergang.** Dat is, Ik zal mij ene gemeente verzamelen uit alle gewesten des aardbodems.

6. Ik zal zeggen tot het noorden: Geef; en tot het zuiden: Houd niet terug; breng Mijn zonen Dat is, de gelovigen. van verre, en Mijn dochters van het einde der aarde;

7. Een ieder, Dat is, alle kinderen Gods, want de kinderen dragen den naam huns vaders. die naar Mijn Naam genoemd is, en dien Ik Gelijk boven Jes. 43:1. geschapen heb tot Mijn eer, dien Ik Gelijk boven Jes. 43:1. geformeerd heb, dien Ik Gelijk boven Jes. 43:1. ook gemaakt heb. Of dien Ik heerlijk en voortreffelijk gemaakt heb; zie de aantekening Ps. 100:3.

8. Breng voort het blinde volk, Dat is, het volk, dat van nature blind is en niet ziet in goddelijke zaken. **hetwelk ogen heeft,** Te weten vleselijke of lichamelijke, maar geen geestelijke ogen, die door den Heiligen Geest verlicht zijn. **en de doven,** Te weten die van nature het woord en den wil Gods niet horen of verstaan. **die oren hebben.** Te weten lichamelijke oren, maar geen geestelijke oren.

9. Laat al de heidenen Dit zijn de woorden des Heeren. **samen vergaderd worden, en laat de volken verzameld worden; wie onder hen** Wat god is er onder hen en onder al degenen, die de afgoden aanhangen, die enz.? **zal dit verkondigen?** Te weten hetgeen Ik ulieden voorzeg van de verlossing uit de Babylonische gevangenschap, en voorts van de geestelijke verlossing door *Christus*. **Of laat hen ons** Te weten de afgoden der heidenen. **doen horen de vorige dingen,** Dat is, wat er voorbijgegaan is. Veel minder kunnen zij voorzeggen wat er nog geschieden zal. Zie boven Jes. 41:22. De Heere bewijst met deze woorden dat Hij alleen de ware God is. **laat hen hun getuigen** Te weten om aan te wijzen en te betuigen, dat zij toekomstige dingen

voorzegd hebben. **voortbrengen, opdat zij** Dat is, opdat het blijke dat zij met der waarheid zich voor goden uitgeven. **gerechtvaardigd worden, en men het hore en zegge: Het is de waarheid.** Te weten dat zij goden zijn.

10. Gijlieden zijt Mijn getuigen, Om te betuigen dat Ik een waarachtig God ben, overmits Ik zulke dingen gedaan en voorzegd heb, die gene afgoden kunnen doen of voorzeggen. **spreekt de HEERE, en Mijn knecht,** Te weten de profeet Jesaja en andere profeten, die zulks uit mijnen mond tevoren hebben verkondigd. Enigen verstaan hier door dezen knecht *Jezus Christus*, gelijk boven Jes. 42:1. **dien Ik uitverkoren heb; opdat gij het weet, en Mij gelooft, en verstaat, dat Ik Dezelve ben, dat voor Mij** De zin is: Ik alleen ben de enige en eeuwige ware God. **geen God geformeerd is,** Versta hierbij, gelijk de afgoden, die van mensenhanden geformeerd zijn, niet van of uit zichzelf bestaande, gelijk Ik de ware God van eeuwigheid besta. **en na Mij geen zijn zal.**

11. Ik, Ik ben de HEERE, Te weten de ware en van zichzelf eeuwig bestaende God. Zie boven, Jes. 41:4; Gen. 2:4. **en er is geen Heiland behalve Mij.**

12. Ik heb verkondigd, Te weten mijn volk, dat Ik het zou helpen. **en Ik heb verlost, en Ik heb het doen horen, en geen vreemd** Te weten heeft het verkondigd, noch gedaan, dat Ik ulieden heb verkondigd en dat Ik onder ulieden gedaan heb. **god was onder ulieden; en gij zijt Mijn getuigen, spreekt de HEERE, dat Ik God ben.**

13. Ook eer de dag was, Dat is, vóór dien tijd, eer de eerste dag geworden is, dat is, vóór het begin der wereld aan. **ben Ik, en er is niemand, die uit Mijn hand redden kan; Ik zal werken, en wie zal het keren? Of, afwenden;** dat is, wie zal mij verhinderen te doen hetgeen Ik te doen eens besloten en mij voorgenomen heb; Job 9:12, en Jes. 14:27.

14. Alzo zegt de HEERE, uw Verlosser, de Heilige Israels: Om ulieder wil heb Ik Dat is, Ik zal zekerlijk zenden. De profeten spreken dikwijls van hetgeen nog geschieden zal alsof het alreeds geschied ware. naar Babel Te weten *Cyrus*, met de Perzen en Meden. Dezen heeft God daarom naar Babel gezonden, en heeft die stad laten verdelgen, opdat de Joden uit de Babylonische gevangenschap zouden verlost worden. gezonden, en heb hen allen vluchtig Anders: *grendelen*; dat is, de macht der Chaldeën, die de Joden als met deuren en grendels besloten en vasthielden. doen nederdalen, te weten de Chaldeen, in de schepen, Hebreeuws, *in de schepen van hun gejuich*, of *geschrei*. Aldus noemt hij die grote en voortreffelijke schepen der Chaldeën, met welke zij den *Eufraat*, *Tiger* en andere rivieren bezeilden en bedwongen; doch daarna in en met dezelve moesten vluchten voor de Perzen en Meden, zonder twijfel met geschrei of geweën. op welke zij juichten.
15. Ik ben de HEERE, uw Heilige; de Schepper Gelijk Jes. 43:1. van Israel, ulieder Koning.
16. Alzo zegt de HEERE, Die in de zee Zie Exod. 14. een weg, en in de sterke Versta, de Rode zee en de Jordaan. Zie Exod. 14; Joz. 3. wateren een pad maakte; Hebreeuws, *gaf*.
17. Die wagenen Dit schijnt te zien op den optocht van Farao tegen Israël naar het Rode meer. Anders: *die*, enz. *voortbrengt*. Duidende dit op God, door wiens macht allen, die zich stellen tegen de verlossing, welke het Hem believen zal zijn volk te bewijzen, zullen tezamen te schande en ten verderve gebracht worden. en paarden, heir en macht voortbracht; Die door zijn goddelijke voorzienigheid Farao en de Egyptenaars daartoe gebracht heeft, dat zij met hunne wagens en paarden tot in de Rode zee de Israëlieten zijn nagevolgd, alwaar zij tezamen zijn verdronken en omgekomen. Zie Exod. 14:3,4, enz. te zamen zijn zij nedergelegē, Te weten de Egyptenaars.

Anders: *zij zullen nederliggen*; te weten de Chaldeën en Babyloniërs. zij zullen niet weder Te weten hier in dit tijdelijke leven. opstaan, zij zijn uitgeblust, gelijk een vlaswiek Vergelijk boven Jes. 42:3. zijn zij uitgegaan.

18. Gedenkt Hij wil zeggen dat de verlossing door *Christus*, die door de verlossing uit de Babylonische gevangenschap werd afgebeeld, zo heerlijk en voortreffelijk zal zijn, dat de verlossing der Israëlieten uit Egypte, die eertijds geschied is, bij dezelve niet zou te vergelijken zijn. Zie Jer. 16:14, enz., en Jer. 23:7. der vorige *dingen* niet, en overlegt de oude dingen niet.
19. Ziet, Ik zal wat nieuws maken, Dat is, wat voortreffelijks, iets dat tevoren nimmer is gehoord of gezien geweest. nu zal het Dat is, in korteren tijd. uitspruiten, Dat is, in het werk gesteld worden; ene manier van spreken, genomen van de kruiden en bloemen, die uit de aarde spruiten. zult gijlieden Dat is, zekerlijk, gijlieden zult dit weten. dat niet weten? Ja, Ik zal in de woestijn De zin is: Ik zal mijne kerk wonderbaar verlossen en bewaren, gelijk Ik eertijds mijn volk wonderbaar door de woestijn heb gevoerd en uit een steenrots water heb gegeven; Exod. 17:6. een weg leggen, en rivieren in de wildernis.
20. Het gedierte Hij wil zeggen: Alle creaturen, zelfs de onvernunftige dieren, zullen mij, elk op zijne wijze, deshalve roemen en prijzen. Het is een oneigen en verbloemde manier van spreken, daartoe dienende om aan te wijzen de overgrote genade, die God zijnen uitverkorenen in *Christus* bewijzen zou. des velds zal Mij eren, de draken en de jonge struisen; Gelijk Jes. 13:21. want Ik zal in de woestijn wateren geven, en rivieren in de wildernis, om Mijn volk, Mijn uitverkorenen drinken te geven.
21. Dit volk heb Ik Mij geformeerd, zij zullen Mijn lof vertellen.
22. Doch gij hebt Mij De Heere wil zeggen dat zij het met hunne vroomheid niet

verdiend hadden dat Hij hen verlossen zou, want dat zij hem naar behoren niet gediend hadden. Alsof Hij zeide: Het heeft tot mijne eer en tot mijn dienst niet gestrekt, dat gij zoveel moeite gedaan hebt, met zoveel offeranden te slachten, onderhoudende zeer nauw de ceremoniën der wet; zoveel het uiterlijke aangaat hebt gij dit gedaan om de sleur te houden, zonder geloof, en dienvolgens *tegen mij*, dat is, met overtredingen tegen mij en tot mijn verdriet; zie Jes. 43:24. Anders: *om mijnentwil*; zie 1 Sam. 15:22; Jes. 1:11. **niet aangeropen, o Jakob! als gij u Of, maar gij zijt mijner moeder geweest. tegen Mij vermoeid hebt, o Israel!**

23. Mij hebt gij Te weten als gij vele offeranden hebt geslacht, en alzo scheent mij te dienen, aangezien het zonder geloof en boetvaardigheid des harten geschied is. **niet gebracht het kleine vee** Te weten schapen en geiten. **uwer brandofferen, en met uw slachtofferen hebt gij Mij niet geeerd; Ik heb u Mij niet doen dienen met spijsoffer,** Hebreeuws, *mincha*; zie Lev. 2. **en Ik heb u niet vermoeid met wierook.** Dat is, met veel offerens van u te eisen, zie Jes. 1:11; bij de offeranden placht men wierook te gebruiken; zie Lev. 2.

24. Mij hebt gij geen kalmus Dit gebruikte men in het reukwerk; zie Jer. 6:20. **voor geld gekocht, en met het vette uwer slachtoffers hebt gij Mij niet gedrenkt; Of, bevochtigd, dronken gemaakt;** dat is, met vreugde en genoegen verheugd en vervuld; gelijk Spreuk. 5:19; Jer. 31:14. **maar gij hebt Mij arbeid Of, moeite gemaakt.** Hebreeuws, *doen dienen*; dat is, gij zijt mij lastig geweest. Zie Jes. 1:14. **gemaakt, met uw zonden,** Dat is, met uwe huichelarij, met onderdrukkingen van uwen naaste, enz., vergelijk Jes. 1:15, enz. **gij hebt Mij vermoeid met uw ongerechtigheden.**

25. Ik, Ik ben het, Die uw overtredingen Vergelijk Ps. 51:3. **uitdelg, om Mijnentwil, Niet om uwer verdiensten**

wil, maar om mijner eer wil, opdat Ik worde bekend te zijn een barmhartig en getrouw God. en Ik gedenk uwer zonden niet.

26. Maakt Mij Of, doe mij gedenken; te weten indien gij meent dat het zo niet is, maar meen dat gij het met mij wèl gemaakt hebt; is dit uwe mening, zo breng mij in den zin uwe goede werken, die gij meent dat Ik vergeten heb. Maar men zal bevinden dat gij arme zondaars zijt, gelijk uwe voorvaders van den beginne geweest zijn. **indachtig, laat ons te zamen richten, vertelt gij uw redenen,** opdat gij moogt gerechtvaardigd Te weten indien gij de rechtzaak tegen mij wint. **worden.**

27. Uw eerste vader Te weten Adam, van wien ulieden de zonde is aangeërfd. **heeft gezondigd, en uw uitleggers** Versta, de priester, die verordineerd waren om offeranden te doen, voor het volk te bidden en het volk uit de wet te onderwijzen. Anders: *uwe middelaars*; dat is, degenen, die als tusschensprekers tussen mij en ulieden zich stellen, om mij met ulieden te verzoenen, gelijk eertijds zijn geweest Mozes en Aäron, de hogepriesters, en andere priesters en Levieten. **hebben tegen Mij overtreden.**

28. Daarom zal Ik Of, mocht Ik wel; te weten als Ik met ulieden en met hen zou handelen naar verdiensten, en niet naar mijne goedertierenheid. **de oversten** Dat is, de priesters. Zie Jer. 35:4. **des heiligdoms ontheiligen, en Jakob** Dat is, de Joden, of het volk van Israël Dat is, de Joden, of het volk van Israël.. **ten ban overgeven, en Israel tot beschimpingen.**

Jesaja 44

1. Maar hoor nu Mijn knecht Jakob, Door Jakob en Israël worden hier verstaan de uitverkorenen onder de Joden. **en Israel, dien Ik verkoren heb!**

2. Zo zegt de HEERE, uw Maker, Zie boven Jes. 43:1. **en uw Formeerder** Zie boven Jes. 43:1. **van den buik af,** Hij wil zeggen, van dien tijd af toen gij in uwer

moeder licham zijt ontvangen; of van dat gij uit uwer moederbuik zijt in de wereld gekomen; zie Richt. 13:5. **Die u helpt:** Dat is, die gewoon is u te helpen. **Vrees niet, o Jakob, Mijn knecht, en gij, Jeschurun,** Zie de aantekening Deut. 32:15, alwaar Mozes dezen naam het volk Gods geeft. **dien Ik uitverkoren heb!**

3. Want Ik zal water gieten Dat is, den Heiligen Geest, gelijk straks verklaard wordt. **op de dorstigen,** Die naar de gerechtigheid dorsten; Matth. 5:6. **en stromen** Dit is hetzelfde, dat straks gezegd is. **op het droge;** Dat is, op die, welken van nature noch zaligmakende kennis van God hebben noch tot enige goede werken bekwaam zijn. **Ik zal Mijn Geest op uw zaad** Dat is, op uwe nakomelingen, zonen en dochters. **gieten, en Mijn zegen op uw nakomelingen.** Of, *spruiten*; zie Job 5:25. Zie ook Jes. 22:24.

4. En zij zullen uitspruiten tussen Of, *als tussen het gras.* in het gras, als de wilgen aan de waterbeken.

5. Deze zal zeggen: De zin is: Zo de gelovige Joden als de gelovige heidenen zullen toelopen tot den Heere hem kennende voor hunnen Heere en Meester, en zich onder hem begevende, alsmede tot zijne kerk behorende; zie Ps. 87:4, enz. **Ik ben des HEEREN;** en die zal *zich* noemen De zin is: Zo de gelovige Joden als de gelovige heidenen zullen toelopen tot den Heere hem kennende voor hunnen Heere en Meester, en zich onder hem begevende, alsmede tot zijne kerk behorende; zie Ps. 87:4, enz. **met den naam van Jakob; en gene zal met zijn hand schrijven: Ik ben des HEEREN,** en zich toenoemen met den naam van Israel.

6. Zo zegt de HEERE, de Koning van Israel, en zijn Verlosser, Te weten van Israël. **de HEERE der heirscharen: Ik ben de Eerste,** God is zonder begin en zonder einde. **en Ik ben de Laatste, en behalve Mij is er geen God.**

7. En Anders: trots dat zij hun, enz. Jes. 41:22. **wie zal,** Wat god onder de goden der heidenen. **gelijk als Ik, roepen** Als God iets roept is het straks daar; met zijn woord kan Hij voortbrengen zelfs hetgeen nog niet is; Hij geeft allen creaturen het wezen door zijn woord; Hij onderhoudt en regeert ook alle dingen door zijn almachtige voorzienigheid; ook voorzegt Hij, als het Hem belieft, toekomstige dingen. **en het verkondigen, en het ordentelijk** Te weten gelijk Ik ze eerst geschapen en in verscheidene landen uitgespreid heb. **voor Mij stellen, sedert dat Ik een eeuwig volk** Te weten een uitverkoren volk, hetwelk in eeuwigheid bij mij zal leven en zonder overlast van mij onderhouden worden, beroepen door de predikatie van mijn Woord. **gesteld heb? en laat ze de toekomstige** Te weten die valse goden. **dingen, en die komen zullen, hun verkondigen.** Hunne dienaars.

8. Verschrikt niet, Of, weest niet vervaard, o gij mijn volk, maar vertrouwt op mij. **en vreest niet; heb Ik het u van toen af** Te weten van dien tijd af, toen Ik mij een eeuwig volk gezet heb, Jes. 44:7. **niet doen horen** Te weten dat Ik de enige, eeuwige ware God ben, gelijk Ik zulks ten allen tijde heb doen blijken. **en verkondigd? Want gijlieden zijt Mijn getuigen:** Gelijk Jes. 43:10. **is er ook een God behalve Mij? Immers, er is geen andere** Dat is, geen ander God onder wiens bescherming men vrijelijk schuilen en blijven kan. Zie Deut. 32:4. **rotssteen: Ik ken er geen?**

9. De formeerders van gesneden beelden Versta hieronder allerlei afgodische beelden. **zijn al te zamen ijdelheid, en hun** Te weten der afgodendienaars. **gewenste dingen** Dat is, hun Te weten der afgodendienaars. **schoonste en kostelijkste sieraad,** met hetwelk zij versiert en behangen zijn. Of versta hier door **gewenste dingen** hun Te weten der afgodendienaars. **ne beelden, waar zij om wensen en waar zij hun** Te weten der afgodendienaars. **lust**

in hebben. **doen geen nut; ja, zij zelven zijn** Te weten der afgoden, aan welke de afgodendienaars hun Te weten der afgodendienaars.nen lust hebben. hun Te weten der afgodendienaars. **getuigen; Dat is, zij overtuigen hen in hunne consciëntiën dat zij ijdele en nietige dingen zijn, terwijl zij niet zien noch verstaan. Zie Ps. 115:5. zij zien niet, en zij weten niet, daarom zullen Of, opdat zij beschaamd worden. Te weten de afgodendienaars.** Dit geschiedt aldus door de regering Gods, opdat de afgodendienaars te schande zouden komen. **zij beschaamd worden.** Te weten de afgodendienaars.

10. **Wie formeert** Dit schijnt te zijn een vraag van de afgodendienaars, die in de naaste verzen wordt beantwoord. Of men kan het nemen voor Gods woorden, die de dwaasheid der afgodendienaars aldus bespot. **een god, Dat is, een afgod, die naar de mening der afgodendienaars een god is, maar niet inderdaad en waarheid. en giet een beeld,** Zie boven Jes. 40:19. **dat geen nut doet?** Dat is, hetwelk inderdaad niet dan ijdelheid is.

11. **Ziet, al hun medegenoten Of, hunne metgezellen;** te weten de afgodendienaars, of dergenen, die zich beelden maken om God voor te stellen. **zullen beschaamd worden, want de werkmeesters zijn uit de mensen; Vergelijk Hos. 8:6. Of, en de werkmeesters meer dan andere mensen. Of aldus: De werkmeesters zullen geen mensen meer zijn;** dat is, uit de mensen weggerukt worden. **dat zij zich altemaal** Te weten alle afgodendienaars, gelijk boven Jes. 43:9. **vergaderen, dat zij opstaan, zij zullen verschrikken,** Te weten wanneer hun God tehuis zal zoeken en hunne afgoden vernielen zal. **zij zullen te zamen beschaamd worden.**

12. **De ijzersmid maakt een bijl,** Met welke de timmerman een boom afhouwt om een afgod daarvan te timmeren. **en werkt in den gloed, Anders: in de kolen. en formeert het met hamers, en werkt**

het Of, en arbeidt daaraan met de kracht van zijn arm. Hebreeuws, *met den arm zijner kracht.* **met zijn sterken arm; ook lijdt hij honger, totdat hij krachteloos wordt, hij drinkt geen water, totdat hij amechtig wordt. Of, moede is.**

13. **De timmerman** Hebreeuws, *de graver, of hakker der bomen.* **trekt het richtsnoer** Te weten over den boom, waar hij een afgod van meent te maken. **uit, hij tekent het af** Te weten *het hout, of hem* te weten den boom, en zo voortaan. **met den draad,** Te weten die met krijt bestreken is; anders: *met een geverfden draad;* anders: *met rode aarde.* **hij maakt het Of, hij behouwt het met de bijl. effen** met de schaven, en tekent het met den passer, en maakt het naar de beeltenis eens mans, naar de schoonheid van een mens, dat het in het huis **Of, om in het huis te wonen;** dat is, dat het in den tempel der afgoden gesteld worde; of ook wel in een eigen huis van een ijverigen afgodendienaar. **blijve.**

14. **Als hij zich cederen afhouwt, zo neemt hij een cypressenboom of een eik, en hij versterkt Of, verkloekt zich, of gebruikt zijne sterkte;** te weten om de bomen af te houwen; of *hij laat de bomen sterk worden in het woud;* te weten eer hij die afhouwt en tot timmeren gebruikt. **zich onder de bomen des wouds; hij plant een olmboom, Of, esschenboom. en de regen maakt dien groot.**

15. **Dan is het** Dat is, dan dienen deze bomen tot brandhout. **voor den mens om te verbranden, dan neemt hij daarvan, en warmt er zich bij; ook ontsteekt hij het, en bakt er brood bij; daarenboven maakt hij er een god** Dat is, een afgod, een beeld, hetwelk hij voor zijn god houdt. **van, en buigt zich** Te weten van dien boom, of van dat hout. **daarvoor, hij maakt er een gesneden beeld van, en knielt er voor neder.**

16. Zijn helft Te weten de helft van den boom. brandt hij in het vuur, bij de *andere* helft daarvan eet hij vlees; De zin is: Hij kookt er het vlees bij, hetwelk hij eten wil; of *hij zit bij het vuur en eet zijne spijs*. hij braadt een gebrad, en hij wordt verzadigd; ook warmt hij zichzelf, en hij zegt: Hei! Of, *Hejah, ik heb mij gewarmd*. ik ben warm geworden, ik heb het vuur gezien! Dat is, ik heb de warmte des vuurs gevoeld; also staat er Joh. 8:51, *den dood zien*, voor den dood gevoelen, enz.

17. Het overige nu daarvan maakt hij tot een god, tot zijn gesneden beeld; hij knielt er voor neder, en buigt zich, en bidt het aan, en zegt: Red mij, want gij zijt mijn god!

18. Zij weten niet, Te weten de afgodendienaars. en verstaan niet, want het heeft Te weten het beeld, of de afgod. hun ogen Te weten met valsen waan en bijgeloof, die hunne ogen ten enenmale verblinden. Anders: *want God heeft hunne ogen gesloten*, enz. als zijnde een antwoord op het vragen dergenen, die met verwondering vragen hoe het mogelijk is, dat enig mens zo blind is, dat hij zulke verschrikkelijke afgoderij begaat. bestreken, dat zij niet zien, *en* hun harten, dat zij niet verstaan.

19. En niemand De zin is: Het hart der afgodendienaars hangt zo vast aan de afgoden, dat zij schijnen verrukt van zinnen te zijn. *van hen* brengt het in zijn hart, en er is noch kennis noch verstand, dat hij zeggen zou: De helft daarvan Te weten de helft van den boom, waarvan ik dezen god gemaakt heb. heb ik verbrand in het vuur, ja, ook op de kolen Hebreeuws, *op zijne kolen*; dat is, op de kolen, die van dat hout gekomen zijn. Zie Job 41:12. daarvan heb ik brood gebakken, ik heb vlees *daarbij* gebraden, en heb het gegeten; en zou ik het overblijfsel daarvan tot een gruwel maken, Dat is, tot een afgod, waarvan de

ware God een afkeer heeft. zou ik nederknielen voor hetgeen Dat is, voor het blok, of den tak, of den stam van den boom. van een boom gekomen is?

20. Hij Te weten de afgodendienaar. voedt zich Of, *weidt zich met as*; dat is, hij zoekt verkwikking bij zijne afgoden, maar tevergeefs, het is even zoveel alsof hij as at om daarvan verzadigd te worden. Zie Job 13:12, en Hos. 12:2. met as, het bedrogen hart heeft hem *ter zijde* afgeleid; zodat hij zijn ziel niet redden kan, Te weten uit de dwaling en valse religie. noch zeggen: Is er niet een leugen Of, *valsheid*, of *bedriegerij*; dat is, een bedriegelijke zaak of bedriegelijk ding. in mijn rechterhand? Dat is, bij dezen valsen god, waarmede ik omga.

21. Gedenk aan deze dingen, o Jakob, en Israel! Want gij zijt Mijn knecht, Alle mensen zijn geschapen om God te eren en te dienen, maar inzonderheid had God de Heere hiertoe Abraham en zijn zaad uitverkoren en zijne wet gegeven; Luk. 1:74,75. Ik heb u geformeerd; gij zijt Mijn knecht, Alle mensen zijn geschapen om God te eren en te dienen, maar inzonderheid had God de Heere hiertoe Abraham en zijn zaad uitverkoren en zijne wet gegeven; Luk. 1:74,75. Israel, gij zult van Mij Anders: *vergeet mijner niet*, of *toont u niet vergetelijk van mij*. niet vergeten worden.

22. Ik delg Vergelijk Ps. 51:3, en Jes. 43:25. uw overtredingen uit als een nevel, Dat is, gelijk Ik maken kan dat de dikke duistere wolken haast verdwijnen, also delg Ik ook uwe zonden uit. en uw zonden als een wolk; keer weder tot Mij, want Ik heb u verlost.

23. Zingt met vreugde, gij hemelen! In Jes. 44:23 wendt de profeet zijne aanspraak tot de ongevoelige schepselen, alsof hij zeide: Het werk dat de Heere aan zijn volk bewijzen zal, zal zo groot zijn dat zelfs de ongevoelige en onredelijke schepselen zich daarover zullen ontzetten; vergelijk Jes. 35:1. want

de HEERE Of, *dat de HEERE zulks gedaan heeft*; te weten dat Hij zijn volk verlost heeft, gelijk straks volgt. heeft het gedaan; juicht, gij benedenste delen der aarde! gij bergen! maakt een groot gedreun met vreugdegezing, gij bossen, en alle geboomte daarin! Want de HEERE heeft Jakob verlost, en Zich heerlijk gemaakt in Israel.

24. Alzo zegt de HEERE, uw Verlosser, en die u geformeerd heeft van den buik af: Zie boven Jes. 44:2. Ik ben de HEERE, Die alles doet, Of, *doe*, en alzo in het volgende van Jes. 44:24, en Jes. 44:25,26. Die den hemel uitbreidt, Ik alleen, en Die de aarde uitspant door Mijzelven;

25. Die de tekenen der leugendichters Dat is, der afgodendienaars; of der tekenbeduiders, voorzeggers, enz. op welker ijdele voorzeggingen de Babyloniërs en heidenen groot acht gaven. vernietigt, en de waarzeggers Zie Spreuk. 16:10. dol maakt; Die de wijzen Dat is, die menen wijs te zijn; zie Job 5:13. achterwaarts Dat is, hunne aanslagen teniet doet. doet keren, en Die hun wetenschap Of, *die hunne kunst dwaas maakt*. verdwaast;

26. Die het woord Hetwelk Hij door den mond van zijnen knecht *Jesaja* gesproken heeft, te weten dat Hij de stad Babel door *Cyrus* zou laten innemen en zijn volk weder in hun vaderland brengen zou. Zijns knechts bevestigt, en den raad Te weten zijn raad van het wederbrengen van zijn volk uit de Babylonische gevangenschap. Zijner boden Welke zijne boden, de profeten, zijn volk verkondigd hebben en nog verkondigen zullen. volbrengt; Die tot Jeruzalem zegt: Hier verklaart de Heere zichzelve, te kennen gevende van welken raadslag Hij straks gesproken heeft. Gij zult bewoond Te weten na de verlossing uit de Babylonische gevangenschap, nadat zij zeventig jaar in de as en het puin zeer jammerlijk zou gelegen hebben. worden; en tot de steden van

Juda: Gij zult herbouwd worden, en Ik zal haar verwoeste plaatsen oprichten.

27. Die tot de diepte De zin is: Ik ben het, die tot de diepte zegt, enz., dat is, Ik zal alle hindernissen, die de wederkomst van mijn volk verhinderen, zijnde als grote waterdiepten door welke zij zouden moeten gaan, wegnemen. Enigen menen dat God hier ziet op hetgeen *Cyrus* gedaan heeft, alsof Hij zeide: Ik ben het, die den koning *Cyrus* in den zin zal geven, dat hij den Eufraat van bij Babel afleiden zal, om alzo in de stad met zijn heirleger te komen. zegt: Verdroog, en uw rivieren zal Ik verdrogen.

28. Die van Cores Anders *Cyrus* genoemd, een voortreffelijk koning in Perzië, die nog eerst omtrent honderd jaar na deze profetie geboren is. zegt: Hij is Mijn herder, Dat is, hij is van mij gesteld, dat hij zich als een herder, dat is als een goedertieren prins, tegen mijn volk bewijze, bij name om hetzelfde uit de Babylonische gevangenis wederom in zijn land te herstellen. Vergelijk Dan. 9:25. en hij zal al Mijn welgevallen Belangende de wederbrenging mijns volks uit Babel in hun vaderland. volbrengen; zeggende ook tot Jeruzalem: Word gebouwd; en tot den tempel: Word gegrond.

Jesaja 45

1. Alzo zegt de HEERE tot Of, *van*. Zijn gezalfde, Dat is, tot, of van dien koning, dien God heeft verkoren, gezalfd en verheven tot koning in *Perzië* en ook in *Babylonië*, opdat hij de Joden uit de Babylonische gevangenschap verlossen zou. tot Of, *van*. Cores, wiens rechterhand Ik vat, om de volken De Chaldeënen en andere volken. voor zijn aangezicht Dat is, alle steden en vastigheden, inzonderheid de stad Babel, zal hij innemen; zij zullen hem zulks niet kunnen verhinderen. neder te werpen; en Ik zal de lendenen Dat is, den gordel, waarmede hunne lenden omgord zijn. der koningen Van den koning van Babylonië, mitsgaders andere koningen en vorsten, die hem toegedaan zijn. ontbinden, Dat is, Ik zal

hen krachteloos en onweerbaar maken, benemende hun alle macht en middelen van zich tegen *Cores* te kunnen stellen. Zie Job 12:18. om voor zijn aangezicht Dat is, alle steden en vastigheden, inzonderheid de stad Babel, zal hij innemen; zij zullen hem zulks niet kunnen verhinderen. de deuren te openen, en de poorten zullen niet gesloten worden:

2. Ik zal voor uw aangezicht Een aanspraak van God aan *Cores*. gaan, en Ik zal de kromme wegen Hebreeuws, *het hoekige, of de krommigheden*; dat is, Ik zal door mijne kracht wegnemen alles wat u enigszins in den weg zou mogen liggen of hinderlijk zijn. recht maken; de koperen deuren zal Ik verbreken, en de ijzeren grendelen zal Ik in stukken slaan. Of, *afsnijden, afhouden*.

3. En Ik zal u geven de schatten, Hebreeuws, *de schatten der duisternissen*; dat is, die in het duistere verborgen liggen. die in de duisternissen zijn, en de verborgene Hebreeuws, *de schatten der schuilplaatsen*; dat is, die in hoeken en gaten verstopt zijn en verborgen liggen. rijkdommen; opdat gij moogt weten, dat Ik de HEERE ben, Die *u* Dat is, die u tot dit werk geroepen en verordineerd heb. bij uw naam roept, de God van Israel;

4. Om Jakobs, Dat is, opdat gij de nakomelingen van Jakob uit de gevangenschap verlost, of verlaat, dat zij weder naar hun vaderland keren. Mijns knechts wil, en Israels, Mijns uitverkorenen; ja, Ik riep u bij uw naam, Ik noemde u toe, Dat is, Ik heb u volkomen gekend, gelijk wij in onze taal zeggen, bij naam en toenaam. hoewel gij Mij *O, toen gij mij niet kendet*. Alzo ook Jes. 45:5. niet kendet.

5. Ik ben de HEERE, en niemand meer, buiten Mij is er geen God; Ik zal u gorden, Dat is, Ik zal u sterkte geven in het strijden tegen de Babyloniërs. Zie Jes. 22:21. hoewel gij Mij niet kent.

6. Opdat men wete, van den opgang der zon en van den ondergang, dat er buiten Mij Dat is, dat er behalve mij geen God is, noch iets anders buiten mij is of bestaan kan. Want in God zijn wij, wij leven en zweven in Hem. Anders: *dat er niemand is, buiten, of behalve mij*. niets is, Ik ben de HEERE, en niemand meer.

7. Ik formeer Dat is, Ik ben het, die den mensen geluk en voorspoed doe overkomen. *Licht* voor vreugde en welstand. Zie Esth. 8:16, en de aantekening aldaar. Zie ook Job 18:6; Ps. 27:1. het licht, en schep de duisternis; Dat is, jammer en ellende; zie de aantekening Gen. 15:12. Ik maak den vrede Vergelijk Ps. 46:10. en schep het kwaad, Dat is, de straffen en plagen. Zie Gen. 19:19; Amos 3:6. Ik, de HEERE, doe al deze dingen.

8. Drupt, gij hemelen! Wat God hier den hemel en de aarde beveelt, dat belooft Hij tegelijk zijn volk te geven *eigenlijk te spreken, verstaan de aarde en hemel niet wat God hun beveelt*. God belooft zijn volk dat Hij hen met de vreugde der verlossing uit Babylonië overvloediglijk zegenen en verzadigen zou. van boven af, en dat de wolken vloeien van gerechtigheid; De verlossing uit de Babylonische gevangenschap is een werk der gerechtigheid Gods, zo ten aanzien zijner beloften als ten aanzien dat het billijk is, dat het volk Gods verkwikking, de Babyloniërs straf ontvangen; en versta hierbij, de geestelijke verlossing door *Christus*. En alzo meermalen in het volgende. en de aarde opene zich, en dat allerlei heil uitwasse, Dat is, verlossing van mijn volk. en gerechtigheid te zamen Anders: *en dat zij, te weten de wolken, heil voortbrengen en zij haar, te weten de aarde, doe uitspruiten met elkander*. uitspruiten; Ik, de HEERE, heb ze geschapen. Of, *heb hem, te weten Cores, geschapen*; dat is, daartoe geordineerd, te weten om mijn volk uit de gevangenschap te verlossen; of *heb het geschapen*.

9. Wee dien, Hier scheldt en bestraft de Heere degenen, die daar murmureerden,

omdat Hij hen zolang in de Babylonische gevangenschap liet blijven, en integendeel hunne vijanden lustig en vrolijk liet zijn. Hij stelt hun voor ogen zijne macht en hoogste vrijheid, die Hij over zijne creaturen heeft. Hij zegt dat zulk hun murmureren is even alsof een potscherf met den pottenbakker wilde twisten, hetwelk niet betaamt; de ene potscherf moge met de andere twisten als met haar gelijke, maar dat een mens, die maar een potscherf is, met God zou twisten, dat betaamt gans niet. De volgende woorden worden aldus overgezet: *dat een potscherf met aarde potscherven twist; of als of een potscherf met aarden potten twistte.* die met zijn Formeerder God heeft in den beginne Adam, en ons in hem, altemaal uit de aarde geschapen. **twist, gelijk een potscherf met aarden potscherven!** Zal ook het leem tot zijn formeerder zeggen: Wat maakt gij? of **zal** uw werk **zeggen**: Hij heeft geen handen? Te weten om iets wel te maken.

10. Wee dien, die tot den vader zegt: Wat genereert gij? en tot de vrouw: Te weten tot zijns vaders vrouw, dat is, tot zijne moeder. Wat baart gij?

11. Alzo zegt de HEERE, de Heilige Israels, en deszelfs Formeerder: Zij Te weten de goddelozen onder het volk en in het algemeen alle ongelovigen. Het zijnde woorden des Heeren. **hebben Mij** Dit hebben zij gedaan met een onheilige stoutheid en onbeschaamdheid, als willende een proeve hebben van mijn goddelijke wetenschap. **van toekomstige dingen gevraagd; van Mijn kinderen,** Anders aldus: *vraagt gij mij van toekomstige dingen, van mijne kinderen?* zoudt gij Mij van het werk Mijner handen bevel geven?

12. Ik heb de aarde gemaakt, Alsof God zeide: Het zal mij aan de macht niet ontbreken ulieden uit Babel te verlossen, dewijl Ik die almachtige God ben, die den hemel en de aarde uit niet geschapen heeft. en Ik heb den mens daarop geschapen; Ik ben het! Mijn handen hebben de hemelen uitgebreid, en Ik

heb al hun heir Te weten de zon, maan, sterren. Zie Gen. 2:1. **bevel gegeven.**

13. Ik heb hem Te weten *Cores* mijnen gezalfde, Jes. 45:1. **verwekt** Te weten om mijn volk uit Babel te verlossen. **in gerechtigheid, en al zijn wegen** Te weten die Hij tegen de Babyloniërs trekken zal. De zin is: Ik zal hem in zijne aanslagen geluk en goeden voorspoed geven. **zal Ik recht maken; hij zal** Te weten *Cores*. Zie Dan. 9:25. **Mijn stad bouwen,** Te weten Jeruzalem, dat Ik mij uitverkoren heb om daarin te wonen. Zie Jes. 31:9. **en hij zal** Te weten *Cores*. Zie Dan. 9:25. **Mijn gevangenen** De Joden, die mijn volk zijn, onaan gezien zij in Babylonië gevangen zijn. Hebreeuws, *mijne gevangenis*. **loslaten,** Te weten om naar *Judea*, hun vaderland, te trekken. **niet voor prijs,** Maar vergeefs, uit milddadigheid, om mijnentwil, die hem zulk een voortreffelijke overwinning tegen de Babyloniërs geven zal. Zie Jes. 52:3. **noch voor geschenk,** zegt de HEERE der heirscharen.

14. Alzo zegt de HEERE: De arbeid Dat is, de rijkdom, dien de Egyptenaars met hun arbeid gewonnen en vergaderd hebben. **der Egyptenaren en de koophandel** Dat is, het geld dat zij met koophandel gewonnen hebben. **der Moren en der Sabeers, der mannen** Hebreeuws, *mannen van maat*; dat is grote sterke mannen. Zie Num. 13:32. **van grote lengte, zullen tot u overkomen,** O Jeruzalem, dat is, tot u, mijn volk, te weten nadat zij de Christelijke religie zullen hebben aangenomen. **en zij zullen de uwe zijn,** Te weten die volken. zij zullen u navolgen, in boeien Overwonnenn zijnde niet met zwaard of spies, of met uiterlijk geweld, maar door de kracht der hemelse waarheid, en van den Heiligen Geest in hunne consciëntiën overtuigd zijnde. **zullen zij overkomen; en zij zullen zich voor u buigen, zij zullen u smeken, zeggende:** Gewisselijk, Anders: *God is alleen bij u, of in u, o gij stad Gods.* Versta hier, vooreerst

Jeruzalem, daarna de Christelijke kerk. God is in u, en er is anders geen God meer.

15. Voorwaar, Dit zijn de woorden van den profeet. Gij zijt een God, Die Zich verborgen Dat is, die onzichtbaar en onbegrijpelijk zijt, en tot welken men niet komen kan, als wonende in een onaankomelijk licht; en die voor de heidenen verborgen hebt gehouden het geheim der verlossing, hetwelk de *Messias* den Joden en heidenen zou aanbrengen, en voorts die U als verborgen houdt, dewijl Gij uwe kerk laat aanvechten, niet opstaande noch U vertonende tot verlossing derzelve vóór den bestemden tijd. houdt, de God Israels, de Heiland.

16. Zij zullen beschaamd Te weten al de beeldenmakers en de afgodendienaars. en ook tot schande worden, zij allen; te zamen zullen zij met schande heengaan, die de afgoden maken. Hebreeuws dat is, *pijnen, smarten, benauwdheden*; zulks brengen de afgoden hunnen dienaars aan; vergelijk 1 Sam. 31:9; 2 Sam. 5:21.

17. Maar Israel wordt verlost Of, *is behouden*; dat is, zal behouden worden. door den HEERE, *met* Hebreeuws, *met ene verlossing of behouding der eeuwigheden*. een eeuwige verlossing; gijlieden Te weten gij Israëlieten, mijn volk, alle gelovigen, zij zijn Joden of heidenen. zult niet beschaamd noch tot schande worden, tot in alle eeuwigheden. Hebreeuws, *tot in eeuwigheden der eeuwigheid*.

18. Want alzo zegt de HEERE, Die de hemelen geschapen heeft, Die God, Die de aarde geformeerd, en Die ze gemaakt heeft; Hij heeft ze bevestigd, Hij heeft ze niet geschapen, dat zij ledig Hebreeuws, *ledigheid, of ijdelheid*. zijn zou, *maar* heeft ze geformeerd, opdat men En inzonderheid mede tot dien einde, opdat Hij zich uit de mensen op aarde ene kerk

verzamele, in welke Hij bekend en beleden worde. daarin wonen zou: Ik ben de HEERE, en niemand meer.

19. Ik heb niet Dat is, de beloften, die Ik ulieden gedaan heb, zijn klaar, derhalve hebt gij geen oorzaak om aan dezelve te twijfelen. Anderen menen dat de profeet hier ziet op de verkondiging der wet Gods door Mozes, Exod. 19. in het verborgene gesproken, in een donkere plaats der aarde; Ik heb tot het zaad van Jakob niet gezegd: Zoekt Mij te vergeefs; Anders: *zoekt mij alsof Ik een nietig ding ware*. Hebreeuws, *met ledigheid, of ijdelheid*. Ik ben de HEERE, Die gerechtigheid Gods Woord is een regel van alle gerechtigheid, en al wat Hij zijn volk belooft, gaat zeker en vast. spreekt, Die rechtmatige dingen verkondigt.

20. Verzamelt u, en komt, treedt hier toe samen, Te weten tot de gemeente Gods. gijlieden, Hebreeuws, *gij ontkomenen der heidenen*. die van de heidenen ontkomen zijt! Zij weten niets, die hun houten Gelijk in de optochten geschiedt. Hebreeuws, *het hout van het gesneden beeld*. gesneden beelden dragen, en een god aanbidden, *die* niet verlossen kan.

21. Verkondigt Zegt het elkander aan wat gij van de grote daden des Heeren en van zijne waarheid in zijne beloften bevonden hebt. en treedt Te weten tot de gemeente Gods. hier toe, ja, beraadslaagt Te weten hoe gijlieden elkander tot de gemeente Gods zult brengen. samen: wie heeft dat laten horen van ouds her? Te weten van dien tijd af, toen zich de Heere zijner kerk heeft geopenbaard; hetzij dat wij dit nemen van de verkondiging der wet, hetzij dat God met Abraham heeft opgericht, of met onzer aller vader Adam in het paradijs. Wie heeft dat van toen af Te weten hetgeen in de voorgaande aantekening is vermeld, en voorts dat *Christus* den gelovigen de zaligheid zou toebrengen, welke door de verlossing uit de Babylonische gevangenschap is voorgebeeld geweest. verkondigd? Ben Ik het niet,

- de HEERE? en er is geen God meer behalve Mij, een rechtvaardig God, en een Heiland, niemand is er dan Ik.
22. Wendt U Of, *ziet mij aan*. naar Mij toe, wordt behouden, alle gij einden Dat is, gijlieden allen, die aan de einden der aarde woont. der aarde! want Ik ben God, en niemand meer.
23. Ik heb gezworen bij Mij Dat is, tot mijne eer; Rom. 14:11; Filipp. 2:10. **zelven**, er is een woord der gerechtigheid Of, *in gerechtigheid*; dat is in trouw en geloof; dat is, een woord, dat zeker, vast en onfeilbaar is. uit Mij Dat is, tot mijne eer; Rom. 14:11; Filipp. 2:10. **n mond gegaan**, en het zal niet wederkeren: Dat is, het zal niet wederroepen worden. **dat Mij** Dat is, tot mijne eer; Rom. 14:11; Filipp. 2:10. **alle knie** De zin is: Alle volken en natiën zullen door den *Messias* tot de ware kennis Gods beroepen en velen daartoe gebracht worden. **zal gebogen worden**, alle tong Dat is, alle natiën zullen mij kennen en belijden, dat is, God eren en belijden, als men in het gericht oprecht bij zijnen naam zweert. *Mij* Dat is, tot mijne eer; Rom. 14:11; Filipp. 2:10. **zal zweren**.
24. Men zal Te weten een iegelijk der gelovigen; of aldus: *Gewisselijk, in den Heere zal men zeggen, heb ik gerechtigheid en sterkte*. van Mij zeggen: Gewisselijk, in den HEERE Dat is, de Heere heeft deze goederen in zichzelf, en Hij geeft ze zijnen uitverkorenen. **zijn gerechtigheden** Of, *alle*, of *volkomen gerechtigheid*. en sterkte; Te weten om zijne kerk te bewaren en in de gerechtigheid te behouden. **tot Hem zal men komen**; Of *voor Hem*; te weten voor zijnen rechterstoel, om te ontvangen loon naar werken; Rom. 14:10,11,12. **maar zij zullen beschaamd worden** Te weten alle goddelozen, die tegen Hem murmureren en met toorn ontstoken zijn, of ontstoken worden, of *die tegen Hem opstaan*. allen, die tegen Hem ontstoken zijn.
25. *Maar* in den HEERE Te weten door den Heere *Christus*, die onze gerechtigheid is

voor God. zullen gerechtvaardigd worden en zich beroemen, het ganse zaad Al de kinderen Israëls, te weten, de geestelijke kinderen Israëls, dat is, de gelovigen uit de Joden en heidenen. Zie boven Jes. 44:5. van Israel.

Jesaja 46

1. Bel is gekromd, *Bel* is de naam van den voornaamsten afgod der Babyloniërs; zie Dan. 1:2 in de aantekening. Als de stad Babel van de Perzen is ingenomen geweest, zo zijn ook de goden der Babyloniërs verstoord en als gevankelijk naar Perzië gevoerd geworden. **Nebo** *Nebo* is ook de naam van een afgod bij de Babyloniërs. **wordt nedergebogen**, hun Te weten der Babyloniërs. **afgoden** Hebreeuws, *smarten*; omdat de afgoden dengenen, die hen dienen, smarten veroorzaken. **zijn geworden** Dat is, zij zijn geladen op de dieren en de beesten, namelijk, dat die hen in Perzië zouden brengen. **voor de dieren en voor de beesten**; uw **opgeladen** De zin is: de lastdragende beesten, die de Perzen gebruiken zullen om uwe afgoden te vervoeren, zullen er zo zwaar mede geladen zijn, dat zij er moede van worden zullen. **pakken zijn een last voor de vermoeide beesten**.
2. Samen zijn zij nedergebogen, zij zijn gekromd, zij hebben den last Te weten de afgoden, of de Babyloniërs. **niet kunnen redden**, maar **zijzelf** Hebreeuws, *hunne ziel*, zijzelf; also Jes. 47:14. **zijn in de gevangenis gegaan**. Dat is, zij zullen gevankelijk weggevoerd worden naar Perzië.
3. Hoor naar Mij, o huis van Jakob, en het ganse overblijfsel van het huis Israels! die *van Mij* gedragen zijt van den buik aan, Of, *van moeders buik af*. De zin is: Ik ben met u bezwaard geweest, als ene moeder met haar kind, en heb u beschermd en verzorgd van uw eersten oorsprong af. **en opgenomen van de baarmoeder af**. Dat is, zo haast als gij geboren zijt.
4. En tot de ouderdom Dat is, totdat gij oud en grijs zult geworden zijn. **toe zal Ik**

Dezelfde zijn, ja, tot de grijsheid toe zal Ik *ulieden* dragen; Gelijk ene moeder of voedster haar jong kind draagt; dat is, Ik zal u wel verzorgen. Ik heb het gedaan, en Ik zal u opnemen, en Ik zal dragen en redden. Te weten uit de Babylonische gevangenschap, of uit allen nood.

5. Wien zoudt gijlieden Mij nabeelden, en evengelijk maken, en Mij vergelijken, dat wij elkander gelijken zouden?

6. Zij Te weten afgodendienaars. verkwisten Of, *zij verkwisten onnut.* Het Hebreeuwse woord betekent eigenlijk *het geld overvloediglijk verkwisten*, als geen werk daarvan makende of hetzelfde niet achtende; zodat hier te kennen wordt gegeven de dwaasheid der afgodendienaars en beroving hunner zinnen. *het goud uit de beurs, en wegen het zilver met de waag; Of, waagpen, evenaar, of tong der weegschaal.* zij huren een goudsmid, Hebreeuws, *een smelter*; gelijk Jes. 41:7. en die maakt het tot een god, Dat is, tot een afgod. zij knielen neder, ook buigen zij zich *daarvoor*.

7. Zij nemen hem op den schouder, zij dragen hem, en zetten hem aan zijn plaats; Hebreeuws, *onder zich.* daar staat hij, hij wijkt van zijn stede niet; ja, roept *iemand* tot hem, zo antwoordt hij niet, hij verlost hem niet Te weten den afgodendienaar. uit zijn benauwdheid.

8. Gedenkt hieraan, Of, *aan dit, of van dezen.* en houdt Of, *houdt u mannelijk, of zijt gefondeerd*; ziet toe dat gij u niet laat bedriegen, noch bewegen of brengen tot den dienst der afgoden, door vrees of door het voorbeeld der Babyloniërs. u kloekelijk, brengt het Of, *brengt het den overtreders weder in het hart.* weder in het hart, o gij overtreders! Die mijn verbond verlaat en u van de afgodendienaars laat verleiden.

9. Gedenkt der vorige dingen Te weten de weldaden en wonderwerken, die Ik *ulieden* of mijne kerk eertijds bewezen heb. van

oude tijden af, De rede zou aldus voller zijn: *Die geschied zijn van oude tijden af.* dat Ik God ben, en er is geen God meer, en er is niet gelijk Ik; Of, *mij gelijk.*

10. Die van den beginne Dat is, Ik die de toekomstige dingen voorzeg lang tevoren eer zij geschieden, doende daarmede blijken dat Ik alleen de ware God ben. aan verkondigt het einde, en van ouds af die dingen, die nog niet geschied zijn; Die zegt: Mijn raad zal bestaan, en Ik zal al Mijn welbehagen doen.

11. Die een roofvogel Versta *Cores*, die zo snel met zijn heirleger uit Perzië in Babylonië zal komen en hen beroven, alsof hij een snelvliegende roofvogel ware, en vloog. roept van het oosten, Te weten uit *Perzië*, dat de Babyloniërs tegen het oosten ligt. een man Dat is, een man, die mijn raadslag doe en in het werk stel, Babel verwoest, en mijn volk uit de gevangenschap verlos. Mijns raads uit verre lande; ja, Ik heb *het* gesproken, Ik zal het ook doen opkomen; Ik heb *het* geformeerd, Te weten in mijnen zin, of in mijn geheimen raad. Ik heb besloten, Ik heb het mij voorgenomen. Ik zal het ook doen.

12. Hoort naar Mij, gij stijven Of, *gij stouten, stuggen, hardnekkigen, eigenzinnigen van harte*, gij boosaardige Joden. van harte, gij, die verre Alsof God zeide: Gijlieden, die mijne genade gans onwaardig zijt, omdat gij de vroomheid en ware godzaligheid naar behoren niet behartigt. van de gerechtigheid zijt!

13. Ik breng Of, *Ik zal brengen, of Ik heb gebracht*, en aldus dikwijls bij de profeten, die vanwege de zekerheid hunner profetieën dikwijls van ene zaak, die nog aanstaande is, spreken alsof zij reeds voltrokken ware. Mijn gerechtigheid Dat is, het werk mijner gerechtigheid; te weten de verlossing van mijn volk uit de Babylonische gevangenschap en voorts door den Heere *Christus* uit hun geestelijke ellende. Zie boven Jes. 45:8. nabij, zij zal niet verre wezen, en

Mijn heil Dat is, de verlossing, die Ik mijn volk bewijzen zal, het uit de gevangenschap verlossende. zal niet vertoeven; maar Ik zal heil geven in Sion, aan Israel Mijn heerlijkheid.

Jesaja 47

1. Daal af, Te weten van uw koninklijken stoel; alsof hij zeide: uw koninklijke staat, uwe pracht, uwe heerlijkheid, zal u nu haast benomen worden. **en zit in het stof**, Of, *zet u in het stof*, gelijk die te doen plegen, die treuren vanwege enig groot leed, dat hun is overkomen. Zie Job 2:8,13. **gij jonkvrouw**, Aldus noemt de profeet het koninkrijk der Babyloniërs, dat toen ten hoogste bloeide, en dewijl het tot dezen tijd toe nog van gene vijanden was overheerd geweest, daar het zeer hovaardig op was, zijnde een voorbeeld van het Babel des Nieuwen Testaments of het rijk van den Antichrist. **dochter van Babel!** Dat is, **gij volk van Babel**; zie 2 Kon. 19:21. **zit op de aarde**, er is geen troon Of, *waar geen stoel is*, te weten geen koninklijke stoel of troon. **meer, *gij* dochter der Chaldeen!** Dat is, Babylon, dat van de Chaldeënen bewoond wordt. **want *gij* zult niet meer genaamd worden de tedere, noch de wellustige.**
2. Neem de molen, Dat is, sla de hand aan den handmolen. Met deze woorden dreigt en voorzegt de Heere den Babyloniërs dat zij der Perzen lijfeigen knechten en maagden worden zouden, moettende den zwaren arbeid doen van het malen van het koren met handmolens. Zie Exod. 11:5; Richt. 16:21. **en maal meel; ontdek uw vlechten**, Te weten gelijk de vrouwen plachten te doen, die tot een teken van droefenis het haar van het hoofd lostrokken en lieten hangen tot over het aangezicht. Of, *ontbloot uw haar*; te weten gelijk de slavinnen. **ontbloot de enkelen**, Of, *de koten*; de slaven, knechten en maagden plachten barvoets te gaan. **ontdek de schenkelen**, Dat is, schort u hoog op. **ga door de rivieren**. Te weten de rivieren van Perzië; een dreigement dat zij gevangelijk zouden weggevoerd worden.

3. Uw schaamte Hebreeuws, *naaktheid*. zal ontdekt worden, ook zal uw schande gezien worden; Ik zal wraak nemen, Dat is, Ik de Heere zal aan u, **gij dochter van Babel**, wraak doen, omdat **gij** zo onbarmhartig over mijn volk geweest zijt, Jes. 47:6. **en Ik zal op u niet aanvallen als een mens**. Maar als God. De zin is: Ik zal mijne sterkte aan u bewijzen, also dat **gij** te gronde zult moeten gaan. Of, Ik zal u aantasten, niet als een mens, maar als een leeuw of beer, of een ander wreed verscheurend dier, also dat men uit de grootheid of zwarigheid der straffen, die Ik over u brengen zal, wel lichtelijk zal kunnen afnemen dat het meer dan een menselijke kracht is, die u tenonder brengt.
4. Onzes Verlossers Naam Hebreeuws, *onze Verlosser, Heere der heirscharen is zijn naam*, enz. is HEERE der heirscharen, de Heilige Israels.
5. Zit stilzwijgende, Verberg u gelijk de wanhopige mensen doen, die nergens hulp en troost van verwachten. Of, wees in de vergetelheid gesteld, als iets dat van gene waarde is. **en ga in de duisternis, *gij* dochter der Chaldeen!** want **gij** zult niet meer Dit is vervuld geworden als *Cyrus* de Babylonische monarchie op de Perzen gebracht heeft. **genoemd worden koningin** Of, *vrouwe, regentes, souvereine, prinses*, overste gebiedster. Zie de aantekening Jer. 13:18. **der koninkrijken**.
6. Ik was op Mijn volk zeer toornig, Ik ontheiligde Ik liet ze verstoren en verwoesten, dezelve niet anders achtende dan een onheilige, ontreinigde of ontwijde zaak, deszelve aan de onheilige natiën overgevend. **Mijn erve**, Dat is, mijn volk Israël. **en Ik gaf hen over in uw hand; doch *gij* beweest hun geen barmhartigheden, ja, zelfs over den oude** De oude personen plachten wel somtijds van hunne vijanden zelfs verschoond te worden; maar deze barmhartigheid is bij de Babyloniërs niet te vinden geweest. **maaktet *gij*** Dat is, **gij** hebt hen zeer bezwaard en benauwd en wredelijk behandeld. **uw juk zeer zwaar**.

7. En gij zeidet: Te weten in uw hart, dat is, gij dacht, gelijk Jes. 47:10. Ik zal koningin zijn Zie Jes. 47:5. in eeuwigheid; tot nog toe hebt gij deze dingen niet in uw hart genomen, gij hebt Te weten, wat het einde wezen zou, nadat Ik mijn volk zou gekastijd hebben in mijn rechtvaardig oordeel. Hebreeuws, *aan het laatste.* aan het einde daarvan niet gedacht.

8. Nu dan, hoor dit, gij weelderige! die zo zeker Zie de aantekening Spreuk. 1:33. woont, die in haar hart zegt: Ik ben het, *Of, Ik ben het, en is er behalve mij enige meer? of Ik ben het; ja, nog Ik alleenlijk.* en niemand meer dan ik: ik zal geen weduwe Dat is, ik zal van den koning, die als mijn man is, en van mijne burgers of onderzaten, die als mijne kinderen zijn, niet beroofd worden. De zin is: Ik zal altoos in de koninklijke waardigheid blijven, zij zal nimmermeer van mij genomen worden. zitten, noch de beroving van kinderen kennen. *Of, weten; dat is, ondervinden.*

9. Doch deze beide dingen zullen u in een ogenblik overkomen, op een dag, de beroving van kinderen en weduwschap; volkomenlijk Hebreeuws, *in, of naar hunne volmaaktheid.* zullen zij u overkomen, vanwege de veelheid uwer toverijen, vanwege de menigte *Of, om der grotere menigte wil van uwe bezweringen.* uwer bezweringen.

10. Want gij hebt op uw boosheid vertrouwd; gij hebt gezegd: Niemand ziet mij; uw wijsheid Dat is, uw toverij en sterrekunst, op welke zich de Chaldeën zeer verlieten, alsof het de grootste wijsheid ware geweest. Zie Dan. 2:2, en Dan. 5:7. en uw wetenschap heeft u afkerig gemaakt; Te weten van den rechten weg, of van wat goeds te doen. en gij hebt in uw hart gezegd: Ik ben het, en niemand meer dan ik.

11. Daarom zal er over u een kwaad komen, gij zult den dageraad Dat is, zijn oorsprong, aanvang, begin. Aldus bespot

hij de Babyloniërs, die op des hemels loop, *dat is, op den opgang en ondergang der sterren* acht gaven, om iets daaruit te voorzien. daarvan niet weten; en een verderf zal er op u vallen, hetwelk Dat is, waaruit gij uzelf niet zult weten te ontwikkelen, noch uit te redden, of *gij zult het niet kunnen verzachten.* gij niet zult kunnen verzoenen; want er zal snellijk een onstuimige verwoesting over u komen, dat gij het niet weten zult.

12. Sta nu met uw bezweringen, en met de veelheid uwer toverijen, waarin gij *Anders, waarmede, of met welke gij u bemoeid hebt van,* enz. gearbeid hebt van uw jeugd af; of gij misschien Dit is spottenderwijze gesproken, om de ijdele hoop der Babyloniërs te openbaren. voordeel kondet doen, of gij misschien Dit is spottenderwijze gesproken, om de ijdele hoop der Babyloniërs te openbaren. u *kondet* sterken.

13. Gij zijt moede geworden in de veelheid uwer raadslagen; laat nu opstaan, die den hemel De mensen wijsmakende dat zij uit het aanschouwen der sterren toekomstige dingen konden voorzien. waarnemen, die in de sterren kijken, die naar de nieuwe *Of, die maandelijks, of naar de maanden voorspellen.* Hebreeuws, *te kennen geven.* manen voorzien; en laat ze u verlossen van die dingen, die over u komen zullen.

14. Ziet, zij zullen zijn Hebreeuws, *zij zijn geweest;* betekenende de zekerheid dezer profetie. als stoppelen, het vuur zal ze verbranden, zij zullen zichzelf Hebreeuws, *hunne ziel;* gelijk Jes. 46:2. En kunnen zij zichzelf niet verlossen, veel minder zullen zij anderen kunnen verlossen uit de ellenden, die Babylon zullen overkomen. niet kunnen rukken uit de macht Hebreeuws, *uit de hand.* der vlam; Dat is, van den vijandelijken aanval en inval hunner vijanden, der Perzen en Meden. het

zal geen De zin is, dat de vlam, in het voorgaande vermeld, hen gewisselijk verteren zal, zijnde geen vuur om bij te warmen, maar om te verteren en te verslinden. Of, als anderen: Gelijk de stoppelen geen bestendigen gloed noch warmte geven, also is er bij de toverij en bij de sterrenkijkerij gene hulp te vinden. Anders: *het zal geen kool zijn hunner spijs*, dat is, om daarbij te koken. kool zijn om *bij* te warmen, *geen* vuur om daarvoor neder te zitten.

15. Alzo zullen zij u zijn, met dewelke Dat is, met welke gij zolang grote moeite gedaan hebt, hun vragende van toekomstende dingen, dat gij daar eindelijk moede van geworden zijt. Hij bedoelt de sterrenkijzers. gij gearbeid hebt, uw handelaars Met welken gij dagelijks hebt omgegaan. Verstaande de astrologen. van uw jeugd aan, elk zal zijns weegs Of, *zijn pas, zijn gang*. dwalen, niemand zal u verlossen.

Jesaja 48

1. Hoort dit, gij huis van Jakob, die genoemd wordt met den naam van Israel, en uit de wateren Dat is, die uit den stam van Juda, als uit een springader, gesproten zijt. Zie Deut. 33:28; Ps. 68:27, en de aantekening aldaar. van Juda voortgekomen zijt! die daar zweert Daarmede betuigende dat zij den Heere voor den waren God kennen. Want een rechtmatige eed is God tot getuige aanroepen. bij den Naam des HEEREN, en vermeldt Te weten als zij bij Hem zweren. Zie Exod. 23:13. den God Israels, *maar* Dat is, niet oprechtelijk, gelijk het de Heere vereist, maar huichelachtig; zie Jer. 4:2. niet in waarheid, noch in gerechtigheid.

2. Ja, Of, *hoewel*. van de heilige stad Te weten Jeruzalem. Hebreeuws, *de stad der heiligheid*; dat is, zij roemen zich dat zij burgers en inwoners van de heilige stad Jeruzalem zijn. worden zij genoemd, en zij steunen Te weten zoveel den uiterlijken schijn belangt. Maar ofschoon zij met

woorden hiervan roemen, zo zijn zij het inderdaad niet, maar hun hart is verre van Hem. op den God Israels; HEERE der heirscharen is Zijn Naam.

3. De vorige dingen Te weten zo zegeningen als straffen. heb Ik verkondigd van toen af, Te weten van dien tijd af, toen Ik ulieden tot mijn volk heb aangenomen, of van die tijd af, toen Ik u uitgeleid heb uit Egypte en Ik u mijne wet gegeven heb; also ook Jes. 48:5. en uit Mijn mond zijn zij voortgekomen, en Ik heb ze doen horen; Ik heb ze snellijk gedaan, en zij zijn gekomen;
4. Omdat Ik wist, dat gij hard zijt, Zie de aantekening Exod. 32:9, en Exod. 33:3; Deut. 9:13, en Deut. 31:27, en Deut. 32:5. en uw nek een ijzeren Dat is, zo hard als een ijzeren zenuw. zenuw is, en uw voorhoofd koper;
5. Daarom heb Ik het u van toen af verkondigd, eer dat het kwam, heb Ik het u doen horen; opdat gij niet misschien zoudt zeggen: Mijn afgod Hebreeuws, *mijn smart*. heeft die dingen gedaan, of mijn gesneden beeld, of mijn gegoten beeld Hebreeuws, *mijne gieting*. heeft ze bevolen.
6. Gij hebt *het* gehoord, Te weten hetgeen dat Ik tevoren verkondigd heb, en ook wat daarna geschied is. aanmerkt Hebreeuws, *aanschouwt*, of *ziet*, dat is neemt ter harte, betracht wel. dat alles; zult gij lieden Die u beroemt mijn volk te zijn, dat Ik verkoren heb, opdat gij als profeten deze dingen mij ter ere zoudt verkondigen, te weten dat Ik zo vaderlijk en zo vriendelijk met u heb omgegaan. het ook niet verkondigen? Dat is, roemen en prijzen. Van nu af doe Ik u nieuwe dingen Te weten den ondergang der Babyloniërs en uwe verlossing uit de Babylonische gevangenschap door Cores. horen, en verborgen dingen, Hebreeuws, *verwaarde, bewaarde*. en die gij niet geweten hebt.
7. Nu zijn zij Dat is, het is nu eerst door de profeten geopenbaard en aan den dag

gegeven, hetgeen tevoren als verborgen was in mijn heimelijken raad. **geschapen, en niet van toen af, en voor *dezen* dag** hebt gij ze ook niet gehoord; opdat gij niet misschien zeggen zoudt: Ziet, ik heb ze geweten.

8. Ook hebt gij ze niet gehoord, Te weten van uwe sterrenkijzers en waarzeggers. ook hebt gij ze niet geweten, ook van toen af is uw oor niet geopend geweest; want Ik heb geweten, dat gij gans *Hebreeuws, dat gij trouwelooslijk handelende trouwelooslijk handelen zoudt*, te weten aan mij. **trouwelooslijk handelen zoudt**, en dat gij van den buik *Dat is, van dien tijd af dat gij ontvangen en geboren zijt, en verder ook van den tijd af, dat Ik u geroepen en tot mijn volk aangenomen heb.* **af een overtreder genaamd zijt.** Versta hierbij, en gij zijt het ook inderdaad geweest; of gij hebt u also gehouden en gedragen, dat men u wel met recht also mag noemen.

9. Om Mijns Naams wil zal Ik Mijn toorn langer *Of verlengen, of vertrekken.* uitstellen, en om Mijns roems *wil* zal Ik, u ten goede, *Of, uwenhalve.* Anders: *tegen u.* **Mij bedwingen,** Anders: *verzegelen;* dat is, inhouden, tomen, terughouden. **opdat Ik u niet afhouwe.** Gelijk men een boom afhout, dien men uitroeien wil.

10. Ziet, Ik heb u gelouterd, Te weten door kruis, ellende en tegenspoed. **doch niet als zilver,** Te weten niet zo dikwijls noch zo nauw als men zilver loutert, opdat gij niet geheel vergaat; of, *niet met het zilver;* dat is, Ik zal u in den smeltkroes met het zilver niet tegelijk beproeven, gelijk men het valse zilver door het goede in een en denzelfden smeltkroes tegelijk beproeft. De zin is: Ik zal u wel met kruis bezoeken, maar Ik zal het matigen. Zie 1 Petr. 1:7. **Ik heb u gekeurd** Te weten als gereinigd, gelouterd en uitgelezen goud of zilver, dat in den smeltoven gelouterd is. Zie Spreuk. 17:3, en Spreuk. 27:21. De zin is: Als Ik u door mijne genade zolang in het kruis zal hebben laten

steken, totdat gij u met ware hartgrondige boete tot mij bekeert, zal Ik u weder weldadigheid bewijzen. **in den smeltkroes der ellende.**

11. Om Mijnentwil, om Mijnentwil zal Ik het doen, want hoe zou Hij ontheiligd worden? en Ik zal Mijn eer aan geen ander geven.

12. Hoor naar Mij, o Jakob! *Dat is, gij nakomelingen van Jakob, die Ik tot mijn volk uitverkoren en geroepen heb.* en gij Israel, **Mijn geroepene!** Ik ben Dezelfde; Ik ben de Eerste, ook ben Ik de Laatste.

13. Ook heeft Mijn hand de aarde gegrond, en Mijn rechterhand heeft de hemelen met de palm *Hebreeuws, gepalmd, of omspannen.* Zie Jes. 40:12. **afgemeten; wanneer Ik ze roep, staan** *Dat is, zij verschijnen en staan straks vaardig tot mijn dienst; ene manier van spreken genomen van de dienaars der koningen en prinses.* Zie 1 Kon. 10:8; of aldus: *als Ik hen riep, stonden ze daar tezamen;* te weten in de schepping. **zij daar te zamen.** Te weten de hemelen en alle creaturen. Zie Ps. 147:4.

14. Vergadert u, gij allen, en hoort; wie onder hen *Te weten de afgoden der heidenen, van welke melding gemaakt is boven Jes. 48:5.* **heeft deze dingen verkondigd? De HEERE heeft hem** *Te weten Cores.* lief, *Te weten zoverre, dat Hij hem zijnen zegen en voorspoed tegen de Babyloniërs geven zal.* Zie Jes. 45:1. **Hij zal** *Te weten Cores.* **Zijn welbehagen** *Te weten des Heeren welbehagen.* De zin is: *Cores zal, naar des Heeren welbehagen, Babel verstoren en de Joden uit de Babylonische gevangenschap verlossen.* **tegen Babel doen, en Zijn arm** *Te weten Gods arm, dat is macht, of zijn,* te weten *Cores' arm.* Anders: *hoewel de Chaldeënen zijn arm geweest zijn.* De zin is: Ofschoon God de Heere de Chaldeënen gebruikt heeft om zijn volk te kastijden en om zijne macht te doen blijken; zo zal Hij hen evenwel, als een roede of slaanden staf verbreken en door *Cores*

onderdrukken. zal *tegen* de Chaldeen zijn.

15. Ik, Ik heb *het* gesproken, ook heb Ik Dat is, Ik zal hem ter bekwamer tijd roepen, want *Cores* was toen nog niet geboren, als Jesaja dit van hem profeteerde. Zie de aantekening Jes. 44:28. hem geroepen; Te weten *Cores*, gelijk boven Jes. 45:1. Ik zal hem doen komen, en hij zal voorspoedig zijn *op* zijn weg.

16. Nadert gijlieden Dit spreekt de profeet tot de Joden, hen tot zich roepende om hen meer en meer te versterken en te bevestigen in hetgeen hij hun tevoren verkondigd heeft. tot Mij, hoort dit: Ik heb Alsof de profeet zeide: Ik heb ulieden niet verzwegen van zulks als mij de Heere bevolen heeft u te verkondigen; maar ik heb het u al tezamen klaarlijk en duidelijk te kennen gegeven. van den beginne Hebreeuws, *van het hoofd*. niet in het verborgene gesproken, *maar* van dien tijd af, dat het geschied is, Dat is, dat het de Heere mij geopenbaard heeft. Anders: *dat het daar geweest is, ben ik*, of *was ik*, dat is, ik heb met vlijt en naarstigheid op mijn profetisch ambt gepast; zie Jes. 21:8. ben Ik daar; en nu, de Heere HEERE, en Zijn Geest heeft Mij gezonden. Dewijl ik een afgezant ben van onzen groten God, zo behoorde men mij te horen en geloof te geven.

17. Alzo zegt de HEERE, uw Verlosser, de Heilige Israels: Ik ben de HEERE, uw God, Die u leert, wat nut is, Die u leidt op den weg, *dien* gij gaan moet.

18. Och, dat gij naar Mijn geboden geluisterd hadt! zo zou uw vrede Dat is, uw welstand. Zie Ps. 37:11. geweest zijn als een rivier, Dat is, overvloedig en altijddurende, gelijk en rivier altijd vliet. en uw gerechtigheid De vrucht uwer gerechtigheid, te weten de gelukzalige staat uwer regering, die gevolgd zou zijn indien gij u ter gerechtigheid hadt begeven; zie de aantekening Ps. 24:5. als de golven Dat is, overvloediglijk, bovenmate veel. der zee.

19. Ook zou uw zaad Dat is, uwe kinderen. geweest zijn als het zand, Te weten in menigte. en die uit Dat is, de kinderen, die uit u zouden voortkomen. Zie de aantekening Job 5:25. uw ingewanden Dat is, uw lichaam. voortkomen als deszelfs Te weten van het zand. steentjes; Anders, *grof zand*, of *kieselstenen*. wiens naam niet zou worden afgehouden, Zie Jes. 48:9. noch verdelgd van voor Mijn aangezicht.

20. Gaat uit van Babel, vliedt Dat is, trekt haastelijk weg als ontvluchtende, opdat gij niet mede ingewikkeld wordt in het gestreng oordeel, hetwelk God over de Babyloniërs zal brengen. Zie Jer. 51:6; Openb. 18:4. van de Chaldeen, verkondigt met de stemme des gejuichs, doet zulks horen, brengt het uit tot aan het einde der aarde, zegt: De HEERE heeft Zijn knecht Jakob verlost! Te weten uit de Babylonische gevangenschap en uit andere ellende meer.

21. En: Te weten zegt ook. Zij hadden Te weten de Joden, die uit Babel naar Judea door de woestijn trekken zouden. geen dorst, De Heere heeft eertijds zijn volk met allerlei noodduft verzorgd, toen Hij hen door de woestijn naar het land Kanaän voerde. Alzo belooft hier de Heere dat Hij zijn volk ook verzorgen zou, als Hij het uit Babel naar het Joodse land wederom brengen zou en voorts zijne kerk geestelijk verlossen en zaligmaken; zie boven Jes. 43:19,20. *toen* Hij hen leidde Te weten de Heere. door de woeste plaatsen; Hij deed hun water Zie Exod. 17:6; Num. 20:11; Ps. 105:41. uit den rotssteen vlieten; als Hij den rotssteen kliefde, zo vloeiden de wateren daarhenen.

22. *Maar* de goddelozen Dat is, de ongelovigen, de afgodendienaars, zij zijn dan Babyloniërs of Joden. hebben geen vrede, Dat is, geen welvaart, noch naar de ziel, noch naar het lichaam. Zie boven Jes. 48:18, en onder Jes. 57:21. zegt de HEERE.

1. Hoort naar Mij, Dit spreekt *Christus*. gij eilanden! Zie boven Jes. 41:1. en luistert toe, gij volken van verre! De HEERE heeft Mij geroepen Te weten tot een Middelaar en Heiland van zijn volk. **van den buik af, van Mijner moeders** Dat is, zo haast als mijne moeder mij heeft ontvangen en ter wereld gebracht; zie Matth. 1:20,21; Luk. 1:31, en Luk. 2:21. **ingewand af heeft Hij Mijn Naam** Dat is, mij. **gemeld**. Te weten bij zijn uitverkoren volk in Juda. Zie Luk. 1:70.
2. En Hij heeft Mijn mond gemaakt Hebreeuws, *gesteld*; dat is, Hij heeft mij bevolen te prediken boete en vergeving der zonden en Hij werkt also door mijne predikatiën, dat zij de toehoorders door het hart snijden. Vergelijk Luk. 24:32; Hand. 2:37; Hebr. 4:12; Openb. 1:16. **als een scherp zwaard, onder de schaduw** Of, *met de schaduw*, enz. zie Jes. 51:16. **Zijner hand heeft Hij Mij bedekt**; Dat is, Hij heeft mij bewaard tegen de listen der schriftgeleerden en farizeën, dat zij mij tegen mijnen wil en eer het tijd was niet hebben kunnen vangen noch doden. **en Hij heeft Mij tot een zuiveren** Een zuivere gladde pijl gaat lichter ergens door dan een verroeste doet. **pijl gesteld**, *Pijl* betekent hier zoveel als straks tevoren *zwaard*. Zie Ps. 45:6. **in Zijn pijlkoker heeft Hij Mij verborgen**.
3. En Hij heeft tot Mij gezegd: Gij zijt Mijn Knecht, Zie boven Jes. 42:1, en Jes. 51:16. De zin dezer woorden is: O *Christus*, Gij zijt niet alleen mijn knecht; maar Gij zijt ook de rechte Israël, die met God en zijn machtigen toorn strijdende, de overwinning behouden zult, waarvan Jakob alleen een voorbeeld geweest is als hij, met den engel des Heeren strijdende, dien overwonnen heeft, waarvan hij den naam Israël gekregen heeft. **Israel, door Welken Ik** Of, *in welken*. Anders: *Israël is degene van welken Ik mij door u roemen zal*. De zin is: Ik beveel U dat gij vooreerst mijn heerlijk woord zult voordragen den Israëlieten, of dat gij onder

hen allereerst mijne heerlijkheid zult verkondigen. Zie Matth. 10:6, en Matth. 15:24; Hand. 13:46, en Hand. 28:25, enz. **verheerlijkt zal worden**.

4. Doch Ik zeide: Te weten, de Heere *Christus*, die hier klaagt over het ongeloof en de boosheid van het grootste deel der Joden. **Ik heb te vergeefs** Te weten met mijne predikatiën, bij de verstokte Joden. **gearbeid, Ik heb Mijn kracht onnuttelijk** Hebreeuws, *in het woeste*. **en ijdelijk toegebracht**; Hebreeuws, *verteerd*, dat is gebruikt. **gewisselijk, Of, nochtans is mijn recht bij den Heere**. **Mijn recht** Dat is, mijn loon, dat mij met recht toekomt. Alsof *Christus* zeide: Hoewel mijne arbeid zulke vruchten niet heeft voortgebracht als Ik wel wenste, zo getroost Ik mij daarmee, dat Ik mijn hemelsen Vader getrouwelijk heb gediend in het ambt, dat Hij mij heeft opgelegd, en het is Hem ook wel bekend. Vergelijk Matth. 23:37. In het volgende werkloon. Hebreeuws eigenlijk: *werk*, of *arbeid*, en het wordt voor *arbeidsloon* genomen. Zie Jer. 22:13. **is bij den HEERE, en Mijn werkloon is bij Mijn God**.
5. En nu zegt de HEERE, Die Mij Zich van *moeders* buik af tot een Knecht geformeerd heeft, dat Ik Jakob Dat is, de Joden. tot Hem wederbrengen zou; maar Israel zal zich niet verzamelen laten; Zich tot mij bekerende; Matth. 23:37; Joh. 1:11. Anders, *Israël verzamelt zich niet*. Anders, *en Israël zal tot hem vergaderd worden*. **nochtans** De zin is: Onaangezien de onboetvaardigheid van het grootste deel van het volk van Israël, zal mijn getrouwe arbeid en naarstigheid in de bediening van mijn predikambt bij mijn hemelsen Vader in waarde zijn en blijven. **zal Ik verheerlijkt worden in de ogen des HEEREN, en Mijn God zal Mijn Sterkte zijn**. Of, *is mijne sterkte geworden*; dat is, God troost mij door zijn Heiligen Geest tegen de ondankbaarheid der Joden. Vergelijk Matth. 11:25,26; Joh. 6:36,37, en Joh. 10:26,27.

6. Verder zeide Hij: Het is te gering, Hebreeuws, *het is te licht*. Alsof Hij zeide: de waardigheid van uw persoon, als die daar zijt de eeuwige en enige Zoon van God de Vader, alsook het hoge ambt waartoe Ik U beroepen hebt, vereist wat meer en wat voortreffelijkers, dan dat Gij alleen het volk van Israël zoudt oprichten en weder terechtbrengen. Ik heb U tot een Zaligmaker der ganse wereld verordineerd; daarom, ofschoon U het grootste deel onder de Joden niet wil kennen noch aannemen, zo zullen er velen onder de heidenen gevonden worden, die het doen zullen, en zal de Christelijke kerk des te minder niet zijn, maar veel meer zal zij daardoor vermeerderd worden. dat Gij Mij een Knecht zoudt zijn, om op te richten Te weten door de predikatie van het heilig *Evangelie*. de stammen van Jakob, en om weder te brengen de bewaarden Dat is, degenen, die Ik totnogtoe met grote zorg en naarstigheid bewaard heb, als zijnde mijn erfdeel, ja de appel mijner ogen, Deut. 32:10. in Israel; Ik heb U ook gegeven tot een Licht der heidenen, om Mijn heil Dat is, een heil der heidenen, van mij verordineerd. te zijn tot aan het einde der aarde.

7. Alzo zegt de HEERE, de Verlosser van Israel, Zijn Heilige, Dat is, die de Heilige van Israël is, gelijk boven Jes. 10:17. tot de verachte ziel, Hebreeuws, *den verachte van ziel*; dat is tot *Christus*, die in deze wereld van alle goddelozen *die te aller tijd verre de meesten zijn geweest* is veracht geweest. Anders: *dien een ieder veracht*. Anders: *tot dien welken de ziel, dat is schier ieder man, de grootste en voornaamste hoop der Joden veracht*. Zie Jes. 53:3; Matth. 27:22,23,29,40; Joh. 7:48. tot Dien, aan Welken het volk Te weten het boze Joodse volk. een gruwel heeft, tot den Knecht Dat is, tot *Christus*, die in de gedaante van een knecht in deze wereld verschenen is. dergenen, die heersen: Te weten te Jeruzalem, als *Herodes, Pontius Pilatus*, enz. Koningen zullen het zien Of, *zullen U zien*; dat is, kennen en eren voor den Heiland en

Zaligmaker der wereld. Zie Ps. 71:10,11. en opstaan, Tot een teken van eerbieding, gelijk Lev. 19:32. *ook vorsten*, en zij zullen zich Of, *en zullen U aanbidden. voor U buigen*; om des HEEREN wil, God den Vader in den Zoon erende. Die getrouw is, Die zijne belofte van de zending van zijn Zoon *Jezus Christus* in het vlees getrouwelijk houden zal. om den Heilige Israels, Die U verkoren heeft. Te weten tot zijn knecht en Middelaar der uitverkorenen. Hier is verandering van persoon, want tevoren heeft hij van *Christus* gesproken in den derden persoon, hier in den tweeden.

8. Alzo zegt de HEERE: Te weten God de Vader. In dien tijd Dat is, ten tijde als Ik mijne genade en goedertierenheid heb willen openbaren door de predikatie van het heilig *Evangelie*, en Ik U gezonden heb tot een Heiland der wereld om te lijden voor de zonden van mijn volk; 2 Cor. 6:2. des welbehagens heb Ik Dit wordt gesproken in den verleden tijd; maar het is te verstaan in den toekomenden tijd. U verhoord, o *Christus*. en ten dage Dit si met andere woorden hetgeen straks gezegd is. des heils heb Ik Dit wordt gesproken in den verleden tijd; maar het is te verstaan in den toekomenden tijd. U geholpen; en Ik zal U bewaren, Te weten tegen al uwe vijanden, dat gij van geen derzelven overwonnen wordt. en Ik zal U geven tot een verbond Dat is, tot een Middelaar des verbonds, gelijk boven Jes. 42:6. des volks, Te weten van het volk Gods. om het aardrijk Dat is, de inwoners der aarde, te weten de uitverkorenen. De zin is: Opdat Gij, *Jezus Christus*, uw kerk, die uw erve is, wederom opricht en daarin woont. op te richten, om de verwoeste Men kan hier door *de verwoeste erfenissen* verstaan, eerst het land Kanaän, dat ten tijde der Babylonische gevangenschap verwoest was; zie Jes. 49:19 en voorts de zaligheid, waarvan de duivel de uitverkorenen poogde te

onterven, te beroven, en hun dezelve woest te maken. **erfenissen te doen beerven;**

9. Om te zeggen tot de gebondenen: Dat is, de gevangenen, als boven Jes. 42:7. **Gaat uit; tot hen, die in duisternis zijn:** Dat is, die in onwetendheid en in geestelijke treurigheid leven. **Komt te voorschijn;** Of, *komt hervor, openbaart u.* Hebreeuws eigenlijk, *wordt ontdekt, of geopenbaard.* **zij zullen** Te weten, die van u krachtiglijk zullen beroepen zijn. **op de wegen** Dat is, aan alle hoeken en kanten. De zin is: Nadat zij uit de geestelijke gevangenschap der zonden en des duivels verlost zijn, zullen zij rijkelijk aan de ziel en aan het lichaam gezegend worden, en zij zullen deze zegeningen overal genieten. **weiden, en op alle hoge plaatsen zal hun weide wezen.**

10. Zij zullen niet Hetgeen God hier zegt, zal in den hemel vervuld worden. Zie Openb. 7:16. De mening is dat de uitverkorenen in den hemel geen ongemak lijden zullen; maar dat zij volkomen gelukkig zijn zullen, waarvan de genieting van het *manna* en het water uit den rotssteen in de woestijn een voorbeeld geweest is. **honger, noch dorsten, en de hitte en de zon zal hen niet steken;** Hebreeuws, *niet slaan.* **want hun Ontfermer** Dat is, de Heere *Christus* zal hen leiden gelijk een herder zijne schapen leidt; gelijk Jes. 40:11. **zal ze leiden, en Hij zal hen** Dat is, Hij zal hen verkwikken door den troost des Heiligen Geestes, daartoe gebruikende de troostelijke beloftenissen, die God den zijnen is doende. **aan de springaders der wateren zachtjes leiden.**

11. En Ik zal Dat is, Ik zal alle hindernissen uit den weg nemen; daarentegen zal Ik alle behulp en bevordering doen, opdat mijne uitverkorenen uit alle hoeken en einden der ganse wereld tot de gemeenschap van het volk Gods gebracht worden. Het zijn de woorden van God den Vader. **al Mijn bergen tot een weg maken, en Mijn banen zullen verhoogd zijn.** Of, *worden.*

12. Zie, deze zullen van verre komen; en zie, die van het noorden en van het westen, Hebreeuws, *van de zee;* zie de aantekening Gen. 12:8. **en geen uit het land van Sinim.** Of, der *Sinieten.* Dezen wordt ook gedacht Gen. 10:17. Enigen menen dat deze volken wel mochten zijn de *Chinezen.*

13. Juicht, Zie Rom. 8:19. gij hemelen! en verheug u, gij aarde! en gij bergen! Zie Jes. 35:1, en Jes. 44:23. **maakt gedreun met gejuich; want de HEERE heeft Zijn volk vertroost, en Hij zal Zich over Zijn ellendigen ontfermen.**

14. Doch Sion zegt: Dat is, de gelovige Joden, die dit spreken, hard geperst zijnde door de grote en menigvuldige ellenden, die hen overvielen. **De HEERE heeft mij verlaten, en de HEERE heeft mij vergeten.**

15. Kan ook een vrouw haar zuigeling Of, *van haar zuigkind, of van haar klein kind;* gelijk Jes. 65:20. **vergeten, dat zij zich niet ontferme over den zoon** Zie gelijke manier van spreken Spreuk. 21:2. **haars buiks? Ofschoon** Of, *ja dezelve;* te weten vrouwen; anders: *nog kunnen dezen vergeten, of maar of zij ze vergaten, zo zal Ik nochtans,* enz. **deze vergate,** Te weten haar kind of kinderen. Zie Ps. 27:10. **zo zal Ik toch u niet vergeten.** O Zion, o Jeruzalem, dat is, o mijne kerk, mijn volk. Versta dit niet zozeer van een lichamelijke als van een geestelijke verlossing; Rom. 9:6,7.

16. Zie, Ik heb u Dat is, Ik zal altijd uwer gedachtig zijn en zorg voor u dragen. **in de beide handpalmen gegraveerd; Of, geschreven, getekend. uw muren** O Jeruzalem. **zijn steeds** Alsof de Heere zeide: Gelijk Ik de muren van Jeruzalem, door de Chaldeënen verwoest zijnde, zal herbouwen, also zal Ik het geestelijk Jeruzalem, mijne kerk, die nu klein, ja schier geheel vervallen is, weder opbouwen en beschermen. **voor Mij.**

17. Uw zonen Of, *kinderen;* dat is de uitverkorenen, die in u door het zaad van het Woord Gods zullen geboren worden, die

zullen met grote begeerte haastelijk komen tot de gemeenschap der gemeente. **zullen zich haasten; maar uw verstoorders** Dat is, de valse leraars en twistmakers, als schriftgeleerden en farizeën, mitsgaders al degenen, die door hun valse leer en ergerlijk leven u schadelijk zijn en afbreuk doen. **en uw verwoesters zullen van u uitgaan.**

Of, *uit u.*

18. **Hef uw ogen op rondom, en zie, alle deze** Versta, de bekeerde heidenen, die de kerk zullen vermeerderen en versieren, zich tezamen onder enen herder vervoegende. **vergaderen zich, zij komen tot u; Of, uwenthalve. Zo waarachtig als Ik leef, spreekt de HEERE, zekerlijk, gij zult u met alle deze** Versta, de bekeerde heidenen, die de kerk zullen vermeerderen en versieren, zich tezamen onder enen herder vervoegende. **als met een sieraad** Het grote getal der ware Christengelovigen is het sieraad der kerk. **bekleden, en gij zult ze u aanbinden, gelijk een bruid.** Dat is, gelijk ene bruid haar sieraad aandoet, of om zich bindt, als zij zich oppronkt.

19. **Want in** De zin is: De menigte dergenen, die zich tot de Christelijke gemeente begeven zullen, zal zo grote zijn dat de kerk, die tevoren als een woeste en eenzame plaats geweest is, zal vervuld, ja schier te eng worden om al de aankomende Christengelovigen uit de heidenen te bevatten, want de gelovigen zullen door de ganse wereld verspreid worden. **uw woeste en uw eenzame plaatsen, en uw verstoord** Het Joodse land is verstoord geworden, zo door de Babyloniërs als door de Romeinen en andere natiën. **land, gewisselijk, nu zult gij** Dat is, dan, of al haast. Zie de aantekening Hos. 10:3. **benauwd** Of, *geprangd, geperst worden*; te weten als de uitverkoren heidenen tot u zullen inkomen en zich tot de gemeente vervoegen zullen. **worden van inwoners; en die u verslonden,** Dat is, die u tevoren schenen te willen verslinden door hun tirannische vervolging en leer, als daar waren

de schriftgeleerden, farizeën en tirannen, enz. **zullen zich verre van u maken.**

20. **Nog zullen de kinderen, Hebreuws, de kinderen uwer kinderberoving;** dat is, uwer onvruchtbaarheid, namelijk de heidenen, die wel eigenlijk uwe kinderen niet zijn, als van u lichamelijk niet gegenereerd zijnde, maar nu door het geloof kinderen der gemeente geworden zijn, nadat gij, Joden, vanwege de ongelovigheid en onboetvaardigheid als kinderloos en onvruchtbaar voor het meeste deel te achten zijt. Anderen vertalen Jes. 49:20 aldus: *De kinderen, die gij krijgen zult, toen gij van uwe kinderen beroofd waart, zullen nog zeggen voor uwe oren;* dat is dat gij het hoort. **waarvan gij beroofd waart, zeggen voor uw oren: De plaats** Dit betekent den groten aanwas der Christelijke kerk. **is mij te nauw, wijk van mij, Of, geef mij plaats. dat ik wonen moge.**

21. **En gij zult zeggen** Te weten gij Joodse kerk, zult u bij uzelve verwonderen over de grote menigte der heidenen, die zich tot de kerk Gods vervoegen zullen. **in uw hart: Wie heeft mij dezen gegenereerd, aangezien ik van kinderen beroofd en eenzaam was? Ik was in de gevangenis** Te weten in de Babylonische gevangenschap. **gegaan, en weggeweken;** Te weten uit mijn land. **wie heeft mij dan deze opgevoed? Ziet, ik was alleen overgelaten, waar waren dezen?**

22. **Alzo zegt de Heere HEERE: Ziet, Ik zal Mijn hand** Dat is, Ik zal de heidenen krachtiglijk beroepen door de predikatie van het heilig *Evangelie* en de innerlijke werking van den Heiligen Geest. **opheffen tot de heidenen, en tot de volken zal Ik Mijn banier opsteken; Of, opwerpen, of verheffen. dan zullen zij** Dat is, jongen en ouden, mannen en vrouwen zullen komen, en zich in de gemeenschap der heiligen begeven, en de een zal den ander met goede vermaningen en onderwijzingen, en ook met een goed voorbeeld, voorgaan; Jes. 60:4, en Jes. 66:12. **uw zonen in de armen**

brengen, en uw dochters zullen op den schouders gedragen worden.

23. En koningen De zin is dat de koningen niet alleen zich tot de gemeente van *Christus* zullen vervoegen; maar zij zullen ook hunne macht en autoriteit gebruiken tot aanwas en bescherming derzelve. zullen uw voedsterheren zijn, hun vorstinnen uw zoogvrouwen; Of, *zoogammen*. zij zullen zich Dat is, zij zullen u burgerlijke eerbieding doen; zij zullen zich voor u verootmoedigen en zich aan u onderwerpen. Die zullen zij doen om *Christus* wil, die het Hoofd zijner kerk is. voor u buigen met het aangezicht ter aarde, en zij zullen het stof De zin is: Zij zullen zich zo laag voor u buigen, dat hun mond tot aan de aarde naken zal, alsof zij de aarde wilden oplekken. Zie Ps. 72:9. uwer voeten lekken; en gij zult weten, dat Ik de HEERE ben, dat zij niet beschaamd zullen worden die Mij verwachten.

24. Zou ook Dit spreekt de vervolgte en van de tirannen bedrangde kerk, ten aanzien van het geweld der vervolgers. een machtige de vangst ontnomen worden, of zouden de gevangenen eens rechtvaardigen Die met enig recht, hetzij van oorlog of anderszins iemand in vaste gevangenschap houdt. ontkomen?

25. Doch also zegt de HEERE: Ja, Versta dit gesproken te zijn niet alleen van de gevangen Joden in de Babylonische gevangenschap, die de machtige koningen van Babel door kriegsrecht of geweld onder hunne heerschappij also gebracht hadden dat het onmogelijk scheen hen daaruit te verlossen; maar versta dit ook, onder een voorbeeld gesproken te zijn van den duivel, hel, dood, onder welker heerschappij God ons door zijn rechtvaardig oordeel had overgegeven om onze zonden; *Christus* heeft ons uit hun geweld verlost, aan God zijnen hemelen Vader voor ons betalende; Hij is sterker dan al onze vijanden. de gevangenen des machtigen zullen *hem* ontnomen worden, en de vangst des tirans zal ontkomen; Of,

vrij en losgemaakt worden. want met uw twisters Zie Ps. 35:1. zal Ik twisten, en uw kinderen zal Ik verlossen. Of, *bewaren, behouden*.

26. En Ik zal uw Dat is, Ik zal maken dat uwe vijanden en vervolgers, te weten de vijanden mijner kerk, hun eigen vlees zullen eten, dat zij elkander zullen verscheuren en verslinden. Ik zal met hen handelen gelijk ik eertijds met de Midianieten en andere van mijne vijanden gehandeld heb. verdrukkers spijzen met hun eigen vlees, en van hun eigen bloed zullen zij dronken worden, als van zoeten wijn; en alle vlees Dat is, alle mensen, van wat staat of rang dat zij zijn. zal gewaar worden, dat Ik, de HEERE, uw Heiland ben, en uw Verlosser, de Machtige Jakobs.

Jesaja 50

1. Alzo zegt de HEERE: Waar is God spreekt hier de boze Joden aan, bij welken het eertijds ene wijze was dat zij hunne vrouwen een scheidbrief gaven, als zij naar hun zin niet waren; Deut. 24:1. Alzo heeft God met het Joodse volk niet gehandeld, dat Hij hen zonder grote oorzaak naar Babel zou hebben weggezonden, maar zij hebben gruwelijk en menigmaal tegen Hem gezondigd. de scheidbrief Wat het geven van een scheidbrief aangaat, zie Deut. 24:1. van ulieder moeder, waarmede Ik haar weggezonden heb? Dat is, verlaten heb, dat is hier te zeggen, gevankelijk heb laten wegvoeren. Of wie is er van Mijn schuldeisers, Of, *schuldheren*. aan wien Ik Het placht bij de Joden geoorloofd en gebruikelijk te zijn dat een vader, die schuld had en niet betalen kon, zijne dochter tot ene dienstmaagd mocht verkopen, Exod. 21:7, en 2 Kon. 4:1, ofschoon de kinderen zulks niet verdiend hadden; maar also heeft God met de Joden niet gehandeld, maar Hij heeft hen om hunne ongerechtigheden verkocht, dat is, in handen der Babyloniërs overgeleverd. u verkocht heb? Ziet, om uw

ongerechtigheden zijt gij verkocht, en om uw overtredingen is uw moeder weggezonden.

2. **Waarom kwam Ik, en er was niemand, *waarom* riep Ik, en niemand antwoordde?** Is Mijn hand dus gans kort *Hebreeuws, kort wordende kort geworden*. Alsof de Heere zeide: Hebt gij mij daarom niet willen horen of gehoorzamen, omdat gij aan mijne almacht getwijfeld hebt, alsof Ik u uit uwe ellende niet zou kunnen verlossen? **geworden, dat zij niet verlossen kan, of is er in Mij geen kracht om uit te redden?** Ziet, door Mijn schelding maak Ik de zee *Gelijk gebleken is aan de Rode zee, Exod. 14:21, en aan de Jordaan; Joz. 3:16*. Alsof de Heere zeide: Dewijl Ik zulks doen kan, zo ontbreekt mij ook gene macht om ulieden te redden. Van Gods schelding zie Ps. 9:6, en Ps. 18:16, en Ps. 104:7. **droog, Ik stel de rivieren tot een woestijn, dat haar vis stinkt, omdat er geen water is, en sterft van dorst.**
3. **Ik bekleed** *Dat is, Ik overtrek den hemel met duistere wolken als het mij belieft; zie Exod. 20:21. den hemel met zwartheid, Dat is, donkerheid. en stel een zak* *Dat is, een duistere wolk, als een zak of haren kleed. tot zijn deksel.*
4. **De Heere HEERE** *Dit spreekt de Heere Christus, of de profeet in Christus' naam, en versta hier door den Heere HEERE God den Vader. heeft Mij een tong der geleerden* *Dat is, dergenen, die Gods woord wel naarstiglijk geleerd hebben en die door zijnen Geest geregeerd worden. Zie Matth. 10:19,20. gegeven, opdat Ik wete met den moede* *Dat is, met dergenen, die in hun gemoed verslagen zijn, die troost en verkwik ik. Zie Matth. 11:28. een woord ter rechter tijd* *Het Hebreeuwse woord, dat hier gebruikt wordt, betekent zoveel als iets ter rechter of ter bekwamer tijd spreken of doen. te spreken; Hij wekt* *Dat is, Hij maakt mij geduriglijk mijn ambt indachtig door de inwendige werking van zijn Heiligen*

Geest, en Hij maakt mij gewillig om zijnen wil te doen. allen morgen, Hebreeuws, in morgenstond in morgenstond. Hij wekt *Dat is, Hij maakt mij geduriglijk mijn ambt indachtig door de inwendige werking van zijn Heiligen Geest, en Hij maakt mij gewillig om zijnen wil te doen. Mij het oor, dat Ik hore, gelijk die* *Dat is, met vlijt en aandacht, gelijk zij doen, die wensen en begeren geleerd te worden. geleerd worden.*

5. **De Heere HEERE heeft Mij** *Dat is, Hij heeft mij gewillig en bekwaam gemaakt om te doen wat Hij mij beveelt. het oor geopend, en Ik ben niet wederspanning, Ik wijk niet achterwaarts.*
6. **Ik geef Mijn rug** *De zin is: Ik lijd alle leed, smaad en schande, dien men mij aandoet, met geduld en lijdzaamheid. Zie Matth. 26:67, enz., en Matth. 27:26. dengen, die Mij slaan, en Mijn wangen dengen, die Mij het haar* *Of, die mij de haren uitplukten. uitplukken; Mijn aangezicht verberg Ik niet voor smaadheden* *Of, voor menigerlei smaad. en speeksel. Zie de aantekening Job 30:10.*
7. **Want de Heere HEERE helpt Mij, daarom word Ik niet te schande; daarom heb Ik Mijn aangezicht** *Dat is, Ik overwin al het leed, dat men mij aandoet, met standvastigheid; zie gelijke manier van spreken Jer. 1:18, en Jer. 15:20; Ezech. 3:8,9. gesteld als een keisteen, want Ik weet, dat Ik niet zal beschaamd worden.*
8. **Hij is nabij,** *Alsof Christus zeide: God, mijn hemelse Vader, zal mijne onschuld aan den dag brengen, namelijk ten dele door de wondertekenen, die in mijn dood geschieden zullen, ten dele in mijne opstanding uit het graf en verhoving aan zijne rechterhand. Anderen nemen de eerste woorden van Jes. 50:8 aldus, alsof Christus zeide: Hij staat mij bij, en Hij verdedigt mij tegen mijne wederpartijders. Die Mij rechtvaardigt, wie zal met Mij twisten? Laat ons te*

zamen staan; wie heeft Of, *wie heeft met mij te richten?* Hebreeuws, *wie is een Heere van mijn gericht;* zie Gen. 14:13. een rechtzaak tegen Mij? hij kome herwaarts Of, *Hij naderde tot mij.* Alsof Hij zeide: Hij stelt voet bij stuk. tot Mij.

9. Ziet, de Heere HEERE helpt Mij, wie is het, *die* Mij zal verdoemen? Ziet, zij zullen altemaal Te weten al mijne tegenpartijders. als een kleed verouden, die mot zal hen eten.

10. Wie is er Hier spreekt *Christus* de vrome en gelovige Joden aan. onder ulieden, die den HEERE vreest, die naar de stem Dat is, mijne stem, die Ik des Heeren knecht ben, gelijk boven Jes. 42:1, en Jes. 49:5. Zijns Knechts hoort? Als hij Of, *die;* dat is, ofschoon hij in ellende leeft. Zie Ps. 23:4; zie ook Jes. 9:1. in de duisternissen wandelt, en geen licht heeft, dat hij betrouwe op den Naam des HEEREN, en steune op zijn God. Dat is, hij verlate zich op dien God, die een genadeverbond met hem heeft opgericht.

11. Ziet, gij allen, Hier spreekt *Christus* de valse leraars aan, te weten de schriftgeleerden en Farizeën. **die een vuur** Dat is, die wijsheid voorgeeft uit uw eigen harten, buiten Gods Woord, hetwelk alleen het licht onzer voeten is; menende door uw eigen wijsheid en macht de ellende voor te komen of af te wenden. **aansteeft, die u met spranken omgordt! wandelt** De zin is: Doet wat gij wilt of moogt, gebruikt al uwe kunsten, wandelt naar uw eigen goeddunken, dewijl gij immers in het licht van het goddelijke Woord niet wilt wandelen, hetwelk Ik ulieden voordraag. **in de vlam van uw vuur, en in de spranken, die gij ontstoken hebt.** Dat geschiedt u Of, *zulks.* van Mijn hand, Door welke Ik u rechtvaardig overgeef in zulke verkeerdheid en verblinding des harten, daarom zult gij ook de straf niet kunnen ontgaan. **in smart** Te weten in helse pijn, in smart en bekommernis uwer conscientie. Een kwade conscientie is

een knagende worm, die nimmermeer sterft. zult gijlieden liggen.

Jesaja 51

1. Hoort naar Mij, Dit zijn de woorden van God tot zijne gemeente, haar troostende in hare droefenis, waarmede zij bevangen was, aanziende het kleine getal der gelovigen. **gij, die de gerechtigheid najaagt, gij, die den HEERE zoekt! aanschouwt den rotssteen,** Dat is, Abraham, wiens lichaam van ouderdom verstorven was als hij de belofte ontving, dat hij Izak zou genereren, Rom. 4:19. Zie de aantekening Ps. 90:2. **waaruit gijlieden gehouwen zijt, en de holligheid des bornputs, waaruit gij gegraven zijt.**

2. Aanschouwt Abraham, Dit is ene verklaring der naastvoorgaande woorden. **ulieder vader, en Sara, die ulieden gebaard heeft; want Ik riep hem,** De zin is: Gelijk Ik Abraham en Sara, onaangezien zij beiden stokoud waren, tot een groot volk gemaakt heb; also zal Ik ook mijne kerk wonderbaarlijk vermeerderen, onaangezien gij Joden nu een veracht en hard gedrukt volk zijt. **toen hij nog** Of, *toen hij nog enig was.* Hebreeuws, *toen hij een was;* toen hij nog gene kinderen, ja, geen hoop van kinderen te krijgen had; zie Rom. 4:19. **alleen was, en Ik zegende hem, en Ik vermenigvuldigde hem.**

3. Want de HEERE zal Sion troosten, Dat is, zijn volk, de Christelijke kerk; of degenen, die uit de Babylonische gevangenschap zullen wedergekomen zijn. **Hij zal troosten al haar Troosten** is hier zoveel te zeggen als opbouwen en terechtbrengen, *al hare,* te weten Zions, *woeste plaatsen.* Hebreeuws, *hare woestheden.* De zin is: De Heere zal in plaats van de ongelovige Joden de heidenen roepen; vergelijk Rom. 11:11; Gal. 4:27. **woeste plaatsen, en Hij zal haar woestijn maken** Dat is, het kleine getal der gelovige Joden. **als Eden,** Dat is, als de lusthof te Eden, dien men het *Paradijs* noemt, zie Gen. 2:8; dat is, de Heere zal in zijne kerk door zijn krachtige beroeping, de

uitverkorenen uit de heidenen planten. en haar wildernis als den hof Dat is, als het paradijs; of versta hier, *door den hof des Heeren*, een uitermate schonen hof. Het is hetzelfde, dat straks met andere woorden gezegd is. des HEEREN; vreugde en blijdschap zal daarin gevonden Te weten in de kerk des Heeren. worden, dankzegging en een stem des gezangs.

4. Luistert naar Mij, Mijn volk! en Mijn lieden, neigt naar Mij het oor! want een wet Of, *leer*; te weten de leer van het heilig *Evangelie*; gelijk Jes. 2:3. zal van Mij uitgaan, en Ik zal Mijn recht Daarin bestaande, dat allen, die in *Christus* geloven, gerechtvaardigd worden en vergeving van al hunne zonden verkrijgen. Anderen, *mijn recht*; dat is, mijne leer, die Ik als een recht mijnen uitverkorenen voorschrijf. doen rusten Te weten in mijne kerk, die de kolom en vastigheid der waarheid is; 1 Tim. 3:15. tot een licht Dat is, tot dien einde, opdat het de uitverkorenen uit verscheidene volken beschijne, die verlichtende met de zaligmakende kennis Gods. Vergelijk Luk. 2:32; Hand. 13:46,47. der volken.

5. Mijn gerechtigheid Dat is, mijn genadige verlossing, die Ik mijn volk door hunnen Zaligmaker *Jezus Christus*, achtervolgens mijne belofte, bewijzen zal. is nabij, Mijn heil Dat is, mijne zaligheid, die Ik mijnen uitverkorenen geven zal, komt tevoorschijn. trekt uit, Of zal tevoorschijn komen. en Mijn armen Dat is, Ik zal de volken door mijn goddelijke kracht tot gehoorzaamheid brengen. zullen de volken richten; op Mij zullen de eilanden Dat is, de vreemde natiën; zie Jes. 41:1, en Jes. 42:4, en Jes. 60:9. wachten, en op Mijn arm Dat is, op mijn hulp en bijstand; zie Jes. 53:1. zullen zij hopen.

6. Heft ulieder ogen op naar den hemel, en aanschouwt de aarde beneden; want de hemel De zin is: Hemel en aarde zullen wel vergaan, maar het *Evangelie* en de zaligheid van Gods volk zal

eeuwiglijk vast zijn. Sommigen nemen het aldus: Ofschoon er zo grote en gruwelijke veranderingen in de wereld komen zullen, alsof de hemel en aarde vergaan zouden, zo zal Ik nochtans mijne kerk bewaren en haar geven wat Ik haar beloofd heb. Vergelijk Ps. 102:26; Jes. 34:4. zal als een rook verdwijnen, en de aarde zal als een kleed verouden, en haar inwoners zullen van gelijken Te weten gelijk de rook en een kleed vergaan. sterven; maar Mijn heil Alzo onder Jes. 51:8. Voorts, *zijn*; dat is, blijven. Zie Ps. 37:18. zal in eeuwigheid zijn, Mijn gerechtigheid Alzo onder Jes. 51:8. Voorts, *zijn*; dat is, blijven. Zie Ps. 37:18. zal niet verbroken worden. Of, *niet bezwijken*.

7. Hoort naar Mij, gijlieden, die de gerechtigheid Dat is hier te zeggen, de vroomheid en godzaligheid. kent, Dat is, liefhebt en uzelfen daarmee bezighoudt. Gelijk Ps. 1:6. gij volk, in welks hart Mijn wet is! Als zijnde de regel en het richtsnoer, naar hetwelk zich de mensen hebben te regelen. vreest niet de smaadheid van den mens, Dat is, die u de mensen aandoen. en voor hun smaadedenen Te weten der sterflijke mensen, dat is hier te zeggen der goddelozen, die uwe vijanden zijn. ontzet u niet.

8. Want de mot zal ze opeten als een kleed, en het schietwormpje Dit is een soort van wormpjes, die in de wol dikwijls zijn. zal ze opeten als wol; Dat is, als een wollen kleed. maar Mijn gerechtigheid Gelijk boven Jes. 51:6. zal in eeuwigheid zijn, en Mijn heil Gelijk boven Jes. 51:6. van geslacht Hebreeuws, *tot geslacht der geslachten*. tot geslachten.

9. Ontwaak, ontwaak, Of, *waak op, waak op*. Dit spreekt het volk Gods, God biddende dat Hij zijne macht wil bewijzen en hen verlossen, gelijk Hij hunne vaders eertijds uit Egypte verlost heeft. trek sterkte aan, Gij arm des HEEREN! ontwaak als in de verledene dagen, *als in* de geslachten van ouds; zijt Gij het niet,

Gij sterke arm van God. **Die Rahab** Dat is, Egypte; en versta hier Farao met zijn ganse leger; zie Ps. 78:4, en Ps. 89:11. **uitgehouden hebt**, Gelijk men een steen uit een steenrots hooft; dat is hier te zeggen: Uit het getal der levenden met geweld heeft uitgerukt. **Die den zeedraak** Of, *walvis*; dat is, den koning Farao. Zie Ps. 74:13,14; Jes. 27:1; Ezech. 29:3. **verwond hebt?** Of, *smart aangedaan hebt*; te weten als Gij hem in de Rode zee geworpen en verdronken hebt; Exod. 14:27.

10. Zijt Gij het niet, Die de zee, de wateren des groten afgronds, droog gemaakt hebt? Die de diepten der zee gemaakt hebt tot een weg, Hebreeuws, *gesteld hebt*. opdat de **verlosten** Dat is, de kinderen van Israël, die uit de handen der Egyptenaars verlost waren. **daardoor gingen?**

11. Alzo zullen de vrijgekochten Of, *gerantsoeneerden*; dat is degenen voor wie de Heere het rantsoen betaald en hen alzo verlost heeft. Enigen verstaan dit van de verlossing uit de Babylonische gevangenschap; anderen uit het geweld van den duivel; sommigen, van beide. Zie Jes. 35:10, daar staan dezelfde woorden, die hier staan. **des HEEREN wederkeren, en met gejuich tot Sion komen; en eeuwige blijdschap zal op hun hoofd** Te weten als een schone krans; zie Jes. 35:10; 2 Tim. 4:8. **wezen; vreugde en blijdschap zullen zij aangrijpen, Of, achterhalen. treuring en zuchting zullen wegvlieden.**

12. Ik, Ik ben het, Hier spreekt de Heere wederom. **Die u troost;** Te weten, o Zion, gij gemeente der gelovigen. **wie zijt gij,** Alsof de Heere zeide: Waarom zijt gij dan zo kleinmoedig, mijn volk? Gij kent gewisselijk de kracht des Heeren niet, die u beschermt, dewijl gij dus vervaard zijt voor de sterflijke mensen. **dat gij vreest voor den mens, die sterven zal?** Of, *sterven moet*. en voor eens mensen kind, **dat hooi worden zal?** Hebreeuws, *die als hooi zal*

gegeven, of gesteld worden; dat is, die afgesneden zal worden en verwelken en verdorren zal gelijk het hooi; zie Jes. 40:6, en 1 Petr. 1:24.

13. En vergeet den HEERE, Die u Te weten tot zijn volk, en aanzienlijk; vergelijk Ps. 100:3. **gemaakt heeft, Die de hemelen heeft uitgebreid, en de aarde gegrond heeft, en vreest geduriglijk den gansen dag, vanwege de grimmigheid des benauwers, Van de boze mensen, van den tiran, van de vervolgers, en ook van den duivel. wanneer hij zich bereidt om te verderven? Waar is dan** Alsof hij zeide: De vervolgers *zelfs de duivelen* vermogen niet meer tegen u. Dit zal eerst ten jongsten gericht volkomenlijk volbracht worden. Anderen nemen deze woorden aldus, alsof de profeet zeide: Ziet gij nu niet dat al de dreigementen uwe vijanden teniet zijn gegaan? Derhalve hebt gij geen oorzaak gehad om dus bevreesd te zijn. **de grimmigheid des benauwers?** Van de boze mensen, van den tiran, van de vervolgers, en ook van den duivel.

14. De omzwevende Anders: *die in vreemdheid omher trekt, zal haastelijk verlost worden*; te weten zo van de banden der tirannen als van de banden des duivels, dat is, van zonden. Sommigen verstaan dit ook van de verlossing uit de Babylonische gevangenschap. **gevangene zal haastelijk los gelaten worden; en hij zal in den kuil** Dat is, in de Babylonische gevangenschap, of in de groef of put der ellende. **niet sterven, en zijn brood** Dat is, zijn nooddrift. **zal hem niet ontbreken.**

15. Want Ik ben de HEERE, uw God, Die de zee klieft, Of, *scheurt, deelt*. Anders *beweegt*, zie Job 26:12; Jer. 31:35. **dat haar golven bruisen; HEERE der heerscharen is Zijn Naam.**

16. En Ik leg Enigen menen dat dit tot *Christus, vergelijk Jes. 49:2,3* anderen dat het tot zijne kerk gesproken wordt. **Mijn woorden in uw mond, en bedek** Dat

is, Ik neem u onder mijne bewaring. **u onder de schaduw Mijner hand; om den hemel** Te weten door de leer, die Ik in uwen mond gelegd heb; dat is om de uitverkorenen te troosten met de hoop van het eeuwige leven, dat zij bezitten en genieten zullen in de nieuwe wereld. Vergelijk hiermede Jes. 65:17, en Jes. 66:22, en 2 Petr. 3:13. **te planten, en om de aarde te gronden, en om te zeggen tot Sion:** Dat is, tot de algemene kerk, gelijk Jes. 51:3. **Gij zijt Mijn volk.**

17. **Waak op, waak op,** Hef uwe ogen op tot God den Heere, en grijp weder een hart, en zet uw vertrouwen op zijn genadige toezegging. **sta op, Jeruzalem!** O gij volk Gods. Zie Gal. 4:26; Hebr. 12:22. **gij, die gedronken hebt** Dat is, die door de tirannen hard getuchtigd zijt geworden. Zie Job 21:20. Zie ook de aantekening Ps. 60:5, en Ps. 75:9; Jer. 25:15,16. **van de hand** Dat is, dien gij van de hand des Heeren ontvangen hebt. **des HEEREN den beker Zijner grimmigheid; den droesem van den beker der zwijmeling** Zie Ps. 60:5. **hebt gij gedronken, ja, uitgezogen.** Hebreeuws, *uitgedrukt*.

18. **Er is niemand van al de kinderen,** Dat is, van al de Joden, die te Jeruzalem geboren en opgetogen zijn. Hier verhaalt de Heere den ellendigen stand zijner kerk, eer Hij dezelve met zijne genade en hulp verschenen en *Christus* in de wereld gezonden had; alsook den stand derzelve onder de heerschappij van den Antichrist en de wrede vervolging der tirannen. Vergelijk Matth. 9:36, enz.; 2 Thess. 2:11; Openb. 12:3. **die zij gebaard heeft,** Te weten de stad Jeruzalem, dat is de gemeente of kerk, of gevangen Joden. **die haar zachtjes** Te weten met recht troostelijke leer. Hier klaagt de Heere over de valse leraars, die de overhand genomen hadden, zo ten tijde van den bedroefden stand der kerk, alsook ten tijde als *Christus* in het vlees verschenen is, alsook daarna ten tijde van den Antichrist. **leidt; en niemand van al de kinderen,** Dat is, van al de Joden, die te Jeruzalem geboren en

opgetogen zijn. Hier verhaalt de Heere den ellendigen stand zijner kerk, eer Hij dezelve met zijne genade en hulp verschenen en *Christus* in de wereld gezonden had; alsook den stand derzelve onder de heerschappij van den Antichrist en de wrede vervolging der tirannen. Vergelijk Matth. 9:36, enz.; 2 Thess. 2:11; Openb. 12:3. **die zij opgevoed heeft, die haar bij de hand grijpt.** Dat is, die haar hulp en troost bewijst in het geestelijke. Of, die zich onderwindt haar uit de Babylonische gevangenschap te verlossen.

19. **Deze twee dingen** Te weten dat gij van de vijanden zijt vervolgd geweest en van uwe regenen geen troost ontvangen hebt, gelijk Jes. 51:18 gezegd is; maar anderen menen dat het beter past op hetgeen Jes. 51:20 volgt. **zijn u wedervaren, wie Of, wie beklagt u?** dat is, wie troost u? gelijk Job 2:11. **heeft medelijden met u? Er is verwoesting, en verbreking, en honger, en zwaard, door** De zin is, wiens voorbeeld zal ik bijbrengen, waar ik uwe ellende bij vergelijk, u doende zien dat er nog anderen geweest zijn, die zo hardelijk gestraft zijn als gij? Anders: *waarmede; anders: door wien zal ik u doen troosten? wie* Of, *wie beklagt u?* dat is, wie troost u? gelijk Job 2:11. **n zal Ik u troosten?**

20. **Uw kinderen** O Jeruzalem; dat is, uwe inwoners, of uwe burgers. **zijn in bezwijming** Dewijl zij van hunne vijanden zijn terneder geslagen. **gevallen, zij liggen vooraan** Hebreeuws, *aan het hoofd aller straten*; dat is aan den ingang aller straten. **op alle straten, gelijk een wilde os Of, buffel. in het net;** Hebreeuws, *van het net, of des striks*; dat is, die in het net verstrikt is, en die derhalve zichzelf niet helpen noch redden kan. **zij zijn vol van de grimmigheid** Der straf, die van de grimmigheid des Heeren komt. Dit is de oorzaak van hunne benauwdheid. **des HEEREN, van de schelding** Dat is, der straf, gelijk boven Jes. 50:2. **uws Gods.**

21. **Daarom hoort nu dit, gij bedrukten! en gij dronkenen, maar niet van wijn!** Maar van tegenspoed en

ellende; of versta hierbij: *maar van den beker der grimmigheid des Heeren*, gelijk Jes. 51:17.

22. Alzo zegt uw Heere, de HEERE en uw God, *Die* Hebreeuws, *die zijn volk twisten zal*. De zin is, de Heere zal de zaak van zijn volk aannemen te verdedigen tegen hunne vijanden. Zijns volks zaak twisten zal: Zie, Ik neem Alsof de Heere zeide: dewijl u niemand helpen kan, zo wil Ik u helpen. den beker der zwijmeling van uw hand, den droesem van den beker Mijner grimmigheid; gij zult dien voortaan niet meer drinken.

23. Maar Ik zal hem dien, die u bedroefd *Of, smart aangedaan hebben; anders: die u verdrukt hebben*. hebben, in de hand zetten, die tot uw ziel Dat is, die u stoutelijk en trotselijk onderdrukt hebben, zoekende u tot de aarde toe te buigen en ten enenmale teniet te maken; figuurlijke manieren van spreken. zeiden: Buig u neder, dat wij over u gaan; en gij legdet uw rug neder als aarde, en als een straat dergenen, die daarover gaan.

Jesaja 52

1. Waak op, waak op, trek uw sterkte Dat is, grijp moed; heb courage; zie Jes. 51:17. aan, o Sion! trek uw sierlijke klederen aan, o Jeruzalem, gij heilige stad? Hebreeuws, *gij stad der heiligheid*. want in u zal Dat is, gij zult voortaan niet meer door de goddeloze en heidense tirannen, hetzij Babyloniërs of anderen overweldigd worden. Dit is voornamelijk van het hemelse Jeruzalem te verstaan, gelijk Openb. 21:27. voortaan geen onbesnedene noch onreine meer komen.

2. Schud Dat is, wees verblijd en draag geen rouw meer. u uit het stof, maak u op, zit neder, o Jeruzalem! maak u los Dat is, dien God in heiligheid en gerechtigheid, nu gij verlost zijt uit de handen uwer vijanden. Zie boven Jes. 42:7; Luk. 1:74,75. *van de banden van uw hals,*

gij gevangene dochter Dat is, gij volk van Zion, dat is van Jeruzalem. *van Sion!*

3. Want zo zegt de HEERE; Gijlieden De Heere wil zeggen: De Babyloniërs hebben mij daarvoor niets gegeven, dat Ik ulieden hun tot knechten voor altoos zou geven; daarom staat het mij nu ook vrij, als het mij belieft, ulieden uit hunne hand te verlossen, zonder rantsoengeld. Zie Ps. 44:13, en vergelijk Jes. 45:13. *zijt om niet verkocht, gij zult ook zonder geld gelost* Te weten uit de Babylonische dienstbaarheid, of knechtschap. Zie voorts Jes. 52:1. worden.

4. Want zo zegt de Heere HEERE: In vorige tijden trok Mijn volk af in Egypte, om als vreemdeling aldaar te verkeren; en Assur heeft hetzelfde om niet onderdrukt. *Of, zonder oorzaak*.

5. En nu, wat heb Ik Hebreeuws, *wat mij hier?* dat is, wat heb Ik hier te doen? Of, wat staat mij nu te doen? Alsof de Heere zeide: Ik wil niet langer hier vertoeven, maar wil terstond naar Babel trekken om mijn volk te verlossen, dewijl de Babyloniërs nu hunne maat vervuld hebben. Het is menselijkerwijze van God gesproken. *hier te doen?* spreekt de HEERE, dewijl Mijn volk om niet weggenomen is, Dat is, van de Babyloniërs gevankelijk weggevoerd is. Hier staat korthedshalve een woord voor twee, *genomen voor weggenomen en weggevoerd is. en degenen* Anders: *en zijne regenten huilen*. Alsof Hij zeide: De Babyloniërs verschonen zelfs de regenten niet, veel weniger verschonen zij het gemene volk. *die over hetzelfde heersen, het doen huilen*, Vermits zij het zo zwaar en ongenadig plagen. spreekt de HEERE, en Mijn Naam Alsof Ik mijn volk niet tegen hun geweld had kunnen beschermen, en nu nog niet machtig ware het uit hunne handen te verlossen. *geduriglijk den gansen dag gelasterd wordt;*

6. Daarom *zal* Mijn volk, daarom zal het Mijn Naam Dat is, mij; zie Ps. 9:11. *in dien dag* Te weten als Ik het uit de Babylonische gevangenschap verlossen zal,

lichamelijk; maar het is ook voornamelijk te verstaan van de geestelijke verlossing uit het geweld des duivels. **kennen, dat Ik het Zelf ben,** Dat is, dat mijne belofte van hunne verlossing waar is. Die spreekt: Zie, *hier ben Ik.*

7. **Hoe liefelijk** Hebreeuws, *hoe schoon*; woorden van verwondering, met blijdschap, ziende niet zozeer op de verkondiging van de verlossing uit de Babylonische gevangenschap, als wel op de predikatie der apostelen en andere leraars van het Nieuwe Testament, die den Joden en heidenen zouden verkondigen de geestelijke verlossing uit het geweld des duivels. **zijn op de bergen** Versta, de bergen van het bergachtige Joodse land; en daaronder de kerk van God zo binnen als buiten Jeruzalem en Judea. **de voeten desgenen, die het goede** Dat is, die een blijde boodschap brengen, namelijk vooreerst de verlossing uit de Babylonische gevangenschap, en daarna de geestelijke verlossing door *Jezus Christus*; vergelijk Rom. 10:15. **boodschap, die den vrede** In Jes. 52:7 verhaalt de profeet meermalen een en hetzelfde met verscheidene manieren van spreken, als niet woorden genoeg kunnende bedenken of vinden om die overgrote weldaad van God, ons in *Christus* bewezen, uit te drukken. **doet horen;** Dat is, verkondigt. Dat is, verkondigt. **desgenen, die goede boodschap brengt van het goede, die heil doet horen;** Dat is, verkondigt. Dat is, verkondigt. **desgenen, die tot Sion zegt:** Dat is, tot de gemeente van God. **Uw God is Koning.** Te weten *Christus Jezus*, die onze eeuwige Koning is en zijne kerk met zijn Woord en Geest regeert, zie de aantekening Ps. 93:1; anders: *uw God regeert als Koning.*

8. **Er is een stem uwer wachters;** Dat is, van uwe profeten en apostelen enz. **zij verheffen de stem, zij juichen te zamen; want zij zullen oog aan oog** Dat is, bescheidenlijk, klaarlijk; vergelijk Num. 14:14, of, *oog bij oog*; dat is, alle ogen. **zien,** Te weten met lust. **als de HEERE Sion**

wederbrengen zal. Uit de Babylonische gevangenschap; alsook uit het geweld des duivels en der zonde. Anders: *bekeren zal.*

9. **Maakt een geschal, juicht te zamen, gij woeste plaatsen** Versta hier, die plaatsen, die omtrent Jeruzalem en elders in het Joodse land nu een tijdlang hadden woest gelegen; zijnde van hunne vijanden verwoest geweest, en daaronder den woesten stand der kerk, als *Christus* haar vergaderde. **van Jeruzalem!** want de HEERE heeft Zijn volk getroost, Hij heeft Jeruzalem verlost.

10. **De HEERE heeft Zijn heiligen arm** Hebreeuws, *den arm zijner heiligheid*; dat is, zijn goddelijke almachtigheid, die Hij in het verlossen van zijn volk bewezen heeft; vergelijk hiermede Luk. 1:51. **ontbloot** Dat is, uitgestrekt om de Babyloniërs te slaan en zijn volk uit hunne hand te verlossen, en de Christelijke kerk van haar geestelijke vijanden. **voor de ogen aller heidenen; en al de einden** Dat is, al de mensen, wonende aan de uiterste einden der wereld. Dit is geschied toen *Christus* zijne apostelen heeft uitgezonden om het *Evangelie* te gaan prediken in de ganse wereld; Matth. 28. **der aarde zullen zien het heil onzes Gods.** Dat is, het heil, hetwelk onze God ons doen en bewijzen zal.

11. **Vertrekt, vertrekt,** Ene vermaning tot Gods volk, om met ijver uit het lichamelijke en geestelijke Babel te vertrekken. **gaat uit van daar,** Van Babel in Chaldea, gelijk Jes. 48:20, ook uit het geestelijke Babel, namelijk uit het rijk van den duivel en van den Antichrist. **raakt het onreine** Versta hierbij: *Maar begeeft u tot alle heiligheid.* Zie Jes. 52:1. **niet aan; gaat uit het midden van hen, reinigt u, gij,** Dat is, gij priesters en Levieten; en in het Nieuwe Testament, al gij gelovigen, als zijnde altemaal geestelijke priesters. Zie 1 Thess. 4:4; 2 Tim. 2:21; 1 Petr. 2:5; Openb. 1:6. **die de vaten des HEEREN draagt!**

12. **Want gijlieden** Ene beschrijving van den uittocht van Gods volk en de genade, die God hun daarin bewijzen zou. **zult niet met**

haast uitgaan, Te weten gelijk uwe vaders doen moesten toen zij uit Egypte trokken, waar zij als uitgedreven werden; Exod. 12:33. Versta hierbij: Maar gij zult met gemak en zonder vrees uittrekken, ja met vreugde. Zie de vervulling Ezra 1. **noch met der vlucht henengaan;** Te weten uit het lichamelijke en geestelijke Babel. **want de HEERE zal voor ulieder aangezicht henentrekken, en de God van Israel zal uw achtertocht** Of, *achterhoede, of achterhoop zijn.* Hebreeuws, *zal ulieden verzamelen, of tezamen vergaderen;* dat is, Hij zal u aan alle kanten beschutten en beschermen. Zie Num. 10:25. **wezen.**

13. Ziet, Hier beginnen sommigen Jes. 53. **Mijn** Dit spreekt God de Vader. **Knecht** Te weten *Christus*, gelijk boven Jes. 42:1. **zal verstandelijk** Of, *gelukkiglijk, voorzichtiglijk, voorspoediglijk handelen;* dat is, hij zal het ambt, hetwelk Ik hem opgelegd heb, wel en bekwamelijk verrichten. **handelen;** Hij zal Zie Filipp. 2:9. **verhoogd en verheven, ja, zeer hoog worden.**

14. **Gelijk als velen zich** Of, *over U zijn verbaasd geweest, of verbaasd zijn geworden.* **over u ontzet hebben, O Jezus Christus.** **also** Of, *zo ijselijk zal zijn gelaat wezen;* namelijk vanwege de kroning met de doornenkroon, de geseling en kruisiging, waarvan in Jes. 53: wijdlopiger zal gesproken worden, zie Filipp. 2:7. Het zijn de woorden Gods, sprekende in den derden persoon, met welke Hij reden geeft waarom zich velen over *Christus* zouden ontzetten. Sommigen houden het voor ingevoegde woorden van den profeet. **verdorven was Zijn gelaat, Of, zijn aangezicht;** te weten van mijn knecht, *Jezus Christus.* **meer dan van iemand, en Zijn gedaante, meer dan van andere mensenkinderen;**

15. **Alzo zal Hij** Te weten *Christus.* **vele heidenen besprengen,** Te weten met zijn vergoten bloed en uitzending der gaven van zijn Geest bij de predikatie van het heilig *Evangelie* en het gebruik der heilige sacramenten. **ja, de koningen zullen**

hun mond over Hem toehouden; Of, voor Hem, of om Hem; dat is zijnenthalve; te weten als Hij door de predikatie van het heilig *Evangelie* in hunne tegenwoordigheid en in hunne koninkrijken zal verkondigd worden, en als zij zullen verstaan dat Hij een Koning van den gansen aardbodem is. **want denwelken** Dat is, de heidenen, wien de geheimenis van het heilig *Evangelie* tevoren was verborgen geweest. Zie Rom. 15:21. **het niet verkondigd was, Of, daarvan;** gelijk de apostel *Paulus* het verklaart, Rom. 15:21. **die zullen het zien, en welken het niet gehoord hebben, die zullen het verstaan.**

Jesaja 53

1. **Wie heeft** Te weten onder de Joden. Het is zoveel alsof de profeet zeide: Daar zijn er zeer weinig, schier niemand. In de plaatsen Joh. 12:38; Rom. 10:16, wordt het woord *o Heere*, in het begin bijgevoegd, om te tonen dat het is ene klacht tot God. **onze prediking** Hebreeuws, *ons gehoor;* dat is, onze predikatiën, gelijk Rom. 10:16. Het zijn de woorden der leraars van het Nieuwe Testament, te weten van *Christus* en zijne apostelen, gelijk af te nemen is uit de woorden van *Christus*, Joh. 12:37,38. **geloofd, en aan wien** Dat is, hoe weinig Joden zijn er in wier harten de Heilige Geest door de predikatie van het *heilige Evangelie* krachtiglijk werkt, alsoo namelijk dat hij hen begaaft met het ware geloof aan *Jezus Christus.* **is de arm des HEEREN geopenbaard?**

2. **Want Hij is** Alsof hij zeide: Uit de nederigheid en uit den verachtzamen staat, in welken *Christus* verschenen is, nemen zij gelegenheid om *Christus* te verachten; want de Joden hadden zichzelf ingebeeld enen *Messias*, die in koninklijke pracht verschijnen zou; maar deze *Christus* komt slecht en gering, als een spruitje of rijsken. Zie Jes. 4:2, en Jes. 11:1. **als een rijsje voor Zijn aangezicht** Te weten voor het aangezicht van God zijn Vader. Sommigen verstaan het, voor het aangezicht van het ongelovige

Joodse volk, hetwelk niet dacht dat dit rijsken metterdaad tot een hogen boom opwassen zou. **opgeschoten**, Te weten naar zijn menselijke natuur. **en als een wortel** Dit kan men duiden op den nederen verachten staat van het huis Davids, als *Christus* daaruit voortkwam, of op de kleine beginselen van zijn koninkrijk, ten aanzien van welke men niet zou geloofd hebben dat hij tot een groten vruchtbaren boom zou opwassen, maar veel meer dat hij tenonder blijven zou; gelijk het zaad, hetwelk in een dor, droog land geworpen wordt, verdroogt bij gebrek aan vochtigheid, of gelijk de wortel van een boom, die in dorre aarde geplant is, niet kan opschieten, de boom afgehouden zijnde. **uit een dorre aarde**; Hebreeuws, *uit een land der droogte*. Hij had geen gedaante Vanwege zijn nederigen staat en de wonden en striemen, het bloed en zweetdruppels, alsook andere menigvuldige ellenden, die zijn gelaat hebben mismaakt. **noch heerlijkheid**; als wij Hem aanzagen, Te weten wij Joden. **zo was er geen gestalte**, Of, *aanzien*. dat wij Hem zouden begeerd hebben. Te weten naar de ogen des vleses en des menselijken vernufts.

3. Hij was veracht, De zin is, vanwege zijn ellendigen en verachtzamen staat, heeft men Hem niet alleen zijn behoorlijke eer niet gegeven, maar men heeft Hem geheel veracht. Of, *hij was verachtzaam en verworpen van de mannen*; te weten van zulke mannen, die in hoogheid en waardigheid verheven waren. **en de onwaardigste** Zo onwaardig, dat Hij van de mensen doorgaans verworpen werd. **onder de mensen, een Man van smarten**, Dat is, een man vol smarten. **en verzocht in krankheid**; Hebreeuws, *een bekende der krankheid*; dat is, die wel verzocht had wat krankheid is, Hebr. 4:15. Of die vermaard was door zijne ellende en zwarigheid, zijnde gans mat en zwak geworden vanwege de pijnigingen Hem aangedaan. Het Hebreeuwse woord, dat hier *krankheid* is overgezet, betekent ook in het algemeen smart of

ellende, gelijk Pred. 6:2; Jer. 10:19; en also kan het doorgaans in Jes. 53: genomen worden. **en een iegelijk was als verbergende** Anders: *en als het aangezicht voor ons verbergende*. **het aangezicht voor Hem**; Hij was veracht, De zin is, vanwege zijn ellendigen en verachtzamen staat, heeft men Hem niet alleen zijn behoorlijke eer niet gegeven, maar men heeft Hem geheel veracht. Of, *hij was verachtzaam en verworpen van de mannen*; te weten van zulke mannen, die in hoogheid en waardigheid verheven waren. **en wij hebben Hem niet geacht**. Wij Joden, wij hebben Hem bespot, of *niet gerekend*. Zie Matth. 27:39, enz.

4. Waarlijk, Of, *nochtans*, alsof hij zeide: Maar, om de waarheid te zeggen, wij hebben Hem ongelijk gedaan, en wij steken in groot misverstand; want aldus is de *Messias* onzenthalf gesteld: Hij heeft al onze geestelijke ziekten, dat is zonden, op zich genomen, om voor dezelve te betalen, waarvan de lichamelijke gezondmaking ene afbeelding was; Matth. 8:17. Hij heeft onze krankheden op Zich genomen, Als borg betalende de schuld, die wij gemaakt hadden. **en onze smarten heeft Hij gedragen**; Of, *op zich geladen* en als een zwaren last gedragen. **doch wij achtten Hem**, Te weten wij Joden, stekende in groot misverstand en oordelende naar ons verkeerd oordeel, zo menen wij dat Hij dit alles leed omdat Hij het met zijn eigen zonden en overtredingen verdiend had; maar het is daarmede veel anders gelegen, gelijk Jes. 53:5 gezegd wordt. Hebreeuws, *wij achtten Hem een geplaagde, geslagene Gods en verdrukte*. dat Hij geplaagd, van God geslagen en verdrukt was. Of, *geraakt was*; zie Job 19:21.

5. Maar Hij is om onze overtredingen verwond, om onze ongerechtigheden is Hij verbrijzeld; de straf, Hebreeuws, *de straf van onzen vrede*; dat is, hij werd gestraft opdat wij door Hem volkomen vrede krijgen zouden bij God, die met ons ontevreden was vanwege onze

zonden. Versta hierbij: en de kastijding is op Hem blijven liggen totdat Hij volkomenlijk voor ons betaald had. **die ons den vrede aanbrengt, was op Hem, en door Zijn striemen is ons genezing geworden.** Zodat wij van zonde en straf bevrijd zijn.

6. Wij dwaalden Dat is, wij zijn allen afgedwaald van den weg, dien ons God in zijne wet heeft voorgeschreven om daarin te wandelen. **allen als schapen, wij keerden ons een iegelijk naar zijn weg;** Niet naar den weg, dien de HEERE ons had voorgeschreven; maar wandelende op den weg, dien zich een ieder verkoren had; zie 1 Petr. 2:25. **doch de HEERE heeft onzer aller ongerechtigheid op Hem doen aanlopen.** Of, *Hem doen ontmoeten;* of *Hij*, te weten de Vader, *dreef op Hem*, te weten *Christus, ons aller ongerechtigheid*, dewijl Hij zich in onze plaats vrijwillig tot borg gesteld had.

7. Als dezelve Te weten onze ongerechtigheid, dat is de straf onzer ongerechtigheid, van *Christus* geëist werd. **geëist werd, toen werd Hij verdrukt; doch Hij deed Zijn mond** Met zijn stilzwijgen betuigende dat hij gewilliglijk alles voor ons geleden heeft, zijnen mond niet openende om de valse aanklachten zijner vijanden te wederleggen; ook niet sprekende tot nadeel dergenen, die Hem doodden, maar wel tot voordeel van ons; en biddende voor degenen, die Hem kruisigden; Luk. 23:34. **niet open; als een lam werd Hij ter slachting geleid, en als een schaap,** Eigenlijk, een *oolam*, of *zijlam*; een lam bijt en stoot dengene niet, die het kelen zal, maar het volgt zachtjes zijnen slachter, die het ter slachtbank leidt. **dat stom is voor het aangezicht zijner scheerders, also deed Hij Zijn mond niet open.**

8. Hij is uit den angst Of *uit den kerker*, of *uit dit geweldig benauwen*. Hebreeuws, *uit de besluiting*; te weten uit de helse benauwdheid, die *Christus* in den hof Gethsemané, *waar Hij bloed gezweet heeft* doch inzonderheid aan het kruis gevoeld heeft, toen Hij riep: *Mijn God, mijn God,*

waarom hebt Gij mij verlaten? Versta dit ook van zijne opwekking uit de doden, en als Hij tot zijn hemelsen Vader ten hemel is opgevaren. **en uit het gericht** Te weten uit het gericht van God, dat is, uit de verdoemenis, die Hij een tijdlang voor ons geleden heeft, zijnde voor ons een vloek geworden; Gal. 3:13. Doch enigen verstaan hier door het gericht den dood des kruises, waartoe Hij van de Joden en *Pilatus* veroordeeld was, in dezen zin: Ofschoon de *Messias* tot een schandelijkken, ja vervloekten dood verwezen wordt, zo zal Hij nochtans, wil de profeet zeggen, eindelijk ten hemel opgenomen worden, nadat Hij voor onze zonden zal genoeg gedaan hebben. **weggenomen; en wie zal Zijn leeftijd** Of, *de gedurigheid van zijn leven*, of *zijne eeuw*. Versta hier, behalve de eeuwigheid van zijn goddelijk wezen, ook de eeuwigdurendheid van zijn rijk, dewijl God, Hem opgewekt en aan zijne rechterhand gesteld hebbende in de hemelse plaatsen, zo leeft en regeert Hij in eeuwigheid, en de dood heeft geen geweld meer over Hem; Luk. 1:33; Rom. 6:9. Of, *zijne generatie*, dat is zijne kinderen, die geestelijk uit Hem zullen geboren worden. **uitspreken? Want Hij is afgesneden** Dat is, Hij is door een geweldigen dood weggerukt, gelijk men een boom met geweld afhouwt. **uit het land der levenden;** Dat is, dergenen, die in de wereld leven. Zie de aantekening Job 28:13; Ps. 27:13; Jes. 38:11. De zin is: Hij is gedood en in het graf gelegd. **om de overtreding** Dat is, vanwege de zonden, zo der Joden als der heidenen, is Hij aldus geslagen en gemarteld, welke anderszins met recht de straf had moeten treffen. **Mijns volks** Dit zijn woorden van den profeet. **is de plage** Hebreeuws, *was Hem de plaag*; te weten die straf, dat Hij aan het kruis is genageld geworden; also wordt het Hebreeuwse bijvoegsel *mo* ook in het enkelvoudig getal genomen. Gen. 9:26,27; Job 20:23, en Job 22:2; Ps. 11:7; Jes. 44:15. **op Hem geweest.**

9. En men heeft Of, *hetwelk wel zijn graf of, begrafenis.*, enz., *hetwelk*, te weten volk van

Jeruzalem. Zijn graf Of, *begrafenis*. bij de goddelozen Of, *met*. gesteld, Of *verordineerd*; dat is, men heeft zijn graf met goddelozen besteld, die het bewaken en bewaren zouden. Zie Matth:27:63,64,65,66. Anderen nemen het in dezen zin: De boze Joden meenden wel dat men het lichaam van *Christus* bij, of met moordenaarslichamen zou wegdoen, om zulke en andere oorzaken als zodanige dood van *Pilatus* vorderende; maar de voorzienigheid Gods had dit anders geordineerd, want *Christus* is begraven geworden in het graf van Jozes van *Arimathea*, een eerlijk en rijk raadsheer; Matth. 27:60. en Hij is bij den rijke in Zijn dood geweest, Hebreeuws, *in zijne doden*; in het getal van velen, dat is, na zijn geweldzamen dood. Vergelijk Ezech. 28:10, met de aantekening. Of, *doden*, omdat *Christus* niet een, maar als vele doden voor ons geleden heeft. omdat Hij geen onrecht gedaan heeft, Of, *geen geweld*, maar integendeel, oprecht, rechtvaardig en eenvoudig gehandeld en gewandeld heeft, zo in woorden als in werken. noch bedrog in Zijn mond geweest is.

10. Doch het behaagde den HEERE Hem Te weten *Jezus Christus* onzen Verlosser. te verbrijzelen; Te weten vanwege onze zonden, die op Hem lagen en in Hem moesten gestraft worden. Hij heeft *Hem Te weten Jezus Christus onzen Verlosser*. krank Dat is, Hij heeft Hem velerlei grote smarten aangedaan en als velerlei krankheden opgelegd. Zie boven Jes. 53:3. gemaakt; als Zijn ziel De zin is: Als *Christus* zijne ziel *dat is, zijn persoon* tot een schuldoffer ter dood overgegeven zal hebben 2 Cor. 5:21, zo zal Hij zijn zaad zien vermenigvuldigen, dat is, Hij zal zien dat de gelovigen door de predikatie van het heilige *Evangelie* grotelijks zullen aanwassen, namelijk alsdan inzonderheid, nadat Hij ten hemel opgevaren zijnde, den Heiligen Geest op zijne apostelen en andere leraars van het heilige *Evangelie* zal gezonden hebben. Anders: *wanneer Gij zijne ziel tot een schuldoffer zult gesteld hebben, zo zal Hij zaad zien*; dat is een groot getal gelovige

kinderen, geboren uit het onvergankelijke zaad van het Woord van God; Ps. 110:3, en 1 Petr. 1:23. Zich *tot* een schuldoffer gesteld zal hebben, zo zal Hij zaad zien, Hij zal de dagen verlengen; Alsof hij zeide: De vrucht, die de Heere *Christus* uit het voorverhaalde scheppen zal, zal niet kort noch haast voorbijgaande zijn, maar zij zal eeuwiglijk duren; zie Ps. 23:6. en het welbehagen Te weten het werk onzer verlossing en het vergaderen der uitverkorenen uit alle volken door de predikatie van het heilige *Evangelie*, hetwelk alsdan voornamelijk is aangegaan, nadat *Christus* ten hemel was opgevaren; Matth. 28:19. des HEEREN zal door Zijn hand Dat is, door zijn dienst, of door zijne macht. Zie Ef. 4:11,12, enz. gelukkiglijk voortgaan.

11. Om den arbeid Zijner ziel zal Hij het zien, Of, *hij het* te weten zaad, *zien*. De zin is: *Christus* zal zaad, dat is, kinderen, te weten geestelijke kinderen zien, dat is verkrijgen, en met lust en vreugde aanschouwen om zijn arbeid en moeite; versta daardoor die pijnen en smarten, die Hij aan de ziel en aan het lichaam gevoeld heeft toen de zware toorn Gods vanwege de zonden van het menselijke geslacht op Hem lag. Anders: *van den arbeid zijner ziel zal Hij vrucht, of zijn lust zien*; zie Ps. 22:18. en verzadigd worden; Dat is, hij zal zijn arbeid ten hoogste en tot zijn genoegen volkomenlijk genieten; want het is billijk dat een getrouw arbeider geniet de vruchten van zijn arbeid. Dit zal alsdan geschieden in zijn eigen persoon, als *Christus* in de heerlijkheid van zijn Vader zal opgenomen en aan de rechterhand van zijn Vader zal verhoogd worden. Het zal ook zijnen ledematen wedervaren als hij hun zijne heerlijkheid zal deelachtig maken. door Zijn kennis Versta, die kennis, door welke Hij zou bekend en aangenomen worden als Heiland en Middelaar tussen God en de mensen. zal Mijn Knecht, Dit spreekt God de Vader. Vergelijk dit met Jes. 42:1, en Jes. 52:13. de Rechtvaardige, Te weten Hij rechtvaardig

lijdende voor de onrechtvaardigen; 1 Petr. 3:18. **velen** Te weten die altegaar, die in Hem geloven. Zie Rom. 5:19. **rechtvaardig maken**, Hun teweegbrengende de vergeving der zonden en de gerechtigheid, die voor God bestaat. **want Hij zal hun ongerechtigheden dragen.** Te weten op het hout des kruises, 1 Petr. 2:24; als zijnde het Lam Gods, hetwelk de zonden der wereld draagt; Joh. 1:29.

12. Daarom Alsof God de Vader zeide: Dewijl Hij voor de mensen zoveel gedaan en geleden heeft, *gelijk boven verhaald is*; zo zal Ik Hem *van vele dat is veel* mededelen; dat is, Ik zal hem veel geestelijke kinderen en gaven geven. Anders: *daarom zal Ik Hem een deel geven onder de groten*, alzo dat Hij met de groten en machtigen zal mogen vergeleken worden. Anders: *daarom zal Ik Hem de geweldigen ten deel geven*; namelijk de boze geesten; zie Col. 2:15. **zal Ik Hem een deel geven van velen, en Hij zal de machtigen** Te weten den dood, de zonde, den duivel en de hel, die tevoren de overhand over de mensen hadden, zal Hij als een roof delen, dat is overwinnen en zijne uitverkorenen uit hunne hand verlossen. Anderen nemen het van de heerschappij van *Christus* over de machtigen dezer wereld, die zich zullen bekeren en Hem dienen; vergelijk boven, Jes. 52:15. **als een roof delen, omdat Hij Zijn ziel** Dat is, omdat Hijzich vrijwillig heeft laten vangen, martelen en doden. **uitgestort heeft in den dood, en met de overtreders** Alzo, dat Hij niet alleen tussen twee moordenaars is gekruisigd geworden, maar *Barrabas*, die vanwege een moord en oproer gevangen zat, is waardiger gehouden dan *Jezus Christus*, de Zoon van God. is geteld geweest, en Hij veler zonden Zie boven Jes. 53:11. **gedragen heeft, en voor de overtreders** Zeggende: *Vader, vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen*; Luk. 23:34. **gebeden heeft.**

Jesaja 54

1. Zing vrolijk, Hier spreekt de profeet de gemeente der gelovige Joden aan, die leven zouden ten tijde als het *Evangelie* beginnen gepredikt te worden, gelijk af te nemen is uit Gal. 4:27; waar deze woorden aangehaald worden. **gij onvruchtbare,** Aldus noemt hij de kerk, die in de wereld was toen *Christus* in het vlees verschenen is, ten aanzien van het geringe aantal der gelovigen. **die niet gebaard hebt!** Dat is, zeer zelden of weinig kinderen gebaard hebt, te weten kinderen Gods, uit het zaad van Gods Woord. Vergelijk Joh. 1:12,13; 1 Petr. 1:23. Het getal der gelovige heidenen is veel groter dan het getal der gelovige Joden. Zie Joh. 1:11; Rom. 9:27, enz. **maak geschal met vrolijk gezang, en juich, die geen barensnood gehad hebt!** want de kinderen der eenzame Of, *der verwoeste*; dat is, der Joodse kerk, die ten tijde des Heeren *Christus* klein was in getal, ten aanzien van de grote menigte der Joden, die verworpen waren. **zijn meer, dan de kinderen der getrouwde,** Dat is, dan de oude gemeente der Joden, die God eerst beroepen en zich als ten huwelijk genomen heeft. **zegt de HEERE.**

2. Maak de plaats Te weten opdat de bekeerden uit de heidenen plaats bij u vinden. Dit is gesproken naar de wijze der ouden in het land Kanaän, die in tenten woonden, te kennen gevende dat de kerk van het Nieuwe Testament zeer vermeerderen en zich wijd uitbreiden zou, zich aan alle zijden vermenigvuldigende. Zie Jes. 49:19,20. **uwer tenten wijd, en dat men de gordijnen uwer woningen Of, tabernakelen. uitbreide, verhinder het niet; Of, houdt ze niet terug, of houdt ze niet in.** maak uw koorden lang, Of touwen, of zelen, met welke de tenten gespannen worden. **en steek uw** Hebreeuws, *versterk uwe pinnen Of, nagelen, aan welke de touwen vastgemaakt worden..* **pinnen Of, nagelen,** aan welke de touwen vastgemaakt worden. **vast in.**

3. **Want gij zult uitbreken** Te weten met veelheid van kinderen. De zin is: Daar zullen ook onder de heidenen Dat is, het land der heidenen; dat is, de heidenen zullen ook door het *Evangelie*, hetwelk van Zion uitgaan zal, kinderen Gods worden en u toegevoegd worden. en aan die plaatsen, waar tevoren geen kerken geweest zijn, veel gelovige en ware ledematen der Christelijke kerk gevonden worden. **ter rechterhand en ter linkerhand; en uw zaad** Dat is, uwe nakomelingen, te weten uw geestelijke kinderen. **zal de heidenen** Dat is, het land der heidenen; dat is, de heidenen zullen ook door het *Evangelie*, hetwelk van Zion uitgaan zal, kinderen Gods worden en u toegevoegd worden. **erven, en zij zullen** Te weten uwe nakomelingen. **de verwoeste steden** Dat is, die steden, in welke tevoren gene kinderen Gods woonden. **doen bewonen.**

4. **Vrees niet,** Te weten, vanwege uwe onvruchtbaarheid, die eertijds voor grote schande gehouden werd. **want gij zult niet beschaamd worden, en word niet schaamrood, want gij zult niet te schande worden; maar gij zult de schaamte uwer jonkheid** Dat is, de schande, die u eertijds wedervaren is, te weten toen gij, vanwege uwe zonden, den Egyptenaars ter dienstbaarheid zijt overgegeven geworden. Anderen nemen het in dezen zin, alsof de profeet zeide: De heerlijkheid en gelukzaligheid, tot welke gij zult verheven worden, zal maken dat gij al het leed, dat ge tevoren toen gij als een verlaten jonkvrouw of arme weduwe waart, hebt uitgestaan, zult vergeten. **vergeten, en den smaad uws weduwschaps zult gij niet meer gedenken.**

5. **Want uw Maker** Hebreeuws, *uw maker is uw man*. Vergelijk deze manier van spreken met Gen. 20:13. is uw Man, HEERE der heirscharen is Zijn Naam; en de Heilige Israels is uw Verlosser; Hij zal de God des gansen aardbodems Niet alleen van de Joden, maar ook van alle andere natiën, ja, van de ganse wereld, 1 Joh. 2:2, dewijl zijne kerk door de ganse wereld zou

uitgebreid worden. genaamd worden. Versta hierbij: en ook inderdaad zijn.

6. **Want de HEERE heeft u geroepen,** Vooreerst uit de Babylonische gevangenschap; daarna uit het geestelijke rijk der zonde en des duivels, tot zijn rijk. **als een verlaten vrouw en bedroefde van geest; nochtans zijt gij de huisvrouw der jeugd,** Dat is, als ene huisvrouw, die men in zijne jeugd getrouwd heeft, gelijk Spreuk. 5:18; dat is, gij waart mij lief en waard in voortijden, en zijt het nog om den wil der voorvaders. **hoewel gij versmaad zijt geweest, zegt uw God.**

7. **Voor een klein ogenblik heb Ik u verlaten; maar met grote** Versta hierbij, de laatste woorden van Jes. 54:8: *zegt de Heere uw Verlosser.* **ontfermingen zal Ik u vergaderen.**

8. **In een kleinen** Dat is, in een toorn, die niet lang geduurd heeft. Anders: *Ik heb mijn aangezicht voor u verborgen voor een klein, op het ogenblik van mijn toorn.* **toorn heb Ik Mijn aangezicht** Van deze manier van spreken zie de aantekening Job 13:24. van u een ogenblik Zie de aantekening Ps. 30:6. **verborgen; maar met eeuwige goedertierenheid zal Ik Mij uwer ontfermen, zegt de HEERE, uw Verlosser.**

9. **Want dat zal Mij zijn** De zin is: Dat Ik nu gesproken heb van mijne genade en barmhartigheid te uwaarts, zal zo zeker en bondig zijn als hetgeen Ik eertijds gesproken heb na den algemenen zondvloed, die ten tijde van Noach geweest is; zie Gen. 9:11. **als de wateren van Noach, toen Ik zwoer, Of, wien Ik zwoer. dat de wateren van Noach** Dat is, dat de wateren, die in zijn tijd gekomen zijn. **niet meer over de aarde zouden gaan; also heb Ik gezworen, dat Ik niet meer op u** Dit is van de uitverkoren kinderen Gods te verstaan, die de rechte ledematen der kerk zijn. **toornen,** Te weten zozeer, dat Ik u geheellijk zou verstoten en van mijne genade en gunst ganselijk beroven

zou. noch u schelden zal. Te weten zo hard dat Ik u geheelijk zou uitroeien.

10. Want bergen Vergelijk dit met de woorden van *Christus*, Matth. 24:35. zullen **wijken**, Of, *mogen*, of *kunnen wijken*. Anders: *want al verzetten zich de bergen*, enz. De zin is, mijne goedertierenheid over mijne kerk zal eeuwig duren en onveranderlijk blijven, al was het dat alles in de wereld het onderste boven ging. en heuvelen wankelen; maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken, en het verbond Dat is, het verbond, waardoor Ik u vrede, dat is de eeuwige zaligheid, beloofd heb. Mijns vredes zal niet wankelen, zegt de HEERE, uw Ontfermer.

11. Gij verdrukte, door onweder voortgedreve, Versta hier door dit onweder vooreerst de Babylonische gevangenschap, en daarna de grote verwoesting door *Antiochus* ten tijde der Maccabeën, en wijders den geestelijken strijd, de zwaarigheid en vervolging der kerk in het algemeen; Rom. 11:28,29. **ongetrooste!** Of, *troosteloze*. zie, Ik zal uw stenen Dat is, Ik zal u herbouwen, veel heerlijker dan gij tevoren geweest zijt. Dit moet men verstaan van een geestelijke herbouwing der uitverkorenen, die in dit leven begint door de predikatie van het heilig *Evangelie* en de heerlijke gaven van den Heiligen Geest, Ef. 4:11, enz. en in het toekomstige leven zal volmaakt worden; Openb. 21:10, enz. **gans sierlijk** Hebreeuws, *met*, of *in sieraad doen legeren*. leggen, en Ik zal u op saffieren grondvesten.

12. En uw glasvensters Of, *Ik zal uwe vensters van kristal maken*, of, *van agaten*, of *van paarden*. zal Ik kristallijnen maken, en uw poorten van robijnstenen, Of, *van karbonkelen*. en uw ganse landpale van aangename stenen. Of, *van lustige*, of *welgevallige stenen*. Hebreeuws, *van stenen des lustes*, of *des welgevallens*.

13. En al uw kinderen zullen van den HEERE geleerd zijn, en de vrede

uwer kinderen Dat is, welvaart, zaligheid, gelijk Jes. 54:10. zal groot zijn. Of, *menigvuldig*.

14. Gij zult door gerechtigheid Te weten door Gods gerechtigheid, door welke Hij zijne kinderen beschermt. Of, versta hier, de gerechtigheid met welke God zijne kinderen begaift en versiert, en die bij dezelve is in zwang gaande. **bevestigd worden; wees verre van verdrukking**, Dat is, gij zult niet onderdrukt worden en gene oorzaak hebben van vrees der onderrukking, die u uwe vijanden zouden mogen aandoen. **want gij zult niet vrezen; en verre van verschrikking**, Of, *van verderf*. want zij zal tot u Te weten de vrees, of verschrikking; dat is, dingen die u verschrikken zouden. **niet naken**.

15. Ziet, zij zullen zich Anders: *maar wie zich Anders: maar wie zich als een vreemdeling bij u onthouden zal tegen u, die zal moeten vallen; of, die zich met u vergadert, tegen u zijnde, zal vallen. tegen u in u, dat is in uw land vergadert*; verstaande de verraders des lands. Anders: *zie daar zullen zich enigen als vreemdelingen bij u onthouden. zekerlijk vergaderen, doch niet uit Mij*; Dat is, buiten mijn bevel. **wie zich Anders: maar wie zich als een vreemdeling bij u onthouden zal tegen u, die zal moeten vallen; of, die zich met u vergadert, tegen u zijnde, zal vallen. tegen u vergaderen zal, die zal om uwentwil Of, voor u vallen**; dat is te gronde gaan, of te schande komen. **vallen**.

16. Zie, De zin is: Ik regeer het al door mijne voorzienigheid; geen smid zou enig wapen ten krijg kunnen maken, of geen vijand met dezelve het land verderven, tenware dat Ik het tevoren alzo verordend had. Ik heb den smid geschapen, die de kolen Of, *die het koolvuur opblaast*. in het vuur opblaast, en die het instrument voortbrengt tot zijn werk; Te weten tot het werk van den verderver, die iets tegen u voorneemt. Anders: *tot zijn werk*; te weten van den smid. ook heb Ik den verderver

geschapen, om te vernielen. Te weten die, welke Ik hem toelaat te verderven, of, zoverre als ik hem toelaat te verderven, of te *verdelgen*.

17. Alle instrument, Niemand zal u kunnen hinderen of schaden, maar gij zult het alles overwinnen door *Christus*, die u liefheeft; Rom. 8:37. dat tegen u Te weten van de vijanden der kerk. bereid wordt, zal niet gelukken, en alle tong, die in gericht tegen u opstaat, Te weten om met u te twisten of te rechten. zult gij verdoemen; Dat is, overtuigen dat zij u onrecht gedaan en u valselijk aangeklaagd hebben. dit is de erve der knechten des HEEREN, en hun gerechtigheid *Gerechtigheid* is hier zoveel te zeggen als *recht*, of beschutting en bescherming, die ene vrucht is der gerechtigheid Gods; zie Jes. 48:18. Anderen verstaan hier door *gerechtigheid het loon der gerechtigheid*, of het recht, dat den knechten des Heeren toekomt, hetwelk dit is, dat Ik hen tegen alle onbillijk geweld beschut en bescherm. is uit Mij, spreekt de HEERE.

Jesaja 55

1. O Het Hebreeuwse woord *hol*, hetwelk elders zoveel is als *wee*, is hier een woord van opwekking. alle gij dorstigen! Gij allen, die naar de gerechtigheid zeer verlangt, gevoelende uwe zonden en ellenden; Ps. 42:3; Matth. 5:6; Joh. 7:37. komt tot de wateren, Dat is, tot mij, of tot de hemelse goederen, die Ik u door het *Evangelie* aanbied, namelijk vergeving der zonden en de gerechtigheid, die ons omniert en zonder enige onzer verdiensten van God in *Christus* gegeven worden; idem, de gaven van den Heiligen Geest, en eindelijk het eeuwige leven; waartoe wij door het gebod moeten komen; Joh. 7:37. en gij, die geen geld hebt, Hebreeuws, *die geen geld heeft*; dat is, die in of bij uzelfen gene waardigheid noch verdiensten heeft. komt, koopt en eet, Dat is, geniet. Alzo ook Jes. 55:2, *eten* voor *genieten*, is zeer algemeen bij de Hebreëen. Zie de aantekening Job 21:25. ja komt, koopt

zonder geld, Dat is, ontvangt omniert. en zonder prijs, wijn en melk! *Wijn en melk* betekent hier hetzelfde, dat straks door *water* is te kennen gegeven; te weten alles wat tot het geestelijke leven van node is.

2. Waarom Dat is, waarom doet gij veel vergeefse kosten en moeite, drijvende uw afgoderij en bijgeloof, daar toch door zulke middelen geen leven noch vaste troost te verkrijgen is? weegt gijlieden geld uit voor hetgeen geen brood is, Hebreeuws, *voor niet brood*; aldus noemt hij de valse leer en bijgelovigheden, die het hart der mensen niet kunnen spijzigen of verzadigen; als daar was de leer schriftgeleerden en Farizeën van eigen gerechtigheid, buiten *Christus* en zijne gerechtigheid. en uw arbeid Dat is, het geld, dat gijlieden met uwen arbeid gewonnen hebt. voor hetgeen niet Hebreeuws, *om niet ter verzadiging*. verzadigen kan? Hoort aandachtiglijk Hebreeuws, *hoort horende*; dat is hoort aandachtiglijk, naarstiglijk, of ernstiglijk naar mij. naar Mij, en eet het goede, Dit is ook al van een geestelijk eten te verstaan, gelijk ook wat er volgt. en laat uw ziel in vettigheid zich verlustigen.

3. Neigt uw oor, Dit spreekt God de Vader. en komt tot Mij, hoort, en uw ziel Dat is, zij zal troost en vreugde hebben als zij mij hoort. zal leven; want Ik zal met u een eeuwig verbond maken, Zie Gen. 15:18, en Jer. 34:18,19. en u geven de gewisse weldadigheden van David.

4. Ziet, Ik heb Te weten God de Vader. hem tot een getuige Dat is tot een profeet en leraar, die de hemelse waarheid betuigt; of die van mijnen wil getuigenis geeft. der volken gegeven, een vorst en gebieder Om te gebieden en te bevelen wat Hem belijft. der volken.

5. Ziet, gij zult een volk roepen, O Jezus Christus. dat gij niet kendet, Dat is, naar hetwelk gij niet vraagdet, maar liet het op zijne wegen wandelen. Zie Hand. 14:16. Of, dat gij voor uw volk niet kendet. en het

volk, Hebreeuws, *een volk, die u niet kenden, zullen tot u lopen*, dat is, die naar u niet vraagden, noch u voor hunnen Zaligmaker kenden. dat u niet kende, zal tot u lopen, Dat is, met groten ijver en begeerte uwe leer aannemen. om des HEEREN uws Gods wil, en om des Heiligen Of, *en tot den Heilige Israëls*; zie Ps. 71:22. Israëls wil, want Hij heeft u verheerlijkt. Of *als Hij u o Christus zal verheerlijkt hebben*; namelijk door de opstanding uit de doden, Rom. 1:4, en door de verhoging aan zijne rechterhand in de hemelen, vanwaar Hij den Heiligen Geest op de apostelen zenden zou, Hand. 2; doende grote wonderen door de kracht van denzelven; Hand. 3:13, en Hand. 4:10.

6. Zoekt den HEERE, terwijl Hij te vinden is; Dat is, terwijl Hij zijne goedertierenheid den armen zondaren aanbiedt, dezelve tot boete en bekering nodigende; zie Ps. 32:6. Het zijn de woorden van den profeet. roept Hem aan, terwijl Hij nabij is.

7. De goddeloze verlate zijn weg, en de ongerechte Hebreeuws, *de man der boosheid*, of der ongerechtigheid. man zijn gedachten; en hij bekere zich tot den HEERE, zo zal Hij Zich Zijner ontfermen, en tot onzen God, want Hij vergeeft menigvuldiglijk. Hebreeuws, *Hij vermeerdert te vergeven, of met vergeven*.

8. Want Mijn gedachten Hier spreekt God de Heere wederom, en het is zoveel als Hij zeide: Gij mensen zijt van zulken aard, dat gij het niet lichtelijk vergeeft noch vergeet als u iemand vertoornd heeft, inzonderheid als hij het te grof maakt; maar Ik vergeef spoedig al degenen, wien het leed is dat zij mij vertoornd hebben en die mij om vergeving bidden. Ik ben ook niet wankelmoedig, of ongetrouw, gelijk de mensen, maar al wat Ik beloof doe Ik gewisselijk. zijn niet ulieder gedachten, en uw wegen zijn niet Mijn wegen, spreekt de HEERE.

9. Want *gelijk* Of, *zoveel* vergelijk hiermede Ps. 103:11. de hemelen hoger zijn dan

de aarde, also zijn Mijn wegen hoger dan uw wegen, en Mijn gedachten dan ulieder gedachten.

10. Want gelijk de regen en de sneeuw van den hemel nederdaalt, en derwaarts niet wederkeert; maar doorvochtigt de aarde, en maakt, dat zij voortbrenge Te weten de aarde. en uitspruite, en zaad geve den zaaier, en brood den eter;

11. Alzo zal Mijn woord, Dat is, het woord mijner belofte. dat uit Mijn mond uitgaat, *ook* zijn, het zal niet ledig Dat is, niet zonder iets uit te richten. tot Mij wederkeren; maar het zal doen, hetgeen Mij behaagt, en het zal voorspoedig zijn Of, *geluk hebben, wel gedijen. in* hetgeen Of, *tot welk, of werwaarts.*, waartoe Ik het zende.

12. Want in blijdschap zult gijlieden uittrekken, Te weten uit de geestelijke gevangenis van den duivel, nadat gij door *Christus* zult verlost zijn, waarvan de Babylonische gevangenschap een beeld was. en met vrede voortgeleid worden; de bergen Zie Jes. 35:1. De zin is dat alle creaturen, al is het dat zij ongevoelig zijn, nochtans het werk des Heeren met vreugde zullen helpen bevorderen. Zie de aantekening Ps. 98:8. en heuvelen zullen geschal maken *met* vrolijk gezang voor uw aangezicht, en alle bomen des velds zullen de handen samenklappen.

13. Voor een doorn Dat is, die tevoren al distelen en doornen waren, dat is onvruchtbaar en tot alle goed onbekwaam, zullen vruchtbaar worden, en als schone bomen opwassen, nadat zij door den Heiligen Geest zullen vernieuwd en wedergeboren zijn. Zie dergelijke manier van spreken Jes. 41:19. zal een denneboom opgaan, voor een distel zal een mirteboom opgaan; en het zal den HEERE De zin is: Door de verlossing en heiliging der kerk zal God zijn oneindige goedheid en almogendheid inzonderheid doen blijken, waarom Hij in der eeuwigheid zal geloofd en

geprezen worden. wezen tot een naam, tot een eeuwig teken, Te weten een gedenkteken. *dat* niet uitgeroeid zal worden.

Jesaja 56

1. Alzo zegt de HEERE: Bewaart het recht, Onder den naam van *recht* en *gerechtigheid* vervat Hij alles, wat wij God en onzen naaste schuldig zijn. en doet **gerechtigheid**; Onder den naam van *recht* en *gerechtigheid* vervat Hij alles, wat wij God en onzen naaste schuldig zijn. want Hiermede komt overeen het beginsel der predikatiën van *Christus* en van Johannes den Doper, zeggende: *Bekeert u, want het koninkrijk der hemelen is nabij gekomen*; Matth. 3:2, en Matth. 4:17. Mijn heil Te weten dat heil, hetwelk *Christus*, de Heiland der wereld, mij brengen zal. Of, indien dit de woorden van *Christus* zijn, zo is dit de zin: Mijn heil, waardoor Ik mijne uitverkorenen zal behouden of zalig maken. is nabij om te komen, en Mijn gerechtigheid De gerechtigheid des Heeren is in het *Evangelie* geopenbaard; Rom. 1:17. om geopenbaard te worden.

2. Welgelukzalig is de mens, *die* zulks doet, Die het recht en de gerechtigheid bewaart, Jes. 56:1. en des menschen kind, *dat* daaraan vasthoudt; die den sabbat houdt, Onder het woord *sabbat* moet men den gansen godsdienst verstaan, die inzonderheid op den sabbat moet geoefend worden, nemende een deel voor het geheel. Zie Jes. 56:7. zodat gij dien niet ontheiligt, en die zijn hand bewaart van enig kwaad te doen.

3. En de vreemde, Hebreeuws, *de zoon*, of *het kind van den vreemde*; dat is, de vreemdelingen, gelijk Jes. 56:6, en Jes. 60:10. die zich tot den HEERE gevoegd heeft, spreke niet, *Christus* heeft het onderscheid tussen de volken en natiën teniet gedaan; voor Hem geldt nu niet langer het onderscheid tussen Jood en heiden, tussen heer en knecht; Gal. 3:28. zeggende: De

HEERE heeft mij gans en al van Zijn volk gescheiden; en de gesnedene zegge niet: Ziet, ik ben een dorre boom. Dat is, ik ben een dorren boom gelijk; want gelijk die geen vruchten heeft, alzo heb ik gene kinderen.

4. Want alzo zegt de HEERE van de gesnedenen, Of, *tot de gesnedenen*. die Mijn sabbatten houden, en verkiezen hetgeen, waartoe Ik lust heb, en vasthouden aan Mijn verbond;

5. Ik zal hen ook in Mijn huis Dat is, in de Christelijke gemeente. en binnen Mijn muren Te weten binnen de geestelijke stad Jeruzalem, dat is, in mijne kerk. een plaats Of, ruimte, alzo ook Jes. 57:8. Hebreeuws, *ene hand*. en een naam geven, beter dan der zonen Of, *die beter zijn dan*, enz. wat is dat voor een naam? Dat zij *kinderen Gods* heten zullen; Joh. 1:12; 1 Joh. 3:1, welk een veel voortreffelijker naam is dan de naam van zoon of dochter, die men vanwege de vleselijke geboorte heeft. en dan der dochteren; een eeuwigen naam zal Ik een ieder van hen geven, Hebreeuws, *hem*. die niet uitgeroeid zal worden.

6. En de vreemden, Zie boven Jes. 56:3. die zich tot den HEERE voegen, om Hem te dienen, en om den Naam des HEEREN lief te hebben, om Hem tot knechten te zijn; al wie den sabbat houdt, Zie Jes. 56:2. dat hij dien niet ontheilige, en die aan Mijn verbond vasthouden;

7. Die zal Ik ook brengen tot Mijn heiligen berg, Hebreeuws, *tot den berg mijner heiligheid*; dat is, tot mijne kerk, tot de verzameling mijner uitverkorenen; gelijk Jes. 2:2. en Ik zal hen verheugen in Mijn bedehuis; Hebreeuws, *in het huis mijns gebeds*; dat is, in den tempel, die geordineerd is tot een huis, waarin men mij aanbidt, en voorts de kerk van God in het algemeen. hun brandoffers Versta hier, voornamelijk, *naar de manier van spreken van het Oude*

Testament door de brandoffers en slachtoffers, de dankzeggingen en den redelijken godsdienst, en de vrijwillige overgevingen om God te gehoorzamen en te dienen. Die zijn de geestelijke offeranden der gelovigen in het Nieuwe Testament, waarvan het gebed het voornaamste is. Vergelijk hiermede Mal. 1:11; Rom. 12:1; Hebr. 13:15. en hun slachtoffers zullen aangenaam wezen op Mijn altaar; Dat is, vanwege den Middelaar *Jezus Christus*, die door het altaar werd afgebeeld. Zie Hebr. 3:10. want Mijn huis zal een bedehuis genoemd worden En het behoorde ook zodanig inderdaad te zijn. voor alle volken. Niet voor de Joden alleen, gelijk in het Oude Testament; maar de gelovige heidenen zullen, zowel als de gelovige Joden, God aanroepen in geest en waarheid, in de Christelijke gemeente, die door den tempel is afgebeeld geworden.

8. De Heere HEERE, Die de verdrevenen van Israel vergadert, spreekt: Ik zal tot hem nog meer vergaderen, nevens hen, die tot hem vergaderd zijn.

9. Al Hier beginnen verscheidene overzetters Jes. 57. gij gedierten Door *het gedierte van het veld* moet men hier verstaan al de wrede tirannen en vervolgers van het Joodse volk. Dezen roept God hier tezamen tegen hetzelfde, opdat de bozen en de huichelaars door hen zouden uitgeroeid worden. des velds, komt om te eten, ja, al gij gedierten Door *het gedierte van het veld* moet men hier verstaan al de wrede tirannen en vervolgers van het Joodse volk. Dezen roept God hier tezamen tegen hetzelfde, opdat de bozen en de huichelaars door hen zouden uitgeroeid worden. in het woud!

10. Hun Hebreeuws, *zijne*; te weten van het volk. wachters Te weten de priesters en ook de regenten van het volk; zie Jer. 6:13, en Jer. 8:10; Ezech. 3:17. zijn allen blind, Dat is, onwetend, onervaren in mijne wetten. zij weten niet; zij allen zijn stomme honden, Dat is, zij zijn den stommen honden gelijk. Zij straffen de zonden van het

volk niet en zij waarschuwen het niet voor den toorn Gods, vrezende ongunst bij hetzelfde te behalen. zij kunnen niet bassen; zij zijn slaperig, zij liggen neder, zij hebben het sluimeren lief.

11. En deze honden zijn sterk Hebreeuws, *sterk van ziel*; van begeerte, van lust, van appetijt, of gulzig, of gierig en onverzadelijk van geld en goed. Zie de aantekening Job 39:1. Anders: *sterk van lijf*. van begeerte, zij kunnen Of, *zij weten niet zat te worden, of zij weten niet van verzadigd te worden.* niet verzadigd worden, ja, het zijn herders, die niet verstaan kunnen; zij allen keren zich naar hun weg, elkeen naar zijn gewin, Of *naar zijne gierigheid.* elk Dat is, van het ene einde tot het andere. Anders: *elk in zijn kwartier.* Anders: *uit de voornaamste derzelve*; alsof hij zeide: Niet alleen de geringsten onder de priesters, maar ook de hoogsten en voornaamsten. Anders: *uit zijne te weten van het volk voornaamsten*; dan zou dit de mening zijn: niet uit de armen, maar uit de voornaamste, rijkste en vermogendste personen, die de voortreffelijkste offeranden en giften konden brengen, zoeken zij hun vuil gewin. Zie de aantekening Gen. 19:4, en Gen. 47:2; Richt. 18:2. uit zijn einde.

12. Komt herwaarts, zeggen Alsof zij zeiden: Wij willen morgen lustig zijn gelijk wij heden geweest zijn, ja wij willen nog vrolijker en lustiger zijn. zij: ik zal wijn halen Alsof zij zeiden: Wij willen morgen lustig zijn gelijk wij heden geweest zijn, ja wij willen nog vrolijker en lustiger zijn., Vergelijk Jes. 22:13, en Alsof zij zeiden: Wij willen morgen lustig zijn gelijk wij heden geweest zijn, ja wij willen nog vrolijker en lustiger zijn. 1 Cor. 15:32. en Alsof zij zeiden: Wij willen morgen lustig zijn gelijk wij heden geweest zijn, ja wij willen nog vrolijker en lustiger zijn. wij zullen Alsof zij zeiden: Wij willen morgen lustig zijn gelijk wij heden geweest zijn, ja wij willen nog vrolijker en lustiger zijn. sterken Alsof zij zeiden: Wij willen morgen lustig zijn gelijk wij heden geweest zijn, ja wij willen nog vrolijker en lustiger zijn. drank zuipen Alsof zij zeiden:

Wij willen morgen lustig zijn gelijk wij heden geweest zijn, ja wij willen nog vrolijker en lustiger zijn.; **en** Alsof zij zeiden: Wij willen morgen lustig zijn gelijk wij heden geweest zijn, ja wij willen nog vrolijker en lustiger zijn. **de dag van morgen** Alsof zij zeiden: Wij willen morgen lustig zijn gelijk wij heden geweest zijn, ja wij willen nog vrolijker en lustiger zijn. **zal zijn als deze, ja, groter, veel treffelijker.**

Jesaja 57

1. **De rechtvaardige** Dat is, zodanige godzalige personen, die zich in hun leven bevlijtigd hebben de wet des Heeren te onderhouden, sterven heen. **komt om, en er is niemand, die het ter harte neemt; en de weldadige lieden worden weggeraapt,** Hebreeuws, *worden verzameld, of weggenomen;* dat is, zij worden uit dit leven gerukt; zie Deut. 32:50; Richt. 18:25; Ps. 26:9, en de aantekening aldaar. **zonder dat er iemand op let, dat de rechtvaardige** Dat is, zodanige godzalige personen, die zich in hun leven bevlijtigd hebben de wet des Heeren te onderhouden, sterven heen. **weggeraapt wordt voor het kwaad.** Hebreeuws, *voor het aangezicht des kwaads;* dat is eer de ellenden komen, die de Heere bestemd heeft in de wereld te zenden; of uit het gezelschap der boze mensen. Zie 2 Kon. 22:20, en Zef. 4:10.
2. **Hij zal ingaan** Versta hier elken rechtvaardige, dien God tot zich roept. **in den vrede;** Dat is, in de vreugde des hemels, in de hemelse zaligheid, om de eeuwige vreugde te genieten; of *in vrede;* dat is, in gerustheid, en met een goede conscientie. Vergelijk Luk. 2:29. **zij zullen rusten op hun slaapsteden, Of, bedden, of slaapkamers, of legers,** en alzo hierna meermalen, dat is in hunne graven, waar zij rusten zullen tot hunne wederopstanding ten jongsten dage. **een iegelijk, die in zijn oprechtheid** Of, *richtigheid;* namelijk zonder van den rechten weg ter rechter- of ter linkerhand te wijken. De zin is: die al zijn

handel en wandel op het nauwste naar de wetten en geboden des Heeren aanstelt. Of die richtig, of op den rechten *weg* gewandeld heeft. Of, *die recht voor Hem,* te weten voor den Heere, gewandeld heeft; zie Gen. 5:22. gewandeld heeft.

3. **Doch nadert gijlieden hier toe, gij kinderen** Dat is, gijlieden, die met toverij en met huichelarij omgaat. **der guichelares! gij overspelig zaad,** Dat is, gij zaad of kinderen der overspelers, of kinderen dergenen, die tot overspel zijn begeven. Aldus noemt hij de Joden, vanwege hun geestelijk overspel, dat is hunne afgoderij, gelijk af te nemen is uit de naastvolgende verzen. Zie Ezech. 16. *Christus* noemt ook de Joden *een overspelig geslacht;* Matth. 12:39, omdat zij dikwijls van den waren God waren afgefallen en de afgoden der heidenen dienden. **en gij, die hoererij bedrijft!**
4. **Over wien maakt** Of, *aan wien hebt gijlieden uwen lust?* Dat is, met wien te bespotten houdt gijlieden uw kortswijl? Met deze en de volgende woorden geeft de Heere te kennen hoe zich de afgodische Joden tegen de profeten des Heeren gedragen hebben, als die hun Gods woord predikten. **gij u lustig, over wien spert** Of, *tegen wien?* alsof Hij zeide: Doet gij mij dit niet ten spijt, zie Job 16:10; Ps. 35:21. **gij den mond wijd open en steekt de tong lang uit? Zijt gij niet kinderen der overtreding,** Dat is, de booswichten, die u geheel tot overtreding hebt begeven? **een zaad der valsheid?** Dat is, mensen tot valsheid, dat is tot een vals godsdiensdienst begeven.
5. **Die hittig zijt** Dat is, gij boeleert en drijft afgoderij. **in de eikenbossen,** In welke zij afgoderij bedreven, zie Jes. 1:29. Anders, *gij zijt hittig op de goden,* dat is afgoden. **onder allen groenen boom; Of, loverigen, of gebladerden boom. slachtende** Vergelijk Ezech. 16:21,36, en Ezech. 23:39, en Ezech. 24:7, en vergelijk wijders 2 Kon. 16:3; 2 Kron. 28:3. **de kinderen aan de beken, onder de hoeken** Of, *onder de uitstekende steenrotsen.* der steenrotsen.

6. Aan de gladde Anders: *aan de gladde beekstenen is uw deel.* Hebreeuws, *aan de gladdigheden der stenen der beek is uw portie*; dat is, gij benaastigt u om schone, gladde stenen te kiezen, waar gij een afgod stelt of een altaar ter ere der afgoden. **stenen der beken is uw deel**, Dat is, gij hebt ze zo lief, alsof het uw deel ware, dat u door het lot is toegefallen. Het tegendeel is Ps. 16:5, zie de aantekening aldaar. **die, die zijn uw lot**; Of *uw portie*. ook stort gij denzelven drankoffer uit, gij offert hun spijsoffer; zou Ik Mij De zin is: Zou Ik het hartzeer, dat Ik gehad heb en nog heb vanwege ulieder afgoderij, zo kunnen vergeten? menselijkerwijze van God gesproken. Zie Gen. 24:67; 2 Sam. 13:39. De vraag loochent en dreigt. Alsof Hij zeide: Ik zal ulieder afgoderij geenszins vergeten, maar Ik zal om dezelve wel dapper straffen. Zie Jes. 1:24; Ezech. 5:13. **over deze dingen troosten laten?**

7. Gij stelt uw leger Dat is, uwe altaren of kapellen, om met de afgoden aldaar geestelijke hoererij te bedrijven, gelijk ene hoer op het bed doet; zie Ezech. 16:24. **op een hogen en verhevenen berg; ook klimt gij derwaarts op, om slachtoffer** Te weten ter ere van de afgoden. **te offeren.**

8. En achter de deur Enigen menen deze woorden aldus: *Gij zet uwe gedenktekenen achter de deur*; dat is overal, in al de hoeken uwer huizen zet gij een afgodisch beeld, zijnde een teken uwer gruwelijke geestelijke afgoderij. Anderen verstaan hier door *de gedenktekenen*, of *gedachtenis*, de wet van God, die niet achter de deur behoorde gesteld te worden, maar God beveelt dat men ze voor aan de deuren, of op de posten der deuren zou schrijven; Deut. 6:9, en Deut. 11:20. **en posten zet gij uw gedenkteken**; Hebreeuws, *uwe gedachtenis*. **want van Mij wijkende** De zin is: mij, uw wettelijken man verlatende, ontdekt gij u als een ontuchtige vrouw voor anderen. Hij blijft nog steeds in dezelfde beeldspraak van de geestelijke hoererij, te weten afgoderij.

ontdekt gij u, en klimt op; Te weten op een hogen berg, gelijk Jes. 57:7; anders, *gij klimt er op*, te weten op uw bed, gelijk Jes. 57:3; versta het bed der geestelijke hoererij. **gij maakt uw leger** Dat is, gij bedrijft hoererij met vele afgoden. **wijd, en maakt u** Te weten bijzonderlijk met enige van de heidense afgoden, hoewel gij ze allen liefhebt. Anders: *en maakt een verbond meer dan zij*, te weten de heidenen, van wie gij dit geleerd hebt. Anders: *houwt u bomen af meer dan genen*; gij houwt u *bomen* af, te weten om plaats te maken in de bossen, waar gij de beelden en altaren der afgoden moogt zetten; of om afgoden daarvan te maken; vergelijk boven Jes. 44:14. **een verbond met enigen** uit dezelve, gij hebt hun leger lief Te weten der afgoden, dat is, gij begaat met lust afgoderij. **in elke** Anders: *aan de plaats*, Hebreeuws, *hand*; gelijk Jes. 56:5. **die gij u uitgezien hebt.** **plaats**, Hebreeuws, *hand*; gelijk Jes. 56:5. **die gij ziet.**

9. En gij trekt Dat is, gij zendt uwe afgezanten als gij in nood zijt, om hulp te verzoeken. **met olie** Te weten met kostelijke welriekende balsemolie *gelijk Hos. 12:2*, tot een geschenk, zoals sommigen menen, aan Tiglath Pilnezer, den koning van Assyrië; 2 Kon. 16:7. **tot den koning, en gij vermenigvuldigt** Dat is, gij bereidt deze olie veel, om dien koning overvloediglijk daarmede te beschenken. **uw welriekende zalven**; en gij zendt uw gezanten verre weg, Te weten tot in Assyrië. **en vernedert u** Dat is, opdat gij hulp van hem zoudt mogen verkrijgen, zo deemoedigt gij u voor hem, *tot de hel*, dat is, op het allernederigste, gelijk Matth. 12:23. Het schijnt dat de profeet hier ziet op de woorden van den koning Achaz, toen hij den koning van Assyrië liet aanzeggen: *Ik ben uw knecht*; 2 Kon. 16:7. **tot de hel toe.** Dat is, opdat gij hulp van hem zoudt mogen verkrijgen, zo deemoedigt gij u voor hem, *tot de hel*, dat is, op het allernederigste, gelijk Matth. 12:23. Het schijnt dat de profeet hier ziet op de woorden van den koning Achaz,

toen hij den koning van Assyrië liet aanzeggen: *Ik ben uw knecht*; 2 Kon. 16:7.

10. Gij zijt De zin is: Alhoewel gij een bezwaarlijke en verre reis gedaan hebt in Assyrië, om hulp aldaar te zoeken, zo zijt gij daardoor nog niet afgeschrikt. **vermoed door uw grote reis,** In Assyrië. Hebreeuws, *in de grootheid, of veelheid van uwen weg. maar gij zegt niet: Het is buiten hoop*; Het is verloren arbeid, of het is wanhopend werk, derhalve wil ik het laten berusten. **gij hebt het leven** Dat is, hetgeen u bij het leven, of bij kracht en in figuur heeft kunnen houden. Anders: *gij hebt een rol of hoop, of schare gevonden dat is, gij hoopt gevonden te hebben uwer hand*; dat is, die gij aan de hand of tot uw gebied meent te hebben, te weten de Assyriërs. Anders: *ene versterking uwer hand*; dat is, ene vertroosting der hulp, waardoor uwe hand gesterkt zal worden. Anders: *den kost uwer hand*. De zin is: terwijl gij bij de Assyriërs vertroosting gevonden hebt, en zij beloven uwe hand met hulp te versterken, zo laat gij u die lange reis niet berouwen, maar eer wordt gij daardoor in uwe afgoderij gestijfd en gesterkt, en gij gaat al voort naar Assyrië om aldaar hulp te zoeken. **uwer hand gevonden, daarom wordt gij niet ziek.** Dat is, gij wordt niet flauw, gij geeft den moed niet verloren, gij bezwijkt niet in uw voornemen.

11. Maar voor wien De zin is: Als mijne profeten uwe zonden straffen, zo ontkent gij dezelve en bedekt ze met leugens. Vergelijk onder Jes. 59:13. Schroomt en vreest gij niemand, ja zelfs uwen God niet, omdat Hij u zolang ongestraft laat heengaan? **hebt gij geschroomd of gevreesd?** Want gij hebt gelogen, en zijt Mijner Dat is, gij hebt op mijne wraak niet gedacht of gevreesd dat Ik u zou straffen vanwege uwe leugens. **niet gedachtig geweest, gij hebt Mij op uw hart niet gelegd;** is het niet, **om** dat Ik zwijg, en dat van ouds af, Hebreeuws, *van eeuwigheid*. Zie Job 22:15. **en gij vreest Mij niet?**

12. Ik zal uw gerechtigheid Dat is, uwe schijnheiligheid, uwe huichelarij, waarmede gij pronkt alsof het goede werken waren; maar inderdaad is het ongerechtigheid. Want men moet weten dat dit *ironisch* of spottenderwijze gesproken is, dewijl zij voor rechtvaardige vrome lieden wilden geacht en gehouden wezen, maar inderdaad waren zij het niet. **bekend maken,** Dat is, Ik zal hen niet langer verzwijgen. **en uw werken, dat zij u geen nut doen** Versta hierbij, *maar integendeel zullen zij u grotelijks beschadigen.* zullen.

13. Wanneer gij roepen zult, Te weten in nood zijnde en hulp van mij verzoekende. **zo laat die, die van u vergaderd zijn,** Alsof de Heere zeide: Ik zal u niet verlossen, laat zien of de Assyrische soldaten, die gij tot uwe hulp vergaderd hebt, u zullen kunnen redden. **u redden;** doch de wind zal hen allen wegvoeren, de ijdelheid zal hen wegnemen. Maar die op Mij betrouwt, die zal het aardrijk erven, en Mijn heiligen berg Dat is, hij zal hier op aarde zijn een lidmaat mijner gemeente en na dit leven het eeuwige leven beërven. Hebreeuws, *den berg mijner heiligheid*. Vergelijk hiermede Ps. 37:9, en Jes. 2:2, en Jes. 56:7. **erfelijk bezitten.**

14. En men zal zeggen: Of, hij zal zeggen, te weten de roeper, of de koning *Cyrus*, die liet uitroepen dat het Joodse volk weder in zijn land zou keren, zonder dat iemand hetzelfde zou beschadigen. Zie Jes. 40:3, en Jes. 62:10; waardoor wijders is afgebeeld de verlossing door *Jezus Christus*. **Verhoogt de baan, verhoogt de baan,** bereidt den weg, neemt den aanstoot uit den weg Mijns volks.

15. Want also zegt de Hoge en Verhevene, Die in de eeuwigheid woont, en Wiens Naam heilig is: Ik woon in de hoogte en in het heilige, en bij dien, die van een verbrijzelden Zie de aantekening Ps. 34:19. **en nederigen geest is, opdat Ik levend make den geest der nederigen, en**

opdat Ik levend make het hart der verbrijzelden.

16. Want Ik zal niet eeuwiglijk twisten, Of, *tot het einde*. en Ik zal niet geduriglijk verbolgen zijn; want de geest Dat is, het hart, het gemoed van alle mensen, als Ik altijd met hen zou twisten, of altijd op hen even toornig zou blijven. zou van voor Mijn aangezicht overstelpt worden, Zie Ps. 61:3, en Ps. 102:1. en de zielen, Te weten zouden overstelpt worden, of in bezwijming vallen. die Ik gemaakt heb.

17. Ik was verbolgen over de ongerechtigheid hunner gierigheid, Hebreeuws, *zijner*. Alzo staat dit Jes. 57:17,18,19 doorgaans in het getal van enen. en sloeg hen; Ik verborg Mij, Dat is, Ik onttrok hun mijne genade en hulp. en was verbolgen; evenwel gingen zij afkerig henen in den weg Dat is, in den weg, dien hun hart bedacht en versierde. huns harten.

18. Ik zie hun wegen, Anders: *maar als Ik hunne wegen aanzag, zo heelde*, of *genas Ik hen*. De zin is: Toen Ik zag dat zij gans verdorven waren en zichzelf niet helpen konden, heb Ik hen uit loutere genade geholpen. en Ik zal hen genezen; en Ik zal hen geleiden, en hun vertroosting en wedergeven, namelijk aan hun treurigen.

19. Ik schep Dat is, Ik zal door de lippen mijner dienaren, die den vrede verkondigen, veel vrucht en vreugde, veel troost en dankbaarheid verwekken en teweegbrengen. Anders: *Ik schep hetgeen met de lippen is voortgebracht, of voortgebracht wordt*. de vrucht der lippen, vrede, vrede dengenen, Dat is, alle uitverkorenen, hetzij dat zij Joden of heidenen zijn. Zie Ef. 2:17. die verre zijn, en dengenen, Dat is, alle uitverkorenen, hetzij dat zij Joden of heidenen zijn. Zie Ef. 2:17. die nabij zijn, zegt de HEERE, en Ik zal hen genezen.

20. Doch de goddelozen zijn als een voortgedreven zee, Als de zee of meren, die van de sterke winden bewogen en beroerd worden. Alzo worden de goddelozen tot alle boosheid voortgedreven, zo van hun eigen kwade conscientie als van andere kwade mensen. want die kan niet rusten, en haar wateren Dat is, golven, of baren. werpen slijk Alzo werpen de goddelozen en brengen voort uit hun verdorven hart en gemoed, alle vuiligheid en verdorvenheid. en modder op. Of, *uit*.

21. De goddelozen, zegt mijn God, hebben geen vrede. Te weten geen vrede der conscientie, of van het gemoed. Zie Job 18:11.

Jesaja 58

1. Roep uit de keel, houd niet in, Houd uwe stem niet op, of niet in. verhef uw stem als een bazuin, en verkondig Mijn volk hun overtreding, en het huis Jakobs hun zonden.

2. Hoewel Of, *want zij zoeken mij dagelijks* Hebreeuws, *dag, dag*; zie Ps. 61:9.. zij Mij dagelijks Hebreeuws, *dag, dag*; zie Ps. 61:9. zoeken, Dat is, in den tempel komen om mij hunne offeranden te brengen en hunne gebeden aldaar te doen; maar het gaat hun niet ter harte, het geschiedt al uit huichelarij. en een lust hebben Dat is, zich houden alsof zij daar een oprechten lust aan hadden, dat zij de priesters de wet horen lezen en verklaren. aan de kennis Mijner wegen, als een volk, dat gerechtigheid doet en het recht zijns Gods niet verlaat, vragen zij Mij Te weten door de profeten. naar de rechten der gerechtigheid; zij hebben een lust Hebreeuws, *zij hebben lust tot de nadering Gods*; dat is, zij stellen zich uitwendiglijk alzo aan, alsof zij lust daaraan hadden en alsof het hun ernst ware mijne geboden te weten en hun leven naar dezelve aan te stellen. tot God te naderen;

3. Zeggende: Waarom vasten Dit zijn de woorden der huichelaars, die door hun

huichelenden en uiterlijken godsdienst veel bij God menen te verdienen. **wij, en Gij ziet het niet aan, waarom kwellen** Te weten met vasten en honger te lijden; zie Lev. 16:29. **wij onze ziel, en Gij weet het niet?** Dat is, houdt u alsof gij het niet wist. **Ziet,** Dat is het antwoord des Heeren op de voorgaande vraag der Joden, alsof Hij zeide: Wilt gij de oorzaak weten, waarom ulieder vasten mij niet aangenaam is? Ziet, Ik zal het zeggen; uwe huichelarij is er oorzaak van, want terwijl gij vast, laat gij niet af van boze stukken te bedrijven. **ten dage, wanneer gijlieden vast, zo vindt** Dat is, zo richt gij uit wat u behaagt, gelijk Jes. 58:13. Of, gij benaarstigt u om te vinden en te genieten waar gij lust en genoegen aan hebt. **gij uw lust, en gij eist gestrengelijk al uw arbeid.** Hebreeuws, *smarten*; dat is arbeid, dien uwe knechten en maagden met smart moeten doen. Anders: *al uwen arbeid*; dat is al uw goed, dat gij met arbeid verkregen hebt, en voorts uwe schulden, die gij van uw goed hebt uitstaan, vordert gij strengelijk. Zie Spreuk. 5:10.

4. **Ziet, tot twist** Dat is, om met uwe knechten, maagden, schuldenaars en anderen te twisten. **en gekijf vast gijlieden, en om goddelooslijk** Hebreeuws, *om met de vuist der goddeloosheid te slaan*; te weten uwe knechten en maagden. **met de vuist te slaan; vast niet gelijk heden,** Hebreeuws, *als heden, of na dezen dag*. Hetwelk enigen uitleggen: gelijk het dezen dag *vereist* in welken God doet blijken dat Hij tegen ulieden vertoornd is. **om uw stem** Dat is, opdat uw gebed verhoord wordt in den hemel bij God. **te doen horen in de hoogte.**

5. **Zou het zulk een vasten zijn, dat Ik** Dat is, dat mij aangenaam zou wezen. **verkiezen zou, dat de mens zijn ziel** Te weten alleen uitwendiglijk, zonder innerlijk met een rechtmatig berouw zijner zonden geraakt te zijn, en zich alzo oprecht voor God te verootmoedigen. Of aldus: *Een dag dat de mens zijne ziel kwelle. een dag kwelle,* dat hij zijn hoofd kromme gelijk een

bieze, en een zak en as onder *zich* spreide? Zoudt gij dat een vasten heten, en een dag den HEERE Hebreeuws, *een dag der aangenaamheid des Heeren, of den Heere. aangenaam?*

6. **Is niet dit het vasten, dat Ik verkies: dat gij losmaakt de knopen** Dat is, de zware dienstbaarheid uwer broeders, die zichzelf uit armoede aan u verkocht hebben, en die gij onbarmhartig tot zwaren arbeid aandrijft, alsof het vreemde slaven waren, hetwelk God verbiedt, Lev. 25:39. Zie de aantekening aldaar. **der goddeloosheid, dat gij ontdoet de banden des juks,** Te weten van het juk, of der dienstbaarheid, die gij uwen verarmden broeders oplegt, dezelve onderdrukkende met uw woeker en boze werken. **en dat gij vrij loslaat de verpletterden, Of, gebrokenen;** dat is, tot verderf, of tot niet gebracht. **en alle juk verscheurt? Juk,** dat is, zware en onverdragelijke lasten. In één woord, de Heere leert in dit en in Jes. 58:7 dat wanneer men recht en wel vasten zal, zo moet men zich niet alleen onthouden van lichamelijke spijs, maar men moet ook werken des lichts doen.

7. **Is het niet, dat gij den hongerige uw brood mededeelt,** Het Hebreeuws woord betekent eigenlijk *in twee stukken delen*, als wanneer iemand een brood midden doorsneed, en gaf zijnen nooddruftigen broeder de ene helft. **en de armen, verdrevenen** De zin is: Die als rebellen uit hun vaderland ten onrechte verdreven zijn. Anders: *de ellendigen, bedrukten*; te weten door de geweldige heerschappij der groten. **in huis brengt? Als gij een naakte ziet,** Dat is, een kwalijk geklede; zie Job 22:6. **dat gij hem dekt,** Te weten met klederen. **en dat gij u voor uw vlees** Voor uwen naasten, die enerlei vlees en bloed heeft gelijk gij. Zie de aantekening Neh. 5:5. **niet verbergt?** Versta hierbij: maar dat gij door de armoede en ellende uwer broeders u tot barmhartigheid laat bewegen.

8. **Dan zal uw licht** Dat is, uw geluk en vreugde. Zie Esth. 8:16, en Job 18:6.

voortbreken als de dageraad, en uw genezing zal snellijk uitspruiten; en uw gerechtigheid Dat is, de vrucht uwer gerechtigheid, te weten uwe gelukzaligheid, die u de Heere uit genade geven zal. Zie Ps. 24:5. Anderen verstaan hier door de gerechtigheid den Heere *Christus* zelf, gelijk Jer. 23:6. zal voor uw aangezicht heengaan, en de heerlijkheid Dat is, de gelukzaligheid, die haar oorsprong heeft in de goedheid en macht des Heeren, die daarmee zijne heerlijkheid te kennen geeft. des HEEREN zal uw achtertocht Hebreeuws, *zal u verzamelen*. Zie de aantekening Num. 10:25; Jes. 52:12. **wezen.**

9. Dan zult gij roepen, en de HEERE zal antwoorden; Dat is, Hij zal u verhoren. gij zult schreeuwen, en Hij zal zeggen: Ziet, *hier* ben Ik. Zo gij uit het midden van u wegdoet het juk, Zie boven Jes. 58:6. het uitsteken Dat is, het dreigen, als gij iemand met den vinger dreigt, of als gij met het opsteken van den vinger of het opheffen van de vuist te kennen geeft het voornemen, dat gij hebt om uw geweld in het werk te stellen. des vingers, en het spreken Te weten als gij uwen naaste scheldt of smaadt. der ongerechtigheid; Of, *ondeugd, ijdelheid*.

10. En zo gij uw ziel Of, *uwe ziel voortbrengt*; dat is, uw hart, uzelf, uw hartelijke goedgunstigheid. De zin is: Zo gij uw hart den hongerige opent, en uit mededogenheid den arme en hongerige zult goeddoen. opent voor den hongerige, en de bedrukte Dat is, den bedrukten mens. ziel verzadigt; dan zal uw licht Versta hier door het *licht* zegen en welstand. Zie boven Jes. 58:8; gelijk door de *duisternis* allerlei tegenspoed. Zie de aantekening Gen. 15:12. in de duisternis opgaan, en uw donkerheid Dat is, uwe ellenden en zwarigheden zullen in blijdschap veranderd worden. zal zijn als de middag.

11. En de HEERE zal u geduriglijk leiden, Gelijk een herder zijne schapen leidt. en Hij zal uw ziel verzadigen in grote

droogten, Hebreeuws, *in dorrigheden*; dat is, in dure tijden en hongersnood. en uw beenderen vaardig maken; Of, *vet maken*, dat is sterken. Zie Spreuk. 15:30. en gij zult zijn als een gewaterde hof, en als een springader Hebreeuws, *uitgangen*. der wateren, welker wateren niet ontbreken. Hebreeuws, *liegen*, dat is, denwelken het nimmermeer aan water ontbreekt, en derhalve niemand tevergeefs komt om daaruit te scheppen of putten; vergelijk Job 6:15, en Job 40:28.

12. En die uit u Hebreeuws, *die uit u*, dat is uwe nakomelingen, die uit u zullen geboren worden. *voortkomen*, zullen bouwen de oude Hebreeuws, *de woestheden of dorre woeste plaatsen der eeuwigheid*; dat is, die plaatsen, die lang woest gelegen hebben, te weten de vervallen huizen binnen Jeruzalem, en wat daaromheen lang vervallen, ongebouwd, verwoest en ledig gelegen heeft; zie Jes. 61:4. *verwoeste plaatsen*; de fondamenten, van geslacht tot geslacht Dat is, vele jaren lang. *verwoest*, zult gij oprichten; Hebreeuws, *verwekken*, of *doen opstaan*. en gij zult genaamd worden: Die de bressen Hebreeuws, *een verbeteraar der bressen, of der vervallen muren, een wederbrenger der stegen, dat men in het land weder wonen moge*. toemuurt, die de paden weder opmaakt, om te bewonen.

13. Indien gij Dat is, indien gij uwen voet op den sabbat afhoudt, dat gij niet doet wat u behaagt. Of, *om des sabbats wil*. uw voet van den sabbat afkeert, *van* te doen uw lust op Mijn heiligen dag; en *indien* Dat is, zo gij een lust hebt dien naar Gods wil en wet te vieren. gij den sabbat noemt een verlustiging, opdat de HEERE Anders, *den geheiligden dag des Heeren, den verheerlijkten*. geheiligd worde, Die te eren is; en *indien* Dat is, zo gij een lust hebt dien naar Gods wil en wet te vieren. gij dien eert, dat gij uw wegen Dat is, uw gewoonlijke werken niet

doende. niet doet, *en* uw eigen lust Zie Jes. 58:3. niet vindt, noch een woord Anders, *nog iets spreekt*, te weten dat onbillijk of onbetamelijk is, gelijk Jes. 58:9. *daarvan* spreekt;

14. Dan zult gij Dat is, dan zult gij zijne goedertierenheid en zegen genieten. u verlustigen in den HEERE, en Ik zal u doen Dat is, Ik zal u hoog verheffen en eren, gelijk Deut. 32:13. Zie de aantekening aldaar. Anderen nemen het aldus: Gij zult alles wat u zou mogen in den weg liggen en u aan uw welstand schadelijk zijn, overwinnen. rijden op de hoogten der aarde, en Ik zal u spijzigen Of, *Ik zal u te eten geven de erfenis van uw vader Jakob*; dat is, gij zult wonen in het land, dat Ik uwen vader Jakob gegeven heb, waar gij spijs en drank in overvloed hebben zult. met de erve van uw vader Jakob; want de mond des HEEREN heeft *het* gesproken.

Jesaja 59

1. Ziet, de hand des HEEREN is niet verkort, dat zij niet zou kunnen verlossen; en Zijn oor is niet zwaar geworden, dat het niet zou kunnen horen.
2. Maar uw ongerechtigheden maken een scheiding tussen ulieden en tussen uw God, en uw zonden verbergen Dat is, maken dat Hij het aangezicht verbergt. het aangezicht van ulieden, dat Hij niet hoort. Te weten uwe gebeden, dat is dat Hij u niet helpt.
3. Want uw handen Hebreeuws, *uwe palmen*. Zie Jes. 1:15. zijn met bloed bevlekt; en uw vingers met ongerechtigheid; uw lippen spreken valsheid, Of, *leugen*. uw tong dicht onrecht. Of, *spreekt uit*.
4. Er is niemand, die voor de gerechtigheid roept, Alzo namelijk dat hij degenen, die tegen de gerechtigheid handelen, afmaant; of, de onschuldigen verdedigt; of, die een rechtvaardige zaak en de waarheid naar zijn uiterste vermogen

handhaaft. en niemand, die voor de waarheid in het gericht zich begeeft; zij vertrouwen op ijdelheid, en spreken leugen; met moeite zijn zij zwanger, en zij baren ongerechtigheid. Of, *ijdelheid*, en alzo Jes. 59:6,7.

5. Zij broeden Hebreeuws, *zij splijten basiliskuseieren uit*; dat is, zij hebben vergiftige en zeer schadelijke aanslagen voor. Gelijk de basiliskus niet kan uitbroeien dan wat vergiftig is, alzo komt er van den goddeloze niets dan dat schadelijk is. basiliskus-eieren uit, en zij weven Dat is, zij maken aanslagen om anderen te vangen en te verslinden, gelijk een spin met haar weg de vliegen en muggen vangt, en die daarna doodt en opeet. Zie Job 8:14. spinnewebben; die van hun eieren eet, Dat is, die zich hunner aanslagen deelachtig maakt; of, die zich gemeenzaam met hen maakt. moet sterven, en als het in stukken Te weten als het ei in stukken gedrukt wordt; anders: *wordt er iemand mede besprengd*, of *zo het iemand verspreidt*; dat is, zo het iemand niet wil eten, maar werpt het daarheen, dat het over de aarde gespreid wordt, zo barst er een adder uit; dat is, zo iemand der boze mensen aanslagen ontdekt en verhindert, zo vergrimmen zij zich tegen hem en zoeken hem te beschadigen. gedrukt wordt, er berst een adder uit.
6. Hun webben deugen niet Hebreeuws, *zullen niet tot klederen worden*; dat is, hunne aanslagen zullen hun geen voordeel aanbrengen. tot klederen, en zij zullen zichzelf niet kunnen dekken Dat is, niet kunnen beschermen in tijd van nood. met hun werken; hun werken zijn werken der ongerechtigheid, en een maaksel des wrevels Of, *des gewelds*. is in hun handen.
7. Hun voeten Dat is, zij zijn zo geneigd tot de boosheid, dat als zij ergens weten kwaad te doen, zij gaan er niet naar toe, maar zij lopen er naar toe. Deze woorden spreekt de apostel Rom. 3:15, om te bewijzen dat de Joden

zowel zondaars zijn en van nature bedorven, als de heidenen. lopen tot het kwade, en zij haasten om onschuldig bloed te vergieten; hun gedachten zijn gedachten der ongerechtigheid, verstoring Dat is, zij trachten nergens anders naar dan om hunnen naaste schade en schande aan te brengen. en verbreking is op hun banen.

8. Den weg des vredes kennen zij niet; en er is geen recht in hun gangen; hun paden Dat is, zij maken zichzelf kromme paden. maken zij verkeerd voor zich zelve, al wie daarop gaat, Dat is, wie met hen omgaat of hun bozen handel navolgt. die kent den vrede niet.

9. Daarom Dat is, daarom doet God ons geen recht noch wraak over onze vijanden; maar Hij laat denzelven nog dagelijks toe ons te drukken en te benauwen; zodat *recht* hier zoveel betekent als *hulp* of verlossing, gelijk Jes. 59:11,14. is het recht verre van ons, en de gerechtigheid achterhaalt ons niet; wij wachten op het licht, Zie de aantekening Jes. 58:8. maar ziet, er is duisternis, Dat is, droefenis en tegenspoed. op een groten glans, *maar* wij wandelen in donkerheden.

10. Wij tasten Zie Job 5:14, en Job 12:25, en vergelijk Deut. 28:29. naar den wand, gelijk de blinden, en, gelijk die geen ogen hebben, tasten wij; wij stoten ons op den middag, als in de schemering, wij zijn in woeste plaatsen Anders: *vettigheden*, of *vette plaatsen*; waarvan de zin zou zijn: Wij zijn wel in voorspoed en in overvloed van alle dingen, in een goed vet land; evenwel zijn wij als doden, midden in den zegen; wij kunnen van den rijken zegen Gods niet genieten, vanwege de bangheid, die wij hebben voor onze vijanden. gelijk de doden.

11. Wij brommen allen gelijk als de beren, en wij kirren Of, *piepen*; gelijk Jes. 38:14. Hebreeuws, *kirrende kirren wij*. doorgaans gelijk de duiven; wij wachten naar recht, Zie boven Jes. 59:9.

maar er is geen, naar heil, *maar* het is verre van ons.

12. Want onze overtredingen zijn vele voor U, en onze zonden Hebreeuws, *onze zonden getuigt*; dat is ieder onzer zonden. getuigen tegen ons; want onze overtredingen zijn bij ons, Dat is, binnen in ons, in onze consciëntiën, wij kunnen ze niet loochenen, zij vergezelschappen en volgen ons overal. en onze ongerechtigheden kennen wij;

13. Het overtreden Zie boven Jes. 57:11. en het liegen tegen den HEERE, en het achterwaarts wijken van onzen God; het spreken Hoe men zijnen naaste zal onderdrukken, en hoe men van God zal afwijken. van onderdrukking en afval, het ontvangen *Het ontvangen*; te weten in onzeharten als in ene baarmoeder. en het dichten Gelijk boven Jes. 59:3. van valse woorden uit het hart.

14. Daarom is het recht Zie boven Jes. 59:9. Doch anderen aldus: *En het recht is achterwaarts gedreven*; in dezen zin, als zijnde een bekentenis en verder verhaal van hun bedroefden stand, alsof zij zeiden: Het is bij ons al verdorven werk, recht, noch gerechtigheid, noch waarheid zijn bij ons te vinden. achterwaarts geweken, en de gerechtigheid staat van verre; want de waarheid Dat is, de waarheid wordt onderdrukt, niemand bekommert zich om haar of verdedigt haar. struikelt op de straat, en wat recht is, Of, *de billijkheid*, of *oprechtheid*. kan er niet ingaan.

15. Ja, de waarheid Dat is, zij is niet meer voorhanden. ontbreekt er, en wie van het boze wijkt, stelt zich Anders: *maakt dat hij voor onwils gehouden wordt*. tot een roof; en de HEERE zag het, en het was kwaad in Zijn ogen, dat er geen recht was.

16. Dewijl Hij zag, dat er niemand was, Te weten die ons hielp, of God den Heere voor het volk bad, of *gelijk het velen verstaan* dat er niemand, maar een bloot mens zijnde, een middelaar zijn kon tussen

God en den mens. zo ontzette Hij Zich, omdat er geen voorbidder was; daarom bracht Hem Zijn arm De zin is: *Christus* heeft door zijn goddelijke kracht zijner kerk het heil teweeggebracht. Zie Jes. 63:5. heil aan, en Zijn gerechtigheid ondersteunde Hem.

17. Want Hij trok Te weten de Heere. Het is menselijkerwijze van God gesproken, alsof hij zeide: Hetgeen den Heere bewogen heeft zijn volk te verlossen is vooreerst zijne gerechtigheid of waarheid, en het heil dat Hij zijn volk beloofd had; daarna zijn toorn en wraak over zijne vijanden. **gerechtigheid aan als een pantser, en den helm des heils zette Hij op Zijn hoofd, en de klederen der wraak trok Hij aan tot kleding, en Hij deed den ijver** Hebreeuws, *hij bewond zich.* aan als een mantel.

18. Even naar de werken, Of, *naar de daden, of verdiensten.* even daarnaar zal Hij vergelden, grimmigheid aan Zijn wederpartijders, vergelding aan Zijn vijanden; den eilanden Dat is, dengenen die in de eilanden wonen, dat is de vreemde en vergelegen natiën, te weten die van het volk Gods vervolgen. Zie Jes. 41:1. **zal Hij het loon vergelden.**

19. Dan zullen zij Te weten als zij deze verlossing van het volk Gods zullen zien. **den Naam des HEEREN vrezen van den nedergang, en Zijn heerlijkheid van den opgang der zon; als de vijand** De zin is: De vijanden der kerk zullen wel op de been brengen al het geweld dat zij enigszins kunnen, om Gods volk te verwoesten, als een overlopende rivier tegen de kinderen Gods aanvallende; maar zij zullen terug, ja terneder geslagen worden door de macht van onzen Zaligmaker. Zie Ps. 124:4; Openb. 12:15. **zal komen gelijk een stroom, zal de Geest** Dat is, zal met opgerichte banieren tegen hem aankomen. Of, *zal hem verjagen.* **des HEEREN de banier tegen hen oprichten.**

20. En er zal een Verlosser Te weten *Jezus Christus.* tot Sion komen, Of, *voor Zion,* dat is voor de uitverkoren Joden, voor de ware Israëlieten, voor de gelovigen en boetvaardigen. Vergelijk Rom. 11:25, enz. **namelijk voor hen, die zich bekeren van de overtreding in Jakob, Dat is, onder de nakomelingen Jakobs. spreekt de HEERE.**

21. Mij aangaande, dit is Mijn Verbond met hen, zegt de HEERE: **Mijn Geest, Die op u is, Te weten op U, o Christus,** als Hoofd der kerk, van wien de geestelijke gaven als een kostelijke balsem afvlieten op al de ledematen van uw lichaam. Vergelijk Ps. 133:2. **en Mijn woorden, die Ik in uw mond gelegd heb, die zullen van uw mond niet wijken, noch van den mond van uw zaad, Dat is, uwer uitverkorenen, die uw geestelijke kinderen zijn; vergelijk Rom. 9:6,7,8. noch van den mond van het zaad uws zaads, zegt de HEERE, van nu aan tot in eeuwigheid toe.**

Jesaja 60

1. **Maak u op, Of, *sta op;*** uit de duisternis en ellende, in welke gij dus lang gelegen hebt; vergelijk Jes. 52:2. De Heere spreekt hier Jeruzalem of Zion, dat is zijne gemeente aan, gelijk te zien is onder Jes. 60:14. **word verlicht,** Te weten met volkomener kennis en wetenschap dan gij tot nog toe gehad hebt; gelijk de klaarheid van den dag verlicht of vermeerderd wordt als de zon opgaat. **want uw Licht komt, Te weten *Christus Jezus,*** die het licht der wereld is, hetwelk de harten der uitverkorenen verlicht met ware kennis Gods. Zie Luk. 2:32; Joh. 1:9 en Joh. 8:12; en Ef. 5:14; of, de tijd uwer verlossing is gekomen. **en de heerlijkheid** Vergelijk hiermede Openb. 21:11. **des HEEREN gaat over u op.** Te weten gelijk een klaarschijnende zon, die haar licht wijd en breed uitspreidt.

2. **Want zie, de duisternis zal** Dat is, onwetendheid, of onverstand. Vergelijk Ef.

4:18, en Ef. 5:11; Openb. 16:10. De mensen zijn vol blindheid en onwetendheid, en kennen hunnen God en Heiland niet, tot de Heere hen verlicht. **de aarde bedekken,** Te weten alle inwoners der aarde, en die volken, of al die natiën, die in de duisternis hunner onwetendheid blijven steken, verwerpende de genade der predikatie van het heilig *Evangelie*. **en donkerheid** Dat is, onwetendheid, of onverstand. Vergelijk Ef. 4:18, en Ef. 5:11; Openb. 16:10. De mensen zijn vol blindheid en onwetendheid, en kennen hunnen God en Heiland niet, tot de Heere hen verlicht. **de volken;** Te weten alle inwoners der aarde, en die volken, of al die natiën, die in de duisternis hunner onwetendheid blijven steken, verwerpende de genade der predikatie van het heilig *Evangelie*. **doch over u** Of, *op u verschijnen*. **zal de HEERE** Dat is, de kennis van den Heere *Jezus Christus*. **opgaan,** Als een zon. Zie Ps. 84:12. **en Zijn heerlijkheid zal over u** Of, *op u verschijnen*. **gezien worden.**

3. **En de heidenen zullen tot uw licht gaan,** Of, *in, of bij uw licht*. De zin is: De heidenen zullen ook verlicht worden met de ware kennis Gods, door de predikatie van het heilig *Evangelie*, hetwelk onder u zal gepredikt worden. Vergelijk Openb. 21:24. Zie ook Jes. 49:6. **en koningen tot den glans, die u is** Hebreeuws, *van uw en opgang*. **opgegaan.**

4. **Hef uw ogen** Dit spreekt de profeet, als zich verwonderende over het groot getal der mensen, die uit alle kanten der wereld tot *Christus* zouden komen; Jes. 49:18,22,23. **rondom op, en zie, die allen** Te weten heidenen en koningen. **zijn vergaderd, zij komen tot u;** Of, *uwenthalve*. **uw zonen** Dat is, de gelovigen onder de heidenen, die tot de kerk Gods behoren. **zullen van verre komen, en uw dochters zullen aan uw zijde gevoedsterd** Of, *opgevoed, of opgetogen worden*; gelijk Jes. 49:22; zie Num. 11:12. **worden.**

5. **Dan zult gij het zien en** Te weten met verwondering. **samenvloeien,** Dat is, met

menigten samenlopen, uit verwondering; anders: *uitbreken*; te weten als een stroom, of als het licht, of als de zon; anders: *schijnen, lichten, verlicht worden*. Zie de aantekening Ps. 34:6. **en uw hart zal vervaard** Niet als iets kwaads vrezende, maar van verwondering over zulk een onverwachte zaak, te weten als gij zien zult welk een grote menigte van verscheidene volken en natiën tot den Heere *Christus* komen. Zie Jer. 33:9; Hos. 3:4. Zie ook Hand. 2:7. **zijn en verwijld** Te weten zijnde vol vreugde en blijdschap. **worden; want de menigte** Dat is, de menigte dergenen, die aan de zee wonen. Anders: *de rijkdom der zee*. Men kan het Hebreeuwse woord hier in beide betekenissen nemen. **de zee zal tot u gekeerd** Of, *tegen u, of te uwaarts veranderd worden*, also namelijk dat degenen, die uwe vijanden waren, uwe vrienden zullen worden. **worden, het heir** Of, *de rijkdom der volken*; zie Openb. 21:26. **der heidenen zal tot u komen.** Te weten om vriendschap met u te maken, uwe religie aannemende.

6. **Een hoop kemelen zal u bedekken,** Dat is, uw land. In dit en enige der naastvolgende verzen wordt met verbloemde woorden voorzeggd dat alle natiën zich zullen begeven onder de gehoorzaamheid van het heilig *Evangelie*. **de snelle kemelen** Zie Jer. 2:23. **van Midian** Dat is, uit het land der Midianieten, alwaar grote menigten van kemels en dromedarissen waren. Zie 1 Kron. 5:21; zie ook Richt. 6:3,5. **en Hefa;** *Hefa* was de zoon van Midian, Gen. 25:4, zijne nakomelingen woonden onder de Midianieten, behoudende nochtans de naam van hunnen voorvader *Hefa*. **zij allen** Dat is, een grote menigte derzelven, gelijk Matth. 3:5. **uit Scheba** Dat is, uit het land der Schabeën, nakomelingen van *Scheba*, den zoon van *Raema*, den zoon van *Chus*, den zoon van *Cham*; Gen. 10:6,7. **zullen komen;** Te weten tot de gemeenschap der kerk. Dit wordt ook van hunne koningen gezegd; Ps. 72:10. **goud** Dat is zij zullen hunne rijkdommen gebruiken tot den

godsdiens, tot onderhouding der kerk en leraars, alsook der arme ledematen der gemeente. **en wierook zullen zij aanbrengen, en zij zullen den overvloedigen** Dat is, de weldaden Gods, die lof en prijs waardig zijn. **lof des HEEREN boodschappen.** Dat is, prediken, als een blijde boodschap verkondigen.

7. Al de schapen van Kedar Dat is, der Kedarenen. Van deze volken, zie de aantekening Ps. 120:5; zij waren Ismaëlieten in *Arabië*, nakomelingen van Abraham uit Ketura. Zie Jes. 21:13,17; Jer. 49:28,29,32. **zullen tot u verzameld worden; de rammen van Nebajoth** Dat is, der Nebathieten, in het steenachtige Arabië; zij waren nakomelingen van Nebajoth, den zoon van Ismaël, Gen. 25:13. Hier wordt geprofeteerd dat Abrahams zaad naar het vlees ook zijne kinderen naar het geloof worden en God dienen zouden met den geestelijken godsdiens van het Nieuwe Testament. Vergelijk Mal. 1:11. **zullen u dienen; zij zullen met welgevallen Of, met gunst, met geneigden wil;** also dat mij hun godsdiens aangenaam is. **komen op Mijn altaar,** Dat is, geofferd worden. De zin is: dat die natiën zichzelf vrijwilliglijk op het altaar van *Christus* zouden overgeven *tot een levende, heilige en Gode welbehagende offerande*, gelijk de apostel spreekt Rom. 12:1. **en Ik zal het huis** Of, mijn heerlijk huis, dat is mijne kerk, of gemeente der gelovigen, gebouwd van levende stenen, 1 Petr. 2:5. **Mijner heerlijkheid heerlijk maken.**

8. Wie zijn deze, De kerk verwondert zich over haar snellen aanwas. Zie Jes. 49:21. **die daar komen** Dat is, die daar met hopen aankomen en zich uit de heidenen tot de Christelijke gemeente begeven? **gevlogen** De profeet gebruikt het woord *vliegen*, om aan te wijzen dat degenen, die zich tot den Heere *Christus* bekeren zouden, zozeer gewillig en begerig zouden zijn om tot Hem te komen, dat zij meer zouden schijnen snellijk te vliegen dan tot Hem te gaan. **als een**

wolk, Dat is, openlijk en snellijk en ook in grote menigte. Alzo staat er Hebr. 12:1. *Een wolk der getuigenissen*; dat is een groot getal van getuigenissen. **en als duiven tot haar vensters?** Of, *tot hare gaten*, of hopen, waar zij in wonen en hare nesten hebben.

9. Want Of, voorwaar. de eilanden Dat is, de inwoners der eilanden; dat is, die in verre landen wonen. Zie boven Jes. 42:4, en Jes. 51:5. **zullen Mij verwachten, en de schepen** Dat is, die in de schepen van Tharsis varen. Zie van *Tharsis* de aantekening 1 Kon. 10:22. Zie ook Ps. 48:8. **van Tarsis vooreerst, om uw kinderen** Dat is, degenen die van u, als van ééne moeder, zullen geboren worden door het zaad van het goddelijke Woord, gelijk boven Jes. 60:4. **van verre te brengen, hun zilver en hun goud met hen, tot den Naam des HEEREN** Of, *vanwege den naam des Heeren, en vanwege den Heilige Israëls. De naam des heren* betekent hier den Heere zelf. Zie 2 Sam. 7:13, vergeleken met 1 Kron. 17:12; zie ook Hand. 9:15. **uws Gods, en tot den Heilige** Of, *vanwege den naam des Heeren, en vanwege den Heilige Israëls. De naam des heren* betekent hier den Heere zelf. Zie 2 Sam. 7:13, vergeleken met 1 Kron. 17:12; zie ook Hand. 9:15. **Israels, dewijl Hij u heerlijk gemaakt heeft.** Of, *zal heerlijk gemaakt hebben, of, dewijl Hij u versierd heeft, of versieren zal*; te weten door de predikatie van het heilig *Evangelie*, die in u zal gehoord worden, in en door welke de rechte hemelse wijsheid wordt voorgedragen, u strekkende tot een heerlijk sieraad.

10. En de vreemden Dit is ten dele vervuld geworden als *Cyrus* en *Darius* den Joden hulp gedaan hebben tot wederopbouw van de stad Jeruzalem en des tempels, maar inzonderheid is het in het Nieuwe Testament vervuld geworden, want velen onder de heidenen, tot *Christus* bekeerd zijnde, hebben mede de hand geboden tot opbouw van het geestelijke Jeruzalem. **zullen uw muren bouwen, en hun koningen zullen u dienen; want in Mijn verbolgenheid heb Ik u**

geslagen, maar in Mijn welbehagen Of, *in mijne goedertierenheid*, dat men kan verstaan van den tijd des welbehagens. Zie Ps. 69:14. heb Ik Mij over u ontfermd.

11. En uw poorten Dit is te verstaan van de gelegenheid der kerk in deze wereld, betekenende dat de ingang in de Christelijke kerk voor de godzaligen zou openstaan; Jes. 26:2. De apostel Johannes past dit op het hemelse Jeruzalem, of de triomferende kerk; Openb. 21:25. zullen steeds openstaan, zij zullen des daags of des nachts niet toegesloten worden; opdat men tot u inbrenge het heir der heidenen, en hun koningen *tot u* geleid worden.

12. Want het volk en het koninkrijk, welke u Dat is, welke zich aan het rijk van *Christus* niet willen onderwerpen. niet zullen dienen, die zullen vergaan; Want buiten de kerk Gods is er gene zaligheid. Die behouden worden, die worden gezegd de kerk toegedaan te worden; Hand. 2:47; Openb. 21:24. en die volken zullen gans Of, *zullen gans en al vergaan*. Hebreeuws, *verwoestende verwoest worden*, of *met verwoesting verwoest worden*; te weten die u niet willen dienen. Vergelijk Ps. 37:22. verwoest worden.

13. De heerlijkheid Dat is, de heerlijke hoge bomen, de schoonste, die op den berg *Libanon* wassen; Ps. 29:5. Gelijk deze zijn gebruikt tot den bouw van den tempel te Jeruzalem; 1 Kon. 5:6,9,14, also zullen voortreffelijke mannen, die met zonderlinge gaven van den Heiligen Geest begaafd zijn, gebruikt worden tot opbouw der gemeente van *Jezus Christus*; ja ook koningen, vorsten en groten dezer wereld, Jes. 61:3, worden de godzaligen genaamd *bomen*. van Libanon zal tot u komen, de denneboom, de beukeboom en de busboom te gelijk, om te versieren de plaats Mijns heiligdoms, en Ik zal de plaats Mijner Aldus wordt de kerk Gods elders genoemd. Zie Ezech. 43:7. voeten heerlijk maken.

14. Ook zullen, zich buigende, Dat is, met grote deemoedigheid. Zie Openb. 3:9; zie ook Ps. 22:28,30; Jes. 45:15, en Jes. 49:23. tot u komen de kinderen dergenen, die u onderdrukt hebben, en allen, die u gelasterd Of, *versmaad hebben*. hebben zullen zich nederbuigen Dat is, zij zullen u eren, vanwege en in den naam van uw Hoofd *Jezus Christus*. aan de planten uwer voeten; en zij zullen u noemen de stad des HEEREN, Van den Heere gebouwd en bewoond; Ps. 147:2,12; Ezech. 48:35. het Sion Aldus wordt de kerk Gods onder het *Evangelie* genoemd; Hebr. 12:22; Openb. 14:1. Van den berg Zion, die een afbeelding der kerk van *Christus* geweest is, zie Ps. 2:6. van den Heilige Israels.

15. In plaats dat gij verlaten Te weten van God als van uw echten man. Versta hier, zoveel het uiterlijke belangt; want God haat en verlaat de gemeente der uitverkorenen nimmermeer. en gehaat zijt geweest, zodat niemand Hij vergelijkt het volk Gods bij ene stad, liggende woest en onbewoond. door *u* henen ging, zo zal Ik u stellen tot een eeuwige heerlijkheid, Of, *hoogheid, voortreffelijkheid*. *tot* Dat is, Ik zal u zodanig maken, dat alle heiligen zich over u steeds zullen verheugen. Zie de aantekening Ps. 12:8. een vreugde van geslacht tot geslacht.

16. En gij zult de melk Dat is, de heidenen en de koningen, die zich tot *Christus* zullen bekeren, zullen u onderhouden en bevorderlijk zijn. Zie Jes. 49:23. der heidenen zuigen, en gij zult de borsten Openb. 21:24 staat, *de heerlijkheid en eer der koningen*. der koningen zuigen; en gij zult weten, dat Ik de HEERE ben, uw Heiland, en uw Verlosser, de Machtige Jakobs. Jakob is de eerste, die aan God dezen titel gegeven heeft; Gen. 49:24. Zie Ps. 132:2,5.

17. Voor koper Ene profetie van de gelukkige verwisseling van den stand der kerk, door *Christus* vernieuwd zijnde, dat zij inplaats van vleselijke ceremoniën en een

wereldlijk heiligdom, geestelijke en hemelse ordinantiën zullen genieten. Zie Hebr. 9:1,9,10,11,12,23, enz., en Hebr. 12:18,22,28. zal Ik goud brengen, en voor ijzer zal Ik zilver brengen, en voor hout koper Ene profetie van de gelukkige verwisseling van den stand der kerk, door *Christus* vernieuwd zijnde, dat zij inplaats van vleselijke ceremoniën en een wereldlijk heiligdom, geestelijke en hemelse ordinantiën zullen genieten. Zie Hebr. 9:1,9,10,11,12,23, enz., en Hebr. 12:18,22,28., en voor stenen ijzer; en zal uw opzieners Of, *vorstanders*. Hebreeuws, *opzicht*. vreedzaam maken, Hebreeuws, *vrede*; dat is, mannen van den vrede, vorstanders van den vrede, die den vrede prediken of verkondigen; Rom. 10:15. Of, *die tot vrede geneigd zijn*. Zie Ps. 109:4, en Ps. 120:7. Zie ook Job 35:13. en uw drijvers Dit is hetzelfde woord, dat Exod. 3:7 gebruikt wordt, en het betekent hier zowel de zielzorgers als de Christelijke overheden, die het volk ter gerechtigheid drijven en houden. rechtvaardigen. Hebreeuws, *rechtvaardigheid*.

18. Er zal geen geweld meer gehoord worden in uw land, verstoring noch verbreking in uw landpale; maar uw muren Dat is, uwe muren, *die groot en hoog zullen zijn, in wier fondament de namen van de twaalf apostelen van het Lam zijn*; Openb. 21:12,14, zullen uwe inwoners zo wel beschermen, alsof zij in een sterke welbemuurde stad woonden. zult gij Heil heten, en uw poorten Welke twaalf zullen wezen elk van bijzondere paarden; Openb. 21:21. De zin is: Gij zult steeds oorzaak en aanleiding hebben den Heere in uwe poorten te loven. Zie Ps. 9:15. Lof.

19. De zon Die stad heeft niet van node dat de zon of maan daarin schijnen, want God zal daarin *alles in allen zijn*; 1 Cor. 15:28; Openb. 21:23, en Openb. 22:5. Enigen verstaan hier door de zon en maan al de wereldse heerlijkheid en glorie, het koninkrijk, het heiligdom, ceremoniën, enz. zal u niet meer wezen tot een licht des daags,

en tot een glans zal u de maan niet lichten; maar de HEERE Voor de Heere, staat Openb. 21:23: *de heerlijkheid Gods*. zal u wezen tot een eeuwig Licht, en uw God Dat is, het Lam, *Jezus Christus*, die het licht of de kaars dier stad is; Openb. 21:23. tot uw Sierlijkheid.

20. Uw zon Dat is, uw God *die uw zon wil wezen*, Ps. 84:12, zal niet meer het licht zijns aanschijns van u nemen. zal niet meer ondergaan, en uw maan Hebreeuws, *uwe maan zal niet verzameld worden*; dat is, haar licht niet inhouden, of *niet weggenomen, niet geweerd worden*. Vergelijk Joël. 2:10. zal haar *licht* niet intrekken; want de HEERE zal u tot een eeuwig Hebreeuws, *tot een licht der eeuwigheid*. licht wezen, en de dagen uwer treuring Of, *van uwen rouw, of van uw leed*. zullen een einde nemen. Of, *zullen voleind zijn*. Hebreeuws, *zullen volkomen zijn*; vergelijk Openb. 21:4. Zie ook Jes. 61:2,3.

21. En uw volk Te weten alle oprechte ledematen der Christelijke kerk. zullen allen te zamen rechtvaardigen zijn, Te weten door het geloof aan *Christus Jezus*, die hun zijne gerechtigheid schenkt en zijn Heiligen Geest mededeelt, opdat zij zich hunner gerechtigheid en heiligheid benaarstigen; Rom. 1:17, en Rom. 5:19. zij zullen in eeuwigheid de aarde erfelijk bezitten; Of, *als ene erve bezitten*. De zin is: In dit leven zullen zij in mijne kerk blijven, en hiernamaals zullen zij het eeuwig koninkrijk der hemelen beërven, van welke beide het land Kanaän een voorbeeld geweest is; zie dergelijke beloftenissen Ps. 37:29; Jes. 57:13; Openb. 21:7. zij zullen zijn een spruit Dat is, uw volk zal zijn ene plant of spruit van God, als den akkerman, geplant in *Christus* den waren wijnstok; Joh. 15:1,2. Mijner plantingen, een werk Geschapen in *Christus Jezus* tot goede werken; Ef. 2:10. Zie Jes. 29:23. Mijner handen, opdat Ik Of, *om mijzelven te verheerlijken*. Sommigen, *opdat ik Hem verheerlijke*. verheerlijkt worde.

22. De kleinste Te weten hoop. **zal tot duizend** Dat is, zal grotelijks wassen; gelijk Gen. 24:60. De zin is: De kerk van *Christus* zal in het Nieuwe Testament tot verwonderens toe zeer voortreffelijk opwassen en vermeerderen. Anderen verstaan deze woorden aldus: Zelfs degenen, die kleine gaven hebben, zullen er door hunne onderwijzing vele anderen tot de kerk of gemeente aanleiden. **worden, en de minste tot een machtig volk; Ik, de HEERE, zal zulks te zijner tijd** Namelijk ter bekwamer en bestemder tijd, dien Ik in mijnen raad besloten heb, dien het ons niet betaamt te weten. Zie Hand. 1:6,7. Doch anderen menen dat dit te verstaan is van den tijd van het Nieuwe Testament. **snellijk** Hebreeuws, *doen haasten*. **doen komen.**

Jesaja 61

1. De Geest Dit spreekt *Christus*, gelijk af te nemen is Luk. 4:17, enz. Zie Joh. 1:33. **des Heeren HEEREN is op Mij, omdat de Heere Mij gezalfd heeft,** Door deze zalving wordt verstaan dat *Christus* naar zijn menselijke natuur met de gaven van den Heiligen Geest zonder mate begaafd en versierd is geworden; en naar den gansen persoon tot onzen Koning, Priester en Profeet van den Vader is verordineerd geworden; zie Hebr. 1:9. **om een blijde boodschap** Of, om een goede boodschap te verkondigen of te prediken. Welke tijding of boodschap is dat? Van de vergeving der zonden, zie Ps. 40:10, en Ps. 96:2. **te brengen den zachtmoedigen; Of, nederigen,** Luk. 4:18, waar deze woorden van den profeet aangehaald worden, staat *den armen*, te weten den armen van geest, Matth. 5:3; want den zodanigen wordt het *Evangelie* gepredikt; Matth. 11:5. **Hij heeft Mij gezonden om te verbinden** Versta dit geestelijkerwijze, namelijk van de vertroosting der ziel, die door de predikatie van het heilig *Evangelie* geschiedt. **de gebrokenen** Dit zijn degenen, die bedroefd en verslagen van harte zijn vanwege hun menigvuldige zonden en overtredingen; zie Ps. 34:19, en Ps. 51:19; Jes.

57:15. **van harte, om den gevangenen** Dat is, dengenen, die onder het geweld des duivels of van zijne aanhangers gevangen liggen, vanwege hun begane zonden; Rom. 7:23; 2 Tim. 2:26, en 2 Tim. 3:6; zie Jes. 42:7. **vrijheid uit te roepen, Of, te prediken, te verkondigen. en den gebondenen** Dit is hetzelfde, dat straks gezegd is, met andere woorden. **opening der gevangenis;**

2. Om uit te roepen Of, *om te prediken*. **het jaar** Dat is, den tijd, of het jaar in hetwelk het den Heere behagen of believen zal zijne genade den bedroefden consciëntiën te openbaren en te bewijzen, te weten door de predikatie van het heilig *Evangelie*; zie Jes. 40:8; 2 Cor. 6:2; Tit. 3:4. **van het welbehagen des HEEREN, en den dag** Dat is, dien dag, dien God verordineerd of bestemd heeft, in welken Hij alle ongelovigen, onboetvaardigen en vijanden zijner kerk, mitsgaders den duivel, in de eeuwige verdoemenis werpen zal. Zie Jes. 34:8, en Jes. 63:4; Luk. 18:7, en 2 Cor. 10:6. **der wraak onzes Gods; om alle treurigen** Te weten die treuren over hunne zonden, waarmede zij God vertoornd hebben; 2 Cor. 7:10,11; Jak. 4:9. Of degenen, die treurig zijn vanwege de ellenden der kerk, Jes. 66:10. Want den dusdanigen belooft *Christus* vertroosting; Matth. 5:4. **te troosten;**

3. Om den treurigen Sions Dat is, der kerk van God. **te beschikken dat hun gegeven worde sieraad** Dit is, schone klederen of heerlijkheid, welk woord Matth. 6:29 gebruikt wordt voor schone klederen. Hebreeuws, *om hun te geven sieraad*, enz. **voor as,** Die men op het hoofd placht te strooien en daarin te zitten als men treurde. **vreugdeolie** Eertijds placht men ten tijde van vreugde het aangezicht met olie te zalven; maar hier wordt gesproken van de vreugdeolie van den Heiligen Geest, Joh. 14:26,27, en Joh. 15:11. Vergelijkt met de woorden van den profeet hetgeen geschreven staat Hebr. 1:9. **voor treurigheid, het gewaad** Dat is, een kleed, hetwelk prijzenswaardig is vanwege zijne schoonheid en sierlijkheid; of een kleed, hetwelk men

aantrok als men feestdag hield en de gemeente samenkwam om God voor ontvangen genade te danken en te loven. Doch versta hier door het sierlijk gewaad de genaden en giften van den Geest Gods. **des lofs voor een benauwden Of, beangstigden.** Hebreeuws, *samengewrongen geest*, die van hartzeer en droefenis als samengekrompen is. **geest**; Dat is, gemoed. **opdat zij genaamd worden eikebomen** Bij deze bomen versta degenen, die door het geloof *Christus Jezus* zijn ingeplant, en die vruchten der gerechtigheid, dat is goede werken dragen. Zie boven Jes. 60:21. De eikebomen der gerechtigheid worden gesteld tegen de eikebomen, die zij misbruikt hadden tot afgoderij. En de gelovigen worden eikebomen genaamd, ten aanzien van hunne sterkte in *Christus*. **der gerechtigheid, een planting des HEEREN, opdat Hij verheerlijkt worde.**

4. En zij zullen de oude verwoeste Zie de aantekening Jes. 58:12. Dit geestelijkerwijze genomen zijnde, is te zeggen: Zij zullen de ongelovige heidenen tot God bekeren, die langen tijd in hunne zonden als dood gelegen hebben; Ef. 2:1,5. **plaatsen bouwen, de vorige verstoringen weder oprichten, en de verwoeste steden vernieuwen, die verstoord waren van geslacht tot geslacht.** Dat is, die van over vele geslachten geschied zijn.

5. En uitlanders Te weten de bekeerden uit de heidenen. De zin is: God zal ook uit de heidenen leraars en predikanten verwekken, tot opbouwning zijner heilige kerk in het Nieuwe Testament; Hand. 20:28; 1 Petr. 5:1,2. **zullen staan, en uw kudden Of, schapen;** dat is gemeenten. **weiden;** Te weten met Gods Woord. **en vreemden** Hebreeuws, *de kinderen van den vreemde*. **zullen uw akkerlieden** Dat is, uwe leraars zijn; Matth. 21:23, enz.; 1 Cor. 3:9. **en uw wijngaardeniers** Dat is, uwe leraars zijn; Matth. 21:23, enz.; 1 Cor. 3:9. **zijn.**

6. Doch gijlieden zult priesters Te weten geestelijke priesters, om te offeren de

kalveren uwer lippen en uw lichaam tot een redelijken godsdienst eer te begeven; zie Exod. 19:6; Rom. 12:1 Hebr. 13:15; 1 Petr. 2:5,9; Openb. 1:6, en Openb. 5:10. **des HEEREN heten, men zal u Of, en tot ulieden zal gezegd worden; o gij dienaars van onzen God. dienaren onzes Gods noemen; gij zult het** Dat is, gij zult de goederen genieten, die u de heidenen mededelen zullen, wanneer zij tot *Christus* zullen bekeerd wezen. Zie Jes. 60:5. **vermogen der heidenen eten, en in hun heerlijkheid** Dat is, *rijkdom*. **zult gij u roemen.**

7. Voor uw dubbele Die gij geleden hebt van de vijanden der kerk. **schaamte en schande zullen zij** Te weten wien tevoren zulke schaamte is aangedaan geweest en die vervolg zijn geworden. Te weten de vrome Israëlieten, of kinderen Gods. **juichen Of, overluid roepen. over hun deel; daarom zullen zij** Te weten wien tevoren zulke schaamte is aangedaan geweest en die vervolg zijn geworden. Te weten de vrome Israëlieten, of kinderen Gods. **in hun land** Te weten zo hun eigen als verkregen van de vijanden, van wie zij tevoren zijn vervolgd geweest. **erfelijk het dubbele bezitten; zij** Te weten wien tevoren zulke schaamte is aangedaan geweest en die vervolg zijn geworden. **zullen eeuwige vreugde hebben.**

8. Want Ik, de HEERE, heb het recht lief, Ik haat den roof Dat is, die brandoffers haat Ik, die door ongerechtigheid geschieden, mij uiterlijk dienende, maar middelerwijl hunne naaste onderdrukkende; zie Spreuk. 15:8, en Spreuk. 21:27. **in het brandoffer, en Ik zal geven, dat hun werk** Dat is, dat de dienst, dien zij mij ter ere doen, in den geest en in der waarheid zal geschieden; Joh. 4:24. Anders: *hun arbeidsloon*. **in der waarheid zal zijn; en Ik zal een eeuwig verbond met hen maken.** Zie Jer. 34:18.

9. En hun zaad Dat is, hunne nakomelingen, of die hun toebehoren, te weten die tot de

kerk van *Christus* behoren, die zullen niet meer bij een zekere natie bepaald wezen, maar zij zullen zich uitbreiden onder alle heidenen. zal onder de heidenen bekend worden, en hun nakomelingen Hebreeuws, *hunne uitspruitelingen*. in het midden der volken; allen, die hen zien zullen, zullen hen kennen, Zo aan hun heiligen en Godzaligen handel en wandel, als uit den zegen des Heeren, die merkelyk bij hen zal zijn. dat zij zijn een zaad, dat de HEERE gezegend heeft.

10. Ik ben zeer vrolijk Dit spreekt de Christelijke kerk en een ieder lidmaat derzelve, den Heere dankende voor zijne weldaden aan hen bewezen. Hebreeuws, *vrolijk zijnde, ben ik vrolijk*. in den HEERE, mijn ziel verheugt zich in mijn God, want Hij heeft mij bekleed met de klederen des heils, den mantel Of, *Hij heeft mij bedekt met den mantel der gerechtigheid*; dat is, met gerechtigheid als met een kleed, welverstaande met zijne gerechtigheid, die Hij mij toegeëigend heeft. der gerechtigheid heeft Hij mij omgedaan; gelijk een bruidegom zich met priesterlijk Dat is heerlijk, want de priesters waren heerlijk en sierlijk gekleed. Zie Exod. 28. Anders: *prinselyk*; want het Hebreeuws woord betekent het ene zowel als het andere. sieraad versiert, en als een bruid zich versiert met haar gereedschap. Dat is, sieraad, opschik, gesmijde. Hebreeuws, *vaten, of instrumenten*.

11. Want gelijk de aarde haar spruit voortbrengt, en gelijk een hof, hetgeen Hebreeuws, *zijn gezaaide, of hun gezaaide*. in hem gezaaid is, doet uitspruiten; also Dat is, de Heere zal maken dat de kerk van *Christus*, uit alle heidenen verzameld zijnde, in ware gerechtigheid zal wassen en toenemen, en den Heere meer en meer loven. zal de Heere HEERE gerechtigheid en lof doen uitspruiten voor al de volken.

Jesaja 62

1. Om Dat zijn de woorden van de profeet Jesaja, zo in zijn naam als in dien van andere profeten en dienaren Gods. Sions wil Dat is, der kerk, of van het volk Gods, straks Jeruzalem genoemd; een voorbeeld der kerk van het Nieuwe Testament; Hebr. 12:22; Openb. 14:1, en Openb. 21:2. zal ik niet zwijgen, Dat is, ik zal niet ophouden de troostelijke beloftenissen, die God mij geopenbaard heeft van zijne kerk te verkondigen; zie Ps. 122:6, en 2 Tim. 4:2. en om Jeruzalems wil zal ik niet stil zijn; Of, *niet rusten*. totdat haar gerechtigheid Te weten van de stad Jeruzalem, dat is, van de kerk. De zin is, totdat *Christus*, die onze gerechtigheid en Heiland is, aan de wereld geopenbaard worde. voortkome Of, *opga*. Hebreeuws, *uitga*; te weten gelijk de zon uit hare kamer gaat; zie Ps. 10:6. als een glans, en haar heil als een fakkel, die brandt.

2. En de heidenen zullen uw gerechtigheid Te weten, die gerechtigheid, o Zion, of Jeruzalem, met welke gij van uwen Bruidegom *Christus Jezus* zult zijn versierd geworden. zien, en alle koningen uw heerlijkheid; en gij zult met een nieuwen naam Dat is, gij zult vernieuwd en in een beteren staat gebracht worden, dan gij tevoren waart, en deze nieuwe en betere staat zal ook oorzaak zijn van den nieuwen naam; die van nature kinderen zijn des toorns, Ef. 2:3, zullen uit genade genoemd worden kinderen Gods, 1 Joh. 3:1, en degenen, aan welken Hij een welgevallen of lust heeft Jes. 62:4. Dezen nieuwen naam kent niemand, dan die hem ontvangt; Openb. 2:17. genoemd worden, welken des HEEREN mond uitdrukkelijk Zie van het Hebreeuws woord Gen. 30:28. noemen zal.

3. En gij zult Dat is, gij zult den Heere zeer lief en waard zijn; zie Exod. 19:5. een sierlijke kroon zijn in de hand Dat is, gij zult bewaard en van God beschermd worden. Zie Deut. 33:3; Joh. 10:28,29. des HEEREN, en

een koninklijke Versta hier door den *koninklijken hoed* of *mijter* het koninklijke priesterdom, waarvan *Petrus* spreekt 1 Petr. 2:9. **hoed in de hand** Dat is, gij zult bewaard en van God beschermd worden. Zie Deut. 33:3; Joh. 10:28,29. **uws Gods.**

4. **Tot u zal niet meer gezegd worden:** De verlatene, Te weten van God haren bruidegom, alsof gij niet meer zijne bruid of zijn volk waart; zie Jes. 60:15. **en tot uw land zal** Dat is, uw land zal bewoond worden, gelijk ene vrouw haren man bijwoont. **niet meer gezegd worden:** Het verwoeste; Hebreeuws, *verwoesting*; dat is, het verwoeste; zie Hos. 1:10; 1 Petr. 2:10. **maar gij zult genoemd worden:** Mijn lust Dat is, God heeft een welgevalen aan haar, te weten aan Jeruzalem. **is aan haar!** **en uw land:** Dat u de Heere gegeven had te bewonen; of *uw land*; dat is de inwoners van uw land. **Het getrouwde;** Dat is, het bewoonde. **want de HEERE heeft een lust aan u, en uw land zal** Dat is, uw land zal bewoond worden, gelijk ene vrouw haren man bijwoont. **getrouwd worden.**

5. **Want gelijk een jongeling een jonkvrouw trouwt, also zullen uw kinderen u trouwen;** Te weten o gij land, of *onder u, bij u*, te weten o gij kerk. **en gelijk de bruidegom vrolijk is over de bruid, also zal uw God Christus** wordt meermalen in de Heilige Schrift een Bruidegom genoemd, en zijne gemeente ene Bruid, Joh. 3:29; Openb. 21:2,9, welker onderlinge liefde en vreugde verhaald wordt Hoogl. 4:1, enz. **over u vrolijk zijn.**

6. **O Jeruzalem!** Dit spreekt de Heere. Ik heb wachters Dat is, profeten, herders, leraars, zielverzorgers. Zie Jes. 21:11; Ezech. 3:17, en Ezech. 33:7; Openb. 21:12. **op uw muren besteld, die geduriglijk al den dag en al den nacht niet zullen zwijgen.** Maar zij zullen u steeds het Woord en de beloften van God voorhouden; zie Jes. 62:1. **O gij, Of, o gij gewagmakers, of o gij vermelders van den Heere;** dit spreekt de

profeet tot de leraars van het heilig *Evangelie*. die des HEEREN doet gedenken, laat geen stilzwijgen Maar betuigt steeds en verkondigt vrijmoediglijk de waarheid. **bij ulieden wezen!**

7. **En zwijgt niet stil voor Hem, Te weten den Heere.** Hebreeuws, *geeft Hem*, of *voor Hem geen stilzwijgen*. De zin is: Houdt niet op van bidden en smeken, maar houdt aan in het gebed, ja valt Hem zolang lastig, totdat gij verhoord wordt, totdat God arbeiders in zijnen oogst uitstoot, Matth. 9:38, en totdat Hij hunnen arbeid zegent, 1 Cor. 3:6. **totdat Hij bevestige, en totdat Hij Jeruzalem stelle tot een lof** Dat is, in zulk een heerlijken staat, dat elkeen haar moet loven. **op aarde.**

8. **De HEERE** Dit zijn nu wederom de woorden van den profeet. **heeft gezworen bij Zijn rechterhand, en bij den arm** Dat is, bij zijn sterken arm. **Zijner sterkte: indien Ik** De zin is: Zekerlijk, Ik zal u den moedwil uwer vijanden en vervolgers niet overgeven. Zie van deze manier van eedzweren, de aantekening Num. 14:23. **uw koren O Jeruzalem. meer zal geven tot spijs** God dreigt dikwijls dat de vreemden Hebreeuws, *de kinderen des vreemden*. en de vijanden van zijn volk, vanwege deszelfs zonden, de vruchten van hun land zouden eten, gelijk Deut. 28:30,33,51; hetwelk ook meermalen inderdaad also geschied is, Richt. 6:3,4; Pred. 6:1,2. Dit moet men verstaan mede begrepen te zijn onder de vloeken der wet, die door *Christus* zijn weggenomen; Gal. 3:13. Zie ook Ps. 128:2, en 1 Cor. 15:58. **voor uw vijanden, en indien de vreemden** Hebreeuws, *de kinderen des vreemden*. **zullen drinken uw most, waaraan gij gearbeid hebt!**

9. **Maar die het inzamelen** Hebreeuws, *de inzamelaars deszelven*, te weten des korens. **zullen, die zullen het eten, en zij zullen den HEERE prijzen; en die hem vergaderen** Hebreeuws, *de vergadelaars, of de samenbrengers deszelven*, te weten most. **zullen, zullen hem drinken in de voorhoven** Dat is met openbare dankzeggingen, die zij den Heere in

zijne kerk voor zijne weldaden zullen doen; ene manier van spreken genomen van de priesters, die het geheiligde vlees aten in het voorhof van den tabernakel en naderhand in de voorhoven van den tempel. Zie Lev. 6:16, en Lev. 10:18; Ezech. 42:14. **Mijns heiligdoms.**

10. Gaat door, gaat door, door de poorten, bereidt den weg Dit is ene aanspraak tot de inwoners van Jeruzalem, hen vermanende dat zij de stadspoorten vrij wijd open zouden stellen en de wegen schoon en zuiver zouden maken, opdat de heidenen, die bij grote menigte zich tot de kerk van *Christus* begeven zouden, een open baan zouden vinden; zie Jes. 57:14. Anders: *bereid het volk den weg. des volks; verhoogt, verhoogt een baan*, Door welke zij tot u, o gij burgers van Jeruzalem, dat is tot de Christelijke kerk, gebracht worden en ingaan mogen. Zie Jes. 40:3. **ruimt de stenen** Of, *zuivert haar van stenen*. Zie Jes. 57:14. De zin is: Weert alle verhindernissen en aanstoot uit den weg; Rom. 14:13,21. **weg, steekt** Dat is, predikt het *Evangelie* openlijk. Zie Jes. 11:12, en Jes. 49:22. **een banier omhoog tot de volken!**

11. Ziet, de HEERE heeft doen horen, Te weten door de predikatie van het heilig *Evangelie*. Zie Rom. 10:18, en *Hij heeft doen horen*, te weten hetgeen hier volgt: *Zegt*, enz. **tot aan het einde der aarde: zegt de dochter van Sion:** Dat is, van het volk van Zion, dat is van de kerk Gods, gelijk Zach. 9:9; Matth. 21:5; Joh. 12:15. **Zie, uw Heil komt; zie, Zijn loon is met Hem,** Dien Hij geven zal aan al degenen, die Hem trouwelijk dienen, Jes. 40:10; Openb. 22:12. Zie Ps. 127:3. **en Zijn arbeidsloon** Hebreeuws, *zijn werk*; dat is zijn arbeidsloon; zie Jes. 40:10; Lev. 19:13. **is voor Zijn aangezicht.**

12. En zij zullen hen noemen Te weten de gelovigen, die zich tot de Christelijke gemeente zullen vervoegen, zo uit de Joden als uit de heidenen. **het heilige volk,** Hebreeuws, *het volk der heiligheid*. **de verlost** Dat is, die van den Heere verlost

zijn. **des HEEREN; en gij zult** O Zion, gij kerk Gods. **genoemd worden de gezochte,** Het Hebreeuwse woord, hetwelk enigen in den tekst zetten, betekent *de gezochte*, of *nagezochte*, of *bezorgde*; te weten die de Heere uit genade weder bezocht en vergaderd heeft, daar zij tevoren om harer zonden wil een tijdlang was verlaten en verstrooid geweest. Zie Jes. 54:6,7, en de aantekening Deut. 11:12. **de stad, Of, de onverlaten stad. die niet verlaten is.**

Jesaja 63

1. Wie is Deze, Dit nemen enigen voor de woorden van Jesaja, die in een visioen, ziende de rechtvaardige straf van God over zijne vijanden, zeer verwonderd en als verbaasd staat; doch anderen menen dat de kerk hier spreekt, zich verwonderende over het groot geweld van *Christus* tegen zijne vijanden in zijn dood en opstanding uit de doden. **Die van Edom** Dat is, uit der Edomieten land, of van de Edomieten. Versta dit, van de vijanden van het volk van God in het algemeen, doch inzonderheid van de geestelijke vijanden, te weten den duivel en de dienaren van den Antichrist; gelijk boven Jes. 34:5. **komt met besprenkelde** Hebreeuws, *gezuurdeegd van klederen*. Zie de aantekening Ps. 71:4, en Ps. 73:21. De Griekse overzetters en anderen, *met rood geverwde klederen*, betekenende zijn toorn tegen zijne vijanden, met welker bloed zijne klederen besprenkeld waren. Vergelijk Openb. 19:13. **klederen, van Bozra?** Dit was de hoofdstad van het land der Edomieten, waarvan ook melding gemaakt wordt Jes. 34:6; Jer. 49:13,22; en hier kan men door *Bozra* verstaan de hoofdstad van alle vijanden van Gods kerk. **Deze, Die versierd is** Versta hier door het sieraad de heiligheid van *Christus* en zijn koninklijke heerlijkheid in zijn triomf over de vijanden. **in Zijn gewaad? Die voorttrekt** Het Hebreeuwse woord betekent zoveel als *in een vreemd land op en neder trekken*, gelijk Jer. 48:12. **in Zijn grote kracht?** Te weten in de kracht zijner godheid. **Ik ben het,** Hier antwoordt

Christus de grote profeet, die in de wereld komen zou, gelijk beloofd wordt Deut. 18:15. **Die in gerechtigheid spreek, Of, die met, of van gerechtigheid spreek;** dat is, die de vijanden van het volk Gods, met de rechtvaardige straffen dreig. **Die machtig ben Of, die genoegzaam ben om te verlossen.** Want Hem is gegeven alle macht in den hemel en op de aarde, Hij is een almachtig God met den Vader en den Heiligen Geest. **te verlossen.**

2. **Waarom** Hier spreekt de kerk wederom, of de profeet, tot *Christus*, zeggende: *waarom zijt gij*, enz. De zin is: Waarom zijn de klederen rood, die gij aanhebt? Vergelijk Openb. 19:13. **zijt Gij rood aan Uw gewaad, en Uw klederen als van een, die in de wijnpers** Versta hierbij: en wiens klederen met roden wijn besprenkeld zijn. Deze gelijkenis wordt elders meer gebruikt, betekenende wraak; Klaagl. 1:15; Openb. 14:19,20. **treedt?**

3. **Ik heb** Hier spreekt *Christus* wederom, beantwoordende de vorige vraag aangaande zijne macht in het onderdrukken zijner vijanden en het verlossen zijner uitverkorenen. **de pers** Te weten de pers van den toorn Gods, gelijk af te nemen is uit Openb. 14:19, en Openb. 19:15. De zin is: Ik heb alleen, zonder menselijke hulp, den wil en het bevel van mijn hemelsen Vader, aangaande het straffen en verdelgen der vijanden zijner kerk, uitgericht. **alleen getreden, en er was niemand van de volken met Mij; en Ik heb** Hier spreekt *Christus* wederom, beantwoordende de vorige vraag aangaande zijne macht in het onderdrukken zijner vijanden en het verlossen zijner uitverkorenen. **hen getreden in Mijn toorn, en heb hen vertrapt in Mijn grimmigheid; en hun kracht** Dat is hun bloed, waarin de sterkte van den mens bestaat. Of, *hun bloed*, dat is het bloed hunner sterke helden. Anders: *en hunne victorie is op mijne klederen besprenkeld;* dat is hun bloed, een teken mijner victorie over hen. **is gesprengd op**

Mijn klederen, en al Mijn gewaad heb Ik bezoedeld.

4. **Want de dag der wraak** Te weten dien dag, die van God bestemd was ter wraak, om de vijanden der kerk te straffen en de uitverkorenen te redden. Zie Jes. 34:8, en Jes. 61:2. **was in Mijn hart, en het jaar** Dat is, het jaar of de tijd dergenen, die van mij zouden vrijgekocht of verlost worden. Het schijnt dat de profeet ziet op het geestelijke jubeljaar. **Mijner verlost en was gekomen.**

5. **En Ik zag toe, Of, toen Ik omzag, dat er geen helper was,** enz. *Christus* alleen is onze Helper, Heiland en Verlosser, die ons uit het geweld van den duivel en van den eeuwig dood verlost heeft. Zie Jes. 59:16, en Jes. 61:2. **en er was niemand die hielp; en Ik ontzette Mij,** Te weten naar mijn menselijke natuur. Zie Matth. 26:38. **en er was niemand, die ondersteunde; daarom heeft** Dat is, mijn goddelijke kracht heeft mij onderstut in mijn zwaar lijden, dat Ik onder den zwaren last van den toorn Gods niet ben bezweken, maar dien gedragen, en mijn volk daarvan verlost en al hunne vijanden overwonnen heb. **Mijn arm Mij heil beschikt, en Mijn grimmigheid** Te weten de grimmigheid, waarmede Ik onstoken ben tegen de vijanden mijner kerk. **heeft Mij ondersteund,**

6. **En Ik heb de volken** Dat is, Ik heb de geestelijke vijanden overwonnen, daartoe bewogen zijnde door mijnen ijver tot de ere Gods en het heil zijner uitverkorenen. **vertreden in Mijn toorn, en Ik heb hen dronken** Te weten met den drinkbeker mijner grimmigheid, tot hun verderf. Zie deze gelijkenis ook Ps. 60:5, en Jes. 24:20, en Jes. 49:26, en Jes. 51:17,21; Jer. 51:57, en elders. **gemaakt in Mijn grimmigheid; en Ik heb hun kracht** Zie boven Jes. 63:3. **ter aarde doen nederdalen.**

7. **Ik zal** Dit spreekt het volk Gods, zijnde nu onderwezen van *Christus* en zijn grote daden, Hem tegelijk dankende voor de weldaden, die zij van Hem ontvangen hadden, wensende en biddende om den voortgang derzelve. **de**

goedertierenheden des HEEREN vermelden, den veelvoudigen lof Of, *menigvuldigen*, of *menigerlei lof*, te weten den lof vanwege het goede, hetwelk mij de Heere gedaan heeft. des HEEREN, naar alles, Hebreeuws, *als naar alles*, te weten naar alles goeds. Van de betekenis van het woord *bewezen*, zie Ps. 13:6. wat de HEERE ons heeft bewezen, en de grote goedigheid aan het huis van Israel, die Hij hun bewezen heeft, naar Zijn barmhartigheden, en naar de veelheid Zijner goedertierenheden.

8. Want Hij zeide: Te weten toen Hij met onze voorouders een verbond maakte. Zij zijn immers Mijn volk, kinderen, *die* Of, *die niet vals zijn zullen*. God spreekt hier naar de wijze der mensen, die het beste van hunne kinderen hopen; en versta hierbij: maar zij zullen mij oprechtelijk dienen, als oprechte Israëlieten, in wie geen bedrog is. Anders: *zij zullen niet ontaarden*, of, *verbasteren*; te weten, nadat Ik hen zal herboren hebben door mijnen Heiligen Geest. niet liegen zullen? Alzo is Hij hun Dat is, Hij heeft hen van hunne vijanden verlost. geworden tot een Heiland.

9. In al hun Dat is, Hij was benauwd of bedroefd vanwege hunne ellenden, die zij in Egypte leden. Alzo wordt *Christus* vervolgd in zijn heilige ledematen; Hand. 9:4. Zie ook Zach. 2:8; Matth. 25:45. Anders: *in al hunne benauwdheid was gene benauwdheid*; versta hierbij: maar een goedertierene vaderlijke kastijding. Of aldus: *in al hunne benauwdheid is hij geen vijand of tegenpartijder geweest; maar de engel zijns aangezichts heeft hen behouden*. De zin is: Hij heeft hen wel benauwd, maar niet als hun vijand zijnde. benauwdheid was Hij benauwd, en de Engel Dat is de engel, die voor zijn aangezicht is, die voor hunne zaligheid zorg draagt, te weten *Christus*. Zie de aantekening Exod. 23:20. Zijns aangezichts heeft hen behouden; door Zijn liefde Dat is, Hij heeft hen verlost omdat Hij hen beminde; Deut. 7:7,8. en door Zijn genade heeft

Hij hen verlost; en Hij nam hen op, Alsof hij zeide: Hij heeft hen op den rug geladen en gedragen, gelijk een arend zijne jongen draagt. Vergelijk dit met Deut. 32:11, en zie ook Jes. 46:4. en Hij droeg hen al de dagen Hebreeuws, *al de dagen der oudheid*, of *eeuw*, gelijk Jes. 63:11,16,19. Dat is, van dien tijd af dat Ik hen geroepen heb mijn volk te zijn. Zie van het Hebreeuwse woord de aantekening Jer. 2:20. van ouds.

10. Maar Of, *maar zij, zij rebelleerden*; Num. 14:22 staat dat zij den Heere tienmaal verkocht hebben. Zie de aantekening aldaar. Zie ook Ps. 78:40,57, en Ps. 95:9. zij zijn wederspanning geworden, en zij hebben Zijn Heiligen Geest Hebreeuws, *den Geest zijner heiligheid*. Dezen bedroefden zij, doordien zij den wil Gods, welken de Heilige Geest door het woord hun geopenbaard had, moedwilliglijk tegenstonden. Zie Ef. 4:30. smarten Anders: *bedroefd*. Zie Gen. 6:6. aangedaan; daarom is Hij Dat is, Hij heeft zich aangesteld alsof Hij hun vijand geweest ware, toen Hij hen in de woestijn versloeg. Zie Ps. 78:31,33,59,60, enz. hun in een vijand verkeerd, Hij Zelf heeft tegen hen gestreden.

11. Nochtans dacht Hij aan de dagen In welke Hij hen wel om hunner zonden wil geslagen, maar zich nochtans wederom over hen ontfermd heeft, zonder dat Hij hen geheel heeft verdelgd. van ouds, aan Mozes en Zijn volk; maar nu, waar is Hij, Deze en de volgende woorden schijnt de kerk Gods tot God te spreken klagenderwijze. Anderen nemen het als woorden van God; alsof God zeide: Waaraan zou de heerlijkheid des Heeren blijken? te weten, indien Ik alzo wil voortvaren mijn volk naar hunne verdiensten te straffen. Aldus zou de profeet hier God den Heere invoeren, als met zichzelf twistende over zijne eer; vergelijk Exod. 32:11,12. Die hen uit de zee Te weten uit de Rode zee; Exod. 14:21, enz. De zin is: Hoe zou dat staan, dat Ik hen eertijds zou getrouwelijk uit allen nood en gevaar gevoerd en verlost heb? opgebracht

heeft, met de herders Aldus noemt Hij Mozes en Aäron, die het volk van Israël door de woestijn gevoerd hebben, gelijk de herders hunne schapen doen. Zie Ps. 77:21. **Zijner kudde?** Dat is, van de kinderen Israëls. **Waar is Hij, Die Zijn Heiligen Geest in het midden van hen stelde?** Te weten van het volk, gelijk Jes. 63:14.

12. **Die den arm Of, die hen leidde aan de rechterhand van Mozes met zijn heerlijken arm;** dat is, die Mozes in zijn zwaren dienst met zijn heerlijke macht en goddelijke hulp bijstond. **Zijner heerlijkheid heeft doen gaan aan de rechterhand van Mozes; Die de wateren** Te weten van de Rode zee, Exod. 14:21, en daarna van de Jordaan; Joz. 3:15,16. **voor hunlieder aangezichten kliefde opdat Hij Zich een eeuwigen Naam maakte?**

13. **Die hen leidde** Te weten zachtjes en zoetjes, gelijk men een paard leidt bij den toom. **door de afgronden;** Zie Exod. 15:5; Ps. 106:9. **als een paard in de woestijn, struikelden** Anders: *dat zij niet zouden struikelen.* **zij niet.**

14. **Gelijk** Hier spreekt wederom het volk Gods. **een beest, Hetzij paard of koe. dat afgaat in de valleien, heeft hun de Geest** Te weten het volk. **des HEEREN rust gegeven. Of, zacht geleid.** **Alzo hebt Gij Uw volk** O Heere. De gemeente wendt nu hare aanspraak tot God, en zij bidden Hem dat Hij met zijn gewone goedheid wil voortvaren. **geleid, opdat Gij U een heerlijken Naam zoudt maken.**

15. **Zie van den hemel af, en aanschouw van Uw heilige** Dat is van den hemel, die ook Deut. 26:15 genoemd wordt *de woning zijner heiligheid.* **en Uw heerlijke woning; waar zijn Uw ijver** Over uw volk en tegen uwe vijanden? Menselijkerwijze van God gesproken. Zie boven Jes. 9:6. **en Uw mogendheden, Of, uwe machten,** dat is, uw krachtige werken, of wonderen, gelijk Matth. 13:58. **het gerommel** Of, *het gewoel, het geluid.* Anders: *de veelheid.* **Uws ingewands** Dat

is, van uw hart. **en Uwer barmhartigheden?** **Zij houden zich** Of, *zij houden zich tegen mij gesloten;* dat is, zij laten zich tegen mij niet blijken, gelijk in voortijden. Anders: *houden zij zich tegen mij gesloten?* **tegen mij in.**

16. **Gij zijt toch Of, Voorwaar, Gij zijt onze Vader. onze Vader, want Abraham weet van ons niet, en Israel kent ons niet; Gij, o HEERE! zijt onze Vader, onze Verlosser** Dat is, Gij zijt vanouds, of *van eeuwigheid* af onze Verlosser geweest. **van ouds af is Uw Naam.**

17. **HEERE! waarom doet Gij** De gelovigen spreken hier van de meeste menigte van het volk. Van God wordt gezegd dat Hij de mensen doet dwalen en dat Hij hunne harten verhardt, niet dat Hij enige dwaling instort, maar de mensen rechtvaardiglijk in hun verkeerden zin en aan den dwaalgeest overgeeft, die hun hart vet en hard maakt; Joh. 12:39,40; Rom. 11:8; 2 Thess. 2:11; maar de mensen verharden hunne harten en dwalen af door de zonde te begaan; Ps. 95:8,10. **ons van Uw wegen dwalen, waarom verstokt Of, verhardt.** Het Hebreeuwse woord vindt men alleen hier en Job 39:19. **Gij ons hart, dat wij Hebreeuws, van uwe vrees. U niet vrezen? Keer weder** Dat is, doe ons wederom goed. **om Uwer knechten wil, Dat is, onzenthalf, die Gij tot uwe knechten hebt verkoren. Of, die uwe knechten zijn, ten aanzien van het verbond, dat Gij met Abraham, Izak en Jakob gemaakt hebt, hun belovende dat Gij de God huns zaad zoudt wezen. de stammen** Te weten de twaalf stammen, in welken het volk Gods afgedeeld was. **Uws erfdeels.** Dat is, die Gij tot uwe erve hebt aangenomen en bezit, gelijk Deut. 32:9.

18. **Uw heilig volk heeft het** Te weten uw land, het land Kanaän, hetwelk Gij hun gegeven hadt. Of, uw heiligdom, gelijk hier straks volgt: zijnde zo het een als het ander tekenen van Gods gunst. **maar een weinig tijds** Versta dit aldus, dat zij het maar een korten tijd in rust en in vrede bezeten

hebben. Hiervan waren hunne zonden de oorzaak, gelijk te zien is Deut. 11:8,9,17. **bezeten; onze wederpartijders** Te weten de Babyloniërs. **hebben Uw heiligdom** Dat is, uw heiligen tempel, bestaande nevens de voorhoven, uit het heilige en het heilige der heiligen. **vertreden.**

19. **Wij zijn** Te weten Uw volk, of die, over welken Gij heerst. **geworden** Te weten vanwege onze zonden en overtredingen. *als die, over welke Gij van ouds niet hebt geheerst, en die naar Uw Naam* Of, gelijk de Hebreeuwse woorden luiden, *over welken uw naam niet is aangeroepen geworden.* Zie deze manier van spreken Deut. 28:10; Jes. 4:1; Dan. 9:10. **niet zijn genoemd.**

Jesaja 64

1. **Och, dat Gij** Dit hangt nog aan Jes. 63:19, zijnde een vervolg van het gebed der kerk, dat God zijne hulp uit den hemel zou willen doen blijken, tot verderf hunner vijanden en tot hunne verlossing, voornamelijk door de komts van den *Messias* in het vlees, waarop gezien wordt Jes. 64:4. **de hemelen scheurdet,** Te weten, ontstoken zijnde met ijver en grimmigheid, gelijk de naastvolgende woorden zulks breder aanwijzen, altegaar daartoe strekkende om God te bidden, dat Hij zich in glorie en macht zou willen openbaren, gelijk Hij deed toen Hij zijne wet gaf; Exod. 19. **dat Gij** Dit hangt nog aan Jes. 63:19, zijnde een vervolg van het gebed der kerk, dat God zijne hulp uit den hemel zou willen doen blijken, tot verderf hunner vijanden en tot hunne verlossing, voornamelijk door de komts van den *Messias* in het vlees, waarop gezien wordt Jes. 64:4. **nederkwaamt, dat de bergen van Uw aangezicht vervloten;** Dat is, dat zij mochten smelten en als water afvlieten, als verbaasd zijnde van de tegenwoordigheid uwer majesteit. Zie dergelijke zinnebeeldige manier van spreken Deut. 32:2; Richt. 5:4,5, enz.; Ps. 18:8, en Ps. 97:5.

2. **Gelijk een smeltvuur** Hebreeuws, *een vuur der smeltingen;* dat is, gelijk een vuur hetwelk hetgeen men gieten wil doet smelten, en gelijk het vuur het water doet opbobbelen. **brandt, en het vuur de wateren doet opbobbelen, om Uw Naam** Dat is, uwe macht, met welke Gij u aan uwe vijanden wreekt. **aan Uw wederpartijders** Dat is, de vervolgers uwer kerk, die Gij houdt voor uwe vijanden; vergelijk Hand. 9:4. **bekend te maken!** Laat *alzo* de heidenen voor Uw aangezicht beven.

3. **Toen Gij** Te weten, ten tijde onzer vaders, zo in Egypte als in de woestijn. **vreselijke dingen deedt, die wij niet verwachtten;** Gij kwaamt neder, *Anders, opdat gij nederkwaamt en de bergen voor uw aangezicht vervloten.* **van Uw aangezicht vervloten de bergen.**

4. **Ja,** Dit is voornamelijk te verstaan van de verborgenheden van het heilig *Evangelie*, onbekend en onbegrijpelijk in der mensen verstand, behalve dengenen, dien God het door zijn Geest openbaart, gelijk de apostel *Paulus* dit is bewijzende uit deze plaats 1 Cor. 2:9,10. **van ouds heeft men het niet gehoord, noch met oren vernomen, en geen oog** Ja het is nooit in enig mensenhart of gedachte gekomen, gelijk de apostel betuigt 1 Cor. 2:9. **heeft het gezien, behalve Gij, o God! wat Hij doen zal dien, Voor wat Gij doen zult,** dat is, wat weldaden Gij doen zult. De apostel zegt: *wat God bereid heeft,* te weten het koninkrijk der hemelen, hetwelk zulk een grote heerlijkheid is, dat zij alle menselijke verstand verre tebovengaat. **die op Hem wacht.** De apostel verklaart deze woorden: *voor degenen, die Hem liefhebben;* want op God wachten is ene vrucht der liefde. Vergelijk met deze plaats Ps. 31:20.

5. **Gij ontmoet** Te weten, met uwe genade en goedertierenheid, en van hunne hulp, gelijk de engelen Jakob ontmoetten; Gen. 32:1. Op andere plaatsen betekent het ene ontmoeting tot schade of kwetsing, gelijk Exod. 5:3. **den**

vrolijke, Die zich met vreugde begeven om U te dienen, of die zich in u verblijden. **en die gerechtigheid doet dengenen,** Dat is, die U loven en prijzen vanwege uw wonderlijke regering en bescherming. **die Uwer gedenken op Uw wegen; zie, Gij waart verbolgen,** En derhalve hebt Gij ons geslagen. **omdat wij gezondigd hebben; in dezelve** Te weten, uw wegen, wetten en wil; of in uwe genade en goedertierenheid, die Gij uw volk steeds bewijst. **is de eeuwigheid, opdat wij** Dat is, zo wij in dezelve hadden gewandeld, zouden wij behouden zijn geweest. Anders: *Zie Gij waart verbolgen, omdat wij altijd tegen dezelve te weten, wegen hebben gezondigd, nochtans zijn wij behouden.* **behouden** wierden.

6. Doch wij allen *Of, wij verwelken;* te weten vanwege uwen toorn tegen ons ontstoken, dien wij met onze zonden veroorzaakt hebben. Zie Ps. 90:5,6. **zijn als een onreine, en al onze gerechtigheden** Dat is, al onze beste werken, of hetgeen dat wij goeds zouden mogen gedaan hebben. Versta hierbij, indien Gij het naar de strengheid uwer rechtvaardigheid zoudt willen onderzoeken, ons aanziende in ons eigen natuur, buiten *Christus*; zie Filipp. 3:8. **zijn als een wegwerpelijk kleet;** Hebreeuws, *als een kleet der wegwerping;* of *als een vuil bezoedeld kleet;* of *een kleet van lompen en lappen samengeflikt.* Zie integendeel hoedanigen wij zijn in *Christus Jezus*, Openb. 19:8. **en wij allen** *Of, wij verwelken;* te weten vanwege uwen toorn tegen ons ontstoken, dien wij met onze zonden veroorzaakt hebben. Zie Ps. 90:5,6. **vallen af als een blad,** Vergelijk deze plaats met Judas 12; het tegendeel is Ps. 1:3. **en onze misdaden** Dit woord bevat niet alleen de misdaden, maar ook de straf derzelve. **voeren ons henen weg als een wind.**

7. En er is niemand, Dat is heel weinigen. **die Uw Naam aanroept,** Te weten met waar geloof en met oprecht berouw en leedwezen, gelijk het betaamt. **die zich**

opwekt, dat hij U aangrijpe; Te weten om U terug te houden, dat Gij niet voortgaat met ons in uwen toorn te slaan. Anders: *die zich aan U vasthoudt.* **want Gij verbergt Zie Deut. 31:17. Uw aangezicht voor ons, en Gij doet ons smelten, door middel** *Of, door de kracht van onze ongerechtigheden.* Hebreeuws, *door de hand onzer ongerechtigheden.* De zin is: Onze zonden hebben het vuur van uwen toorn ontstoken, door hetwelk wij versmolten en verdelgd worden. **van onze ongerechtigheden.**

8. Doch nu, HEERE! Gij zijt God is aller mensen Vader, te dien aanzien, dat Hij hen allen geschapen heeft; maar zijner uitverkorenen ook daarom, omdat Hij hen uit genade tot kinderen heeft aangenomen. Zie Rom. 8:15,16. **onze Vader; wij zijn leem, en Gij zijt God is aller mensen Vader, te dien aanzien, dat Hij hen allen geschapen heeft; maar zijner uitverkorenen ook daarom, omdat Hij hen uit genade tot kinderen heeft aangenomen. Zie Rom. 8:15,16. onze pottenbakker,** *Of, formeerder,* of die ons geformeerd heeft, ons hart formerende, gelijk een pottenbakker uit klei of leem een vat formeert. **en wij allen zijn Uwer handen werk.**

9. HEERE! wees niet zo zeer verbolgen, en gedenk niet eeuwiglijk der ongerechtigheid; zie, aanschouw toch, wij allen zijn Uw volk.

10. Uw heilige steden Hebreeuws, *de steden uwer heiligheid;* te weten Zion en Jeruzalem Dat is, Jeruzalem is verwoest. Zie Ps. 79:1., en versta hier, door Zion de stad Davids, die het bovenddeel der stad Jeruzalem Dat is, Jeruzalem is verwoest. Zie Ps. 79:1. was, gebouwd op den berg Zion; en door Jeruzalem Dat is, Jeruzalem is verwoest. Zie Ps. 79:1. wordt het benedendeel der stad verstaan. Of men kan door de heilige steden in het algemeen verstaan de steden van Juda, als zijnde steden van het heilige land en van Gods heilig volk, en voorts Zion en Jeruzalem Dat is, Jeruzalem is verwoest. Zie Ps. 79:1., gelijk volgt. **zijn een woestijn geworden, Sion is een**

woestijn geworden, Jeruzalem Dat is, Jeruzalem is verwoest. Zie Ps. 79:1. **een verwoesting.**

11. Ons heilig Te weten de tempel, in welken de heilige godsdienst verricht werd en waar God zijne heerlijkheid en tegenwoordigheid zien liet. Zie 1 Kon. 8:13, enz. **en ons heerlijk huis, waarin onze vaders U loofden, is met vuur** Te weten van de Babyloniërs. Want het schijnt dat dit gebed door den profeet het volk is voorgeschreven geweest, om te spreken ten tijde van de Babylonische gevangenschap. Anders: *is geëigend ten vure*. Hebreeuws, *is geworden tot verbranding des vuurs*. De eerste tempel is verbrand door Nebukadnezar; 2 Kon. 25:9; de tweede door den keizer *Titus*. Zie Matth. 24:2. **verbrand; en al onze gewenste dingen zijn tot woestheid geworden.**

12. HEERE! zoudt Gij U over deze dingen Te weten over dezen ellendigen staat van uw volk. **inhouden, zoudt Gij stilzwijgen, en ons zozeer bedrukken?** Of, *nederslaan*.

Jesaja 65

1. Ik ben gevonden Hebreeuws eigenlijk *gezocht*. Versta hierbij, *en gevonden*, gelijk er staat Rom. 10:20. Dit spreekt de Heere, en het is ene profetie van de beroeping der heidenen en de verwerping de Joden. Zie deze manier van spreken, te weten *zoeken* voor *zoeken en vinden*, Pred. 3:6, en vergelijk Gen. 12:15. **van hen, die naar Mij niet vraagden; Ik ben gevonden** Hebreeuws eigenlijk *gezocht*. Versta hierbij, *en gevonden*, gelijk er staat Rom. 10:20. Dit spreekt de Heere, en het is ene profetie van de beroeping der heidenen en de verwerping de Joden. Zie deze manier van spreken, te weten *zoeken* voor *zoeken en vinden*, Pred. 3:6, en vergelijk Gen. 12:15. **van degenen,** Dat is, van de heidenen, die vreemd waren van het burgerschap van Israël, enz. Zie Ef. 2:12. **die Mij niet zochten; tot het volk,** Versta hier ook de heidenen, die eertijds Gods volk niet genaamd werden. Zie Rom. 9:24,25,26.

dat naar Mijn Naam niet genoemd was, heb Ik gezegd: Ziet, hier ben Ik, Dat is, ik bied mij tot uw bestaan, te weten in en door de predikatie van het heilig *Evangelie*. **ziet, hier ben Ik.**

2. Ik heb Mijn handen Dat is, Ik heb de Joden door de predikatie der profeten, en daarna door de apostelen, steeds laten roepen en onderwijzen, maar zij hebben het niet ter harte genomen. Als de Heilige Schrift zegt dat de mensen de handen uitbreiden of uitspreiden, dat betekent bidden, gelijk Exod. 9:29, en 1 Kon. 8:22. Zie de aantekening aldaar. Maar als er gezegd wordt dat God *prediken*, gelijk hier en Spreuk. 1:24, zie de aantekening aldaar. **uitgebreid, den gansen dag tot een wederstrevig volk,** Zie Jes. 1:23. De apostel *Paulus*, de Griekse overzetters volgende, heeft: *tot een ongehoorzaam en tegensprekend volk*, en hij zegt dat dit tot Israël gesproken is, Rom. 10:21. **die wandelen op een weg,** Gelijk Ps. 36:5. Het woord *weg* wordt somtijds in de Heilige Schrift gebruikt voor *religie*, gelijk Hand. 18:25,26, en Hand. 22:4. **die niet goed is, naar hun eigen** Daar staat Ps. 94:11, dat des mensen gedachten de ijdelheid zelve zijn. Zie ook Ps. 81:13. **gedachten.**

3. Een volk, Mij geduriglijk Te weten door hunne afgoderij en gruwelen. Zie Deut. 32:16. **tergende in Mijn aangezicht,** Dat is, openlijk, stoutelijk, onbeschaamd, het tegendeel van Gods verbod; Exod. 20:3. Zie Job 1:11. **in hoven** Te weten onder de groene bomen, naar de wijze der afgodendienaars. Zie Jes. 1:29, en Jes. 66:17. **offerende, en rokende op tichelstenen;** Dat is, op de afgodische altaren, die van tichelstenen gemaakt zijn, versmadende Gods gouden altaar, dat Salomo had laten maken, 1 Kon. 7:48.

4. Zittende bij de graven, Om de doden voor de levenden te vragen, Jes. 8:19, hetwelk een gruwel is voor God; Deut. 8:11,12. Zie Jes. 2:6,8,19. **zo vernachten zij bij degenen,** Dat is, naar sommiger mening, bij de afgoden, of beelden der valse goden, die niet bewaarden, maar moesten bewaard en

bewaakt worden, opdat zij niet zouden gestolen worden. Doch anderen verstaan het van de dode lichamen, die de zwarte kunstenaars plachten te bewaren, en bij nacht bij dezelve te blijven om hun wat af vragen. Anders: *zo vernachten zij in woeste plaatsen, of in bewaarde begraafplaatsen. die bewaard worden, etende* Tegen Gods uitdrukkelijk verbod *als zijnde onrein*; Lev. 11:7; Deut. 14:8. **zwijnenvlees, en er is sap** Dat is, sop van het vlees der verboden dieren, die den Heere een gruwel zijn als men ze eet. Anders: *stukken van onrein, of stinkend, of verrot vlees is in hunne vaten*. Zie de aantekening Lev. 7:18. Doch men moet hier onder de bovenverhaalde gruwelen verstaan allerlei overtreding der wet Gods. **van gruwelijke dingen in hun vaten.**

5. **Die daar zeggen:** Te weten tot den profeet, die hen wil straffen en tot boete vermanen. **Houd u tot uzelfen,** Dat is, blijf van mij en nader mij niet, bekommer u met uzelfen. **en naak tot mij niet, want ik ben** Het zijn de woorden der pochers en schijnheiligen, anderen trotserende, als zeer heilige mannen zijnde, daar zij toch geheel onrein waren; zie Spreuk. 30:12; Luk. 18:11; Rom. 2:17, enz. **heiliger** Of, *heilig, ten aanzien van u.* **dan gij.** Dezen zijn een **rook** Dat is, zij zijn mij zeer bezwaarlijk, daarom zal Ik hen in mijnen toorn verdelgen. Anders: *zij zijn een rook in mijnen toorn*; dat is, zij verdienen een grote straf, die hun ook overkoemen zal in mijnen toorn. Alzo wordt **rook** voor grote straf genomen; Jes. 14:31; Openb. 18:9,18, en Openb. 19:3, en elders meer. **in Mijn neus, een vuur, den gansen dag** Dat is, geduriglijk brandende. Zodat dit te verstaan is van het helse vuur, dat altoos brandt; Mark. 9:45,46,48. **brandende.**

6. **Ziet, het** Te weten het afgodisch wezen der Joden, waarvan straks gesproken is. **is voor Mijn aangezicht** Te weten opdat het niet vergeten worde; Ik zal het te zijner tijd wel straffen. Zie Exod. 17:14; Deut. 32:34. Zie de aantekening aldaar en Jer. 17:1. **geschreven; Ik zal niet zwijgen,** Versta

dit **zwijgen** niet zozeer van met woorden te zwijgen, als metterdaad zich stil te houden; gelijk Richt. 18:9. Zie de aantekening aldaar; zie ook de aantekening 1 Kon. 22:3. **maar Ik zal vergelden, ja, in hun boezem** Dat is overvloediglijk, met volle maat, gelijk Ps. 79, zie de aantekening Ps. 79:12. **zal Ik vergelden;**

7. **Uw ongerechtigheden, en uwer vaderen ongerechtigheden tegelijk, zegt de HEERE, die gerookt hebben op de bergen, en Mij smaadheid Of, gehoond hebben,** te weten met hun vals godsdiens. Zie Ps. 106:20,21. **aangedaan hebben op de heuvelen; daarom zal Ik** Dat is, Ik zal hen straffen, gelijk zij wel verdiend hebben met mij tot toorn te verwekken. **hun vorig werkloon** Of, *het eerste loon*; te weten dat zij met hunne misdaden verdiend hebben. Zie Jes. 40:10, en Jes. 62:11. **in hun boezem weder toemeten.**

8. **Alzo zegt de HEERE: Gelijk** Hier geeft de Heere te kennen dat, gelijk wanneer iemand gezind is een wijnstok uit te roeien omdat hij geen goede vruchten draagt, nochtans denzelven verschoont als hij enige goede druiven aan denzelven vindt; alzo zal de Heere het kleine overblijfsel der Israëlieten sparen vanwege het klein getal zijner uitverkorenen; vergelijk hiermede Jes. 17:6, en Rom. 11:5. **wanneer men most in een bos druiven vindt, men zegt: Verderf ze niet, Te weten de druif. want er is een zegen in;** Dat is, goede wijn, komende van den zegen des Heeren, en waarvoor Hij te zegenen, of te loven en te bedanken is. **alzo zal Ik het om Mijner knechten** Dat is, om de godzaligen onder de Joden, die mij getrouwelijk dienen. **wil doen, dat Ik hen** Dat is, dat Ik het ganse volk niet verderve. Anders: *opdat Ik het niet alles verderve.* **niet allen verderve.**

9. **En Ik zal zaad uit Jakob** Dat is, enige weinigen, gelijk Rom. 9:29; zie Jes. 1:9 met de aantekening. De zin is: Ik zal mijne kerk vermenigvuldigen en zegenen.

voortbrengen, Of, *uitvoeren*; te weten vooreerst uit de Babylonische gevangenschap, en daarna uit de geestelijke gevangenis des duivels. **en uit Juda een erfbezitter** Dat is, een klein hoopje, hetwelk de bergen bezit en bewoont. **van Mijn bergen**; Dat is, van het land Juda, hetwelk bergachtig is; de kerken of gemeenten der gelovigen, en daarna het rijk der hemelen, worden door het bergachtig land Kanaän, inzonderheid door den berg Zion, afgebeeld; zie Ezech. 36:1, enz. **en Mijn uitverkorenen zullen het erfelijk** Te weten het land, gelijk Matth. 5:5, of Jeruzalem; gelijk onder Jes. 65:19. **bezitten, en Mijn knechten zullen aldaar wonen.**

10. **En Saron** Dat is, hunne kudden zullen in vruchtbare plaatsen weiden; met welke woorden te kennen wordt gegeven de overvloed der zegeningen, die de kerk en een ieder lidmaat derzelve van God ontvangen zou. Want *Saron* was een vruchtbare en lustige vallei. Zie 1 Kron. 5:16, en 1 Kron. 27:29; Hoogl. 2:1; Jes. 33:9. **zal tot een schaapskooi worden, en het dal van Achor** Dit was ook een vruchtbaar dal, bij Jericho gelegen; zie Joz. 7:26; Hos. 2:14. **tot een runderleger, Of, tot ene legerplaats der runderen, of tot ene plaats waar het vee nederliggen en rusten zal.** **voor Mijn volk, dat Mij gezocht heeft.**

11. **Maar gij verlaters des HEEREN, gij vergeters** Of, *gijlieden, die mijn heiligen berg vergeet*, dat is mijn tempel en den waren godsdienst, die in mijn tempel behoorde geoefend te worden. Hij spreekt de ongelovige Joden aan. Zie Rom. 10:21; zie ook Ps. 106:21. **van den berg Mijner heiligheid, gij aanrichters** De zin is: Nadat gij uw afgodisch offer verricht heb, zo zet gij u aan de tafel en eet van zulke offeranden. **ener tafel voor die bende,** Het Hebreeuwse woord betekent ene bende, een troep, een hoop, of heir; zie Gen. 30:11; enigen verstaan hier het heir des hemels, de zon, de maan en de sterren; vergelijk Jer. 7:18, en Jer. 8:2, en Jer. 19:13. Anderen houden het woord *Gad* in den tekst, en

verstaan daardoor de een *Jupiter*, de ander *Mars*, andere *de fortuin*, anderen *de zon*, anderen *de ganse bende der valse goden.* **en gij opvullers** Of, *gij vermengers*; gelijk Spreuk. 23:30. **des dranks voor dat getal!** Dat is, ter ere der sterren, die in groten getale zijn. Hebreeuws, *lameni*. Dit behouden sommigen in den tekst, afsof het de naam van enigen afgod ware. Anderen nemen het voor een zeker getal van sterren bij elkander, en zetten het over: *voorzoveel als men tellen kan*; te weten aan zoveel afgoden als men zou kunnen tellen; dat is aan een zeer groot getal. Sommigen verstaan door dit woord de maan.

12. **Ik zal ulieden** Of, *welaan, Ik zal ulieden tellen*, enz. Dit ziet op het woord *getal*, Jes. 65:11. De zin is: Welaan, dewijl gijlieden u verzondigt aan het getal, zo zal Ik u ook straffen met getal, en zovelen als Ik er aftel, zullen er met het zwaard omkomen. **ook ten zwaarde tellen, dat gij allen u ter slachting zult krommen,** Dat is, gij zult moeten nederbukken en den hals uitstrekken voor degenen, die u doden zullen. **omdat Ik geroepen heb,** Te weten door den mond mijner profeten, door welken Ik u mijnen wil heb laten verkondigen. Vergelijk hiermede Spreuk. 1:24; Jer. 7:13,27; Jes. 66:4, en Matth. 23:34. **maar gij hebt niet geantwoord, Ik gesproken heb, maar gij hebt niet gehoord, maar hebt gedaan, dat kwaad was in Mijn ogen, en hebt verkoren hetgeen, waaraan Ik geen lust heb.**

13. **Daarom zegt de Heere HEERE** **alzo: Ziet, Mijn knechten zullen eten,** Versta hier door eten en drinken het genieten der goede gaven Gods. Zie Ps. 36:9; zie ook Lev. 26:10. **doch gijlieden zult hongeren; ziet, Mijn knechten zullen drinken,** Versta hier door eten en drinken het genieten der goede gaven Gods. Zie Ps. 36:9; zie ook Lev. 26:10. **doch gijlieden zult dorsten; ziet, Mijn knechten zullen blijde zijn, doch gijlieden zult beschaamd zijn.**

14. Ziet, Mijn knechten zullen juichen van goeder harte, Hebreeuws, *van goedheid des harten*; dat is van vrolijkheid. Zie Richt. 16:25. maar gijlieden zult schreeuwen van weedom des harten, en van verbreking des geestes zult gij huilen.

15. En gijlieden zult uw naam Mijn uitverkorenen tot een vervloeking of, *tot een eed*. Dikwijls werden de eden gedaan met kwaadwensing, of met vervloeking. Num. 5:21 staat, *een eed der vervloeking*, zie de aantekening aldaar. Het formulier van zulke eedvervloeking was: *de Heere stelle u als dezen of dien*; gelijk te zien is Jer. 29:22; dat is, op u moeten komen die plagen en vervloeking, die op dezen of dien gevallen zijn door Gods rechtvaardig oordeel. Zie integendeel het formulier van zegening bij dezen of dien, Gen. 48:20. **laten; en de Heere HEERE zal ulieden doden**, Dat is, een ieder onder ulieden. maar Zijn knechten zal Hij met een anderen naam Dat is, zij zullen niet meer Israëlieten genoemd worden, maar Christenen, Hand. 11:26. Zie Gen. 32:28; ook betekent somtijds *een nieuwe maan* een nieuwen en beteren staat, gelijk Jes. 62:2; zie de aantekening aldaar. **noemen;**

16. Zodat, wie zich Dat is, wie zichzelf alles goeds, heil en welvaart zal toewensen; zie Deut. 29:19. **zegenen zal op aarde, die zal zich zegenen in den God** Dat is, in den waren, of in den gewissen God; anders: *in den God Amen, of in den God van Amen*, waarbij verstaan wordt onze Heere *Jezus Christus*, die de waarachtige God en het eeuwige leven is, 1 Joh. 5:20; en Hij wordt *Amen* genoemd Openb. 3:14, en in Hem zullen alle geslachten der aarde zichzelf zegenen; Gen. 22:18. **der waarheid; en wie zal zweren op aarde, die zal zweren bij den God** Dat is, in den waren, of in den gewissen God; anders: *in den God Amen, of in den God van Amen*, waarbij verstaan wordt onze Heere *Jezus Christus*, die de waarachtige God en het eeuwige leven is, 1 Joh. 5:20; en Hij wordt *Amen* genoemd

Openb. 3:14, en in Hem zullen alle geslachten der aarde zichzelf zegenen; Gen. 22:18. **der waarheid, omdat de vorige** Dat is, zowel de ellenden, die mijn volk geleden heeft, als de oorzaken derzelve, te weten hunne zonden. **benauwdheden zullen vergeten zijn, en omdat zij voor Mijn ogen verborgen zijn.**

17. Want ziet, Ik schep Hebreeuws, *Ik ben scheppende*; dat is, Ik ben gereed om te scheppen; alzo ook Jes. 65:18. De zin is: Ik zal alles in *Christus* vernieuwen, of Ik zal den gehelen staat der kerk alzo vernieuwen en verbeteren, alsof ik een nieuwen hemel en een nieuwe aarde schiep. Dit is wel ten dele geschied in de eerste komst van *Christus*, door de predikatie van het heilig *Evangelie* en de werking van den Heiligen Geest, die den gelovigen van het Nieuwe Testament rijkelijk is medegedeeld geworden, maar het zal eerst volkomenlijk geschieden in de tweede toekomst des Heeren, als Hij zijne kerk in het hemelrijk opnemen zal; zie Jes. 66:22; 2 Petr. 3:13; Openb. 21:1. **nieuwe hemelen en een nieuwe aarde;** Dat is, de aardse heidenen zullen als nieuw gemaakt worden door de beroeping tot de kennis van het heilig *Evangelie*; zie Ps. 97:1, en Ps. 98:3,4; Openb. 21:2. **en de vorige dingen zullen niet meer gedacht worden, en zullen in het hart** Dat is, in gedachtenis; zie de aantekening Jer. 3:16, en Jer. 7:31. **niet opkomen.**

18. Maar weest gijlieden vrolijk, en verheugt u tot in der eeuwigheid **in hetgeen** Of, *over* hetgeen Ik schep. Anders: *verheugt u in der eeuwigheid, gijlieden die Ik nieuw schep*; te weten in *Christus Jezus*. Zie Ps. 102:19; Ef. 2:10. Ik schep; want ziet, Ik schep Jeruzalem Dat is, Ik zal mijne kerk en alle ledematen derzelve met eeuwige en hemelse vreugde vervullen, want hier wordt gesproken van het hemelse Jeruzalem. **een verheuging, en haar volk** Te weten van het volk der stad Jeruzalem. **een vrolijkheid.**

19. En Ik zal Mij Zie Jes. 62:5. **verheugen over Jeruzalem,** Dat is, vanwege. Vergelijk

Deut. 28:63. en vrolijk zijn over Mijn volk; Dat is, vanwege. Vergelijk Deut. 28:63. en in haar In Jeruzalem, te weten in het hemelse Jeruzalem. zal niet meer gehoord worden de stem der wening, Want alle tranen zullen van hunne ogen afgewist worden. Zie Jes. 25:8, en Jes. 30:19; Openb. 7:17, en Openb. 21:4. noch de stem des geschreeuws.

20. Van daar Of, *daaruit*; te weten van of uit Jeruzalem. zal niet meer wezen een zuigeling Of, *een zoogkind*, gelijk Jes. 49:15. Hebreeuws, *een zuigeling der dagen*; dat is, een jong kind, of een kind dat een jaar oud zijnde sterft; want *dagen* betekent somtijds een jaar; gelijk 1 Sam. 2:19, waar staat *het offer der dagen* voor het jaarlijkse offer. van *weinig* dagen, noch een oud man, die zijn dagen niet zal Te weten die dagen, die tot een gemenen ouderdom behoren. vervullen; want een jongeling zal sterven, honderd jaren oud zijnde, maar een zondaar, Hebreeuws, *een honderd jaars zoon*, of *een zoon van honderd jaar*. Zie de aantekening Gen. 5:32. Alzo straks, *een zondaar een zoon van honderd jaar*. Wat nu den zin van Jes. 65:20 aangaat, die is geestelijk en schijnt deze te zijn: Die eeuw zal veel anders zijn dan nu; heden ten dage sterven er velen, nog kinderen zijnde; anderen wel enigermate oud zijnde, hetzij zestig of zeventig jaren, maar weinigen die hun vollen ouderdom beleven en tot hunne honderd jaren komen; maar alsdan zal het met den enen gaan als met den anderen, met de jongelingen als met de ouden, zij allen zullen hunne dagen vervullen. Dit bevestigt hij aldus: *Want een jongeling honderd jaren oud zijnde, zal sterven*; dat is, een kind zal geen kind sterven, maar het zal den vollen tijd van zijn leven vervullen; *maar een zondaar van honderd jaren zal vervloekt worden*; dat is, een kind zal in het rijk van Christus een gelukzalige volmaaktheid des levens verkrijgen; maar in het rijk der wereld zal een zondaar, als hij zal schijnen tot de volmaaktheid des levens gekomen te zijn, vervloekt wezen. Anderen nemen het en

verklaren het aldus: *Vandaar zal het niet meer wezen een zuigeling of kindje van dagen, noch een oud man, wiens dagen niet zullen vervuld worden; maar een zondaar van honderd jaren zal vervloekt zijn*; dat is, hoe langer hij leven zal, hoe meer hij aan den vloek zal onderworpen zijn. honderd jaren oud zijnde, zal vervloekt worden.

21. En zij Te weten mijne knechten, Jes. 65:13. zullen huizen Dat is, zij zullen met allerlei zegen Gods verheugd worden. Vergelijk Deut. 28:3, enz., en Lev. 26:4 tot Lev. 26:13. Doch onder den tijdelijken zegen, dien God in de wet belooft, moet men hier en elders den geestelijken en eeuwigen zegen verstaan. bouwen en bewonen, en zij Te weten mijne knechten, Jes. 65:13. zullen wijngaarden planten, en derzelver vrucht eten.

22. Zij zullen niet bouwen, Jes. 65:22 geeft te kennen dat zij van die vloeken, die de wet den ongehoorzamen dreigt, Deut. 28:30, zullen bevrijd zijn. dat het een ander bewone; zij zullen niet planten, dat het een ander ete, want de dagen Mijns volks zullen zijn als de dagen eens booms, Dat is, stijf, vast, bestendig; zie Ps. 52:10, en Ps. 92:13. en Mijn uitverkorenen zullen het werk hunner handen verslijten. Of, *oud maken*, of *bestendig maken*; dat is, zij zullen het lang genieten, dewijl zij lang zullen leven.

23. Zij zullen niet tevergeefs Of, *tot ijdelheid*. Zie Lev. 26:16 tot Lev. 26:20. arbeiden, noch baren ter verstoring; Alzo namelijk, dat hunne kinderen van de vijanden zouden omgebracht of gevankelijk weggevoerd worden. Zie Deut. 28:32, tot Deut. 28:41. want zij zijn Of, *maar zij zullen zijn*. het zaad Dat is, de kinderen. der gezegenden des HEEREN, en hun nakomelingen met hen. Dat is, hunne kindskinderen. Zie Jes. 44:3.

24. En het zal geschieden, eer zij roepen, Want God weet wat wij van node hebben eer wij bidden; Matth. 6:8. Zie Ps. 145:18, en zie een exempel Gen. 24:15. zo

zal Ik antwoorden; terwijl zij nog spreken, zo zal Ik horen.

25. De wolf Dat is, de wrede boze mensen zullen veranderen en als kleine kinderen worden; zie Jes. 11:6,7,8,9, en Matth. 18:3. **en het lam zullen te zamen weiden,** Hebreeuws, *als een.* **en de leeuw** Het Hebreeuwse woord betekent eigenlijk *een verscheurenden leeuw.* **zal stro eten als een rund, en stof zal** De zin is: De slang zal in hare holen verborgen blijven en zal niemand schade zoeken te doen, maar zal tevreden zijn met stof te eten, gelijk God haar verordineerd heeft; Gen. 3:14. **de spijs** Hebreeuws, *haar brood.* **der slang zijn; zij zullen geen kwaad doen noch verderven op Mijn gansen heiligen berg zegt de HEERE.**

Jesaja 66

1. Alzo zegt de HEERE: De hemel Zie de aantekening 1 Kon. 8:27; 2 Kron. 6:18; Hand. 7:48,49, en Hand. 17:24. **is Mijn troon, en de aarde is de voetbank Mijner voeten; waar zou dat huis zijn,** Alsof hij zeide: Gij moet niet menen dat Ik in een tempel kan besloten worden. Vele Joden te dien tijde meenden dat zij genoeg deden als zij God in den tempel, aan welken zij Hem voornamelijk hielden verbonden, dienden met den uiterlijken godsdienst van Hem bevolen, al leefden zij niet naar al zijne geboden, maar hun leven goddelooslijk aanstelden. Doch deze bestraffing van den uiterlijken godsdienst der Joden moet men alzo verstaan, dat daaronder mede geprofeteerd is van de afschaffing der ceremoniën van het Oude Testament. **dat gijlieden Mij zoudt bouwen, en waar is de plaats** Of, *welke is de plaats mijner rust;* gelijk Hand. 7:49. De tabernakel en de tempel worden genoemd *de rust des Heeren,* 1 Kron. 28:2; 2 Kron. 6:41, en Ps. 132:8. Zie de aantekening aldaar. Maar van het nieuwe of hemelse Jeruzalem wordt er gezegd, Openb. 21:22: *Ik zag een tempel daarin, want de Heere de almachtige God is hun tempel, en het Lam,* en nu is de tijd, dat de waarachtige

aanbidders den Vader zullen aanbidden in den geest en in der waarheid aan geen plaats gebonden zijnde; Joh. 4:21,23. **Mijner rust?**

2. Want Mijn Dit wordt Hand. 7:50 vragenderwijze gesteld: *Heeft niet mijne hand Dat is, macht. dit alles gemaakt?* **hand** Dat is, *macht.* **heeft al deze dingen gemaakt, en al deze dingen** Of, *alzo, dies, daarom.* **zijn geweest,** Dat is, bestaan, te weten door mijne kracht. Zie Job 41:2, en Ps. 119:91, of *zijn,* is te zeggen *blijven;* gelijk Exod. 24:12; Ruth 1:2; Ps. 64:8; Dan. 1:21. Zie Ps. 37:18. **spreekt de HEERE; maar op dezen** Of, *maar wien zal Ik aanschouwen?* dat is, wien zal Ik genadig zijn? dat is, mijne gunst en hulp laten genieten? **zal Ik zien, op den arme** En die zijne armoede bekent, namelijk zijn geestelijke armoede, dat is de ontbering van gerechtigheid. **en verslagene** Vanwege het gevoelen of de kennis zijner zonden. Zie Ps. 34:19, en Ps. 35:15, en Ps. 51:19, en Jes. 57:15,18. Vergelijk Matth. 5:3, en 1 Petr. 3:4. **van geest, en die voor Mijn woord beeft.** Dat is, die mijne majesteit en hoogheid in zulke achting heeft, dat hij vreest en beeft voor mijne geboden, dezelve met kinderlijke vrees en eerbieding ontvangende en zich onderwerpende. Vergelijk Ezra 9:4, en Ezra 10:3, onder Jes. 66:5; Hos. 11:10,11. Zie ook Exod. 19:16; Job 37:1.

3. Wie een os slacht, Hebreeuws, *keelt;* te weten ter offerande, te weten zonder erkentenis zijner zonden en zonder geloof. Of, ook die het uiterlijk doet ten tijde van het Nieuwe Testament. Zie Jes. 1:11; Hebr. 10:1,4,11. **slaat een man; wie een lam offert, breekt** Dat is, hij is als een, die een hond den hals breekt, of onthalt, of den nek afsnijdt; te weten om mij dien te offeren, gelijk Deut. 21:4. En versta hier onder den naam van *hond* alle onreine dieren, die te offeren in de wet verboden waren. **een hond den hals; wie spijsoffer offert, is als die zwijnenbloed** Zie Lev. 11:7,8,26; Deut. 14:8; alwaar niet alleen verboden wordt zwijnevlees te eten, maar de Joden mochten het niet aanroeren zonder

zich te onreinigen. *offert*; wie wierook brandt Te weten ter gedachtenis. Zie de aantekening Lev. 2:2. Hebreeuws, *die ene gedachtenis van wierook of reukwerk maakt. ten gedenkoffer, is als die een afgod* Zie van het Hebreeuwse woord 1 Sam. 15:23. *zegt*. Of *looft*; dat is dankt, alsof hij een ware god ware. **Dezen verkiezen** De zin is: Zij treden niet op de wegen, die Ik hun heb voorgeschreven, maar zij verkiezen zichzelf *wegen*, dat is wijzen en manieren van godsdienst, of hun boze lusten en kwade begeerlijkheden. **ook hun wegen, en hun ziel heeft lust aan hun verfoeiselen.** Dat is, aan hun afgoderijen en ceremoniën, die mij een gruwel zijn. Zie 2 Kron. 15:8; Ezech. 20:7, met de aantekening.

4. Ik zal ook Alsof God zeide: Hebben zij hunne wegen gekozen en ingegaan, Ik zal ook kiezen wat Ik doen zal. **verkiezen het loon hunner handelingen, en hun vreze** Te weten de macht der Chaldeën en andere vijanden, waar zij voor vrezen. Zie Job 39:25. **zal Ik over hen doen komen, omdat Ik geroepen heb,** Zie Spreuk. 1:24; Jes. 50:2, en Jes. 56:12; Jer. 7:13. **en niemand antwoordde, Ik gesproken heb, en zij niet hoorden, maar deden dat kwaad is in Mijn ogen, en verkoren hetgeen waartoe Ik geen lust had.**

5. Hoort des HEEREN woord, Hier spreekt nu God, of de profeet, de godzalige Israëlieten aan, die ten tijde der profeten geweest zijn, en die daarna ten tijde van *Christus* in Hem zouden geloven, en derhalve van hunne broeders naar het vlees zouden gehaat en vervolgd worden. **gij, die voor Zijn woord beeft! Uw broeders,** Te weten valse broeder, huichelaars. **die u haten, die u verre afzonderen, Of, afscheiden, afkerig van u zijn,** u onwaardig van hun gezelschap achtende. Zie Jes. 65:5. **om Mijns Naams wil,** Dat is, omdat gijlieden de ware religie belijdt, die Ik ulieden te onderhouden gegeven heb ter ere van mijnen naam. **zeggen:** Te weten spottende met de dreigementen, die de Heere door zijne

profeten laat verkondigen. **Dat de HEERE** Alsof zij zeiden: Dat de Heere zijne macht aan ons bewijze met zijne straffen, waarmede hij ons dreigt. Dit spreken die goddeloze mensen spottenderwijze, verwerpende onheiliglijk al de dreigementen en beloften, die de Heere door zijne profeten deed. Vergelijk Jes. 5:19. **heerlijk worde! Doch Hij zal Of, voorwaar, Hij te weten de Heere zal verschijnen;** dat is, Hij zal gewisselijk komen, *tot ulieder te weten der godzaligen vreugde, maar zij te weten de goddelozen zullen beschaamd worden;* dat is, Ik zal hen straffen en te schande maken, zonder dat de valse goden, op wie zij hun vertrouwen zetten, hen zullen kunnen verlossen. **verschijnen tot ulieder vreugde, zij daarentegen zullen beschaamd worden.**

6. Er zal een stem Anders: *het geluid van een gekraak.* **van een groot rumoer uit de stad** Te weten Jeruzalem. **zijn,** Dat is, gehoord worden. Sommigen verstaan de woorden van Jes. 66:6 aldus: Daar zal een alarm en weeklacht gehoord worden, als de Chaldeën zullen komen om de stad Jeruzalem en den tempel te verstoren; dit zal zijn de stem des Heeren, die de Chaldeën roepen of verwekken zal om de boze Joden te straffen. Anderen nemen deze woorden aldus: De stem der leraren van het heilig *Evangelie*, die hunne stem als ene bazuin verheffen zullen, zal uit Jeruzalem voortgaan en uit den tempel gehoord worden, Jes. 2:3, zijnde een genaderijke stem voor de uitverkorenen, maar onaangenaam voor de vijanden Gods, 2 Cor. 2:15,16. **een stem Anders: het geluid van een gekraak.** uit den tempel, de stem des HEEREN, Die Zijn vijanden de verdiensten vergeldt.

7. Eer zij barensnood Te weten Zion, Jes. 66:8; dat is de kerk Gods; en, *eer zij barensnood of weeën had, heeft zij gebaard;* dat is, de kerk van *Christus* zal snellijk en onverhoeds aanwassen, doordien haastelijk, boven verwachting, velen uit de heidenen het *Evangelie* zullen aannemen,, die hun tot kinderen Gods zullen geboren worden; zie Hand. 2:41:47, en Hand. 12:24. De heidenen zijn bij grote menigten in plaats der goddeloze

en ongelovige Joden tot de gemeente van *Christus* gekomen; zie Hand. 11:18,23. **had,** heeft zij gebaard, eer haar smart overkwam, zo is zij van een knechtje Dat is, van een groot en machtig volk, hetwelk Jes. 66:8, *hare zonen* genoemd wordt; en Exod. 4:22, wordt Gods volk genaamd *Gods zoon* en *de eerstgeborene*. Vergelijk hiermede Openb. 12:5. **verlost.**

8. Wie heeft *ooit* zulks gehoord? Wie heeft dergelijks gezien? Zou een land Dat is, de inwoners van een land, een land vol volk. kunnen geboren worden op een enigen dag? Dat is, plotseling, in een korten tijd. Zou een volk kunnen geboren worden op een enige reize? Maar Sion Dat is, Zion heeft hare kinderen gebaard zo haast als haar de weeën of barensnood is aangekomen, zulks is geschied als de predikatie van het heilig *Evangelie* haastelijk is aangenomen geworden. **heeft weeen gekregen, en zij heeft haar zonen gebaard.** Versta dit van een groot getal der heidenen, die door het geloof van *Christus* aangewonnen zijn. Zie Jes. 66:7.

9. Zou Ik Of aldus: *Zou Ik anderen de baarmoeder openbreken, en niet maken dat Zion zou baren?* Of aldus: *Zou Ik tot de geboorte brengen en niet doen baren?* dat is, zou Ik een volk ten *Evangelie* bereiden, en gene genade geven om hetzelfde te ontvangen, belijden en beleven? Vergelijk Jes. 37:3. **de baarmoeder openbreken, en niet genereren?** zegt de HEERE; zou Ik, Die genereer, voortaan toesluiten? Dat is, onvruchtbaar blijven of laten blijven. Zie Gen. 16:2, en Gen. 20:17,18. **zegt uw God.**

10. Verblijdt u O gij gelovige kinderen Gods, gij nieuwgeboren Christenen, van welker geboorte gesproken is Jes. 66:8. **met Jeru** O gij gelovige kinderen Gods, gij nieuwgeboren Christenen, van welker geboorte gesproken is Jes. 66:8. **zalem, en verheu** O gij gelovige kinderen Gods, gij nieuwgeboren Christenen, van welker geboorte gesproken is Jes. 66:8. **gt u** O gij gelovige kinderen Gods, gij nieuwgeboren Christenen, van welker

geboorte gesproken is Jes. 66:8. **over haar,** Of, *met haar, of in haar;* dat is harenthalve. **al haar liefhebbers! Weest vrolijk** Dat is, weest hartelijk verblijd, gelijk Matth. 2:10. **over haar met vreue** O gij gelovige kinderen Gods, gij nieuwgeboren Christenen, van welker geboorte gesproken is Jes. 66:8. **gde, gij allen, die over haar zijt treue** O gij gelovige kinderen Gods, gij nieuwgeboren Christenen, van welker geboorte gesproken is Jes. 66:8. **rig geweest!**

11. Opdat gij Opdat gijlieden moogt deelachtig worden de gaven, die de Heere over zijne kerk rijkelijk zal uitstorten. Zie de aantekening Ps. 36:9. **moogt zuigen, en verzadigd worden van de borsten harer vertroostingen;** Dat is, van haar veelvoudigen troost, waarmede zij de verslagen consciëntiën vertroost. Zie 2 Cor. 1:3,4. **opdat gij moogt uitzuigen, en u verlusten met den glans** Of, *met den overvloed harer glorie of heerlijkheid.* **harer heerlijkheid.**

12. Want alzo zegt de HEERE: Ziet, Ik zal den vrede Het woord *vrede* wordt verscheidenlijk genomen in de Heilige Schrift: I. voor een geestelijken vrede, rijzende uit het geloof aan *Christus*, Rom. 5:1; II. voor een broederlijken vrede, dien de ene mens met den anderen heeft, gelijk Mark. 9:50; Joh. 14:27; III. betekent het ook benevens rust van oorlog, alle heil en welvaart, zo aan de ziel als aan het lichaam. Zie Ps. 37:11. **over haar** Of, *tot haar neigen,* of buigen; te weten tot Zion; dat is tot mijne kerk. **uitstrekken als een rivier,** Zie Jes. 48:18. **en de heerlijkheid** Dat is *rijkdom*. Zie Jes. 61:6, en Openb. 21:26. **der heidenen als een overlopende beek; dan zult gijlieden** Te weten gij godzalige Joden. **zuigen;** Te weten, de onvervalste melk van het goddelijke Woord. **gij zult op de zijden** Dat is, op de armen. De zin is: De Christelijke Kerk en hare leraars zullen met u in alle beleefdheid en vriendelijkheid omgaan, gelijk ene moeder met haar teder kindje doet, niets

nalatende van alles wat tot uwe onderrichting en godzaligheid zou mogen strekken. Zie Num. 11:12; Jes. 49:22, en Jes. 60:4,16; Rom. 15:1,2; Gal. 6:1,2, en 1 Thess. 2:7. **gedragen worden, en op de knieen zeer vriendelijk getroeteld** Of, *geliefkoosd worden. worden.*

13. **Als een, dien zijn moeder troost, also zal Ik u** Dat is, Ik zal ulieden alle vaderlijke en moederlijke liefde bewijzen, en Ik zal ulieden met goedertierenheid omhelzen. Zie Jes. 40:11. **troosten; ja, gij zult te Jeruzalem** Dat is, in de gemeente der gelovigen. **getroost worden.**

14. **En gij zult *het* zien, en uw hart** Dat is, ulieder innerlijk gemoed, of inwendige mens; Ps. 22:27, en Ps. 69:33. **zal vrolijk zijn, en uw beenderen** Dat is, gijlieden zult lustig en levendig gemaakt worden, door de kracht van des Heeren Geest, in plaats waar gij tevoren als verdroogd en van droefenis verwelkt waart. Het woord *beenderen* betekent somtijds al de ledematen van het lichaam. Zie de aantekening Ps. 35:10, en ps. 51:10. Zie het tegendeel van dit lid Spreuk. 17:22. **zullen groenen als het tedere gras; Hetwelk in den kouden winter schijnt dood te wezen, maar met de lente verkwikt het weder. dan zal de hand** Dat is, de sterkte en kracht, of de hulp des Heeren. **des HEEREN bekend worden aan Zijn knechten,** Dat is, aan alle godzaligen. **en Hij zal Zijn vijanden gram worden.** Of gramschap betonen. Het Hebreeuwse woord betekent ook *verfoeien*, gelijk Num. 23:7,8.

15. **Want ziet, de HEERE zal met vuur komen, Of, *in*, of *als vuur komen*.** Dit is ene beschrijving der wraak, die God oefenen zal; en het kan verstaan worden van de lichamelijke straf, die God over zijne vijanden brengen zal hier in hun leven, alsook van het jongste gericht; 2 Thess. 1:8,9. Zie ook Jer. 5:14. **en Zijn wagenen** Versta hier, krijgswagens. Vergelijk dit met Ps. 68:18. **als een wervelwind; om met grimmigheid Zijn toorn** Dat is, zijne

straffen. **hiertoe te wenden, Of, *aan te leggen*.** en **Zijn schelding** Dat is, zijnen toorn, zijne straffen. Zie Ps. 9:6. **met vuurvlammen.**

16. **Want met vuur,** Versta hier het vuur der goddelijke gramschap en wraak. Zie Job 22:20. **en met Enigen aldus: *Dat is met het zwaard*.** Zijn zwaard Hier verstaan enigen het zwaard der Chaldeën en van andere vijanden, die de Heere tegen de Joden zenden zou; daarom noemt Hij hen *zijn zwaard*. Doch anderen verstaan hier door het *zwaard* het Woord des Heeren, gelijk Ef. 6:17; Hebr. 4:12. **zal de HEERE in het recht treden met Enigen aldus: *Dat is met het zwaard*.** alle vlees; en de verslagenen des HEEREN zullen vermenigvuldigd zijn.

17. **Die** Ene verklaring hoedanig die vijanden waren, die de Heere verslaan zou, te weten die de afgoden eren en hun leven naar de wet van God niet aanstellen. **zichzelfen heiligen,** Te weten naar de wijze der afgodendienaars om hunnen valsen goden te behagen. **en zichzelfen reinigen in de hoven,** Of, *tot de hoven*; dat is om in de hoven der afgoden te gaan offeren. Zie Jes. 1:29, en Jes. 65:3. **achter een** Dat is, de een achter den ander, of na elkander. Enigen verstaan hier onder *een* een put of poel in de hoven gelegen, bij of achter welken zij zich met het water deszelven wiesen, om alsoo zichzelfen te reinigen; anderen, *achter enen boom*; dat is, achter een gehucht bomen, enigen afgod toegeëigend; anderen, *achter den tempel van den éénen*, te weten God, die *Eén* genoemd wordt, Deut. 6:4, ook noemen sommigen onder de heidenen God den *Eénen*; anderen, *achter den tempel des afgods Achad*, welken *Achad* zij menen te zijn een afgod bij de Assyriërs, vertegenwoordigende de zon. **in het midden** Dat is, openlijk. **derzelve,** die zwijnenvlees Zie boven Jes. 66:3; Lev. 11:7, enz. **eten, en verfoeisel, en muizen; te zamen zullen zij verteerd worden,** Dat is, uitgeroeid worden. **spreekt de HEERE.**

18. **Hun werken** Anders: *maar mij aangaande, o hunne werken*, enz., alsof God,

nadat Hij in het voorgaande vers, Jes. 66:17, de gruwelijke afgoderij der goddeloze Joden bestraft had, een bedreiging hierbij voegde, sprekende als de vertoornde, met korte afgebroken woorden. Of men kan deze woorden aldus stellen: *Zou Ik hunne werken en hunne gedachten verdragen?* Alsof Hij zeide: Ik zal ze geenszins verdragen, maar op een korten tijd zal Ik alle heidenen vergaderen, enz. **en hun gedachten! Het komt,** Dat is, de tijd komt. **dat Ik vergaderen** Dat is, in de plaats der boze en goddeloze Joden zal Ik de heidenen roepen, en Ik zal hun mijne heerlijkheid openbaren. **zal alle heidenen en tongen,** Dat is, allerlei volken, die verscheidene talen spreken. **en zij zullen komen, en zij zullen Mijn heerlijkheid** Die God de Heere in het *Evangelie* openbaart, verlossende het menselijke geslacht door *Jezus Christus*. **zien.** Dat is, deelachtig worden.

19. En Ik zal een teken Waaraan men de bekeerde Joden voor mijne kinderen en dienaars moge kennen. Dit teken is de belijdenis der leer van het Christelijke geloof en het gebruik der heilige sacramenten; en innerlijk de Heilige Geest, door welken zij verzegeld worden; Ef. 1:13. **aan hen zetten, en uit hen, die het ontkomen** Te weten uit de verwerping van den groten hoop, uit het algemene verderf en den ondergang der Joden; gelijk vervuld is in de apostelen en anderen, die het *Evangelie* onder de heidenen hebben verkondigd. **zullen zijn, zal Ik zenden tot de heidenen naar Tarsis,** Te weten tot degenen, die in *Tharsis* wonen, en zo in het volgende. Van *Tharsis* zie de aantekening 1 Kon. 10:22. **Pul,** Dit meent men dat de Afrikanen betekent. *Pul* was ook een naam van een koning van Assyrië. Zie 2 Kon. 15:19,20, en 1 Kron. 5:26. **en Lud,** Zie Gen. 10:13,22. **de boogschutters,** Hebreeuws, *de boogtrekkers, of de boogspanners;* dat is, die met den boog schieten. Vergelijk Jer. 46:9. **naar Tubal** Zie Gen. 10:2. **en Javan,** Dat is, de Grieken; zie Gen. 10:2. **tot de ver**

gelegen eilanden, die Mijn gerucht Hebreeuws, *mijn gehoor, of horing;* dat is, die van mij niet gehoord hebben, die de predikatie van het heilig *Evangelie* nog niet gehoord hadden. Zie Rom. 10:16,17. **Anderen, die het gerucht, gelangende mijn** grote macht, **nog niet gehoord hadden.** niet gehoord, **noch Mijn heerlijkheid gezien hebben; en zij zullen Mijn heerlijkheid** Of, *dezelve;* te weten die Ik tot de heidenen zal zenden, namelijk de apostelen en andere leraars, als *Barnabas, Silas, Timotheus, Titus, Lukas,* enz. **onder de heidenen verkondigen.**

20. En zij zullen al uw broeders Te weten uwe broeders *in Christus,* of geloofsgenoten, de uitverkoren heidenen, die bekeerd zijnde door de predikatie van het heilig *Evangelie* tot Abrahams kinderen zullen gemaakt worden, en dienvolgens der Joden broeders zijn zullen. **uit alle heidenen den HEERE ten spijsoffer** Of, *tot ene offerande,* om den Heere geofferd te worden. Anders: *tot een geschenk.* Zie Rom. 15:16; also ook onder in Jes. 66:20. **brengen, op paarden,** Dat is, met alle vlijt, en behulpelijke middelen. **en op wagenen, en op rosbaren,** Of, *op bedekte wagens, op koetsen.* **en op muildieren, en op snelle lopers,** Of, *op snelle beesten, of op postpaarden.* **naar Mijn heiligen berg** Dat is, tot de gemeenschap der heiligen; zie Jes. 2:2. **toe, naar Jeruzalem,** Uit Jes. 66:23 is wel af te nemen dat dit niet is te verstaan van het stoffelijke Jeruzalem, want het is onmogelijk dat alle vlees alle maanden, of alle weken, daar komen zou om te aanbidden. **zegt de HEERE, gelijk als de kinderen Israels het spijsoffer in een rein vat brengen ten huize des HEEREN.**

21. En ook zal Ik uit dezelve Te weten uit de bekeerde heidenen. **enigen tot priesters** Dat is, tot leraars en tot predikanten van het heilig *Evangelie*. Zie Rom. 15:16; Filipp. 2:17. **en tot Levieten nemen, zegt de HEERE.**

22. Want gelijk als die nieuwe hemel
Zie Jes. 65:17, en 2 Petr. 3:13; Openb. 21:1.
en die nieuwe aarde, die Ik maken
zal, voor Mijn aangezicht zullen
staan, spreekt de HEERE, alzo zal ook
ulieder zaad Dat is, daar zal altijd op de
wereld ene kerk en een hoopje der gelovigen
zijn en blijven. Het rijk van *Christus* wordt
Hebr. 12:28 genoemd *een onbeweeglijk
koninkrijk*. en ulieder naam staan.

23. En het zal geschieden, dat van de
ene Hebreeuws, *van den tijd der nieuwe
maan tot zijn nieuwe maan*; dat is, steeds aan
een ander, zonder onderscheid der dagen, die
in het Oude Testament verordineerd waren.
Vergelijk Col. 2:16. *nieuwe maan tot de
andere*, en van den enen sabbat tot
den anderen, Hebreeuws, *tot zijnen
sabbat*. alle vlees Dat is, allerlei volken op
aarde, zo heidenen als Joden. Zie Joël. 2:28;
Hand. 2:17. Zie ook boven Jes. 66:20.
komen zal om aan te bidden voor
Mijn aangezicht, zegt de HEERE.

24. En zij zullen henen Te weten de ware
ledematen der gemeente, de gelovigen.
uitgaan, en zij zullen de dode
lichamen Dit kan wel naar de letter
genomen worden, gelijk Jes. 34:3, en elders;
doch hier kan het ook genomen worden voor
zodanigen, die in zonden dood zijn, ofschoon
zij leven naar het lichaam, gelijk 1 Tim. 5:6, en
Openb. 20:5. *der lieden zien*, En zich
verblijden vanwege de rechtvaardige straf des
Heeren over de goddelozen, zowel in dit als in
het toekomstige leven. Vergelijk Openb.
12:10, enz., en Openb. 19:1,2, enz. *die
tegen Mij overtreden hebben*; want
hun worm *Christus* past deze woorden op
de vervloekten in de hel, waar de worm der
conscientie niet sterft, maar altijd knaagt, en
het vuur van den toorn Gods nimmermeer
uitgeblust wordt; Mark. 9:44. *zal niet
sterven*, en hun vuur zal niet
uitgeblust worden, en zij zullen allen
vlees Te weten allen uitverkorenen kinderen
Gods, of allen anderen creaturen. *een
afgrijzing wezen*. Of, *gruwel*, of *vloek zijn*.

Het Hebreeuwse woord wordt alleen hier en
Dan. 12:2 gevonden. In beide plaatsen wordt
er gesproken van hardnekkige zondaars, van
wie alle vromen en alle godzalige personen
walg hebben.